

SEKSUELE

Een kwalitatief onderzoek

EDUCATIE

naar de informatiebronnen

IN EGYPTE

van Egyptische jongeren

Ruth Vandewalle | 00605220 |

Scriptie tot het behalen van de graad Master in de Oosterse

Talen & Culturen | Optie Arabistiek | Academiejaar 2010-2011 |

Promotor: Prof. Dr. Gino Schallenbergh

Universiteit Gent | Faculteit Letteren & Wijsbegeerte |

Vakgroep Oosterse Talen & Culturen |

SEKSUELE

Een kwalitatief onderzoek

EDUCATIE

naar de informatiebronnen

IN EGYPTE

van Egyptische jongeren

Ruth Vandewalle | 00605220 |

Scriptie tot het behalen van de graad Master in de Oosterse

Talen & Culturen | Optie Arabistiek | Academiejaar 2010-2011 |

Promotor: Prof. Dr. Gino Schallenberg

Universiteit Gent | Faculteit Letteren & Wijsbegeerte |

Vakgroep Oosterse Talen & Culturen |

WOORD VOORAF

“Als je één keer van het Nijlwater hebt gedronken, zul je altijd naar Egypte terugkeren,” zegt een Egyptische volkswijsheid. Toen ik meer dan twee jaar geleden door de toen nog onbekende straten van het bruisende Cairo wandelde, had ik het onbestemde gevoel dat in deze stad alles mogelijk was. Elke straathoek verborg een nieuwe verrassing, elke taxirit was een nieuwe ontmoeting. Het was een stad vol verhalen die ik allemaal wilde horen. Toen ik luisterde, werd ik ontroerd, geïnspireerd, teleurgesteld, kwaad, verdrietig, geïntrigeerd. Eén van de verhalen bleef me achtervolgen, dat van seksuele opvoeding in Egypte. In metro’s, op trouwfeesten, in films, tijdens nachtelijke gesprekken, in boeken, op café... Ik besloot om verder op zoek te gaan en meer verhalen te verzamelen. Op 23 januari 2011 nam ik het laatste interview af, thuis bij Mona met een kop thee en koekjes. Geen van ons vermoedde dat twee dagen later een revolutie zou uitbreken in de straten van Cairo en overal in Egypte. Tijdens de drie weken die volgden, kwam ik Mona tegen op het Tahrirplein waar ze dekens uitdeelde, geïnterviewd werd door Al Jazeera, lijsten opstelde van de mensen die waren opgepakt of gestorven tijdens de betogingen. Niet alleen Mona, ook andere mensen die ik tijdens mijn onderzoek interviewde, stonden op de barricaden en waagden hun leven voor een nieuw Egypte dat op 11 februari werd geboren. ‘Of ik mijn thesisonderwerp niet zou veranderen?’ vroegen mensen me na de omverwerping van het dictatoriale regime van Hosni Mubarak. In geen geval, elk verhaal heeft zijn verteller. Net nu, in deze tijden van verandering en vernieuwing, wil ik het hebben over de seksuele educatie in Egypte. En wat al die andere verhalen betreft... Sinds ik van het Nijlwater heb gedronken...

Sommige mensen kun je nooit genoeg bedanken, daarom wil ik in dit voorwoord in de eerste plaats mijn ouders noemen omdat ze mij steeds de vrijheid lieten om uit te vliegen. Eerst naar Gent, later naar Cairo. Met een schouderklop, een postpakket met een stapel van mijn lievelingskranten, een lieve mail, een glim van trots, lieten ze me steeds het warme nest voelen waar ik altijd welkom ben.

Mijn oprechte dank gaat ook uit naar mijn promotor Prof. Dr. Gino Schallenbergh, niet alleen omdat hij mij bij het schrijven van deze scriptie begeleidde, maar ook omdat zijn tot de verbeelding sprekende kennis van het Arabisch en van de Egyptische cultuur – van sufi poëzie tot Ša‘bān ‘abd al-rahīm – steeds een bron van inspiratie was.

Adel Abdel Moneim en Ferida Jawad, hun lessen aan het Nederlands-Vlaams Instituut in Cairo waren meer dan goud waard. Ik wil hen dan ook bedanken voor de schat aan kennis die ze aan me doorgaven, voor het openstellen van hun bibliotheek en gewoon voor het ‘er zijn’.

Verder dank ik ook:

Ahmed Awdalla en Ghada Barsoum die tijd voor me vrij maakten en hun professionele ervaring op het gebied van seksuele educatie in Egypte met me deelden.

Laila Soliman voor het doorsturen van haar theatertekst.

Het anonieme Meisje, schrijfster van Blog Thaqafy, voor de geheimen die ze met me deelde.

Mathilde Surmont, de heldin van het letterzetten die zorgde voor de lay-out van deze thesis.

Bassem Yousri voor de veel te lange pauzes, de spelletjes *ṭawla* bij een *zabādī bi-l-fawākih*, de duwtjes in de rug en de hulp bij het vertalen.

Wiam El-Tamami voor haar onschatbare hulp en steun.

Anne van Leeuwen en pap voor het kritisch lezen van mijn thesis.

Peter Verkinderen voor de goeie tips, de aanmoedigingen en de swing!

Mahammad Fathy Kalfat voor het doorsturen van de interessante links.

Jonathan Saelen voor het uitlenen van zijn woordenboek.

Karima Mansour voor de duimen, de deuntjes en het prachtige werkweekend in Fayoum.

Emmanuel Tut-Rah Farah voor de thee en de 'umm 'alī op het balkon, de onevenaarbare Italiaanse pasta en de gezelligheid.

Mijn goeie vrienden voor de nachtelijke verzetjes met 'ūd, gitaar, mafia en ḥalāwa bi-l-'išṭa: Fouso, Maii, Tamer, Shady, Zainab, Salam, Rafeeq, Nahla, Sedky, Eba'a, Dina en Zengi.

En *last but not least* wil ik ook mijn respondenten bedanken voor hun tijd en vooral voor hun openheid. Zonder hen was deze thesis er nooit geweest.

ABSTRACT

In Egypte leiden het algemeen aanvaarde maagdelijkheidsideaal en maatschappelijke taboes omtrent voorhuwelijkse seks tot een beleid waarin seksuele vorming niet meer inhoudt dan een waarschuwing: ‘onthouding voor het huwelijk!’. Jongeren krijgen noch via hun ouders, noch via de school, passende informatie omtrent de puberteit, seks, contraceptie en soa’s. Waar halen ze dan wel informatie vandaan?

Dit onderzoek biedt een antwoord op deze vraag. In een kwalitatief onderzoek werden vijftien ongetrouwde jongeren uit de Caireense middenklasse geïnterviewd en gevraagd naar de informatiebronnen die ze gebruiken om zich te informeren omtrent seks en seksualiteit. Bijkomend werd onderzocht of deze jongeren specifieke informatiebronnen en -behoeften hebben op het vlak van seksuele vorming.

Egyptische jongeren maken gebruik van een waaier aan informatiebronnen. Hierbij zijn eigen ervaring en mediagerelateerde bronnen zoals het internet en pornofilms de meest belangrijke. Jongeren doen dus enerzijds ‘al doende’ kennis op en gaan anderzijds zelf op zoek naar informatie via het internet en seksfilms. Verder ontvangen ze informatie via peers, de school, het gezin en gezondheidsdiensten. De meerderheid van de jongeren vindt dat ze voldoende weten over seks en seksualiteit. Ze hebben dus geen informatiebehoeften, maar vinden niettemin dat de seksuele vorming in Egypte voor verbetering vatbaar is.

In Egypt, cultural taboos about premarital sex lead to a policy in which sexual education is nothing more than a warning: 'abstinence before marriage!'. Neither parents, nor schools are giving suitable information to young people about puberty, sex, contraception and STD's. Where do they do get information?

This thesis gives an answer to this question. In a qualitative research, fifteen unmarried young people from the middle class in Cairo were interviewed about the sources they use to inform themselves about sex and sexuality. Additionally, the research examines whether young people have specific information needs on the subject of sex education or not

Young people in Egypt are using a whole range of information sources, among which the most important are personal experiences as well as media related sources, like the internet and porn movies. Furthermore, they get information from peers, school, family and health services. Most youngsters think they are sufficiently informed about sex and sexuality. Even though they don't have information needs, they do think that sexual education in Egypt needs to be improved in a lot of ways.

BIBLIOGRAFISCHE REFERENTIE

Vandewalle, R. (2011) *Seksuele Educatie in Egypte. Een kwalitatief onderzoek naar de informatiebronnen van Egyptische jongeren*. Niet gepubliceerd eindwerk ingediend tot het behalen van de graad van master in de Oosterse Talen en Culturen, optie Arabistiek, Universiteit Gent. Promotor: Prof. Dr. Gino Schallenberg

TRANSLITERATIE

De transliteratie van het Arabisch in deze verhandeling volgt het systeem van Harder -Schimmel in Harder, E. & Schimmel, A. (1983) *Arabische Sprachlehre*, Julius Groos Verlag, Heidelberg.

ا	'a, ā	د	d	ذ	ḏ	ك	k
ب	b	ز	z	ط	ṭ	ل	l
ت	t	ر	r	ظ	ẓ	م	m
ث	ṯ	ز	z	ع	c	ن	n
ج	ǧ	س	s	غ	ǧ	ه	h
ح	ḥ	ش	š	ف	f	و	w, ū
خ	ḫ	ص	ṣ	ق	q	ی	y, ī, ā
ة	a, at	ـ	a	ـ	u	ـ	i

Het lidwoord 'al wordt steeds weergegeven met een kleine letter *a* behalve aan het begin van een zin. Arabische eigennamen worden getranslitereerd weergegeven indien het personen betreft waarvoor geen eenduidig westers alternatief beschikbaar is. Andere individuen die wel een eenduidige benaming kennen in het westen, worden met hun westerse benaming aangeduid. Aangezien deze thesis over Egypte handelt, gebeurt het meermaals dat de Egyptische transliteratie wordt gebruikt. Hierbij verandert de 'j' in een 'g' en de 'q' in een apostrof.

INHOUDSTAFEL	
WOORD VOORAF	I
ABSTRACT	III
TRANSLITERATIE	V
INHOUDSTAFEL	VI
INLEIDING	XI
DEEL 1 THEORETISCHE ACHTERGROND	1
1. SEKSUELE VORMING	2
1.1. DEFINITIE	2
1.2. EEN MENSENRECHTENVERHAAL	5
2. SEKSUELE VORMING IN DE ARABISCHE WERELD	7
2.1. STIGMA'S EN TABOES	7
2.2. INFORMATIEKORT	9
2.3. TEKORT AAN ONDERZOEK	10
2.4. BELEID EN BESTAANDE INITIATIEVEN	11
3. INFORMATIEBRONNEN VAN JONGEREN	14
3.1. HET GEZIN	15
3.1.1. MOEDER	17
3.1.2. VADER	18
3.1.3. BROERS EN ZUSSEN	18
3.2. DE SCHOOL	18
3.3. PEERS	19
3.4. ERVARING	20
3.5. MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN	20
3.5.1. TELEVISIE EN FILM	21
3.5.2. INTERNET	21
3.5.3. BOEKEN EN TIJDSCHRIFTEN	22
3.6. DIENSTVERLENING & GESPECIALISEERDE ORGANISATIES	22

DEEL 2 METHODOLOGIE EN ONDERZOEKSOPZET	24
1. ONDERZOEKSMETHODE: KWALITATIEF ONDERZOEK	25
2. ONDERZOEKSOPZET	27
2.1. PROCEDURE	27
2.2. ONDERZOEKSGROEP	27
2.2.1. RESPONDENTEN	27
2.2.2.1. SAMPLING	27
2.2.2.2. CONTACTEN	30
2.2.2. ONDERZOEKER	32
2.3. DATAVERZAMELING	33
2.3.1. SEMIGESTRUCTUREERD DIEPTE-INTERVIEW	33
2.3.2. TOPICLIJST	33
2.3.3. VERLOOP VAN DE INTERVIEWS	34
2.3.4. TAAL	34
2.3.5. AARD VAN DE DATA	35
2.4. ANALYSE	36
2.5. BETROUWBAARHEID EN VALIDITEIT	37
2.5.1. BETROUWBAARHEID	37
2.5.2. VALIDITEIT EN GELDIGHEID	37
2.5.3. GENERALISATIE	38
2.6. ETHISCHE OVERWEGINGEN	39
3. ONDERZOEKSKADER	40
3.1. CAIRO	40
3.2. MIDDENKLASSE	41
3.3. JONGEREN	44

DEEL 3 ONDERZOEKSRISULTATEN	49
1. INFORMATIEBRONNEN VAN JONGEREN	50
1.1. ERVARING	50
1.2. MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN	51
1.2.1. INTERNET	51
1.2.2. TELEVISIE EN FILM	52
1.2.2.1. PORNOFILMS	52
1.2.2.2. TELEVISIE	53
1.2.2.3. CINEMA	53
1.2.3. BOEKEN EN TIJDSCHRIFTEN	54
1.3. PEERS	54
1.4. DE SCHOOL	55
1.5. HET GEZIN	57
1.5.1. MOEDER	58
1.5.2. VADER	59
1.5.3. BROERS EN ZUSSEN	59
1.5.3.1. BROERS	60
1.5.3.2. ZUSSEN	60
1.5.4. ANDERE FAMILIELEDEN	61
1.6. DIENSTVERLENING & GESPECIALISEERDE ORGANISATIES	61
1.7. INFORMATIEBEHOEFTE EN -WENSEN	62
2. BESPREKING VAN DE ONDERZOEKSRISULTATEN	64
2.1. ERVARING	64
2.2. MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN	65
2.2.1. INTERNET	65
2.2.2. TELEVISIE EN FILM	66
2.2.2.1. PORNOFILMS	66
2.2.2.2. TELEVISIE	66
2.2.3. BOEKEN EN TIJDSCHRIFTEN	67
2.3. PEERS	67
2.4. DE SCHOOL	68
2.5. HET GEZIN	69
2.6. DIENSTVERLENING & GESPECIALISEERDE ORGANISATIES	70

DEEL 4 CONCLUSIES	72
1. METHODOLOGISCHE CONCLUSIE	73
2. INHOUDELIJKE CONCLUSIE	74
3. AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK	78
DEEL 5 VERTALING VAN ARABISCHE BLOEMLEZING	80
1. COLUMN VAN KHALED MONTASER	81
1.1. INTRODUCTIE	81
1.2. VERTALING	82
2. BLOG THAQAFY	84
2.1. INTRODUCTIE	84
2.2. VERTALING	86
3. JONGERENCAMPAGNE ‘LEEF JE LEVEN!’	88
3.1. INTRODUCTIE	88
3.2. VERTALING	89
4. THEATERTEKST SPRING AWAKENING	99
4.1. INTRODUCTIE	99
4.2. VERTALING	101
DEEL 6 BIBLIOGRAFIE	114
DEEL 7 BIJLAGEN	124
1. UITNODIGINGSMAIL AAN RESPONDENTEN	125
2. DIAGRAM VAN RELATIES TUSSEN RESPONDENTEN	126
3. TOPICLIJST	127
4. LOGBOEK	130

5. HET EGYPTISCHE ONDERWIJSSYSTEEM	134
6. INTERVIEWS	135
7. ARABISCHE BLOEMLEZING	192
7.1. COLUMN VAN KHALED MONTASER	192
7.2. BLOG THAQAFY	193
7.3. JONGERENCAMPAGNE 'LEEF JE LEVEN!'	195
7.4. THEATERTEKST SPRING AWAKENING	203

INLEIDING

“The question is not whether children will get sexual health education, but how and what kind they will receive. It is impossible to hide children from sexual influences. Adult role models, television, advertisements and parents bombard young children with them ... silence and evasiveness are just as powerful teachers as a discussion of the facts”

(McNab 1981, 22).

“Als je groot bent, zul je ’t weten¹,” dat is vaak het antwoord dat kinderen in Egypte te horen krijgen, wanneer ze zich afvragen waar ze vandaan komen en hoe dat allemaal in z’n werk gaat. Het moment waarop je ‘groot’ genoeg bent, wordt echter steeds uitgesteld. Met het idee dat informatie over veilig vrijen en seksualiteit jongeren aanzet om seksueel actief te zijn, wordt er zowel binnen het gezin als op school nauwelijks informatie wordt gegeven over lichamelijke veranderingen, reproductie en seksualiteit. Het algemeen aanvaarde maagdelijkheidsideaal en maatschappelijke taboes omtrent voorhuwelijkse seks leiden tot een beleid waarin seksuele vorming niet meer inhoudt dan een waarschuwing: ‘onthouding voor het huwelijk!’. Een degelijke seksuele educatie die niet alleen informatie verschaft over reproductie, anticonceptie en soa’s, maar ook thema’s als seksuele rechten, relaties, genderidentiteit en communicatieve vaardigheden aanraakt, lijkt onbestaand.

Een recent onderzoek van Population Council (2010b) toont aan dat drieënzeventig procent van de Egyptische jongeren tussen de tien en de negenentwintig thuis nooit over seksualiteit en gerelateerde onderwerpen spreekt. Slechts achttien procent van de getrouwde vrouwen onder de negenentwintig jaar weet wanneer ze vruchtbaar zijn tijdens hun maandelijkse cyclus. Terwijl er bijna universele kennis van vrouwelijke contraceptiva is, kan amper veertien procent van de jongens en vijf procent van de meisjes vertellen wat condooms zijn (World Bank 2003). Deze cijfers spreken tot de verbeelding in een land waar de overheid grote inspanningen levert om de demografische groei te beperken (Fargues 1997).

Het debat over seksuele opvoeding is in vele landen een hot topic. Het beleid dat in Egypte gevoerd wordt – onder invloed van de gemeenschap, haar (religieuze) leiders en sociale normen – lijkt er een te zijn van desinformatie. Jongeren krijgen noch via ouders, noch via de school gepaste informatie in verband over de puberteit, seks, anticonceptie en soa’s. Waar halen ze dan wel informatie vandaan?

¹ Hat’araf lammā tikbar, populair Egyptisch gezegde.

Dit onderzoek wil een antwoord bieden op deze vraag. Met het thema ‘Seksuele Educatie in Egypte’ wordt aan de hand van een kwalitatief onderzoek, een beeld opgemaakt van de verschillende bronnen die Egyptische jongeren gebruiken om zich te informeren omtrent seks en seksualiteit. Bijkomend wordt er onderzocht of deze jongeren specifieke informatiebronnen en -behoeften hebben met betrekking tot relaties en seksualiteit.

Niet alleen hebben Egyptische jongeren te weinig toegang tot informatie, ook op academisch vlak wordt meermaals gewag gemaakt van de ernstige nood aan onderzoek omtrent de seksuele en reproductieve gezondheid van jongeren in Egypte en de Arabische wereld (Beamish 2003; DeJong 2006; DeJong et al. 2005b; Roudi-Fahimimi 2008). Maatschappelijke taboes en culturele gevoeligheden bemoeilijken het onderzoek doordat er enerzijds sprake is van zelfcensuur en anderzijds van overheidswege geen toestemmingen worden gegeven voor het voeren van onderzoek naar het seksuele gedrag van jongeren of naar de perspectieven van de jeugd in verband met seksuele en reproductieve gezondheid. Dit leidt ertoe dat er nauwelijks data voorhanden zijn. Uitzonderingen hierop vormen enkele rapporten en nationale enquêtes, waarvan de recente *National Survey of Young People in Egypt* (Population Council 2010b) de belangrijkste is. In deze rapporten kunnen gegevens gevonden worden omtrent de kennis over hiv/aids en andere soa's, het procentueel gebruik van voorbehoedsmiddelen en de mate waarin jongeren thuis over seksualiteit spreken. Een ander cruciaal rapport is dat van DeJong & Shepard (2005b) getiteld *Breaking the Silence and Saving Lives: Young People's Sexual and Reproductive Health in the Arab States and Iran*, waarin een overzicht wordt gegeven van de seksuele en reproductieve gezondheid van jongeren in de Arabische wereld en Iran en aanbevelingen worden gedaan inzake beleid, onderzoek en educatieprogramma's. Tot nu toe werd echter geen enkel onderzoek gevonden naar de manier waarop jongeren in Egypte zich informeren over onderwerpen als lichaamsveranderingen, reproductie, anticonceptie, seks en relaties.

Deze scriptie wil dan ook tegemoet komen aan de oproep om de leemte in dit onderzoeksgebied te vullen. Daar er geen academische bronnen over seksuele vorming in Egypte, en meer bepaald over de verschillende informatiebronnen die jongeren raadplegen, voorhanden waren, werd er gebruik gemaakt van het kwalitatief onderzoek. Hierbij werden er diepte-interviews afgenomen bij vijftien Egyptische jongeren waarin gepeild werd naar hun individuele ervaringen en ideeën op het gebied van seksuele educatie.

Deze thesis is opgedeeld in vijf delen. Deel 1 bestaat uit de neerslag van de uitgebreide literatuurstudie die voorafging aan het kwalitatief onderzoek. In het eerste hoofdstuk wordt het begrip seksuele vorming gedefinieerd, waarna in hoofdstuk twee dieper wordt ingegaan op seksuele educatie in de Arabische wereld. Het derde hoofdstuk bestaat uit een overzicht van de informatiebronnen die jongeren raadplegen omtrent seksualiteit en relaties.

In deel 2 van het onderzoek worden de onderzoeksmethode- en opzet, met name het kwalitatief beschrijvend onderzoek, uitvoerig beschreven. Eveneens wordt in dit deel het onderzoekskader geschetst aan de hand van de drie thema's Cairo, middenklasse en jongeren.

De onderzoeksresultaten, zoals die afgeleid worden uit de kwalitatieve interviews, worden in deel 3 gepresenteerd. Na een overzicht van de verschillende bronnen die Egyptische jongeren gebruiken om zich te informeren omtrent seksualiteit en aanverwante thema's, volgt een bespreking van de resultaten.

Deel 4 bestaat uit de conclusies die zowel methodologisch als inhoudelijk kunnen getrokken op basis van de resultaten van het kwalitatief onderzoek. In dit deel wordt ook een hoofdstuk gewijd aan de aanbevelingen voor verder onderzoek.

Deel 5 bestaat uit de vertaling van een Arabischtalige bloemlezing omtrent het thema 'Seksuele Educatie in Egypte'. Deze teksten vormen een aanvulling op de academische lectuur en de informatie die in de kwalitatieve interviews werd verzameld en zijn een illustratie van hoe er over seksuele vorming wordt geschreven in de Egyptische media (column van Khaled Montaser), welke informatie omtrent seksualiteit jongeren op het internet vinden (Blog Thaqafy), welke ngo-initiatieven er bestaan op vlak van seksuele en reproductieve gezondheid van jongeren (folder jongerencampagne) en hoe seksuele opvoeding in Egypte wordt beleefd en dramatisch wordt vertaald in een theaterstuk (Spring Awakening).

DEEL 1

**THEORETISCHE
ACHTERGROND**

DEEL 1 THEORETISCHE ACHTERGROND

Deel één van dit onderzoek bestaat uit de neerslag van de literatuurstudie die voorafging aan het kwalitatief onderzoek waarvan de opzet en de methodologie in deel twee worden besproken. Na het opstellen van een definitie van seksuele vorming en de vaststelling dat seksuele vorming een mensenrecht is, wordt verder onderzocht wat seksuele educatie in de Arabische wereld inhoudt. Als laatste wordt een overzicht gegeven van de mogelijke informatiebronnen die jongeren gebruiken om zich te informeren over seks en seksualiteit.

1. SEKSUELE VORMING

1.1. DEFINITIE

Seksuele educatie, ook wel seksuele voorlichting of seksuele vorming genoemd, is een term die door vele auteurs werd gedefinieerd. Doorheen de tijd kreeg het begrip een steeds ruimere inhoud en meestal spreekt men nu van seksuele en relationele vorming (SRV). Het is niet de bedoeling om in dit hoofdstuk een overzicht te geven van alle definities van seksuele vorming die reeds opgesteld zijn, wel om enkele belangrijke dimensies van het begrip aan te stippen en uiteindelijk een werkdefinitie vast te stellen.¹

Voor de jaren negentig bestonden seksuele vormingsprogramma's vooral uit familieplanning. Adolescente seksualiteit werd geassocieerd met risicogedrag en seksuele educatie focuste bijgevolg op het voorkomen van ongewenste zwangerschappen en de preventie van soa's². Deze programma's slaagden erin de jeugd te informeren en hun seksuele kennis te vergroten, maar een verwachte daling van seksueel risicogedrag bleef uit (Bay-Cheng 2001; DeJong et al. 2005b, 4; Smith et al. 2000, vii).

Dit leidde in de jaren negentig tot een academische paradigmashift waarbij nieuwe standaarden voor seksuele vorming werden vastgesteld. Sindsdien is er sprake van een positieve holistische aanpak in seksuele vormingprogramma's, waarbij kennisoverdracht wordt aangevuld met het aanleren van communicatieve vaardigheden. Seksuele vorming is niet langer een kwestie van 'probleemoplossing',

¹ In dit onderzoek worden de termen seksuele vorming, seksuele voorlichting, seksuele educatie en seksuele en relationele vorming (SRV) door elkaar gebruikt. Al deze termen doelen op eenzelfde inhoud zoals deze wordt gedefinieerd in deze paragraaf

² Seksueel overdraagbare aandoeningen.

maar van empowerment³, waarbij jongeren zelf geïnformeerde keuzes leren maken met als doel te kunnen genieten van een veilig en bevredigend seksleven (DeJong 2005b, 4; Parker et al. 2009, 227).

In dit onderzoek wordt uitgegaan van een holistische benadering van seksuele educatie. Seksuele vorming wordt dan gedefinieerd als een levenslang proces waarbij men informatie verzamelt en zich een mening vormt over de emotionele, sociale en fysieke aspecten van seks⁴, menselijke seksualiteit⁵, relaties en seksuele gezondheid⁶. Naast het opdoen van feitelijke kennis, bestaat seksuele educatie ook uit het aanleren van interactieve vaardigheden, waarbij men leert communiceren over seksualiteit en gevoelens.

Seksuele educatie heeft als doel jongeren en volwassenen te helpen om zichzelf te beschermen tegen ongewenste zwangerschap, soa's, aids, ongewenste seksualiteit en seksueel misbruik. Tegelijkertijd moet SRV jongeren informatie, vaardigheden en waarden bieden die hen helpen om verantwoordelijkheid te nemen voor hun seksuele gezondheid en welzijn en om te genieten van seksualiteit en relaties op een veilige, bevredigende manier (Avert 2011; Frans 1999; Holzner et al. 2004, 46; Klai 2005, 53; Nyanzi 2004, 13; Sex Education Forum 2010).

Thema's die in een degelijke seksuele vorming aan bod komen zijn:

- Het lichaam, puberteit en reproductie: over fysieke- en emotionele veranderingen tijdens de puberteit, de menselijke voortplantingsorganen en de menselijke reproductie.
- Seksuele en reproductieve gezondheid: over soa's, waaronder ook hiv en aids en beschermingsmethodes tegen soa's; over contraceptiemethodes en geboorteregeling, ongewenste zwangerschap en abortus.
- Seksualiteit: over seksualiteit en seksuele rechten, seksuele diversiteit en seksueel misbruik.
- Relaties: over de soorten relaties die bestaan; over verliefd zijn en liefde; over huwelijk en wettelijke aspecten van seksualiteit en relaties; over religieuze en culturele denkbeelden

³ Dit Engelse woord, dat letterlijk 'iemand tot iets in staat stellen' betekent en in het Nederlands meestal onvertaald blijft, doelt op het geheel van maatregelen dat genomen wordt ter stimulering van mensen om zelf problemen op te lossen en verantwoordelijkheid te nemen om in economisch, sociaal en politiek opzicht actief mee te gestalten te geven aan hun eigen leven en dat van de gemeenschap waarvan men deel uitmaakt (Van Dale Groot woordenboek der Nederlandse Taal).

⁴ Seks refereert in het algemeen naar seksuele gemeenschap. In SRV wordt de term ook gebruikt voor het beschrijven van andere seksuele activiteiten, waaronder seks zonder penetratie, zoals kussen, masturberen, orale seks, etc. (Sex Education Forum 2011).

⁵ Seksualiteit is de manier waarop mensen zich uiten als seksuele wezens. Seksueel gedrag, relaties, gevoelens, identiteit en verlangens worden beïnvloed door biologische en fysieke factoren, zoals geslachtshormonen. Daarnaast spelen ook emotionele aspecten, persoonlijkheid en ervaringen een rol in seksualiteitsbeleving. Deze aspecten staan in interactie met een veelheid aan andere factoren die eveneens een invloed hebben op de menselijke seksualiteit zoals culturele, sociale, economische, politieke, ethische, juridische, historische, religieuze en spirituele factoren (Sex Education Forum 2011; Haberland et al. eds 2009a, 113).

⁶ Zie paragraaf 1.2. Seksuele vorming: een mensenrechtenverhaal.

over seks, seksualiteit en seksuele diversiteit.

- Gender⁷: over gendernormen- en rollen; over de relatie tussen gender, cultuur en maatschappij; over gender en geweld.
- Communicatieve vaardigheden: over communicatie over seks, seksualiteit, gevoelens en seksuele gezondheid, over keuzes leren maken en naar deze keuzes te handelen.

Naast het behandelen van bovengenoemde thema's en vaardigheden is het belangrijk dat jongeren tijdens hun seksuele vorming ook leren over de verschillende kanalen die ze kunnen gebruiken om zich verder te informeren inzake seks en seksualiteit en eveneens informatie krijgen over de gezondheidsdiensten die ze kunnen raadplegen (Avert 2011; Haberland et al. eds. 2009a).

Binnen seksuele vorming wordt een onderscheid gemaakt tussen conservatieve programma's die enkel onthouding voor het huwelijk promoten en meer liberale programma's waarbij alle aspecten van seksualiteit aan bod komen. Daarnaast zijn er ook de 'onthouding-plus' programma's die de nadruk leggen op onthouding, maar daarnaast ook contraceptie en soa's bespreken. Op lange termijn blijken de programma's waarbij enkel onthouding wordt gepromoot het minst effectief in het voorkomen van ongewenste zwangerschappen en soa's. (Bay-Cheng 2001, 242; Sex Education Forum 2011).

Seksuele vorming is een hot topic en een discussiepunt in vele landen. Tegenstanders geloven dat informatie over veilig vrijen en seksualiteit jongeren aanzet tot vervroegde seksuele activiteit. Kirby (2007) bewees na evaluatie van 48 verschillende SRV programma's echter het tegendeel: vorming leidt tot een verlating van de eerste seksuele ervaringen en een verminderd aantal bedpartners. Daarnaast zorgt educatie voor een stijgend gebruik van condooms en contraceptie (DeJong et al. 2005b, xiii; Haberland et al. eds. 2009b, 55; Kirby 2007).

De enige manier om seksuele mythes, bijgeloof en desinformatie de wereld uit te helpen, is kennis verschaffen. Een degelijke seksuele vorming alleen is echter niet voldoende om jongeren te ondersteunen om seksueel gezond en veilig te zijn. Deze moet aangevuld worden met toegankelijke diensten voor seksuele gezondheid en contraceptie en met sociale netwerken die jongeren ondersteunen (Farnam et al. 2008, 166; Sex Education Forum 2011).

⁷ Sinds Simone de Beauvoir in 1949 haar boek 'Le deuxième sexe' uitbracht, wordt vanuit de interdisciplinaire genderstudies een verschil gemaakt tussen 'seks' en 'gender'. Terwijl seks biologisch bepaald wordt, is gender een sociale en culturele constructie. Deze sociaal-constructivistische these wordt treffend gevat in De Beauvoirs bekende woorden: "Je komt niet ter wereld als vrouw, je wordt vrouw." (Buikema & Van der Tuin 2007)

1.2. EEN MENSENRECHTENVERHAAL

In september 1994 vormde Cairo het toneel voor de Internationale VN-conferentie voor Bevolking en Ontwikkeling (ICPD)⁸. De conferentie resulteerde in een Actieplan waarin richtlijnen werden uitgetekend voor de komende twintig jaar. Centraal in het Actieplan staan de individuele noden en rechten van de mens, eerder dan bevolkingsgroei- en aantallen. Hier werd erkend dat bevolking en ontwikkeling onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn en dat empowerment van vrouwen en het vervullen van de noden aan onderwijs en gezondheid noodzakelijk zijn voor zowel individuele vooruitgang als voor een gebalanceerde ontwikkeling (UNFPA 2004, 2).

Het ICPD leidde – samen met de Wereldconferentie voor Mensenrechten (Wenen, 1993) en de Wereldvrouwenconferentie in Peking (1995) – tot het expliciet benoemen van seksuele en reproductieve rechten als mensenrechten. Seksuele en reproductieve rechten vloeien voort uit bepaalde mensenrechten die eerder al erkend werden in nationale wetten, internationale mensenrechtendocumenten en andere VN-verdragen. Ze zijn gebaseerd op de erkenning van het recht van alle koppels en individuen op het bereiken van de hoogst mogelijke standaard van seksuele en reproductieve gezondheid. Deze term werd voor het eerst vernoemd in het ICPD Actieplan en wordt gedefinieerd als volgt:

“A state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity, in all matters relating to the reproductive system [...] Reproductive health therefore implies that people are able to have a satisfying and safe sex life and that they have the capability to reproduce and the freedom to decide if, when and how often to do so. [...] It also includes sexual health, the purpose of which is the enhancement of life and personal relations, and not merely counseling and care related to reproduction and sexually transmitted diseases.” (UNFPA 1994, paragraaf 7.2)

In hetzelfde Actieplan wordt de reproductieve gezondheid van jongeren specifiek aangekaart:

“The reproductive health needs of adolescents as a group have been largely ignored to date by existing reproductive health services. The response of societies to the reproductive health needs of adolescents should be based on information that helps them attain a level of maturity required to make responsible decisions. In particular, information and services should be made available to adolescents to help them understand their sexuality and protect them from unwanted pregnancies, sexually transmitted diseases and subsequent risk of

⁸ International Conference on Population and Development (ICPD)

infertility. This should be combined with the education of young men to respect women's self-determination and to share responsibility with women in matters of sexuality and reproduction." (UNFPA 1994, paragraaf 7.41, eigen onderlijning)

Artikel 7.45 stelt dat regeringen verantwoordelijk zijn voor het informeren en het beschikbaar stellen van reproductieve gezondheidszorg voor jongeren:

"Recognizing the rights, duties and responsibilities of parents and other persons legally responsible for adolescents to provide, in a manner consistent with the evolving capacities of the adolescent, appropriate direction and guidance in sexual and reproductive matters, countries must ensure that the programmes and attitudes of health-care providers do not restrict the access of adolescents to appropriate services and the information they need, including on sexually transmitted diseases and sexual abuse. In doing so [...] these services must safeguard the rights of adolescents to privacy, confidentiality, respect and informed consent, respecting cultural values and religious beliefs. In this context, countries should, where appropriate, remove legal, regulatory and social barriers to reproductive health information and care for adolescents." (UNFPA 1994, paragraaf 7.45, eigen onderlijning)

Het ICPD Actieplan werd door alle deelnemende landen, zo ook door Egypte, ondertekend.⁹ Hiermee engageerden 179 regeringen zich om armoede en ongelijkheid te verminderen door middel van universele toegang tot onderwijs, het verminderen van kinder- en moedersterfte en het garanderen van reproductieve gezondheid en gezinsplanning voor iedereen tegen 2015. Hierbij werd een belangrijke focus gelegd op de empowerment van vrouwen en het investeren in jonge mensen (UNFPA 2009, 1).

Als rechtstreeks resultaat van het ICPD, werd in 1996 het IPPF Charter voor Seksuele en Reproductieve Rechten opgesteld.¹⁰ In dit document worden de seksuele en reproductieve rechten van de mens, zoals deze afgeleid kunnen worden uit verschillende internationale mensenrechtenverdragen¹¹, expliciet benoemd. Landen zoals Egypte, die deze verdragen ondertekenden, worden op deze manier bij verantwoordelijk gesteld voor het respecteren en beschermen van de reproductieve en seksuele rechten van haar bevolking. In het IPPF Charter lezen we dat alle jongeren – ongeacht sekse, etnische, nationale of sociale afkomst, kleur, seksuele oriëntatie, godsdienst, mentale en fysieke capaciteiten of burgerlijke status – recht hebben op onderwijs en correcte informatie

⁹ De meeste islamitische landen deden dit met het voorbehoud om de aanbevelingen te interpreteren en aan te passen in overeenstemming met de islam (DeJong et al. 2007, 4).

¹⁰ De International Planned Parenthood Federation (IPPF) is de grootste non-profit organisatie ter wereld voor gezinsplanning, seksuele en reproductieve gezondheid en rechten.

¹¹ Het Internationaal verdrag inzake Burgerrechten en Politieke rechten, het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen en het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind. Elk van deze vier verdragen werden door Egypte ondertekend en geratificeerd (IPPF 2003, 5 en 27).

over hun seksuele en reproductieve gezondheid en rechten. Thema's als het menselijk lichaam en seksualiteit, gendergelijkheid, anticonceptie, soa's en hiv moeten onderwezen worden. Deze informatie, die objectief, pluralistisch en vrij moet zijn van stereotypes, moet jongeren in staat stellen om verantwoordelijke en geïnformeerde keuzes te maken (IPPF 2003a, 14).

In de praktijk worden seksuele en reproductieve rechten vooral beïnvloed door het beleid en de gewoonten van een land. De toegang tot familieplanning en reproductieve gezondheidszorg en de aanwezigheid van onderwijs en informatie bepalen de mate waarin een bevolking kan genieten van haar seksuele en reproductieve rechten (IPPF 2003b, 4).

Besluitend kunnen we stellen dat seksuele educatie een wereldwijd mensenrecht is. De Egyptische regering heeft dit recht erkend met ondertekening van het ICPD Actieplan en andere mensenrechtenverdragen en is verantwoordelijk voor het respecteren en beschermen ervan. In de praktijk blijft het verschaffen van informatie en reproductieve gezondheidszorg aan (ongetrouwde) jongeren echter controversieel en hebben jongeren onvoldoende toegang tot informatie en gezondheidszorg (DeJong et al. 2005a, 52).

2. SEKSUELE VORMING IN DE ARABISCHE WERELD

2.1. STIGMA'S EN TABOES

Maatschappelijke taboes vormen zowat het belangrijkste obstakel voor het openen van de discussie over de seksuele en reproductieve gezondheid van jongeren in de Arabische wereld. In het culturele discours¹² omtrent seksualiteit in Egypte, wordt buitenhuwelijkse seks onaanvaardbaar geacht. Kuisheid, eer en maagdelijkheid zijn van groot belang in alle klassen en religies¹³ (Seif el Dawla 2000, 49). Deze maagdelijkheidnorm geldt voor beide seksen, maar zoals Schonfeld opmerkt is er in dit kader sprake van een genderspecifiek discours. Van mannen op huwbare leeftijd wordt maatschappelijk getolereerd dat ze experimenteren met relaties en seksuele ervaring opdoen, terwijl de vrouwelijke seksualiteit sterk beperkt wordt door zeden, normen en gewoontes (in: Hüsken ed. 2007, 60).

Doordat het begin van de puberteit steeds vroeger plaatsvindt en de huwelijksleeftijd stijgt, wordt de periode tussen de eerste menstruatie en het huwelijk steeds langer en stijgt het risico dat jongeren

¹² 'Discours' is een term die heel wat invullingen kent. Hier doelen we op discours in zijn meest algemene vorm: als een geheel van uitingen over een bepaald onderwerp, waarbij het verband tussen de onderlinge zinnen niet onbelangrijk is.

¹³ Egypte is een islamitische staat waar de meerderheid van de bevolking soennitisch moslim is, daarnaast is er ook een grote christelijke minderheid die –afhankelijk van de geraadpleegde bron – zo'n 10% van de bevolking uitmaakt.

voorhuwelijkse seks hebben. Ze hebben echter geen toegang tot reproductieve gezondheidsdiensten, deze zijn – onder invloed van de heersende seksuele moraal – namelijk enkel voorzien voor getrouwde koppels. Ongetrouwde vrouwen die toch anticonceptie willen verkrijgen, worden vaak gestigmatiseerd en veroordeeld door gezondheidswerkers. Deze jongeren lopen dan ook een groot risico op ongeplande zwangerschap en abortus, soa's en andere seksueel-reproductieve gezondheidsproblemen (Beamish 2003; DeJong et al. 2005a, 53; 2005b, 22; Khalaf et al. 2010, 324).

Seif el Dawla (2000, 51) beschrijft hoe de menselijke natuur en menselijke verlangens universeel zijn, en dus ook gelden in het Midden-Oosten. Wanneer jongeren verliefd worden, komen er seksuele verlangens bij kijken en deze worden – veel meer dan algemeen aangenomen wordt – ook gevolgd. Een publieke erkenning van het feit dat jongeren seksuele behoeftes en verlangens hebben en voorhuwelijkse seksuele ervaringen kunnen opdoen, is echter diep problematisch (DeJong et al. 2005b, 20). De meeste experts geloven dat de seksuele activiteit van jongeren voor het huwelijk is toegenomen. Harde cijfers zijn er – omwille van de taboes die onderzoek bemoeilijken – evenwel niet. In een schaars onderzoek dat dateert van 1996 waarin Egyptische universiteitsstudenten werd gevraagd naar hun voorhuwelijkse seksuele ervaringen, gaf 26% van de mannen en 3% van de vrouwen aan minstens één maal geslachtsgemeenschap te hebben gehad. Omwille van de heersende taboes, is de kans op sociaal wenselijke antwoorden groot en is er bij de (vrouwelijke) studenten mogelijk sprake van onderrapportage (DeJong 2006, 849).

Ondanks deze realiteit, blijft het sociaal beleid blind voor de noden van deze jongeren. Volgens DeJong (2005b) hangt dit samen met de politieke context waarin er sprake is van strijdige visies over de rol van religie in het sociale beleid. Dat seksueel-reproductieve kwesties sterk geassocieerd worden met religieuze en culturele waarden, maakt het debat extra gevoelig (DeJong et al. 2005b, 18; Roudi-Fahimi et al. 2008, 1). In 2005 mengde de voormalige imam van de Azhar, sjeich Muhammad Ṭantāwī zich in de seksuele vormingskwestie. De onderzoeksacademie van de Azhar verklaarde tegen seksuele educatie in scholen of in onderwijsinstellingen in islamitische landen te zijn. Ook grootmoefiti 'Alī Guma'a wees het idee dat kinderen en jongeren moeten onderwezen worden over veilig vrijen en hoe soa's en ongewenste zwangerschap te vermijden, af (Bibrahim 2010). Deze uitspraken zijn indicatief voor de algemene houding omtrent seksuele vorming in Egypte: de beste manier om kinderen en jongeren te beschermen tegen 'onaanvaardbaar gedrag', zoals het hebben van voorhuwelijkse seks, is hen onwetend houden (Beamish 2003, 6; Khalaf et al. 2010, 322). Deze denkwijze is niet uniek voor Egypte, maar aanwezig in de hele regio van het Midden-Oosten en Noord-Afrika. Zoals evenwel eerder aangestipt, toont onderzoek aan dat het weerhouden van informatie de kans aanzienlijk vergroot dat deze jongeren als ze seks hebben, zichzelf niet beschermen tegen soa's en ongewenste zwangerschappen (Khalaf et al. 2010, 329). In tegenstelling tot wat opposanten denken, zet informatie over veilig vrijen en seksualiteit jongeren niet aan tot vervroegde seksuele

activiteit. Integendeel, seksuele vormingsprogramma's leiden tot een verlating van de eerste seksuele ervaringen, en zijn effectief in het voorkomen van ongewenste zwangerschappen en soa's (DeJong et al. 2005b, xiii).

2.2. INFORMATIETEKORT

Egyptische jongeren hebben onvoldoende toegang tot informatie over seksualiteit en voortplanting. Enerzijds zijn de jongeren weigerachtig om met hun vragen en twijfels bij hun ouders aan te kloppen, deze zouden immers kunnen veronderstellen dat hun zoon/dochter seksueel actief is (DeJong et al. 2005b, 51). Anderzijds zijn de ouders, leraren en gezondheidswerkers vaak niet in staat of niet bereid om informatie over puberteit, voortplanting, anticonceptie en seksualiteit te verschaffen (DeJong et al. 2005a, 52; Khalaf et al. 2010, 326).

Uit de *Survey of Young People in Egypt* blijkt dat zo'n 43% van de jongeren het gevoel heeft onvoldoende informatie te hebben ontvangen over puberteit. Door deze desinformatie zijn Egyptische jongeren onvoorbereid wanneer ze in de puberteit komen en hun lichaam begint te veranderen. Bij de eerste menstruatie is de reactie van 67% van de meisjes shock, huilen of angst en 11% weet niet wat te doen (Population Council 2010b, 36). Ook het niveau van algemene kennis over reproductie en anticonceptie is laag. Zo weet slechts 15% van de meisjes tussen zestien en negentien en 18% van de getrouwde jongeren wanneer ze vruchtbaar zijn tijdens hun maandelijkse cyclus. Wel is er bijna universele kennis van vrouwelijke contraceptiva (vooral de pil en het spiraaltje), maar amper 14% van de jongens en 5% van de meisjes weet wat condooms zijn (World Bank 2003, 15). De meerderheid van de jongeren tussen 10-29 weet wat hiv/aids is (71,5%) en zo'n 80% hiervan kan vertellen dat het virus seksueel overdraagbaar is. Over andere soa's is de Egyptische jeugd echter nauwelijks geïnformeerd: minder dan 6% van de meisjes en 11% van de jongens weet wat een soa is of kan er één opnoemen (World Bank 2003).

Dat jongeren slecht geïnformeerd zijn, betekent ook dat jonge koppels trouwen en aan hun seksueel en reproductief leven beginnen met slechts vage informatie over reproductieve gezondheid en beperkte communicatieve vaardigheden om hun seksuele en reproductieve noden en behoeften te bespreken (Beamish 2003, 12).

Terwijl ouders, scholen en de gehele samenleving terughoudend zijn om over seksuele en reproductieve gezondheid te praten, zijn jongeren bereid te leren en informatie te ontvangen over alle aspecten die te maken hebben met puberteit, voortplanting en seksualiteit. We kunnen dus concluderen dat er sprake is van een grote kloof tussen de seksuele vorming die aanwezig is en de informatienoden en -behoeften van Egyptische jongeren (Ibrahim et al. in: Beamish 2003; Hirst 2004; World Bank 2003).

2.3. TEKORT AAN ONDERZOEK

Niet alleen hebben Egyptische jongeren te weinig toegang tot informatie, ook op academisch vlak wordt meermaals gewag gemaakt van de ernstige nood aan onderzoek naar de seksuele en reproductieve gezondheid van jongeren in Egypte en de Arabische wereld (Beamish 2003; DeJong 2006; DeJong et al. 2005b; Roudi-Fahimimi 2008). Zoals Beamish (2003, 12) stelt, is seksualiteit echter een moeilijk aan te snijden onderwerp, zeker als het om de seksualiteit van ongetrouwde jongeren gaat. Veel onderzoek naar dit onderwerp is dan ook onderhevig aan zelfcensuur of wordt door de staat geblokkeerd. Zo was er in het grote onderzoek van Population Council naar de Egyptische jeugd een uitgebreide sectie over reproductieve gezondheid gepland, maar de vragenlijst kreeg van overheidswege geen goedkeuring en werd uiteindelijk ingekort (Population Council 2010b). Dit leidt ertoe dat er bijna geen data voorhanden zijn over onder meer het seksueel gedrag van jongeren of over de perspectieven van de jeugd in verband met seksuele en reproductieve gezondheid. Ook andere onderwerpen zoals ongewenste zwangerschap, abortus, sekswerk en risicogedrag in verband met hiv/aids blijken te gevoelig om onderzocht te worden (Beamish 2003; DeJong et al. 2005b, 54).

Zoals eerder werd opgemerkt zijn deskundigen het erover eens dat zowel gezondheidsdiensten als onderwijsprogramma's helemaal niet tegemoet komen aan de behoeftes van jongeren. Wegens het gebrek aan harde cijfers, is er evenwel geen bewijs dat kan dienen als basis voor het opstellen van een verbeterde wetgeving en beleid. Er is dus nood aan onderzoek naar het bereik, de kwaliteit en effectiviteit van aanwezige gezondheidsdiensten en seksuele educatie voor jongeren. Volgens Roudi-Fahimimi (2008) is het hierbij aangewezen om de invloed van leeftijd, geslacht, onderwijsniveau en socio-economische status in beschouwing te nemen. Daarnaast is er ook behoefte om de nationale survey's aan te vullen met kleinschaliger kwalitatief onderzoek dat dieper ingaat op de individuele ervaringen van jongeren om zo een beter begrip te krijgen van de verschillende factoren die invloed hebben op de seksueel-reproductieve gezondheid en gedragingen van deze groep (Bay-Cheng 2001, 248; DeJong 2006, 851; DeJong et al. 2005b, 45; Roudi-Fahimimi 2008, 3).

Deze thesis wil tegemoet komen aan de oproep om de leemte in dit onderzoeksgebied te vullen. Zoals Roudi-Fahimimi oppert, wordt hierbij rekening gehouden met leeftijd, geslacht, educatieniveau en sociaaleconomische status van de onderzoeksgroep. Het gaat om een kwalitatief onderzoek dat peilt naar de individuele ervaringen van jongeren op het gebied van seksuele vorming in Egypte. In deel twee van deze scriptie wordt dieper ingegaan op de opzet van het onderzoek en de methodologie die hierbij werd gebruikt.

2.4. BELEID EN BESTAANDE INITIATIEVEN

Zeventien jaar na de Internationale VN-conferentie voor Bevolking en Ontwikkeling die in 1994 plaatsvond in Cairo¹⁴, is er nauwelijks werk gemaakt van de beloftes om de seksuele en reproductieve gezondheid van adolescenten te verbeteren door middel van gezondheidsdiensten die onder meer instaan voor seksuele vorming en het voorzien van contraceptie voor seksueel actieve jongeren. Regeringen wereldwijd falen om tegemoet te komen aan de aanbevelingen die in het Actieplan van de conferentie werden opgesteld, maar Arabische landen in het bijzonder schieten tekort in het voorzien in de behoeften van (ongetrouwde) jongeren (DeJong 2006, 21). Doordat de Egyptische regering geen vastomlijnde definities van het begrip ‘adolescenten’ of ‘jongeren’ heeft, wordt deze groep grotendeels genegeerd door het huidige beleid, zeker wanneer het gaat om reproductieve gezondheidseducatie- en diensten. De publieke instellingen en universiteitsziekenhuizen van het Ministerie voor Bevolking en Gezondheid zijn toegankelijk voor mensen van alle leeftijden, maar reproductieve gezondheidsdiensten zijn niet altijd aanwezig in deze instellingen. Bovendien worden ongetrouwde jongeren niet bediend door de publieke sector, maar moeten ze beroep doen op privé-instellingen wanneer ze reproductieve gezondheidsdiensten willen raadplegen (Beamish 2003).

In tegenstelling tot enkele andere Arabische landen¹⁵ heeft Egypte geen uitgetekend beleid omtrent seksuele vorming. In het schoolcurriculum dat door het ministerie van onderwijs wordt opgesteld, is er in het vak biologie in de middelbare school een les waarin de menselijke voortplanting en informatie over familieplanning en hiv/aids aan bod komen. Volgens verschillende onderzoekers wordt deze les echter vaak overgeslagen doordat leraren onvoorbereid of te beschaamd zijn om de les te brengen (Beamish 2003, 10; DeJong 2006, 21; DeJong et al. 2005b, 50; Khalaf et al. 2010, 322). In september 2010 publiceerde de internetkrant *al-yawm al-sābi'a* bovendien het nieuws dat de voormalige onderwijsminister Aḥmad Zakī Badr beslist heeft om ‘substantiële wijzigingen’ door te voeren in het biologiecurriculum van het middelbaar onderwijs. Deze wijzigingen houden in dat de hoofdstukken die handelen over de menselijke reproductie en genetica zouden verwijderd worden uit de schoolboeken, een beslissing die werd gemaakt onder supervisie van een expertteam van het Instituut voor Ontwikkeling van Curricula en Leermateriaal (Sālim 2010).

De bestaande initiatieven op het vlak van seksuele educatie en reproductieve gezondheidsdiensten voor jongeren zijn op enkele uitzonderingen na, allen afkomstig uit de ngo-sector. Eén van de initiatieven van overheidswege, is de AIDS hotlijn die in 1996 door het aidsprogramma van het ministerie van

¹⁴ Zie paragraaf 1.2. Seksuele vorming: een mensenrechtenverhaal

¹⁵ Algerije, Marokko, Tunesië en Bahrein.

gezondheid werd geopend. De anonieme, gratis telefoonlijn bleek effectief in het bereiken van jongeren: in 2001 bestond 64% van de bellers uit ongetrouwde jongeren tussen de 13 en de 25. De vragen die ze stelden hadden te maken met voorhuwelijkse seks, condoomgebruik, homoseksualiteit en druggebruik en ook basisvragen in verband met seksuele vorming kwamen regelmatig aan bod. Terwijl de hotlijn bij aanvang zo'n duizend telefoons per maand te verwerken kreeg, daalde het aantal bellers in 2001 tot 5200 in het hele jaar. De meerderheid van de oproepen zijn afkomstig uit Egypte, maar de hotlijn ontvangt ook telefoons van Egyptenaren in de Golf en Europa (Beamish 2003, 9; DeJong et al. 2005b, 3; Leila 2010, 2).

De ngo-projecten omtrent seksuele en reproductieve gezondheid van jongeren in Egypte zijn talrijk maar hebben in vergelijking met de publieke sector slechts een beperkt bereik. Bovendien is het wegens het ontbreken van evaluaties, moeilijk om de effectiviteit van deze kleinschalige ngo-programma's vast te stellen (DeJong et al. 2005a, 51). Het is onmogelijk om een volledig overzicht te geven van alle bestaande ngo-projecten, maar om een indicatie te geven van de aanwezige initiatieven wordt hier dieper ingegaan op twee projecten: het *'Išrāq* project en *mašrū' min al-šabāb lil-šabāb*.

In 2001 startte het *'Išrāq* project in het gouvernement Minya met als doel had dertien- tot vijftienjarige meisjes die niet (meer) naar school gingen te herintegreren in de publieke ruimte, en hun mobiliteit en participatie aan het gemeenschapsleven te vergroten. Deze jonge schoolverlaters hebben vaak een laag zelfbeeld en negatieve toekomstverwachtingen. Het programma dat zo'n tweehonderd meisjes bereikte, bestond uit lessen waar naast lezen, rekenen en tekenen ook reproductieve gezondheidsinformatie werd onderwezen. Na drie jaar bleek bij evaluatie van het project dat de impact ervan groot was. Naast een verbetering van academische en praktische vaardigheden, stelden de onderzoekers vast dat het aantal tienerhuwelijken daalde en dat de deelnemende meisjes bovendien een grotere invloed hadden op de beslissingen die in het kader van het huwelijk werden genomen. Daarnaast was er ook een vermindering in het aantal circumcisies van de meisjes en een verminderde wens om de eigen kinderen te besnijden (DeJong et al. 2005b, 52).¹⁶

In Cairo bereikt de Organisatie voor Familieplanning en Ontwikkeling¹⁷ jongeren via het project *min al-šabāb li-l-šabāb*: van jongeren voor jongeren. Het initiatief dat wordt georganiseerd in samenwerking met het *Youth Peer Education Network* en wordt gefinancierd door de Ford Foundation, gaat uit van het idee dat jongeren elkaar moeten onderwijzen en ondersteunen in hun zoektocht naar informatie. Het project loopt sinds 2008 en is gebaseerd op een kerngroep van zo'n vijftig vrijwilligers die worden

¹⁶ Vrouwelijke besnijdenis, in het Engels *female genital mutilation* (FGM) of *female genital cutting* (FGC), is een praktijk die in Egypte veelvuldig voorkomt. Zo'n 75% van de meisjes tussen 10 en 29 onderging FGM. In tegenstelling tot andere landen in Afrika, bestaat de vrouwenbesnijdenis in Egypte niet uit het wegsnijden van de schaamlippen, maar is er sprake van het wegsnijden van de clitoris of clitoridectomie (Population Council 2010b, 43).

¹⁷ *Gam'iyyat al-Qāhira li-tandīm al-'usra w-al-tanmiyya*.

opgeleid om leeftijdsgenoten te informeren omtrent een positieve gezondheid in het algemeen en seksuele en reproductieve gezondheid in het bijzonder. Omwille van de heersende taboes en gevoeligheden, kiest de organisatie ervoor om seksuele en reproductieve gezondheid te plaatsen binnen een breder kader, waarin naast positieve gezondheid¹⁸ ook thema's als verslaving, medisch onderzoek voor het huwelijk, het 'urfi huwelijk¹⁹ en huiselijk geweld aan bod komen. *Peer-to-peer* education, waarbij jongeren hun leeftijdsgenoten (peers) informeren, blijkt uit onderzoek een zeer effectieve manier te zijn om aan seksuele vorming te doen (DeJong et al. 2005b). Dat dit project enorm positief onthaald wordt door Egyptische jongeren, kan deze bevindingen alleen maar bevestigen.²⁰

Ondanks de positieve resultaten van deze en andere projecten, blijven de initiatieven echter een druppel op een hete plaat in een land waarvan veertig procent van de bevolking jonger is dan vijftientig. De tweehonderd meisjes die met het 'Iṣrāq project werden bereikt en de vijftig jonge vrijwilligers van *mašrū' min al-šabāb lil-šabāb* die hun leeftijdsgenoten informeren omtrent een positieve gezondheid en daarbij ook aan seksuele vorming doen, zijn slechts enkele van de ruim vijftien miljoen Egyptische jongeren tussen de vijftien en de vijftientig jaar. Zoals verscheidene auteurs opmerken, moeten de aanwezige ngo-initiatieven aangevuld worden met structurele projecten van overheidswege, wil men tegemoet komen aan de huidige behoeften van jongeren op het vlak van seksuele gezondheidsdiensten en educatie (Beamish 2003; DeJong et al. 2005b; Khalaf et al. 2010).

18 Het concept positieve gezondheid, vertaald van het Engelse 'positive health', wordt niet louter gedefinieerd als het ontbreken van ziekte, maar als een algemene gezonde levensstijl waarbij men zich zowel mentaal als fysiek gezond en fit voelt.

19 Het 'urfi huwelijk is een huwelijk dat plaatsvindt zonder officieel contract en meestal zonder het medeweten van de families van beide partners. Het gebruik dat volgens experts steeds meer voorkomt in Egypte, wordt door jonge koppels vaak gebruikt als een manier om hun seksuele relatie te rechtvaardigen. Wettelijk heeft dit huwelijk – dat in de meeste gevallen bestaat uit een geschreven verklaring die door twee getuigen wordt ondertekend – echter geen enkele waarde. Dat betekent dus ook dat zwangerschappen die voortkomen uit een 'urfi huwelijk meestal ongepland en ongewenst zijn (Beamish 2003, 4; Rashad et al. 2005, 7).

20 Een informatiefolder van dit project vormt deel van de Arabische bloemlezing omtrent seksuele vorming die wordt vertaald en besproken in deel 5 van dit onderzoek.

3. INFORMATIEBRONNEN VAN JONGEREN

Voor het aanvatten van het kwalitatief onderzoek dat als doel heeft de verschillende informatiebronnen te inventariseren die Egyptische jongeren gebruiken om zich te informeren over seks en seksualiteit, werd een uitgebreide literatuurstudie gevoerd naar de mogelijke informatiekanalen van jongeren. De geraadpleegde vakliteratuur is grotendeels afkomstig uit Europa en Amerika. Hiertoe behoren ook enkele onderzoeken die werden gedaan naar de seksuele vorming van jongeren met een islamitische achtergrond die in België en Nederland wonen. Het is belangrijk hierbij op te merken dat alhoewel het islamitische aspect dat deel uitmaakt van de cultuur van deze jongeren, gelijkenissen vertoont met de religieuze achtergrond van de meerderheid van de Egyptische jongeren²¹, er niet zomaar parallellen kunnen getrokken worden tussen de seksuele vorming van beide groepen. De islam is zeker niet allesbepalend en verschillende andere omgevingsfactoren zoals de nationaliteit, het onderwijs en de etnische achtergrond van beide groepen hebben invloed op hun seksuele vorming. In wat volgt, wordt dieper ingegaan op deze onderzoeken, zodat er achteraf een vergelijking kan gemaakt worden met resultaten van het onderzoek naar de Egyptische jongeren en er effectief kan vastgesteld worden of er al dan niet overeenkomsten zijn.

Jongeren maken gebruik van een waaier aan informatiebronnen. Ze zijn hierbij selectief en kiezen hun bronnen al naargelang het onderwerp waarover ze informatie zoeken. Daarnaast spelen ook leeftijd en geslacht een rol in het gebruik van informatiekanalen (Klaï 2005, 135; Sprecher et al. 2008, 18). Meisjes ontvangen in het algemeen meer seksuele educatie en dit van meer diverse bronnen dan jongens. Ze raadplegen zowel persoonlijke (directe) bronnen, als afstandelijke (indirecte) bronnen en verkiezen hierbij de persoonlijke bronnen. Voor jongens geldt het omgekeerde, ze halen meer informatie uit onpersoonlijke bronnen en leren daarnaast ook uit hun eigen ervaring, via *trial and error*, over de verschillende aspecten van seksualiteit (Klaï 2005; Sprecher et al. 2008, 23).

Uit het intergenerationeel onderzoek van Klaï (2005) valt op te maken dat maatschappelijke evoluties een belangrijke invloed hebben op de seksuele vorming van jongeren. Bij generaties die strikt opgevoed worden met betrekking tot seksualiteit, hebben jongeren veel minder persoonlijke informatiebronnen ter beschikking. Er is met andere woorden weinig communicatieve openheid, waardoor jongeren meer gebruik dienen te maken van indirecte informatiebronnen, zoals de media en mediagerelateerde kanalen. Omgekeerd is het zo dat het aanbod aan informatiekanalen toeneemt al naargelang seksualiteit binnen de maatschappij meer bespreekbaar wordt.

In wat volgt wordt een overzicht gegeven van de informatiebronnen en worden deze allen besproken.

²¹ De meerderheid van de Egyptenaren zijn soennitische moslims. Daarnaast is er ook een christelijke minderheid die zo'n 10% van de bevolking bedraagt.

De volgorde die hierbij werd aangehouden is gebaseerd op de topiclijst die werd gebruikt tijdens de kwalitatieve interviews.²²

3.1. HET GEZIN

Jongeren halen hun informatie over relaties en seksualiteit vooral buiten het gezin. Zowel ouders als jongeren geven aan dat communiceren over seksualiteit niet vanzelfsprekend is. Dit omdat ouders beschaamd zijn, zelf niet genoeg kennis hebben en bang zijn om hun kinderen met een openlijke discussie aan te moedigen om seksueel actief te zijn (Fisher 2004; Fitzharris & Werner-Wilson 2004; Jaccard et al. 2000; King & Lorusso 1997 in: Sprecher et al. 2008, 18; Hovell et al. 1994; Lefkowitz et al. 1996; Ravesloot 1992 in: Klaï 2005). Nochtans worden ouders door jongeren genoemd als gewenste informatiebron en achten ze hun ouders, gevolgd door leerkrachten en leeftijdsgenoten, verantwoordelijk voor hun seksuele educatie. Daarnaast willen ook ouders graag als eerste bron voor hun kinderen fungeren (Alexander 1984; Damoth-Handelsman et al. 1987 in: Klaï 2005; Quilliam 2004, 129).

De kwaliteit van de ouder-kind communicatie over seksualiteit wordt door verschillende factoren beïnvloed (Dittus & Jaccard 2000; Klaï 2005; Miller & Whitaker 2001; Moen et al. 1997; Ravesloot 1997; Raffaelli et al. 1998; Whitaker et al. 1999 in: Klaï & Ponjaert-Kristoffersen 2005, 28). Wanneer er in een gezin sprake is van een hoge kwalitatieve algemene communicatie tussen jongeren en hun ouders, stijgt de gesprekfrequentie over onderwerpen die verband houden met relaties en seksualiteit (Klaï 2005, 200). Daarnaast is de mate van directe communicatie ook sterk afhankelijk van het gespreksonderwerp. Onderwerpen die het meest aan bod komen zijn relaties, verliefd zijn, lichamelijke veranderingen en voorbehoedsmiddelen. In tegenstelling tot eerder onderzoek (Darling & Hicks, 1982) waaruit bleek dat in de seksuele vorming in het gezin de nadruk wordt gelegd op de gevaren van seksualiteit, stelt Klaï (2005, 179) vast dat een groot deel van de jongeren thuis niet ingelicht wordt over aids, andere soa's, ongeplande zwangerschap en seksueel geweld.

Naast de kwaliteit van de algemene ouder-kindcommunicatie, is levensbeschouwing één van de belangrijkste factoren die de kwaliteit van de ouder-kindcommunicatie over seksualiteit beïnvloed. De religieuze opvatting van de ouders heeft met name invloed op de mate waarin gesprekken over seksualiteit plaatsvinden. Hoe religieuzer ouders zijn, hoe minder ze met hun kinderen over seks communiceren. Daarnaast speelt ook etnische afkomst een rol, de frequentie en de kwaliteit van communicatie tussen ouders en jongeren verschilt naargelang de culturele achtergrond (Hutchinson & Cooney 1998; Lefkowitz et al. 2000 in: Klaï & Ponjaert-Kristoffersen 2005, 28).

²² Zie bijlage 3.

Verschillende onderzoeken tonen aan dat jongeren met een islamitische achtergrond thuis geen of weinig seksuele educatie krijgen (Danz & Vogels 1994; Ettema 2003; Kraemer 2005; Lodewijckx & Hendrickx 2000; Pels & Nijsten 2004; Van Keulen 1994; Vanwesenbeeck et al. 2003 in: Gettemans 2007, 6). Ook hier is de kwaliteit en de frequentie van de verbale communicatie sterk afhankelijk van het besproken onderwerp. Zo komen minder intieme en taboe beladen onderwerpen vaker aan bod. Belgisch onderzoek naar moslimjongeren wees uit dat onderwerpen als lichamelijke veranderingen, relaties, verliefdheid, man/vrouwtaakverdeling, ongeplande zwangerschap, hiv en anticonceptie vrij regelmatig worden besproken en dat thema's als homoseksualiteit, seksueel geweld, genot, orale en anale seks en masturberen zelden aan bod komen (Klaï & Ponjaert-Kristoffersen 2005). In een onderzoek naar jongeren in Jordanië werden gelijkaardige vaststellingen gedaan. Terwijl 85% van de jeugd zich vrij voelt om zich openlijk te uiten in het bijzijn van ouders en het onderwerp 'carrière doelen' door de helft van de mannen en veertig procent van de vrouwen met ouders wordt besproken, wordt er nauwelijks gediscussieerd over puberteit en familieplanning (John Hopkins University 2001, 33). Ook uit *The Survey of Young People* van de Population Council (2010b) kwamen in Egypte gelijkaardige bevindingen naar voren. Ouders zijn enerzijds weigerachtig, en hebben anderzijds zelf te weinig kennis om hun kinderen informatie te verschaffen. Bijgevolg worden reproductieve gezondheid en seksualiteit niet besproken door ouders en jongeren. Meer dan 73% van de jongeren gaf aan thuis nooit over puberteitsveranderingen te praten. Jongens zijn hierbij in het nadeel met 93% die thuis geen informatie ontvangt, tegenover 56% van de meisjes. Bovendien speelt ook de socio-economische achtergrond een rol. Terwijl in de laagste inkomensgroep 80% van de jongeren nooit met hun ouders over seksualiteit praat, daalt dat cijfer tot 65% bij jongeren uit de meest welgestelde inkomensgroep (DeJong 2006, 21; DeJong et al. 2005b, 13; Population Council 2010a, 9).

De meerderheid van de Vlaamse moslimjongeren zijn over het algemeen ontevreden over de seksuele en relationele vorming die ze via het gezin krijgen. Daar moet aan toegevoegd worden dat iets minder dan de helft van de jongeren het stilzwijgen van hun ouders over relaties en seksualiteit apprecieert (Klaï & Ponjaert-Kristoffersen 2005, 26). Een interessante invalshoek in dit verband werd geopperd door Klaï (2005) die stelt dat er tijdens de opvoeding in het algemeen, en de seksuele opvoeding in het bijzonder, heel veel sprake is van indirecte communicatie. Ook al wordt er over sommige zaken niet gesproken, "vermoedelijk worden heel wat gebruiken, waarden, normen en gedragscodes op non-verbale wijze doorgegeven" (Klaï & Ponjaert-Kristoffersen 2005, 32). In haar bekende antropologische studie naar enkele arme volksbuurten in Cairo merkte Singerman op dat mannen en vrouwen flirten, grappen en discussiëren over hun relaties en andere legale en illegale relaties in de gemeenschap in het bijzijn van familie en vrienden, jong en oud, mannen en vrouwen: "It is not only that people enjoy gossip, but these public discussions of sexual mores educate younger people and enforce proper behavior among all members of the community" (Singerman 1997, 93). Nyanzi

(2004) stelde in haar onderzoek naar seksuele vorming in Sub-Saharisch Afrika eveneens vast dat seksualiteit niet rechtstreeks werd bediscussieerd tussen ouders en jongeren, maar dat er wel sprake is van spreekwoorden, liedjes en indirect taalgebruik die het onderwerp aansnijden.

Alhoewel ouders niet als belangrijkste informatiebron fungeren, spelen ze wel een belangrijke rol in de seksuele opvoeding van hun kinderen. Dit enerzijds omdat ze sowieso een sleutelrol spelen in het begeleiden van hun kinderen in het groeiproces. Anderzijds is het gezin ook de context waar normen en waardepatronen die het (seksueel) gedrag sturen, het sterkst worden overgebracht (Feldman & Rosenthal 2000; Whitaker & Miller 2000 in: Klaï & Ponjaert-Kristoffersen 2005). Quilliam (2004, 129) stelt in haar onderzoek naar de seksuele vorming van Europese vrouwen vast dat er duidelijke waarden via de opvoeding worden meegegeven. Deze verschillen sterk naargelang de culturele achtergrond van de respondenten. Terwijl seks in Noord-Europese landen werd gezien een positief, natuurlijk iets, kregen vrouwen in Zuid-Europese landen via hun seksuele vorming de boodschap dat het iets verkeerd is, iets om bang voor te zijn. Volgens Wienese (1997, 129) houden de boodschappen die Turkse en Marokkaanse vrouwen (indirect) ontvangen sterk verband met de maagdelijkheidcultuur die door het islamitische geloof wordt ingegeven: “Ze worden gewaarschuwd met: ‘seks is vies, pas op voor jongens en mannen, je moet uit de buurt blijven’, enzovoort.”

Niet alle gezinsleden worden door jongeren even frequent geraadpleegd omtrent relaties en seksualiteit. De moeder blijkt in het gezin de belangrijkste gesprekspartner, daarna gevolgd door broers en zussen en de vader (Farnam et al. 2008; Gettemans 2007; Klaï & Ponjaert-Kristoffersen 2005; Sprecher et al. 2008).

3.1.1. MOEDER

Uit verscheidene studies blijkt dat de moeder niet alleen binnen het gezin als belangrijkste informatiebron wordt beschouwd, maar in het algemeen ook de meest gerapporteerde volwassen gesprekspartner is (Alexander 1984; Ravesloot 1992 in: Klaï 2005, 140). Vooral meisjes krijgen van hun moeder informatie mee omtrent relaties en seksualiteit (Klaï 2005; Vermeire 2003 in: Gettemans 2007, 7). Uit onderzoek in Jordanië blijkt dat moeders voor een derde van de vrouwen de gewenste persoon is voor het geven van informatie over puberteit en menstruatie (John Hopkins University 2001, 33). Heemelaar (2000) stelt echter dat moeders met een islamitische achtergrond wel bereid zijn hun kinderen voor te lichten, maar hierbij schrik hebben dat kinderen het onderwerp ook met anderen gaan bespreken en zo de eer van de familie zouden beschadigen. Bovendien vrezen ze dat praten over seksualiteit jongeren zou aanzetten tot seksuele activiteiten (in: Gettemans 2007).

3.1.2. VADER

Vaders zijn wat seksuele vorming betreft, geen vertrouwenspersoon voor jongeren. Ze worden net iets minder geraadpleegd dan broers en zussen. Hierbij is een verschil op te merken tussen meisjes en jongens. Terwijl deze laatste eerder ten rade gaan bij hun vader, gebruiken meisjes hun vader zelden tot nooit als informatiebron (Klaï 2005, 140). Ook uit Jordans onderzoek blijkt dat vaders geen gewenste informatiebron zijn in verband met puberteit en familieplanning. Minder dan tien procent van de mannen en geen van de vrouwen ziet hun vader als een geschikte informatiebron (John Hopkins University 2001, 33).

In een recente Egyptische studie kwam naar voren dat alhoewel 42% van de vaders aangaf met hun zonen tussen tien en negentien jaar te hebben gepraat over puberale veranderingen, slechts zeven procent van de zonen rapporteerde informatie van hun vader te hebben ontvangen over veranderingen tijdens de puberteit (DeJong et al. 2005b, 20).

3.1.3 .BROERS EN ZUSSEN

Na de moeder, vormen broers en zussen binnen het gezin de belangrijkste gesprekspersoon. Ze worden veel minder frequent geraadpleegd omtrent seksualiteit en relaties dan moeders, maar in welke mate dat exact gebeurt en over welke onderwerpen broers en zussen met elkaar praten is uit onderzoek nog niet gebleken (Hovell et al. 1994; Spanier 1997; Young-Bonati & Pistella 1998 in: Klaï 2005 54). Volgens Wienese (1997, 131) gaan moslimmeisjes vaak te rade bij oudere zussen. Ze praten met elkaar over relaties en seksualiteit of kijken samen naar een seksfilm, maar dit steeds in het geheim en verborgen voor de ouders.

3.2. DE SCHOOL

De schoolsetting vormt een belangrijke plek voor de overdracht van informatie over relaties en seksualiteit. Dat gebeurt enerzijds via de lessen biologie en anderzijds vormen ook leerkrachten een aanspreekpunt voor jongeren. Eerder dan op het creëren van ruimte voor een intiem gesprek omtrent seksualiteit, is de school gericht op het geven van biologisch-technische informatie aan jongeren (Ansuini, Fiddler-Woite & Woite 1996; Bennett & Dickinson 1980; Geeraert 1983; Vanwezenbeeck & al. 2003; Young-Pistella & Bonati 1998 in: Klaï 2005).

Uit zowel Nederlandse als Vlaamse studies blijkt dat moslimjongeren meer profiteren van de relationele en seksuele vorming op school dan autochtone jongeren (Brugman et al. 1995 in: Gettemans, 8; Klaï 2005). In het onderzoek van Wienese (1997) komt naar voren dat moslimmeisjes de voorlichting op school heel erg nuttig vinden. Dit heeft grotendeels te maken met het feit dat jongeren met een islamitische achtergrond thuis nauwelijks seksuele educatie ontvangen. School is

voor islamitische jongeren in Vlaanderen een zeer belangrijke informatiebron. Opvallend is dat de leerkracht, en niet de moeder, voor deze jongeren de eerste volwassen gesprekspartner is (Klaï & Ponjaert-Kristoffersen 2005, 29).

DeJong et al. (2005b) stellen vast dat schoolcurricula in de Arabische staten en Iran zelden seksuele vorming voorzien. Enkel Algerije, Marokko, Tunesië, Bahrein en Iran vormen hierop een uitzondering. Maar zelfs als er sprake is van lessen over seksuele en reproductieve gezondheid, dan worden deze vaak overgeslagen door leerkrachten die beschaamd en onvoorbereid zijn om de lessen te geven (DeJong 2007, 3; DeJong et al. 2005a, 52; DeJong et al. 2005b, xvi; Khalaf et al. 2010, 322). Beamish (2003, 10) geeft bovendien aan dat sommige informatie enkel aan meisjes wordt gegeven, en jongens slecht minimaal onderwezen worden omtrent familieplanning en soa's.

3.3. PEERS

Volgens verschillende onderzoeken vormen leeftijdsgenoten of peers de belangrijkste informatiebron voor jongeren omtrent relaties en seksualiteit. Het gaat hier om klasgenoten, vrienden en partners (Alexander 1984; du Bois-Raymond Peters & Ravesloot 1994; Ravesloot 1992; Treboux & Bush-Rossnagel 1995 in: Klaï 2005). Jongeren verkiezen peers boven een volwassen gesprekspartner, maar gaan niet met hun diepste vragen bij elkaar ten rade. Er wordt vooral over algemene zaken gepraat en technisch-biologische informatie uitgewisseld. Eigen concrete ervaringen en belevingen, emotionele aspecten van seksualiteit en problemen worden door jongeren zelden gedeeld met anderen, tenzij met een vaste partner (Klaï & Ponjaert-Kristoffersen 2005, 33; Ravesloot 1992; Young-Pistella & Bonati 1998 in: Klaï 2005, 54).

Uit onderzoek in Jordanië blijkt dat mannen, na boeken, hun peers als belangrijkste informatiebron omtrent puberteitsveranderingen zien. Over familieplanning praten ze echter niet met elkaar. Vrouwen raadplegen hun leeftijdsgenoten liever niet (John Hopkins University 2001, 33). Voor Vlaamse moslimjongeren die, zoals eerder aangestipt, vooral informatie over relaties en seksualiteit buiten het gezin halen, vormen peers het belangrijkste aanspreekpunt. Toch bespreken ze sommige intieme zaken liever niet met vrienden (Boumand et al 2001 in: Gettemans 2007, 6).

Er kan dus vastgesteld worden, dat alhoewel jongeren elkaar als primaire informatiebron beschouwen, ze elkaar niet zien als experts op het gebied van seksualiteit (du Bois-Raymond, Peters & Ravesloot 1994; Ravesloot 1992 in: Klaï 2005, 139). Ook moet aangestipt worden dat jongeren verkiezen om relaties en seksualiteit te bespreken met peers van hetzelfde geslacht (Spanier 1977 in: Sprecher 2008, 19).

3.4. ERVARING

In haar onderzoek naar Belgische jongeren, stelt Klai (2005) vast dat eigen ervaring, na peers en media, de belangrijkste informatiebron vormt. Jongeren verkennen seksualiteit dus ‘al doende’. Dit geldt voor jongens iets meer dan voor meisjes (Klai 2005; Quilliam 2004, 128). Danz & Vogels (1994) bevestigen dat dit ook geldt voor jongeren met een islamitische achtergrond. Bij deze onderzoeksgroep geven eveneens vooral jongens aan dat men veel heeft geleerd vanuit de eigen ervaring (in: Gettemans 2007, 9).

Deze vaststelling valt enerzijds te verklaren vanuit de ontwikkelingspsychologie die stelt dat jongeren tijdens de adolescentie experimenteren met diverse sociale rollen en zo hun onderhandelingscompetenties en communicatieve vaardigheden ontwikkelen. Ook op het gebied van seksualiteit, één van de vele ontwikkelingsdomeinen die tijdens de adolescentie een hoogtepunt kent, wordt geëxperimenteerd met rollen met als doel een seksuele identiteit te verwerven (Klai 2005). Anderzijds is het zo dat jongeren beschaamd zijn om openlijk over hun gevoelens omtrent seksualiteit te praten, ze beschouwen het onderwerp als een privézaak (Dilorio, Kelley & Hockenbury-Eaton 1999; du Bois-Raymond, Peters & Ravesloot 1994; Ravesloot 1992 in: Klai). Klai (2005, 140) leidt hieruit af dat jongeren hun seksualiteit niet bespreekbaar maken en via hun eigen ervaringen informatie sprokkelen en antwoorden zoeken op vragen. Een combinatie van beide theorieën vormt waarschijnlijk de beste verklaring voor het feit dat eigen ervaring voor jongeren een zeer belangrijke informatiebron is.

3.5. MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

Wanneer we het hebben over media en mediagerelateerde bronnen, gaat het over televisie, film, tijdschriften, boeken en internet. Het zijn onpersoonlijke bronnen die in verschillende onderzoeken hoog scoren als informatiebron voor jongeren (Alexander 1984; Bennett & Dickinson 1980; Geeraert 1983; Jaccard & Dittus 1993; Vanwezenbeeck et al. 2003 in: Klai 2005). Een recente Amerikaanse studie noemde media als belangrijkste informatiekanal voor jongeren en ook in Iran vormen satelliettelevisie en internet de meest geraadpleegde bronnen voor informatie over seksualiteit (Kaisar Family Foundation 2004 in: Sprecher 2008, 18; Homai et al; 2005 in: Farnam et al. 2008, 161). In België raadplegen jongeren, na hun leeftijdgenoten, de media het meest. Vooral jongens maken er gebruik van en verkiezen televisie als informatiebron. Meisjes raadplegen vaker tijdschriften, het aanbod vrouwenbladen met reportages over seksualiteit is dan ook groter dan het aanbod voor mannen (Klai 2005). Een onderzoek naar Jordaanse jongeren wees uit dat boeken voor jongens de geprefereerde informatiebron omtrent puberteit zijn en ook bij vrouwen scoren boeken hoog. Informatie over familieplanning krijgen Jordaanse jongeren het liefst via massamedia. Dat deze

onpersoonlijke bronnen hoog scoren hangt samen met het taboe dat heerst omtrent seksualiteit. Jongeren zijn weigerachtig of beschaamd om mensen te raadplegen en zien de media en boeken als een goed alternatief dat bovendien privacy biedt en degelijke en begrijpelijke informatie verschaft (John Hopkins University 2001, 33).

Welke soort informatie jongeren via de media krijgen voorgeschoteld en wat ze hiervan opnemen is echter een andere vraag. Sprecher et al. (2008, 18) stellen dat het beeld en de informatie die sommige media over seks presenteren, onjuist en zelfs schadelijk kan zijn. De media kan daarentegen ook een bron voor degelijke en nuttige informatie over seks vormen en onder meer boodschappen van algemeen nut over condoomgebruik en veilig vrijen verspreiden.

3.5.1. TELEVISIE EN FILM

Zoals eerder gesteld pikken vooral jongens informatie over seksualiteit op via televisie (Klaï 2005; Vermeire 2003 in: Gettemans 2007, 8). Klaï stelt dat ook films dienstdoen als informatiebron, maar dat naaktheid en seksualiteit op het witte doek vandaag de dag eerder regel dan uitzondering zijn en jongeren dit bijgevolg niet meer als voorlichting, maar eerder als een gewone zaak beschouwen (Klaï 2005, 143). Enkele onderzoeken vernoemen pornografie als bron van informatie (Nyanzi 2004; Holzner & Oetomo 2004, 45). Danz & Vogels (1994) verwijzen hierbij in het bijzonder naar moslimjongeren die pornofilms als informatiebron aangeven (in: Gettemans 2007, 8). In haar antropologische studie die dateert uit 1997 stipt Singerman de populariteit van pornografie in arme Caireense volksbuurten aan. Voor het internettijdperk was het huren van pornovideocassettes een dure zaak die bovendien door de staat werd vervolgd. Desondanks bleef porno steeds erg populair en makkelijk te vinden op de zwarte markt (Singerman 1997, 104).

3.5.2. INTERNET

Met de toename van het internetgebruik, werd het wereldwijde web een populair kanaal om makkelijk informatie over relaties en seksualiteit te vinden. Ook voor moslimjongeren vormt internet een veelgebruikte informatiebron die wordt gewaardeerd omwille van zijn anonimiteit (al Hodayebi 2003; Vermeire 2003; Vogels et al. 2002 in: Gettemans 2007, 9). Het internet is inderdaad een gebruiksvriendelijke en anonieme bron, maar tegelijkertijd is het ongereguleerd en elitair. Internet is met andere woorden, niet voor iedereen in gelijke mate toegankelijk. Alhoewel het internetgebruik in de Arabische wereld toeneemt, hebben met name stadsbewoners, mannen, studenten, professionelen, hoogopgeleiden en groepen met een hogere socio-economische status toegang tot computers en internet (Foster et al. 2005, 136). Volgens mensenrechtenadvocaat Gamal Aieed is internettoegang echter niet zo vrij als het zou lijken, het is namelijk duidelijk dat er een gespecialiseerde politie-eenheid is die zich buigt over het internet en bepaalde websites in verband met politiek, religie en

seksualiteit, in het bijzonder homoseksualiteit, identificeert. Op die manier worden homoseksuele netwerken opgerold en eventueel vervolgd (BBC 2003).

Alhoewel er sites met informatie over seksualiteit en relaties in het Arabisch te vinden zijn, is er nood aan veel meer Arabischtalige webpagina's met seksuele vorming en informatie over reproductieve en seksuele gezondheid (Foster et al. 2005). Terwijl internet enerzijds een vrijplaats is waar men anoniem op zoek kan gaan naar informatie, blijkt anderzijds ook dat maatschappelijke taboes hier een rol spelen. Zo is er op de drukbezochte site 'Islam Online' een probleempagina waar Egyptenaren en bezoekers uit de Arabische wereld om advies kunnen vragen. Problemen in verband met adolescentie, het huwelijk, psychologische en seksuele problemen worden allemaal gepost op een publieke pagina waar iedereen het probleem en het antwoord kan lezen. Een idee dat nieuw is en bovendien schokkend in een maatschappij waar je met sociale en seksuele problemen over het algemeen een privébezoek brengt aan een sjeich of psychiater. Op de site worden vragen beantwoord door een sjeich, op basis van de koran en hadith. De antwoorden zijn dus religieus gelegitimeerd, maar daarom niet noodzakelijk wetenschappelijk verantwoord. Wekelijks ontvangt 'Islam Online' zo'n vierhonderd mails waarin mensen openlijk praten over onder meer homoseksualiteit, impotentie en echtscheiding.

3.5.3. BOEKEN EN TIJDSCHRIFTEN

Tijdschriften vormen voor meisjes een belangrijkere bron dan voor jongens (Klaï 2005). Terwijl Nederlands onderzoek naar moslimjongeren stelt dat de bibliotheek, zeker voor jongens, niet de plaats is waar kennis omtrent seksualiteit wordt opgedaan (Danz & Vogels in: Gettemans 2007, 8), blijken jongeren in Jordanië boeken juist te verkiezen als informatiebron (John Hopkins University 2001, 33).

3.6. DIENSTVERLENING EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES

Onder dienstverlening vallen de gezondheidsdiensten waaronder apothekers, de arts en verpleegkundige. Met gespecialiseerde organisaties wordt bedoeld op ngo's, hotlines en jongerencentra (Sprecher et al. 2008, 18; Gettemans 2007). Volgens onderzoek van Klaï (2005) scoren deze diensten en organisaties laag als informatiebron. Wat dienstverlening betreft, verkiezen jongeren de arts als aanspreekpunt. Hierbij worden vooral technisch-biologische zaken besproken en komen emotionele en belevingsaspecten van seksualiteit niet aan bod. Meer meisjes dan jongens raadplegen de arts omtrent seksualiteit, maar wanneer het om moslimmeisjes gaat, blijft de drempel om hulp te zoeken bij seksuele gezondheidsproblemen groot (Klaï & Vermeire 2006; Van Turnhout et al. 2005 in: Gettemans 2007). Gespecialiseerde organisaties worden eveneens nauwelijks geraadpleegd

door Belgische jongeren. Informatiecentra zijn enerzijds weinig gekend en worden anderzijds enkel gebruikt wanneer er echte problemen op het vlak van seksualiteit en relaties opduiken. Voor ‘dagelijkse’, maar even belangrijke, vragen en emoties raadplegen jongeren eerder peers en media (Klaï 2005, 140).

Uit onderzoek in de Arabische wereld, blijkt echter dat dienstverlening en gespecialiseerde organisaties een belangrijke rol spelen in de seksuele vorming van jongeren. In Jordanië vormen gezondheidsdiensten, zowel publiek als privaat, de meest verkozen informatiebron voor 40% van de vrouwen en 28% van de mannen (John Hopkins University 2001, 33). Andere onderzoeken maken echter een onderscheid tussen publieke en private gezondheidsdiensten en stellen dat deze eerstgenoemde slechts beperkt toegankelijk zijn voor jongeren. Dit omwille van culturele barrières en omwille van het feit dat ongetrouwde jongeren weinig vertrouwen hebben in publieke reproductieve gezondheidsdiensten (DeJong et al. 2005b, 46). De private sector is daarom vaak het eerste aanspreekpunt voor jongeren die hulp zoeken omtrent seksuele en reproductieve gezondheid. Ook hier is er echter sprake van sociaal-culturele barrières en is de sector bovendien enkel toegankelijk voor wie het kan betalen (DeJong 2006, 21; DeJong et al. 2005b, 46; Khalaf et al. 2010, 328). Naast de private dienstverlening, vormt het uitgebreide apothekersnetwerk in Egypte een belangrijke plek waar jongeren informatie en diensten kunnen bekomen (DeJong et al. 2005a, 52). Het grote tekort aan dienstverlening voor jongeren wordt deels opgevangen door ngo’s, maar programma’s en initiatieven zijn vaak kleinschalig en bereiken slechts een beperkt aantal jongeren (DeJong 2005b).

DEEL 2

METHODOLOGIE EN ONDERZOEKSOPZET

DEEL 2. ONDERZOEKSOPZET EN METHODE

De centrale vraag in dit onderzoek luidt:

Welke bronnen gebruiken Egyptische jongeren om zich te informeren over seks en seksualiteit?

Bijkomend wordt ook onderzocht hoe jongeren deze bronnen evalueren en of ze specifieke informatie noden en -behoeften hebben met betrekking tot relaties en seksualiteit.

Om deze vragen te kunnen beantwoorden wordt gebruik gemaakt van het kwalitatief onderzoek, meer bepaald van het *beschrijvend kwalitatief onderzoek*. Deze methode is namelijk gericht op het verkrijgen van informatie over wat er leeft onder bepaalde doelgroepen en stelt de onderzoeker in staat om meningen, ervaringen en behoeftes van een doelgroep te inventariseren (Baarda et al. 2009, 95).

Na een verdere toelichting bij het kwalitatief onderzoek, volgt in dit hoofdstuk een beschrijving van het onderzoeksopzet waarbij dieper wordt ingegaan op de procedure, de onderzoeksgroep, de gegevensverzameling en -analyse en de kwaliteitscriteria. Als laatste wordt in hoofdstuk 3 het onderzoekskader geschetst en bespreken we de thema's Cairo, middenklasse en jongeren.

1. ONDERZOEKSMETHODE: KWALITATIEF ONDERZOEK

Kwalitatief onderzoek is een wetenschappelijke onderzoeksmethode die erop gericht is om gevoelens, belevingen en ervaringen van mensen in kaart te brengen. In tegenstelling tot het kwantitatief onderzoek, hebben de kwalitatieve methodes voor dataverzameling niet als doel om statistieken met data over een grote onderzoeksgroep te genereren. Er is sprake van een beperkt aantal participanten dat gevraagd wordt naar hun meningen, behoeften, motivaties en kennis. Tijdens het kwalitatieve interview wordt gebruik gemaakt van open vragen waarop de respondent uitgebreid en gedetailleerd kan antwoorden. Doordat de onderzoeker in de mogelijkheid is verder in te gaan op deze antwoorden, genereert het kwalitatief onderzoek een veelheid aan diepgaande informatie over de waarden, meningen, gedragingen en sociale context van de onderzoeksgroep (Family Health International z.d., 1).

Kwalitatieve onderzoeksmethodes zijn flexibel en bieden ruimte om de vraagstelling en de methodiek tijdens het onderzoek bij te sturen aan de hand van de reeds behaalde resultaten. Zo werd de topiclijst die de leidraad vormde voor de interviews van dit onderzoek verschillende malen aangepast naarmate

het onderzoek vorderde, met als doel dieper in te gaan op de bijkomende onderzoeksvragen, namelijk hoe Egyptische jongeren de gebruikte informatie evalueren en wat hun informatiebehoefte met betrekking tot relaties en seksualiteit zijn.

Kwalitatief onderzoek heeft de eigenschap holistisch te zijn. Dit wil zeggen dat “het te onderzoeken onderwerp en de context ervan als één geheel worden beschouwd. De onderzoekssituatie bevindt zich immers altijd in een context die je dus zeker moet betrekken in het onderzoek” (Baarda et al. 2009, 180). Deze contextualiteit doelt niet enkel op het ruimtelijk kader, maar ook op de historische en maatschappelijke context van het onderzoeksprobleem, dat in het kwalitatief onderzoek als een “veelomvattend samenhangend geheel wordt benaderd” (Baarda, De Goede & Teunissen, 2009, 181).¹

Daarnaast is taal ook een belangrijk gegeven binnen het kwalitatief onderzoek. Participanten moeten ‘in hun eigen woorden’ kunnen spreken. Hiermee wordt gepoogd om zo dicht mogelijk bij de alledaagse werkelijkheid te blijven. Dit is des te meer belangrijk wanneer het onderzochte onderwerp gevoelig is of tot de taboesfeer behoort, zoals in dit onderzoek het geval is. (Baarda et al. 2009, 184).

Tot slot maakt het kwalitatief onderzoek gebruik van datatriangulatie. Verschillende soorten gegevens en gegevensbronnen worden aangewend met als doel een vollediger beeld van de situatie te krijgen (Baarda et al. 2009, 188). De verschillende data in dit onderzoek bestaan uit de wetenschappelijke werken en artikelen die de basis vormen voor de theoretische achtergrond die in deel één wordt besproken, de neerslag van de kwalitatieve interviews met Egyptische jongeren, gesprekken met professionelen die actief zijn in het veld van seksuele vorming in Egypte en een bloemlezing van Arabische artikels, blogs, campagnefolders en een theaterstuk die allen betrekking hebben op het onderzoeksthema.²

¹ De onderzoekscontext van dit onderzoek wordt verder toegelicht in hoofdstuk 3 van dit deel, het onderzoekskader.

² Deze bloemlezing is de Arabische tekst die in het kader van deze masterscriptie werd vertaald. De neerslag hiervan is te vinden in het vijfde deel. Vertaling van Arabische bloemlezing.

2. ONDERZOEKSOPZET

2.1. PROCEDURE

Dit onderzoek werd uitgevoerd in vijf fasen. De eerste fase bestond uit een uitgebreide literatuurstudie die de basis vormde voor het uittekenen van de probleemstelling. De neerslag hiervan is te vinden in het eerste deel van deze thesis (Theoretische achtergrond). Tijdens fase twee werd op zoek gegaan naar mogelijke respondenten (paragraaf 2.2.2. Onderzoeksgroep). Vervolgens volgde de derde fase waarin het onderzoeksinstrument werd uitgetekend (paragraaf 2.3.1 en 2.3.2). De vierde fase bestond uit de eigenlijke contacten met de participanten en het afnemen van de diepte-interviews. Over de opzet en de frequentie hiervan meer in paragraaf 2.3.3. De inhoud van deze interviews wordt uitgebreid toegelicht in het derde deel van dit onderzoek: Onderzoeksresultaten. In de vijfde slotfase werd er een antwoord geformuleerd op de onderzoeksvragen zoals deze worden gepresenteerd in deel vier: Conclusies.

2.2. ONDERZOEKSGROEP

2.2.1. RESPONDENTEN

2.2.1.1. SAMPLING

Aangezien het wegens het gegeven tijdsbestek en de beperkte onderzoeksmiddelen, niet mogelijk, en ook niet nodig is om data van een hele bevolking te verzamelen, wordt er in kwalitatief onderzoek gewerkt met een deel van de bevolking: het sample. In dit onderzoek werd het sample samengesteld aan de hand van een gerichte steekproef waarbij de groep respondenten via vooropgestelde criteria werd gekozen.

Uit de onderzoeksvraag blijkt dat we op zoek gaan naar de bronnen die Egyptische jongeren gebruiken om zich te informeren over seksualiteit. Binnen deze onderzoeksgroep werd ervoor gekozen om mannelijke en vrouwelijke jongeren uit de Caireense middenklasse te interviewen. Deze jongeren zijn bovendien ongetrouwd en hebben na de middelbare school een verdere opleiding genoten, of zijn daar nog mee bezig.³ Deze restrictie werd gemaakt op basis van de bestaande klassenverschillen in het land die invloed hebben op het niveau van educatie en de toegang tot informatie, en dus waarschijnlijk op de antwoorden op de onderzoeksvraag.⁴ De keuze voor de Caireense metropool heeft enerzijds praktische redenen en is anderzijds gebaseerd op het onderscheid tussen stad en platteland

³ Met middelbare school, wordt hier bedoeld op de Egyptische equivalent al-madrasa al tānawīya. Meer over het Egyptische schoolsysteem vindt u in bijlage 5.

⁴ Het begrip ‘middenklasse’ wordt verder uitgediept onder paragraaf 2.3.2. Middenklasse.

en de sociaal-politieke verschillen tussen beide. Er werden in dit onderzoek enkel ongetrouwde jongeren geïnterviewd. Dit betekent in Egypte over het algemeen dat deze jongeren nog inwonen bij hun ouders⁵ en geacht worden geen seksuele ervaringen te hebben.⁶ Dit uitgangspunt biedt de onderzoeker de mogelijkheid om te inventariseren welke informatie Egyptische jongeren hebben voor ze aan hun huwelijkse leven beginnen en bijkomend te peilen naar de eventuele seksuele ervaringen van ongetrouwde jongeren.⁷ Als laatste biedt het onderscheid tussen mannelijke en vrouwelijke participanten de kans om na te gaan of beide groepen al dan niet verschillende informatiebronnen raadplegen en hoe ze deze vervolgens evalueren.⁸

Na het vaststellen van bovenstaande criteria, werden verschillende stappen ondernomen om de uiteindelijke respondentengroep samen te stellen. Omdat praten over persoonlijke ervaringen omtrent seksuele vorming geen vanzelfsprekendheid is in de Egyptische maatschappij⁹, was het volgens de onderzoeker beter om geen officiële oproep – via posters in universiteiten bijvoorbeeld – te lanceren, maar respondenten te rekruteren via informele netwerken. Concreet betekent dit dat de onderzoeker beroep deed op haar persoonlijk kennissen-netwerk. Een deel van de participanten bestaat dan ook uit vrienden en kennissen van de onderzoeker. Dit had als voordeel dat er al een vertrouwensband was tussen beide, wat de kwaliteit van het interview ten goede kwam.

Een ander deel van de respondenten werd gecontacteerd via email. Aan de hand van een doorstuurmail¹⁰ gericht aan kennissen die in Cairo wonen, kwam de onderzoeker in contact met enkele jongeren die bereid waren aan het onderzoek mee te werken. De onderzoeksgroep werd verder uitgebreid aan de hand van *sneeuwballsampling*, waarbij respondenten hun sociale netwerken gebruiken om de onderzoeker door te verwijzen naar andere mensen die mogelijk wel willen meewerken aan het onderzoek.

Tijdens de rekrutering werd gepoogd om een zo gedifferentieerd mogelijke onderzoeksgroep samen te stellen. Er werd zo weinig mogelijk gebruik gemaakt van *sneeuwballsampling* om te vermijden dat het sample slechts één *šilla* of vriendengroep betrof.

5 Op één uitzondering na, is dit voor alle participanten in dit onderzoek het geval.

6 In de Egyptische maatschappij is voorhuwelijkse seks een taboe. Vooral van meisjes wordt verwacht dat ze als maagd het huwelijk ingaan. Dit onderwerp werd al behandeld in het eerste deel van deze scriptie onder paragraaf 1.2.1. Stigma en taboes.

7 Alhoewel dit geen hoofdvraag vormt binnen deze scriptie, kan in verschillende interviews informatie gevonden worden over seksuele ervaringen van participanten. In de vakliteratuur wordt meermaals gewag gemaakt van de leemte in het onderzoek naar voorhuwelijkse seksuele ervaringen van jongeren in de Arabische wereld (Beamish 2003, 13; DeJong 2007, 7; DeJong et al. 2005b, 54; Roudi-Fahimimi 2008, 3).

8 Deze vastgestelde restricties bieden toekomstperspectieven, waarin het onderzoek kan uitgebreid worden naar andere lagen van de Egyptische maatschappij en naar rurale gebieden en andere steden. Daarnaast is er ook de optie om andere leeftijdsgroepen en getrouwde Egyptenaren te interviewen.

9 Zie ook Deel I, paragraaf 2.1. Stigma en taboes.

10 Zie in bijlage 1.

Aan de hand van het diagram in de tweede bijlage, wordt visueel duidelijk welke relaties tussen de respondenten bestaan. Van de vijftien respondenten, werden er drie via sneeuwballsampling gerekruteerd. De overige jongeren werden gevonden aan de hand van het persoonlijk kennissennetwerk van de onderzoeker. Hierbij kon niet vermeden worden dat vier respondenten tot eenzelfde vriendengroep behoren.

De grootte van het sample werd niet op voorhand vastgelegd, aangezien deze bij kwalitatief onderzoek bepaald wordt aan de hand van theoretische *saturation*, het punt waarop de dataverzameling niet langer bijkomende inzichten verschaft. In dit onderzoek werd reeds na tien interviews een verzadiging vastgesteld. Uiteindelijk werden vijftien interviews afgenomen met als doel data te verzamelen over een gedifferentieerde onderzoeksgroep.

Het sample bestaat uit vijftien respondenten tussen de negentien en de zevenentwintig jaar. Deze zijn allemaal afkomstig uit de middenklasse en ongetrouwd. Ze hebben de middelbare school doorlopen en zijn momenteel bezig aan een hogere opleiding of hebben deze afgerond. Alle respondenten zijn woonachtig in Groot Cairo, meer bepaald in de volgende stadsdelen: Agouza, Dokki, Downtown, Giza, Heliopolis, Mohandesseen, Nasr City en 6th October City.

In het overzicht van de respondenten op de volgende pagina wordt onderscheid gemaakt tussen mannen en vrouwen omdat van dit onderscheid gebruik wordt gemaakt tijdens de analyse. Daarnaast wordt de leeftijd en het aantal broers en zussen van de respondent weergegeven.¹¹

¹¹ In de analyse gaan we dieper in op seksuele vorming binnen het gezin. Hierbij is het belangrijk te weten wat de gezinssamenstelling van de respondent is.

Mannelijke respondenten

Respondent	Leeftijd	Broers/Zussen
R1	19	1/0
R2	21	2/0
R3	21	1/1
R4	23	0/1
R5	24	1/0
R6	25	2/0
R7	25	1/1
R8	26	0/1
R9	27	02

Vrouwelijke respondenten

Respondent	Leeftijd	Broers/Zussen
R10	21	0/1
R11	22	0/2
R12	24	1/1
R13	24	1/1
R14	26	1/0
R15	27	0/2

2.2.1.2. CONTACTEN

De contacten met de respondenten verliepen verschillend, afhankelijk van de mate waarin onderzoeker en respondent elkaar kenden. De respondenten die niet tot de kennissenkring van de onderzoeker behoorden, werden eerst via mail geïnformeerd over het onderzoek. Deze mail, die in het Engels werd opgesteld, bevat een voorstelling van het onderzoek en het doel ervan. Daarnaast worden enkele interviewvragen ter illustratie gegeven en wordt de participant op de hoogte gebracht van het feit dat zijn anonimiteit wordt gewaarborgd en dat hij het recht heeft op elk moment zijn medewerking aan het onderzoek te beëindigen.¹² Na dit *eerste schriftelijk contact*, volgde een *tweede face-to-face contact*. Deze bestond uit een informele ontmoeting in een straatcafé of coffeeshop waarin er ruimte was voor een eerste kennismaking. Tijdens dit contact werd wat dieper ingegaan op het onderzoek en de rol van de respondent hierin, met als doel enkel gemotiveerde respondenten te weerhouden voor het onderzoek. De keuze om respondenten een eerste maal te ontmoeten voor het interview plaatsvond had eveneens als doel een vertrouwensband te creëren tussen de respondent en de onderzoeker. Hoe meer de participant zich immers op zijn gemak voelt tijdens het interview, hoe meer hij bereid is om

¹² Zie bijlage 1.

openlijk te spreken over gevoelige onderwerpen (Baarda et al. 2009, 184).

Tijdens een *derde individueel contact*, werd het kwalitatief interview afgenomen. De duur van de interviews varieerde van vijftig minuten tot twee uur. Voor het interview werd de participant nogmaals ingelicht over het doel van het onderzoek en werd benadrukt dat het interview enkel zou gebruikt worden in kader van het onderzoek, de respondent hierbij ten allen tijde anoniem blijft en op elk moment zijn medewerking aan het onderzoek kan stopzetten zonder opgave van reden. Over deze interviews meer onder paragraaf 2.3. Dataverzameling.

De respondenten die tot de kennissenkring van de onderzoeker behoren, ontvingen eveneens de mail waarin ze uitgenodigd werden om deel te nemen aan het onderzoek.¹³ Wanneer ze instemden, werd echter meteen overgegaan op de derde contactfase zoals die hierboven is beschreven.

De onderzoeker liet de respondenten steeds beslissen waar en wanneer het interview zou plaatsvinden. Op die manier waren ze vrij om een plaats te kiezen waar ze zich zoveel mogelijk op hun gemak voelden. Dit droeg bij aan een positief onderzoeksklimaat waarbinnen de respondent zich veilig voelde om openlijk te spreken. De interviewlocaties lagen verspreid over Cairo en bestonden uit coffeeshops, straatcafés, het huis van de participant en het appartement van de onderzoeker.

2.2.2. ONDERZOEKER

In het kwalitatief onderzoek speelt de relatie tussen de onderzoeker en de respondent een belangrijke rol, dit is zeker zo wanneer de respondent wordt gevraagd naar een gevoelig onderwerp, zoals in dit onderzoek het geval is. De onderzoeker moet sociaal geaccepteerd worden en een vertrouwensband creëren met de respondent, zodat deze zich veilig voelt om persoonlijke informatie te delen. Ook wordt van de onderzoeker een grote bekwaamheid tot rolneming en flexibiliteit verwacht. Hij moet de wereld van de ander kunnen bekijken vanuit het perspectief van die persoon om zo tot diepere inzichten te komen.

Dat menselijke relaties bij kwalitatief onderzoek meespelen, heeft ook emotionele en psychologische implicaties. Dit is volgens Hüsken zeker zo in een megastad als Cairo, waar “the dynamic flux of people, thoughts and practices, the controversial and sensitive politics in the urban space, and its socioeconomic contradictions and stratifications are a remarkable challenge” (ed. 2007, 8). Als onderzoeker is het daarom belangrijk je bewust te zijn van de verschillende rollen die je vervult (onderzoeker, vertrouwenspersoon, vriendin, buitenlander, westerse vrouw,...) en welke rol je tijdens het onderzoek aanneemt. Dit is vaak een subtiele evenwichtsoefening, waarbij de onderzoeker

¹³ Het betreft dezelfde mail die werd verstuurd naar de overige respondenten, zij het zonder de inleiding waarin de onderzoeker zichzelf voorstelt.

balanceert op het koord tussen betrokkenheid en distantie. Bij de participanten die de onderzoeker niet eerder kende, werd het kwalitatief interview daarom voorafgegaan door een eerste informele ontmoeting op een neutrale plaats (coffeeshop of straatcafé). Hierbij lichtte de onderzoeker duidelijk toe wat de bedoeling van de ontmoeting en de medewerking van de participant aan het onderzoek was, om zo te vermijden deze ‘foute verwachtingen’ had.¹⁴

Kwalitatief onderzoek wil meningen, ervaringen en behoeftes van een onderzoeksgroep inventariseren en heeft dus subjectieve realiteiten als onderwerp. De onderzoeker zelf is ook onderhevig aan deze subjectiviteit. Wat de onderzoeker hoort, hangt immers af van waarnaar hij luistert en wordt beïnvloed door zijn persoonlijke achtergrond en zijn identiteit, karakter en geschiedenis. Het is een uitdaging om je als onderzoeker hiervan bewust te zijn en deze subjectiviteit te duiden. Hiermee wordt bedoeld dat er bij de beschrijving van de methodologie, dieper moet ingegaan worden op de interesses van de onderzoeker en de redenen waarom hij vragen al dan niet stelt.¹⁵

Tot slot is het zo dat de onderzoeker in het kwalitatief onderzoek het belangrijkste meetinstrument vormt, hij is immers degene die de vragen stelt en op die manier data genereert (Baarda et al. 2009, 194). De onderzoeker moet bijgevolg aan enkele kwaliteitseisen voldoen en goed voorbereid zijn voor hij op veldonderzoek uitgaat. In dit geval bestond deze voorbereiding uit een literatuurstudie waarin de kwalitatieve onderzoeksmethodes en technieken werden onderzocht.¹⁶ Daarnaast woonde de onderzoeker een workshop en een lezing bij waarbij kwalitatieve onderzoekers hun werkmethodes en ervaringen op het werkterrein toelichtten.¹⁷ Uiteindelijk geldt ook voor kwalitatief onderzoek dat je al doende leert, bepaalde vaardigheden kunnen immers enkel in de praktijk worden opgedaan. De onderzoeker schreef na elk interview een kort verslag neer over het verloop hiervan. Deze zelfreflectie had onder meer als doel om kritisch terug te kijken naar de manier waarop de onderzoeker het interview had afgenomen om zo eventuele verbeteringen door te voeren of dingen anders aan te pakken bij overige respondenten.¹⁸

14 Het gebeurde meermaals dat mensen aan wie ik vertelde over mijn onderzoek, refereerden naar de film ‘*al-tagruha al-dinemarkiyya*’, vertaald als ‘het Deense experiment’. Deze Egyptische komedie uit 2003 met steracteur Adel Imam in de hoofdrol, vertelt het verhaal van een Deense vrouw die Egypte bezoekt om er een doctoraat te maken over seksuele opvoeding. De film eindigt met een scène waarin de onderzoekster – gekleed in een leren pakje en fel opgemaakt – een ‘informatieve sessie’ over seks geeft aan een groep mannen die helemaal opgewonden worden door de blonde Deense die zonder scrupules uitleg geeft. De parallellen tussen de plot van de film en mijn onderzoek zijn makkelijk te trekken – een Europese vrouw die in Egypte onderzoek doet naar seksuele vorming – daarom trachtte ik steeds om duidelijk te zijn over de opzet en het doel van mijn onderzoek, zodat bleek dat mijn studie verder geen gelijkenissen zou vertonen met de gebeurtenissen uit de komische film.

15 Zie paragraaf 2.3. Gegevensverzameling

16 Zie bibliografie

17 Het betreft een workshop met de antropologe Jessica Carlisle die onderzoek doet aan de Radboud Universiteit in Nederland en een lezing van de Nederlandse doctorandus in Rechten Friso Kulk.

18 Zie bijlage 4. Logboek

2.3. DATAVERZAMELING

2.3.1. SEMIGESTRUCTUREERD DIEPTE-INTERVIEW

Er werd geopteerd om te werken met semigestructureerde diepte-interviews waarbij de onderzoeker antwoord zocht op vooraf vastgestelde vragen, maar daarbij een hoge mate van flexibiliteit behield inzake het hoe en het wanneer van het stellen van deze vragen. Op die manier werd ruimte gelaten voor het aanbrengen van nieuwe onderwerpen die in de dynamiek van het gesprek naar voor kwamen. Deze techniek bleek zeer geschikt in het kader van dit onderzoek aangezien er antwoord werd gezocht op een vaste vraag, maar nieuwe perspectieven of additionele vragen die door de onderzoeksgroep werden aangebracht zeker gebruikt konden worden.

2.3.2. TOPICLIJST

De interviews werden gevoerd aan de hand van een topiclijst. Deze heeft als kenmerk dat vragen niet op voorhand worden uitgeschreven, maar dat de onderzoeker op basis van vastgestelde thema's vragen formuleert tijdens het interview. Het voordeel hiervan is dat de onderzoeker kan inspelen op de respondent en zijn taalgebruik. Dit is zeer belangrijk wanneer er gevraagd wordt naar gevoelige en persoonlijke informatie, zoals bij dit onderzoek het geval is.

Het vaststellen van de topics gebeurde aan de hand van de onderzoeksvraag en op basis van de literatuurstudie waarbij werd onderzocht welke verschillende bronnen jongeren kunnen gebruiken om zich te informeren over seksualiteit.¹⁹ Daarnaast werd ook beroep gedaan op twee vragenlijsten die eerder gebruikt werden in onderzoek naar seksueel gedrag van jongeren. Het betreft een topiclijst opgesteld door de Vlaamse organisatie Sensoa in het kader van het SAFE-onderzoek (Klaï & Vermeire 2006) en een sectie uit de interviewvragen die gebruikt werden in een onderzoek van de Wereldgezondheidsorganisatie naar jongeren in ontwikkelingslanden (Cleland et al. 2001). Deze topiclijsten werden op elkaar afgestemd en aangevuld met additionele vragen die geïnspireerd waren op de interesse van de onderzoeker in de informatienoden en -behoeften van Egyptische jongeren en de manier waarop ze hun seksuele vorming hebben ervaren.

Na een proefinterview, werd de uiteindelijke topiclijst die de basis vormde voor de interviews opgesteld. In de loop van het onderzoek werd de lijst verder verfijnd, maar de basisthema's bleven steeds dezelfde: seksuele vorming in het gezin, de school, via peers, ervaring, media en mediagerelateerde bronnen, dienstverlening en gespecialiseerde organisaties en de informatiebehoeften van jongeren.²⁰

¹⁹ Zie deel I, hoofdstuk 3, Informatiebronnen van jongeren

²⁰ Zie bijlage 3, Topiclijst

2.3.3. VERLOOP VAN DE INTERVIEWS

Een interview begon steeds met een introductie waarin het onderzoek en de doelstelling ervan nog eens werden toegelicht en herhaald werd wat de rechten van de respondent zijn.²¹ Hierbij werd meegedeeld dat het onderzoek op zoek gaat naar de persoonlijke ervaringen van de respondent en er hierbij geen juiste of foute antwoorden bestaan.

Vervolgens werd de respondent gevraagd zichzelf voor te stellen aan de hand van zijn of haar demografische kenmerken: leeftijd, gezinssamenstelling, geboorte- en woonplaats, opleiding en eventueel beroep. Deze makkelijke vragen hebben enerzijds als doel om gegevens over de respondent te verzamelen en geven de respondent en de onderzoeker anderzijds de tijd om te wennen aan de interviewsituatie.

Het eigenlijke interview werd geopend met een brede beginvraag die peilde naar de eerste reactie en gevoelens die de respondent had bij het onderwerp van het onderzoek ‘seksuele vorming’. Hieruit bleek dat de meeste respondenten geen problemen hadden om over dit thema te praten. Sommige respondenten waren zeer enthousiast over de opzet en het doel van het onderzoek, anderen had noch positieve noch negatieve gevoelens.

Na de openingsvraag werd aan de hand van de topiclijst dieper ingegaan op de mogelijke informatiebronnen van jongeren. De topiclijst werd meestal doorlopen in de volgorde waarin ze is opgesteld, tenzij de dynamiek van het gesprek een andere volgorde genereerde en het interessanter was om bijvoorbeeld eerst in te gaan op de rol van vrienden in de seksuele vorming van de respondent alvorens te vragen naar de seksuele educatie die al dan niet binnen het gezin aanwezig was.

Het interview werd afgerond met de vraag of de participant nog vragen of opmerkingen had. Bij enkele respondenten eindigde het interview op die manier in een informatiesessie, waarbij de onderzoeker seksuele vorming gaf aan de respondent. Hieruit bleek dat sommige respondenten behoefte hadden aan informatie, maar deze nergens konden vinden.²²

2.3.4. TAAL

Alle interviews werden afgelegd in het Egyptisch Arabisch. Aan de start van het onderzoek, woonde de onderzoeker zo'n jaar in Cairo waar ze het masterprogramma Arabistiek en Islamkunde aan het Nederlands-Vlaams Instituut afwerkte en vlot gebruik kon maken van het Egyptische ‘*amiyya*. Als voorbereiding op de diepte-interviews werd een lijst opgesteld met woorden die te maken hebben

²¹ Het interview zal enkel in kader van het onderzoek gebruikt worden. De respondent is vrij om te kiezen waarover hij wil praten en heeft het recht om vragen niet te beantwoorden. Hij blijft anoniem en kan op elk moment beslissen zijn medewerking aan het onderzoek stop te zetten zonder opgave van reden.

²² Meer hierover in deel 3. Onderzoeksresultaten

met de onderzoeksthema's. Daarnaast vroeg de onderzoeker steeds om verduidelijking wanneer woorden of zinnen die in de loop van het interview werden gebruikt, niet duidelijk waren.

Over het taalgebruik van de respondenten zou een onderzoek op zich kunnen gevoerd worden. In veel interviews gingen respondenten ook dieper in op dit gegeven. Er werd geopperd dat woorden die te maken hebben met seks en seksualiteit in het Egyptische Arabisch een 'vuile nasmaak' hebben, ze zijn vulgair en worden geassocieerd met negatieve ervaringen. Wanneer er daarentegen over seksualiteit wordt gesproken of geschreven in de officiële Arabische *fuṣḥā*-taal was de connotatie enerzijds negatief – sommige woorden werden gewoonweg niet begrepen of als gekunsteld ervaren – en anderzijds maakten respondenten de opmerking dat deze 'afstandelijke taal' net een ruimte creëerde waarbinnen seksualiteit makkelijker bespreekbaar werd. Opvallend was ook het gebruik van het Engels. Alle respondenten hebben het Egyptisch Arabisch als moedertaal. Daarnaast hebben de meeste van hen een matige tot uitstekende kennis van het Engels. Het gebeurde meermaals dat een respondent in de loop van een interview dat volledig in het Arabisch werd uitgevoerd, overging op het Engels om te antwoorden op bepaalde vragen of voor specifieke termen, zoals 'masturbatie', de Engelse vertaling gebruikte terwijl er een Arabische equivalent bestaat. In het derde deel, de onderzoeksresultaten, wordt onder paragrafen 1.2 en 2.2. Media en mediageraleerde bronnen, dieper ingegaan op dit gegeven.

2.3.5. AARD VAN DE DATA

Aan het begin van het onderzoek werden de interviews geregistreerd met een mp3-recorder waarna deze data werden beluisterd en in een vertaalde versie²³ neergeschreven met behulp van het computerprogramma Word. Omwille van de tijdsintensiteit – één uur interview nam gauw vijf uur uitschrijven in beslag – werd deze aanpak gewijzigd. Bij de overige interviews maakte de onderzoeker uitgebreide notities en werd zo snel mogelijk – de dag zelf of maximum één dag nadien – een verslag geschreven in het Nederlands waarin de informatie die het interview genereerde uitgebreid werd neerschreven. Bij het opstellen van het verslag, werd de informatie georganiseerd op basis van de thema's uit de topiclijst.

De data uit de kwalitatieve interviews bestaan dus uit beschrijvingen van ervaringen, situaties, gebeurtenissen en gevoelens van de respondenten in verband met hun seksuele vorming en de informatienoden- en behoeften die ze hebben op dat vlak.

²³ De Arabische spreektaal vertaald naar het Nederlands.

2.4. ANALYSE

Bij kwalitatief onderzoek is er sprake van een cyclisch-iteratief proces waarbij dataverzameling- en analyse hand in hand gaan. Periodes van dataverzameling en analyse wisselen elkaar af, waardoor de onderzoeker in staat is om in te spelen op de voorlopige resultaten en de onderzoeksstrategie waar nodig kan aanpassen (Baarda et al. 2009). Zoals eerder beschreven werd er tijdens dit onderzoeksproces een wijziging in de strategie voor dataverzameling doorgevoerd (onderzoeksverslag op basis van notities in plaats van opname). Daarnaast werd op basis van analyse van de eerste interviews een bijkomende onderzoeksvraag vastgesteld die focust op de informatiebehoeften van de Egyptische jongeren.

Tijdens het neerschrijven van de onderzoeksverslagen werden de data onderverdeeld in thema's zoals die in de topiclijst vastgesteld zijn. Het betreft de thema's: het gezin, de school, peers, ervaring, media en mediagerelateerde bronnen, dienstverlening en gespecialiseerde organisaties en informatiebehoeften.

Hierna volgde een manuele data-analyse waarbij data uit alle vijftien interviews werden geordend volgens bovengenoemde thema's. Vervolgens werd per thema een inhoudsanalyse uitgevoerd aan de hand van *open coding*. Hierbij werden labels toegekend aan zinnen en paragrafen waardoor terugkerende patronen vastgesteld konden worden. Op basis van deze labels werden de onderzoekresultaten neergeschreven zoals deze in deel drie van deze thesis te vinden zijn. Hierbij werd rekening gehouden met de frequentie waarmee bepaalde labels voorkwamen en werden ook extreme of 'negative cases' in kaart gebracht (Baarda et al. 2009).

2.5. BETROUWBAARHEID EN VALIDITEIT

2.5.1. BETROUWBAARHEID

Betrouwbaarheid wordt gedefinieerd als “de mate waarin metingen onafhankelijk zijn van het toeval” (Baarda et al. 2009, 193). Hiermee bedoelt men dat wanneer iets verschillende keren wordt gemeten, de resultaten van de metingen zo min mogelijk moeten verschillen. Hoe kleiner het verschil tussen de verschillende metingen, hoe betrouwbaarder het resultaat. Deze replicatie-eis is echter moeilijk te stellen voor het kwalitatief onderzoek, het is hier net de bedoeling dat men open staat voor toevalligheden. Zo zal eenzelfde vraag gesteld aan twee verschillende respondenten, twee verschillende antwoorden generen. We gaan bij kwalitatief onderzoek immers op zoek naar subjectieve ervaringen en meningen (Baarda et al. 2009, 193). De betrouwbaarheidscriteria die aan het kwalitatief onderzoek worden gesteld, hebben daarom te maken met de controleerbaarheid en inzichtelijkheid van de onderzoeksconclusies. In dit hoofdstuk werd het methodologische aspect van dit onderzoek dan ook uitgebreid beschreven aan de hand van de gekozen onderzoeksgroep (paragraaf 2.2), de onderzoekssituatie (paragraaf 2.2.2.2) en sociale context van de respondenten (hoofdstuk 3). Daarnaast hield de onderzoeker een logboek bij, waarbij ze telkens na een interview aantekeningen maakte als vorm van zelfreflectie en daarbij kritisch terugkoppelde naar haar rol als onderzoeker tijdens het interview.²⁴ Om de selectiviteit van het geheugen te beperken en de betrouwbaarheid van de onderzoeksgegevens te verhogen, werden de interviewverslagen zo snel mogelijk na het interview geregistreerd. Ook werden de uitkomsten van het onderzoek besproken met professionals die actief zijn in het veld van seksuele vorming in Egypte met als doel de externe betrouwbaarheid te verzekeren.²⁵

2.5.2. VALIDITEIT

“Validiteit heeft te maken met de juistheid van de onderzoeksbevindingen. Het gaat daarbij om de vraag in hoeverre de onderzoeksbevindingen een goede weergave vormen van datgene wat zich werkelijk afspeelt in de praktijk” (Baarda et al. 2009, 197). Het is bij kwalitatief onderzoek de bedoeling weer te geven wat er onder een bepaalde onderzoeksgroep leeft, de bevindingen moeten met andere woorden een geldig beeld van de realiteit weergeven. Men spreekt dan ook eerder van geldigheid dan van validiteit binnen de kwalitatieve methodologie.

In dit onderzoek werd op zoek gegaan naar de verschillende informatiebronnen die Egyptische

²⁴ Zie bijlage 4. Logboek

²⁵ Het betreft een gesprek met Ahmed Awdallah die coördinator is van een peer-education programma (zie deel 1. Beleid en bestaande initiatieven) in de Caireense organisatie voor Familieplanning en Ontwikkeling (*Gam'iyyat al-Qāhira li-tanqīm al-'usra w-al-tanmiyya*) en Ghada Barsoum die professor is aan de American University of Cairo en een tijdlang de coördinator van de *Survey of Young People in Egypt* van de Population Council was.

jongeren gebruiken om informatie te verzamelen over seks en seksualiteit. Om op deze probleemstelling een antwoord te formuleren werd het kwalitatief diepte-interview als meest geschikte onderzoeksmethodologie bevonden. Hiermee wordt dan ook voldaan aan de *interne geldigheid* van het onderzoek waarbij in het kader van de verschillende onderzoeksvragen, de meest passende onderzoeksopzet moet gekozen worden (Baarda et al. 198).

Om de *externe geldigheid* van het onderzoek te verhogen, moeten de onderzoekssituatie en de gewone, alledaagse werkelijkheid zo veel mogelijk op elkaar lijken. Het is met andere woorden aangewezen om de alledaagse situatie zo veel mogelijk intact te laten en die tot onderzoekssituatie te maken (Baarda et al. 2009, 198). Dit werd nagestreefd door het kwalitatieve interview te laten plaatsvinden op het tijdstip en de plaats die door de respondent werden gekozen. Hierdoor werd de respondent zo weinig mogelijk ongemak bezorgd en kon hij kiezen voor een plek waar hij of zij zich comfortabel voelde. Deze plekken waren enerzijds Caireense *ahāwī* (straatcafé's) of de favoriete coffeeshops van de respondenten en anderzijds bij de respondenten thuis of – indien de respondent tot de vriendenkring van de onderzoeker behoorde – in het huis van de onderzoeker. Daarnaast was het zo dat de onderzoeker langere tijd op locatie was – één jaar voor de start van het onderzoek en tijdens het gehele verloop van het onderzoek – waardoor ze een diepere kennis had van de onderzoekscontext en de alledaagse omgeving van de respondenten.

Om *dataverzamelingsgeldigheid* te bekomen, werd gebruik gemaakt van datatriangulatie.²⁶ Hierbij werden verschillende soorten data over het onderzoeksonderwerp 'seksuele vorming in Egypte' verzameld met als doel de onderzoeksresultaten te toetsen en aan te vullen. Het betreft hier naast de kwalitatieve interviews, ook wetenschappelijke literatuur, artikels uit kranten en tijdschriften, campagnefolders, een theaterstuk en verscheidene blogs. Doordat deze gegevens 'in dezelfde richting wijzen' of convergeren, kunnen we spreken van 'valide gegevens' (Baarda et al. 2009, 200).

2.5.3. GENERALISATIE

Omdat er enerzijds gewerkt werd met een onderzoeksgroep die werd samengesteld op basis van een gerichte steekproef en anderzijds na tien interviews sprake was van theoretische saturatie, waarbij nieuwe data niet langer nieuwe inzichten opleverden, kunnen de gegevens mogelijks gegeneraliseerd worden. Dat er na tien interviews, nog vijf aanvullende interviews werden gedaan, waaruit bleek dat er verzadiging was opgetreden, vergroot de kans dat de uitkomsten van dit onderzoek geldig zijn voor alle jongeren die tot de onderzoeksgroep van ongetrouwde jongeren uit de Caireense missenklasse behoren.

²⁶ Zie ook dit hoofdstuk onder paragraaf 1. Kwalitatief onderzoek.

Hier wordt echter een voorbehoud geplaatst, daar ook een aantal externe factoren de onderzoeksresultaten kunnen beïnvloeden. Hier wordt dieper op ingegaan in het methodologische besluit in deel 4.

2.6. ETHISCHE OVERWEGINGEN

Aan het slot van dit hoofdstuk over de opzet van het onderzoek en de methode die daarbij gebruikt werd, gaan we nog kort in op de ethische overwegingen die in de loop van het onderzoek werden genomen. In overeenstemming met de internationale standaarden die voor kwalitatief onderzoek gelden, was er steeds sprake van *informed consent* waarbij de participanten op de hoogte werden gesteld van het onderzoek en de doelstelling ervan, en daarnaast wisten wat hun rol binnen het onderzoek was en welke rechten ze daarbij hadden (Family Health International z.d.). Deze betreffen het feit dat de deelname aan het interview volledig gebeurt op vrijwillige basis, het stopzetten van deelname op elk moment van het onderzoek mogelijk is en de anonimiteit van de respondent wordt gegarandeerd. Om dit laatste te verwezenlijken wordt er nergens in dit onderzoek gebruik gemaakt van de originele namen of herkenbare persoonsgegevens, maar zijn de respondenten genummerd zoals in het overzicht op pagina 30 te zien is. Daarnaast werd steeds toestemming gevraagd wanneer het interview werd opgenomen en werd het audio-materiaal na analyse van de gegevens vernietigd.

3. ONDERZOEKSKADER

Zoals eerder aangestipt worden het onderzoeksonderwerp en de context als één geheel beschouwd in het kwalitatief onderzoek. In wat volgt wordt dan ook dieper ingegaan op de ruimtelijke context, namelijk de Egyptische hoofdstad Cairo, en de maatschappelijke context van dit onderzoek: de Egyptische middenklasse en jongeren in de Egyptische maatschappij. Het niet de bedoeling hierbij een uitgebreide analyse te maken, maar deze drie thema's te schetsen en het onderzoek zo binnen een ruimer kader te plaatsen.

3.1. CAIRO

Cairo is niet alleen de hoofdstad van Egypte, maar ook de grootste metropool op het snijpunt van drie regio's: het Midden-Oosten, het Middellandse Zeegebied en Afrika. De stad, die in de top vijftien van de meest bevolkte steden ter wereld staat, is van globaal belang op zowel sociocultureel, geopolitiek als historisch vlak: “[it] is an entrepôt that hosts contact across borders, and a laboratory that generates new transnational concerns, state practices, social-political mobilizations, and urban solutions. This strategic megacity serves as a point of origin, intersection and experimentation. The local dynamics of this metropolis have global implications” (Singerman & Amar ed. 2006, 20).

De geschiedenis van *al-Qāhira*, de Zegevierende of de Overwinnaar, gaat terug tot in de zevende eeuw en is er één van opeenvolgende dynastieën²⁷ die Cairo vanaf de tiende eeuw steeds tot hoofdstad van hun heersgebied maakten. De overblijfselen van de oude Fatimidische hoofdstad vormen vandaag het historische centrum van de stad met zijn rijke architectuur en ontelbare minaretten. De kaart van het moderne Cairo, dat zich uitstrekt langs beide oevers van de Nijl en waarvan het Tahrirplein in *wust-al-balad* zowat het scharnierpunt vormt, werd getekend in de 19^e eeuw naar Parijs' model met brede straten en pleinen. Cairo is een aaneenschakeling van tegenstellingen, waarbij de sociale segregatie een materiële afspiegeling kent in het stadslandschap: de luxueuze vijfsterrenhotels langs de Nijl en de *shopping malls* met oplichtende neonreclame, bevinden zich op een steenworp van de volkse buurten waar de *'ahāwī* (straatcafé's) en de plaatselijke *sū* (markt) het ontmoetingscentrum vormen (De Koning 2005; Singerman & Amar ed. 2006).

Het is opvallend dat Egyptenaren niet naar Cairo verwijzen met de stadsnaam *al-Qāhira*, maar meestal refereren naar *maṣr*, wat tegelijkertijd ook 'Egypte' betekent. Een indicatie voor het feit dat Cairo het centrum van Egypte en haar bureaucratie vormt.

²⁷ Tot aan de Napoleaanse invasie in 1798 waren deze: de Umayyaden, de Abbasiden en Tuluniden, de Fatimiden, de Ayyubieden, de Mamelukken en de Ottomanen (Williams 2008).

Doorheen de stad vind je dan ook alle belangrijke overheidsgebouwen en ministeries, nationale en internationale ngo's, mediabedrijven en kantoren van multinationals.

Afhankelijk van de geraadpleegde bron, variëren de officiële inwonersaantallen van de stad van tien tot twintig miljoen (CIA 2011; Singerman & Amar eds. 2006), een getal dat met de toenemende urbanisatie en de hoge demografische groei enkel maar stijgt, net als het tekort aan behuizing.

Met uitzondering van enkele rijke villabuurtten in het centrum en de nieuwe *compounds* die werden opgetrokken in de woestijn aan de rand van de stad, bestaat de behuizing uit hoogbouw en appartementen. Het merendeel van de Caireense bevolking woont in 'ašwā'iyāt, sloppen- of achterbuurtwijken die – zoals het woord impliceert²⁸ – willekeurig gebouwd zijn en waar riolering, elektriciteit- en watervoorziening nog niet, of pas achteraf werden geïnstalleerd. De verschillende stadsdelen zijn met elkaar verbonden via een moderne ringweg en met talloze bruggen en wegen die plaats moeten bieden aan het immer drukke Caireense verkeer (De Koning 2005; Singerman & Amar eds. 2006). *Zaḥma*, drukte, is een woord die de metropool karakteriseert en meteen ook een belangrijk beleidsprobleem. Het verkeer is een van de oorzaken van de enorme vervuiling van de stad en een bron van frustratie voor de Cairenen die zich elke dag moeten verplaatsen en vaak uren in de file doorbrengen, hetzij in hun privéauto, hetzij in een taxi, micro- of autobus.

Cairo is een stad die elke dag groeit, er is sprake van *hyperurbanisatie* (Singerman & Amar eds. 2006). Naast de vele milieu- en sociopolitieke problemen die dit met zich meebrengt, zorgen de immi- en emigratiestromen en de kosmopolitische omgeving voor een menselijke interactie die de bodem vormt voor een rijk intellectueel en cultureel leven. De *al-azhar* universiteit, het belangrijkste onderwijscentrum in de soennitische islam bevindt zich in Cairo. Daarnaast heeft de 'umm al-dunyā, moeder van de wereld, ook de oudste en grootste muziek- en filmindustrieën in de Arabische wereld en werd/wordt ze beschouwd als het culturele centrum van het Midden-Oosten. De enorme verspreiding van de Egyptische film en muziek hebben er ook voor gezorgd dat het Egyptische 'āmiyya (dialect) van Marokko tot Syrië wordt begrepen.

3.2. MIDDENKLASSE

'Behorend tot de middenklasse' was één van de selectievoorwaarden die werden gesteld bij samenstellen van de onderzoeksgroep. Zoals eerder opgemerkt werd deze keuze gemaakt op basis van de bestaande klassenverschillen in de Egyptische maatschappij die invloed hebben op de toegang

²⁸ 'ašwā'ī betekent 'willekeurig', 'at random' en verwijst naar de informele aard van deze wijken.

tot onderwijs en informatie, en dus ook op de antwoorden van de respondenten tijdens het kwalitatief onderzoek.

Willen we echter gebruik maken van dit onderscheid, dan moet de term ‘middenklasse’ gedefinieerd worden. Een taak die niet zo voor de hand liggend is, zoals Armbrust (1999, 11) aanstipt: “[Middle class] does not correlate with a material standard of living. There are, however, certain attitudes and expectations commonly associated with a middle class ideal. Egyptians who have at least a high school education, and therefore basic literacy and familiarity with how modern institutions work, generally consider themselves middle class. Egyptians who think of themselves as middle class expect a lifestyle free from manual labor. In the media, the ideal of middle class is often associated with modernity, bureaucracy, and office work, and it is portrayed as having a degree of familiarity with an ideology of national identity that seeks to balance local Egyptian and classical Islamic cultural referents.”

Volgens Armbrust kan iemand uit de middenklasse niet gedefinieerd worden aan de hand van materiële standaarden, zoals bijvoorbeeld een bepaald vast inkomen. Dit wordt bevestigd door De Koning (2005) die in haar antropologisch onderzoek naar de Caireense middenklasse gewag maakt van jonge goedopgeleide professionals die nauwelijks genoeg verdienen om te overleven. Een middenklasseninkomen kan variëren van enkele honderden tot duizenden Egyptische ponden per maand.²⁹ De armoede van deze middenklasse staat echter niet in contradictie met het feit dat ze tot die middenklasse behoren, of met het feit dat ze een goeie opleiding hebben genoten en zelfs een baan hebben (De Koning 2005, 9). Daarom is het hier aangeraden om gebruik te maken van Bourdieu’s onderscheid tussen economisch en *educational* kapitaal. De Egyptische middenklasse bestaat grotendeels uit middelgrote ondernemers en professionelen die een job hebben waar, zoals Armbrust opmerkte, geen handarbeid aan te pas komt (ambtenaren, overheidsbedienden, administratief personeel, etc.). Eerder dan op basis van hun economisch kapitaal, behoort deze groep tot de middenklasse op basis van *educational* kapitaal. Met andere woorden, het is de opleiding (op zijn minst een middelbare schooldiploma, en in de meeste gevallen een verdere opleiding) en niet het inkomen die bepaalt dat deze groep als middenklasse wordt gecategoriseerd. Hierbij moet opgemerkt worden dat beide kapitalen elkaar niet uitsluiten, en het zeker mogelijk is dat iemand in het bezit is van zowel *educational* als economisch kapitaal (Bourdieu 1984, 115 in: De Koning 2005, 27).

Een volgende opmerking van Armbrust, is dat er bepaalde gedragingen en verwachtingen worden geassocieerd met een ‘middenklassenideaal’. Egyptenaren zijn in staat om iemand op basis van

²⁹ De wisselkoers in april 2011 was 8,6£ voor 1 euro. In januari 2011 was de koers nog 7,5£/€. Deze trend werd ingezet in 2001 toen de koers nog 4£/€ was, en is sindsdien enkel in stijgende lijn gegaan. Ondanks deze devaluatie, worden lonen echter nauwelijks verhoogd (De Koning 2005).

uiterlijke kenmerken bij de eerste ontmoeting – of zelfs gewoon bij het passeren op straat – te plaatsen in een ‘sociaal kader’ en je meteen te vertellen tot welke klasse iemand behoort. Niet alleen uiterlijke kenmerken, ook taalgebruik is een manier om iemand te identificeren met een bepaalde klasse. Leden van de middenklasse, en jongopgeleiden in het bijzonder, spreken meestal een of meerdere talen naast het Egyptische *‘amiyya*. Dit heeft dan weer te maken met het lage niveau van het Arabischtaalg onderwijs en de aanwezigheid van talrijke dure private *language schools* waar middenklassenfamilies hun kinderen naar toe sturen als ze hiertoe financieel de middelen hebben.³⁰ Daarnaast is er ook sprake van een opvallende taalattitude, waarbij het Arabisch vaak doorspekt wordt met Engelse termen of, in bepaalde *šilal* (vriendengroepen), wordt overgegaan op het Engels waar af en toe nog Arabisch in doorklinkt. Men heeft het in jongerentaaltermen over *‘arabīzī* of *Arabish*. Er is nog weinig onderzoek naar het hoe en vooral het waarom van deze taalmix, maar in dit onderzoek volstaat het om vast te stellen dat er in de middenklassenkringen vaak gebruikt wordt gemaakt van deze Arabisch-Engelse mengvorm en dat dit een vorm is van klassendifferentiatie.

In een maatschappij die wordt gekenmerkt door sterke verticale stratificatie en scherpe verschillen tussen sociale klassen, is het behoren tot een klasse niet alleen een manier van identificatie, het is ook een vorm van exclusiviteit. Zo wordt er vaak gerefereerd naar *ṭabaqāt* (klassen) wanneer er over een persoon of over families wordt gepraat, hierbij zowel doelend op sociale status als op economische klasse. En zoals Singerman beschrijft is het zo dat lokale wijsheid een huwelijk tussen mensen uit verschillende klassen afraadt (1997, 84).

Daarnaast kunnen we uit Armbrust’s beschrijving ook afleiden dat tot de middenklasse behoren ook een kwestie is van ‘jezelf als middenklasse veronderstellen’.³¹ Het is met andere woorden ook een ‘sociale overeenkomst’. Wie door anderen wordt gezien als ‘behorend tot de middenklasse’ en van zichzelf veronderstelt tot de middenklasse te behoren, kan als dusdanig beschouwd worden.

Om de term ‘middenklasse’ bruikbaar te maken in het kader van dit onderzoek, kunnen we afsluitend een werkdefinitie opstellen op basis van wat eerder werd opgemerkt. Wie behoort tot de Egyptische middenklasse, moet voldoen aan volgende voorwaarden:

- Hij/zij heeft op z’n minst de middelbare school succesvol afgemaakt en heeft eventueel hoger onderwijs genoten.
- Hij/zij heeft naast het Arabisch, kennis van een tweede taal

³⁰ Het onderwijs in deze scholen gebeurt meestal volledig in het Engels of Frans. Al van in de kindertuin is er de mogelijkheid om kinderen naar anderstalige scholen te sturen. Aangezien het schoolgeld duizenden ponden per jaar bedraagt, betekenen private taalscholen een grote hap uit het gezinsbudget (Hartmann in: Hüsken ed. 2007).

³¹ “Egyptians who...consider themselves middle class.”; “Egyptian who think of themselves as middle class...” (Armbrust 1999)

- Hij/zij heeft een job of jobverwachting³² waar geen manuele arbeid aan te pas komt (zoals ambtenaar, overheidsbediende, administratief personeel, ondernemer, etc.).
- Hij/zij veronderstelt zichzelf ‘behorend tot de middenklasse’.

Alle respondenten die deelnamen aan het kwalitatief onderzoek werden op basis van deze werkdefinitie herkend als leden van de Egyptische middenklasse. Hierbij werd niet alleen gevraagd naar de soort scholen en het onderwijsniveau van de respondent, maar werd er ook gepeild naar de jobs van beide ouders. Daarnaast waren er ook bijkomende gegevens die telkens bevestigden dat de respondent wel degelijk tot de middenklasse behoorde, zoals bijvoorbeeld het in het bezit zijn van een auto³³ of afkomstig zijn uit een middenklassenbuurt.³⁴

3.3. JONGEREN

De term ‘Egyptische jongeren’, *šabāb maṣr*, kreeg na de Egyptische revolutie die op 25 januari 2011 begon, een geheel nieuwe connotatie.³⁵ Jongeren worden nu vaak vernoemd als *šabāb al-tawra* (jongeren van de revolutie) en *šabāb 25 yanāyir* (jongeren van 25 januari), termen die over het algemeen als zeer positief beschouwd worden. In wat volgt wordt dieper ingegaan op de maatschappelijke achtergrond van deze jongeren. De recente postrevolutionaire sociologische en politieke veranderingen werden hierbij echter niet in beschouwing genomen. Dit enerzijds omdat er nog geen wetenschappelijke literatuur voorhanden is en anderzijds omdat deze transitie slechts gestaag plaatsvinden en de sociopolitieke plaats van jongeren binnen de maatschappij grotendeels dezelfde is als die van vóór de revolutie.

De Wereldgezondheidsorganisatie definieert jongeren (*young people*) als jonge mensen tussen de tien en de vierentwintig jaar, daarbij een onderscheid makend tussen adolescenten van tien tot negentien jaar en jongvolwassenen met een leeftijd tussen de vijftien en de vierentwintig (DeJong et al. 2005a, 50). De respondenten in dit onderzoek zijn tussen de negentien en de zevenentwintig jaar oud en overschrijden de leeftijdsgrenzen zoals die door de Wereldgezondheidsorganisatie werden gedefinieerd. Verschillende auteurs stellen echter vast dat er in Egypte en de Arabische wereld in het algemeen sprake is van een verlate transitie tot volwassenheid. Doordat jongeren langer studeren en het huwelijk – zowat de belangrijkste indicator voor de overgang naar het volwassen leven – wordt

³² Werkloos of werkzoekend zijn heeft immers geen invloed op het behoren tot een klasse.

³³ Volgens Singerman is autobezit vooral gelimiteerd tot de meer welvarende segmenten van de Egyptische maatschappij (1997, 53).

³⁴ De respondenten uit dit onderzoek zijn afkomstig uit: Agouza, Dokki, Downtown, Giza, Heliopolis, Mohandesseen, Nasr City en 6th October City, plekken die allen geassocieerd worden met de aanwezigheid van een middenklasse. Alhoewel er geen strikt onderscheid kan gemaakt worden, worden de verschillende stadsdelen en -buurten geassocieerd met een bepaalde klasse en is er sprake van een sociale stratificatie die zich in de urbane ruimte weerspiegelt.

³⁵ De Egyptische revolutie die op 25 januari 2011 begon met massale prodemocratische betogingen in het hele land, leidde op 11 februari 2011 tot het aftreden van president Hosni Mubarak die op dat moment 30 jaar heerste.

uitgesteld, duurt de overgang van “de afhankelijkheid van de kindertijd tot de onafhankelijkheid van de volwassenheid” langer (Assaad et al. 2007, 1). Het is daarom interessanter om de bovenvermelde leeftijdsgrenzen aan te passen wanneer het over jongeren in de Arabische wereld gaat. In overeenstemming met de belangrijke *Survey of Young People in Egypt* die in 2010 werd gepubliceerd door de Population Council, wordt in dit onderzoek de leeftijdsgrens van negenentwintig jaar gebruikt (Population Council 2010b).

De Arabische wereld kent een nooit geziene demografische transitie, waarbij een historisch aantal jongeren aan hun twintiger jaren begint. Bijna één op vijf Egyptenaren is tussen de twintig en negenentwintig jaar oud (Rashad et al. 2005, 1). In absolute cijfers ging het in 2005 om 15,5 miljoen jongeren, een getal dat volgens de verwachtingen nog zal groeien tot 2025. Men heeft het dan ook over de *youth bulge*³⁶ in het Midden-Oosten (Population Council 2010b; Assaad et al. 2007; Rashad et al. 2005).

Net zoals de rest van de Arabische wereld, wordt de Egyptische maatschappij gekenmerkt door een conservatieve en patriarchale cultuur waarin de familie een belangrijke rol speelt. Migratie, urbanisatie en nieuwe levensstijlen die met de komst van de globale economie en het consumentisme, het internet en de satelliet hun intrede namen, beïnvloeden het leven van Egyptische jongeren echter in die mate dat er sprake is van een steeds groter wordende generatiekloof tussen kinderen en hun ouders (Assaad et al. 2007, 4; DeJong 2006, 849). Volgens Fargues vormt deze kloof, in combinatie met een halsstarrig paternalisme en de groeiende verschillen in educatie tussen de generaties, de oorsprong van het politiek geweld in de regio. “De jonge generatie heeft het voordeel op het vlak van educatie, maar de oudere generatie gebiedt nog steeds grotere autoriteit” (DeJong et al. 2005a, 50).

De generatiekloof is niet enkel aanwezig tussen jongeren en hun ouders, er is ook sprake van een kloof tussen jongeren en beleidsmakers. Volgens Beamish (2003, 1) heeft de staat bovendien geen duidelijk omliggende definitie van adolescenten en wordt deze groep beleidsmatig grotendeels genegeerd. Deze vervreemding – veroorzaakt door zowel economische als sociale factoren – is een van de redenen voor de grote emigratiewens die leeft onder Egyptische jongeren. Zo’n achttien procent van de Egyptische jongeren tussen vijftien en negenentwintig heeft een wens om te emigreren, de meeste van hen naar een ander Arabisch land. De redenen hiervoor zijn enerzijds werkloosheid en lage inkomens in Egypte (pushfactoren) en anderzijds meer aantrekkelijke lonen in het buitenland (pullfactor). Het gaat hier dan ook meestal om een tijdelijke emigratie met als doel geld te verdienen. Het is opvallend dat deze emigratiewens leeft onder alle lagen van de bevolking, ongeacht de economische situatie van de jongeren. Wel is het zo dat het verlangen om naar het buitenland te trekken evenredig stijgt met het onderwijsniveau. Zo wil een derde van de afgestudeerde mannelijke universiteitsstudenten

³⁶ Piek, golf (Van Dale Grote Woordenboeken)

emigreren, tegenover eenentwintig procent van de ongeschoolde jongeren (Population Council 2010b).

Zoals verschillende auteurs opmerken is het Egyptisch onderwijs niet in staat om jongeren voor te bereiden op de arbeidsmarkt (Assaad et al. 2007, 5; DeJong et al. 2005b, 48; Population Council 2010b). Alhoewel het recht op onderwijs is opgenomen in de grondwet en er schoolplicht geldt vanaf zes jaar, is zeven procent van de Egyptische jeugd nog nooit naar school geweest. In absolute cijfers gaat het om ruim twee miljoen jongeren, waarvan het merendeel meisjes afkomstig uit het platteland. Niet alleen de toegang tot het onderwijs, ook de kwaliteit ervan, laat aan de wensen over. Het scholennet – dat bestaat uit zo'n negentig procent regeringsscholen en een overige tien procent religieuze en privéscholen – wordt gekenmerkt door een lage interne efficiëntie, met andere woorden, een hoog aantal spijbelaars, leerlingen die een jaar moeten overdoen en vervroegde schoolverlaters. Bovendien maken leerlingen gewag van een slechte leeromgeving waar gebroken ramen en stoelen, slechte verlichting en ventilatie en overbevolkte klassen meer regel dan uitzondering zijn (Population Council 2010b, 85). Ondanks de slechte kwaliteit van het lager en middelbaar onderwijs, stroomt een groot deel van de schoolgaande jeugd door naar het hoger onderwijs. Eén vijfde van de jongeren tussen vijftientig en negentwintig gaat naar de universiteit of heeft deze afgerond, meestal gaat het hier om een welgestelder deel van de stedelijke bevolking. Minder dan zestig procent van hen heeft echter het gevoel dat het onderwijs hen voorbereidt op de arbeidsmarkt. Volgens Assaad et al. (2007, 5) is er dan ook nood aan een shift in de bestaande curricula – die gebaseerd zijn op leerstof uit het hoofd leren – naar een onderwijs waarin probleemoplossend denken en toepassing van kennis centraal staan, om zo tegemoet te komen aan de eisen van de competitieve arbeidsmarkt waar de regels van de vrije markteconomie gelden. Maar zelfs als deze stappen worden ondernomen, blijft er nog de toenemende wanverhouding tussen de output van de onderwijssystemen en de vraag op de arbeidsmarkt (DeJong et al. 2005b, 48).

De jeugdwerkloosheid in Egypte is hoog en er is sprake van een enorme genderkloof op de arbeidsmarkt. Terwijl vijftien procent van de mannen werkloos is op de leeftijd van drieëntwintig jaar, zakt dit cijfer tot tien procent bij mannen van vijftientig en ouder. Bij de vrouwelijke jeugd stijgt dit cijfer: op negentienjarige leeftijd is 'slechts' twintig procent van de vrouwen werkloos, later stijgt dit procent tot dertig en veertig procent omdat vrouwen geneigd zijn de arbeidsmarkt te verlaten wanneer ze huwen. De werkloosheid stijgt evenredig met het onderwijsniveau, het is een probleem van de hoogopgeleide jeugd die met hogere jobverwachtingen moeilijker een passende baan vindt. Deze hoge werkloosheid is enerzijds te wijten aan een tekort aan vraag op de arbeidsmarkt – er zijn met andere woorden gewoonweg geen jobs voorhanden – en anderzijds vinden werkzoekenden geen baan die overeenstemt met hun kwalificaties of bieden de jobs die voorhanden zijn geen passend loon (Assaad et al. 2007, 6; Population Council 2010b). Uiteindelijk eindigt een groot deel van de

jongeren met een baan waarvoor ze overgekwalificeerd zijn, terwijl het loon dat ze verdienen niet voldoende is om een familie te beginnen en zo de overgang naar volwassenheid te vervolledigen. Assaad merkt terecht op dat deze ‘kansarmoede’ op de arbeidsmarkt bijdraagt aan het “breder proces van sociale exclusie onder de jeugd” (Assaad & Barsoum 2007; Assaad et al. 2009 in: Population Council 2010b).

De hoge werkloosheid en de economische situatie van jongeren in de Arabische wereld beïnvloeden huwelijkspatronen en gezinsvorming in de regio. Het huwelijk vormt, samen met het beëindigen van educatie en de introductie op de arbeidsmarkt, een sleutelmoment in de overgang naar volwassenheid. In Egypte en andere landen in het Midden-Oosten, is het huwelijk ook het moment waarop men het ouderlijk huis verlaat om samen te gaan wonen met de nieuwe partner. Egyptenaren blijven met andere woorden in het ouderlijk huis tot ze trouwen – op enkele schaarse uitzonderingen na. Door de hoge kost van een huwelijk, maar vooral door het groeiend huizentekort in de grote steden – wie wil trouwen moet immers eerst een woonst hebben – trouwen Egyptenaren steeds later. De gemiddelde huwelijksleeftijd steeg in één generatie van vijftientig naar zesentwintig voor mannen, en van achttien naar twintig voor vrouwen. Het feit dat jongeren in de Arabische wereld steeds later trouwen draagt volgens academici bij tot het fenomeen van de stilstaande transitie naar volwassenheid, of de zogenoemde *waithood*, waarvan de sociopolitieke gevolgen nog verder onderzocht moeten worden (Assaad & Barsoum 2009; Dhillon et al. 2009 in: Population Council 2010b; Singerman 2007).

Dit vooral negatieve beeld waarin de Egyptische jeugd wordt geschetst in termen van generatiekloven, emigratiewensen, ondermaatse educatie en werkloosheid, moet deels genuanceerd worden. De belangrijke familiebanden, het sterke gevoel van sociale solidariteit en culturele identiteit en de religieuze waarden waar in Egypte belang aan wordt gehecht, hebben positieve invloed op het welzijn van de Egyptische jongeren. Hechte familierelaties verminderen gezondheidsrisico's en bijvoorbeeld de kans op drugsmisbruik, terwijl de sociale solidariteit een positieve invloed heeft op het gevoel van eigenwaarde (DeJong et al. 2005b).

Zoals in elke maatschappij, dragen jongeren de belofte op een betere toekomst met zich mee. Zeker in de Egypte, waar de jeugd tussen de tien en negenentwintig meer dan veertig procent van de bevolking uitmaakt, vormen jongeren de bouwstenen van de economie en de samenleving. Wanneer beleidsmakers op een goeie manier investeren in deze *human resource*, kan deze groep positief bijdragen aan de toekomst van het land. Gebeurt dit echter niet, dan kunnen deze jongeren een demografische last worden (Population Council 2010b). Op 25 januari 2011 is echter gebleken dat er ook een andere mogelijkheid is, namelijk dat deze jongeren – die zoals eerder gesteld een betere educatie hebben dan voorgaande generaties en via internet en satelliettelevisie bovendien toegang hebben tot de steeds kleiner wordende wereld – zelf het heft in handen nemen. Het staat vast dat de jongste Egyptische

revolutie een keerpunt betekent in de geschiedenis van het land en dat de omverwerping van het oude regime voor veel Egyptische jongeren een nieuw toekomstperspectief bracht. Wat deze toekomst brengen zal, is echter zoals altijd, een open vraag.

DEEL 3

ONDERZOEKS- RESULTATEN

DEEL 3. ONDERZOEKSRESULTATEN

In dit deel van het onderzoek worden de onderzoeksresultaten gepresenteerd en besproken. Het eerste hoofdstuk bestaat uit een samenvatting van de data die tijdens de kwalitatieve interviews werden verzameld. Deze worden voorgesteld volgens de zeven thema's uit de topiclijst, maar ditmaal geordend in volgorde van belangrijkheid. Dat betekent dat de bronnen die door de jongeren het meest werden geraadpleegd en het nuttigst geacht werden, bovenaan de lijst komen te staan, de minst nuttige informatiekanaalen worden als laatste besproken. Het betreft: ervaring, media en mediagerelateerde bronnen, peers, de school, het gezin, dienstverlening en gespecialiseerde organisaties en als laatste informatiebehoeften.

In het tweede hoofdstuk worden de resultaten besproken en geïnterpreteerd in het licht van de bevindingen die in eerdere onderzoeken werden gedaan en in het eerste deel van deze thesis uitgebreid aan bod kwamen.

1. INFORMATIEBRONNEN VAN JONGEREN

Wanneer de respondenten gevraagd worden naar de meest belangrijke bron tijdens hun seksuele vorming, geven zeven van hen aan dat ervaringen het belangrijkste waren. Het betreft hier vijf mannelijke en twee vrouwelijke respondenten. Voor vier jongeren vormen peers het belangrijkste informatiekanaal omtrent seksualiteit. Twee vrouwelijke respondenten zetten boeken bovenaan de ranglijst en als laatste worden internet (R15) en porno (R5) genoemd als belangrijkste informatiebronnen voor jongeren. Op de tweede plaats komen internet en vrienden voor de meerderheid van de respondenten.

Van de jongeren die op dit moment vragen hebben omtrent seks en seksualiteit, raadpleegt de meerderheid het internet. Dit omdat het makkelijk toegankelijk is en er bovendien een veelheid aan informatie gevonden wordt. Eén vrouwelijke respondent gaat het eerst bij haar moeder ten rade als ze vragen heeft. Na het internet vormen vrienden het belangrijkste aanspreekpunt waar jongeren met hun vragen terecht kunnen.

1. 1. ERVARING

Van de vijftien respondenten, vernoemen tien jongeren ervaring als een bron van informatie. Het gaat om seksuele ervaringen met partners waarmee de respondent al dan niet een relatie heeft. In twee gevallen betreft het seksuele ervaringen met een prostituee. R1 merkt op dat seksuele ervaringen niet perse gelijk staan met geslachtsgemeenschap. Er is sprake van gradaties: kussen, knuffelen, naakt zijn met elkaar, orale seks,...

Wat jongeren leren uit hun seksuele ervaringen is verschillend en afhankelijk van de mate waarin ze experimenteren met seksualiteit en of ze al dan niet een relatie hebben. Verschillende respondenten leerden van hun partner om open te communiceren over seks en over hun wensen. Daarnaast geven jongeren aan dat ervaringen niet zozeer een bron zijn van informatie over concepten, maar vooral technieken bijbrengen. Zo leer je door ervaringen hoe je je partner kunt plezieren en wat je zelf leuk vindt op seksueel gebied.

Twee vrouwelijke respondenten verwijzen in het interview naar het maagdelijkheidsideaal dat er volgens R11 toe leidt dat seks hebben iets ‘beladen’ wordt en het een grote stap is om te zetten. Ook R15 geeft aan dat het maagdelijkheidsideaal meespeelt. Toen ze voor het eerst naar bed ging met haar huidige verloofde besliste ze voor zichzelf dat het feit dat ze geen maagd meer is, geen reden mocht zijn om bij hem te blijven. Als de relatie zou mislopen wil ze zeker geen nieuwe relatie met iemand die er problemen mee heeft dat ze al seksuele ervaringen heeft gehad. R11 en R15 hebben geen ideologische problemen met het feit dat ze seksuele ervaringen hebben voor het huwelijk, maar omwille van sociale druk en taboes, komen ze er niet openlijk voor uit.

Naast seksuele ervaringen met partners, geven drie respondenten aan dat ze ook op jongere leeftijd eerder spelenderwijs ervaringen opdeden. Bij het ‘doktertje spelen’ of ‘familie spelen’ en ook tijdens kinderlijke romances of jongens die in de toiletten op school elkaars lichaam verkennen, wordt niet zozeer informatie verzameld, maar gaat het om het ontdekken van het lichaam van anderen en het verkennen van gevoelens.

1.2. MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

Media en mediagerelateerde informatiebronnen zoals televisie, film, boeken, tijdschriften en internet worden in meerdere of mindere mate geraadpleegd door alle respondenten. Pornofilms vormen hierbij de meest geraadpleegde infobron, gevolgd door internet. Televisie, boeken en tijdschriften zijn de minst populaire mediabronnen.

1.2.1. INTERNET

Tien van de vijftien respondenten gebruiken het internet om informatie op te zoeken over een brede waaier aan onderwerpen omtrent seksualiteit. De vijf jongeren die het internet zelden of nooit raadplegen geven aan dat ze enerzijds niet veel lezen in het algemeen en dus ook niet op het net en anderzijds de informatie op internet niet vertrouwen.

De meeste jongeren raadplegen het net om praktische informatie te vinden. Er wordt onder meer opgezocht hoe je moet kussen, hoe je seks kunt hebben zonder geslachtsgemeenschap en hoe je

je partner kunt plezieren. Ook onderwerpen als masturbatie, de g-spot, anale seks, tantra en de kamasutra worden via het net onderzocht. Enkele respondenten geven aan dat ze het internet gebruiken om informatie die ze ergens anders ontvingen te controleren. Op die manier ontdekten verschillende respondenten dat mythes omtrent masturbatie, homoseksualiteit en seks onwaar zijn.

Jongeren zoeken meestal doelgericht informatie via zoekmachines als Google en Yahoo. De meerderheid van de respondenten zoekt daarbij informatie op in het Engels. De belangrijkste reden hiervoor is dat ze in het Engels meer wetenschappelijke informatie vinden en deze meer betrouwbaar achten dan Arabischtalige bronnen. Doordat er meer Engelstalige info voorhanden is, duurt het ook minder lang voor er nuttige informatie wordt gevonden. R8 geeft aan dat hij Engelse informatie raadpleegt omdat hij de Arabische terminologie niet kent. R14 kiest voor het Engels omdat ze Arabische teksten associeert met islamisme en paternalisme en ze bovendien vindt dat het Arabisch een lelijke taal is om seksualiteit te beschrijven.

De drie respondenten die Arabische informatie op het net raadplegen doen dit omdat het de taal is waarin ze makkelijker lezen. R6 geeft aan dat hij vroeger Arabische websites raadpleegde omdat hij nog niet voldoende Engels kon, maar sinds zijn talenkennis is verbeterd, steeds Engelse informatie opzoekt. De respondenten die Arabischtalige websites raadplegen, geven aan dat het vaak gaat om religieuze websites die informatie verschaffen aan getrouwde koppels, maar desalniettemin ook nuttig zijn voor ongehuwde jongeren. Daarnaast bestaan Arabischtalige webpagina's vooral uit fora en blogs met informatie over seksualiteit, en zijn er minder wetenschappelijke websites te vinden. Respondenten die informatie in het Engels opzoeken vinden onder meer nuttige informatie op Wikipedia en vraag- en antwoordpagina's. Eén respondent gaf aan dat ze via het internet e-books downloadde met vooral praktische informatie omtrent seksualiteit.

Voor de meerderheid van de respondenten is het internet een zeer belangrijke informatiebron waar nuttige en betrouwbare informatie over seks en seksualiteit wordt gevonden. Het feit dat er info kan gevonden worden over alle mogelijke onderwerpen en jongeren hierbij zelf kunnen selecteren welke websites ze raadplegen, wordt als positief ervaren.

1.2.2. TELEVISIE EN FILM

1.2.2.1. TELEVISIE

Tien van de vijftien respondenten zien televisie niet als informatiebron omtrent seksualiteit en relaties. Enkele jongeren pikten terloops informatie op tijdens het televisiekijken. Het betreft informatie over seksualiteit en religie in religieuze programma's, informatie over voorbehoedsmiddelen die worden vernoemd in soapseries en informatie over soa's. Deze informatie wordt door geen van

de respondenten als nuttig geacht. Twee respondenten ontvingen via de tv wel nuttige informatie omtrent seksualiteit. R6 verwijst naar een programma met seksuele opvoeding dat hij zag op de Engelse televisie. Voor R12 was het Egyptische tv-programma *kalām kabīr* van de seksuoloog Heba Kotb een belangrijke informatiebron. Heba Kotb is een gesluierde moslima die in haar programma alle onderwerpen in verband met seksualiteit bespreekt. Ook relatie- en seksuele problemen van kijkers worden door Heba besproken. R12 volgde het programma alleen of samen met haar moeder en haalde er nuttige informatie uit.

Drie respondenten geven de televisie aan als mogelijke informatiebron. Enkele verwijzen hierbij naar het programma van Heba Kotb, ze kennen *kalām kabīr* maar volgen het niet omdat ze er geen nieuwe informatie meer uithalen. Als het programma echter aanwezig zou geweest zijn toen ze jonger waren, zou het zeker een interessante infobron geweest zijn.

1.2.2.2. CINEMA

Slechts één respondent haalde nuttige informatie uit een Egyptische film die ze zag op televisie. 'Al-na'āma w-al-ṭāwīs vertelt het verhaal van een getrouwd koppel dat tijdens de eerste huwelijksnacht seksuele problemen heeft. R12 leerde uit de film dat communicatie met je partner belangrijk is en dat je als vrouw recht hebt op een bevredigend seksleven.

1.2.2.3. PORNOFILMS

Op twee respondenten na, worden pornofilms als informatiebron genoemd door alle jongeren. De meeste jongeren ontdekken porno samen met peers rond de leeftijd van dertien à veertien jaar. In dezelfde leeftijdperiode wordt ook heel vaak porno uitgewisseld, vooral bij jongens. Veel respondenten maakten het begin van het internettijdperk mee en voor er films werden gedownload en verspreid via het internet, werd porno via videocassettes, floppydisks, harddisks en mobiele telefoons doorgegeven. In sommige vriendengroepen was er sprake van een echte handel. Zo vertelt R3 dat iemand die veel films heeft en die doorgeeft en verhandelt, een *barāyiz* werd genoemd (een verwijzing naar *barīza*, een tiende van een pond). Andere jongeren keken porno via de satelliettelevisie.

Enkele respondenten begrepen voor het eerst wat seks precies betekent, toen ze naar een pornofilm keken. Mannelijke respondenten halen uit seksfilms informatie over technieken, de vrouwelijke anatomie en masturberen. Twee respondenten vernoemen educatieve pornovideo's als bron van informatie.

Vijf mannelijke respondenten vinden de informatie die ze uit seksfilms halen nuttig. Voor twee van hen was porno de meeste belangrijke infobron omtrent seksualiteit. Vier jongeren geven aan geen nuttige informatie uit porno te halen, ze kijken vooral voor het plezier. Enkele mannelijke respondenten

vernoemen dat porno *harrām* is, sommige van hen hebben hierdoor gewetensbezwaren als ze naar video's kijken. Dat porno onrealistisch is, ontdekten enkele respondenten bij hun eerste seksuele ervaringen. Ze hadden voordien niet stilgestaan bij het feit dat porno in veel gevallen in scène wordt gezet.

1.2.3. BOEKEN EN TIJDSCHRIFTEN

Tijdschriften en boeken worden door tien respondenten als bron van informatie omtrent seksualiteit geraadpleegd. Vier respondenten haalden info uit literaire romans en stationsromannetjes. Het boek 'Elf Minuten' van de Braziliaanse schrijver Paulo Coelho wordt door zowel R7 als R13 als nuttige informatiebron vernoemd. Thema's die in het boek aan bod komen, zoals de g-spot en sadisme, werden opgepikt en later verder onderzocht op het internet door beide respondenten. R5 leerde over seksualiteit uit Arabische boeken, waaronder *laylat al-milyār* van Ghada al-Samman en *hadrat al-muhtarram* van Naguib Mahfouz. R15 ontdekte wat seks is bij het lezen van populaire Arabische lectuur, met titels als *laylat al-duhla* (De eerste huwelijksnacht).

Informatieve literatuur, zoals medische boeken en werken over psychologie worden door drie respondenten genoemd. R11 geeft aan dat ze steeds in het Engels leest omdat ze van thuis uit altijd Engelse lectuur aangereikt kreeg.

Voor één christelijke respondent waren religieuze boeken een belangrijke informatiebron omtrent seksualiteit. Ze las Arabischtalige boeken die geschreven zijn voor getrouwde koppels en handelen over seksualiteit. Daarnaast raadpleegde ze ook religieus geïnspireerde boeken die voor alleenstaande vrouwen bedoeld zijn en onderwerpen als masturbatie bespreken.

Krantenartikels en tijdschriften worden door vier respondenten als informatiebron beschouwd. In het geval van R11 gaat het om Engelstalige magazines waarin de vraag- en antwoordpagina's omtrent seksualiteit haar nuttige informatie verschaffen. Drie overige respondenten geven aan dat ze kennis hebben opgedaan in onder meer kranten en medische magazines zonder hierbij echt op zoek te gaan naar informatie. Tijdens het lezen vonden ze terloops interessante artikels en leren ze onder meer over lichaamsveranderingen, seksualiteit en religie en relaties.

1.3. PEERS

Peers of leeftijdsgenoten, zoals vrienden en klasgenoten, spelen voor alle respondenten een rol in hun seksuele vorming. Vanaf de leeftijd rond twaalf à veertien jaar, wanneer de puberteit begint, praten jongeren met hun vrienden over seks, het andere geslacht, lichaamsveranderingen en de puberteit. Bij zeven van de vijftien respondenten zijn vrienden ook degene waar ze porno mee kijken en uitwisselen, dit geldt zowel voor jongens als voor meisjes. Aanvankelijk praten jongeren enkel

met peers van hetzelfde geslacht. Bij de helft van de respondenten wordt op latere leeftijd, tijdens de universiteit, ook met vrienden van het andere geslacht gecommuniceerd en wisselen ze informatie uit over seksualiteit. De gespreksonderwerpen evolueren eveneens. Er wordt vooral over eigen seksuele en relationele ervaringen gesproken. Daarnaast komen ook seks en technieken, masturbatie, porno en anticonceptie aan bod. Enkele jongeren geven aan dat ze met hun peers over ‘alles’ spreken.

De meeste respondenten communiceren met hun leeftijdsgenoten over seksualiteit en relaties op een normale en open manier. Sommige jongeren praten enkel openlijk met hun meest intieme vrienden. Bij verschillende mannelijke respondenten wordt seksualiteit besproken met grappen en ‘vuile praat’, vooral op jongere leeftijd zijn gevloek en straattaal de manier waarop onder jongens gecommuniceerd wordt.

Terwijl drie respondenten van mening zijn dat hun vrienden juiste en nuttige informatie met hen delen, is de meerderheid van de jongeren ervan overtuigd dat er veel mythes worden verspreid. Niemand weet exact ‘hoe het zit’ en jongeren geven elkaar foute informatie en vertellen elkaar overdreven verhalen en leugens. Aangezien niemand wil verraden dat hij niets weet, wordt er in onduidelijke termen om het onderwerp heen gepraat. Dit geldt vooral voor jongens op jonge leeftijd. R7 geeft aan dat er sprake was van een soort *trial and error*. Vrienden brengen informatie aan, stellen elkaar vragen en vullen elkaar aan tot er uiteindelijk een nieuw verhaal ontstaat, waarvan sommige elementen juist zijn en andere fout.

Voor een minderheid van de jongeren zijn vrienden de meest nuttige informatiebron omtrent seksualiteit. Drie respondenten vernoemen hun peers als eerste bron die hen duidelijke informatie verschaft over seks. Via hun vrienden begrepen ze voor het eerst wat seks ‘inhoudt’. De rol van peers evolueert naarmate de respondenten ouder worden. Terwijl ze op jongere leeftijd – tussen twaalf en zestien jaar – geen nuttige informatie van hun leeftijdsgenoten ontvangen, evalueren jongeren de gesprekken die ze op latere leeftijd – vanaf zeventien jaar – hebben wel als informatief en nuttig. Twee respondenten geven aan dat ze in hun vriendenkring geen informatie ontvangen, maar eerder zelf fungeren als informatieverschaffer. In beide gevallen zijn het vrouwelijke respondenten die zelf seksuele ervaringen hebben en deze ervaringen delen met hun vrienden.

1.4. DE SCHOOL

Alle vijftien respondenten kregen op school een wetenschapsles waarin het menselijk voortplantingsstelsel werd onderwezen. De les werd gegeven in de derde ‘*‘adādi*’ wanneer de jongeren zo’n dertien à veertien jaar oud waren. Sommige respondenten kregen de les twee maal, eerst op school en daarna nog eens in de naschoolse bijles.

Voor de meerderheid was deze biologielees de enigste vorm van seksuele educatie die ze via de school ontvingen. Uitzonderingen hierop zijn R11 – die wetenschappen volgde en in *tānawī ‘āma* een biologielees kreeg waarin verschillende soorten contraceptiva werden besproken – en R13 die in eerste ‘i‘*adādī* in het kader van een reclamecampagne van het maandverbandmerk ‘Always’ een les kreeg over lichaamsveranderingen en menstruatie. Daarnaast geven R1 en R6 aan dat ze buiten de lessen communiceerden met een leraar omtrent vrouwen en relaties. Het betrof hier meer informele praat en grappenmakerij dan serieuze gesprekken.

De meerderheid van de respondenten kregen wetenschapslessen, en dus ook de les over de menselijke voortplanting, in het Engels. Aan de hand van een dwarsdoorsnedenafbeelding van de mannelijke en vrouwelijke voortplantingsorganen werd de menselijke reproductie uitgelegd. Er werd onderwezen over de vorming van ei- en spermacellen en over de groei van een nieuw wezen als beide samenkomen. De manier waarop dat gebeurt, werd echter niet altijd verduidelijkt. De eigenlijke geslachtsgemeenschap werd, met andere woorden, niet besproken in de les. Negen van de vijftien respondenten herinneren zich over aids en soa’s, waaronder syfilis en gonorrhoe, geleerd te hebben op school. Wat contraceptie betreft, geven vier respondenten aan op school informatie ontvangen te hebben, acht respondenten kregen geen les over voorbehoedsmiddelen.

Eén respondent kreeg éénmalig seksuele vorming in de religieles. Naar aanleiding van een koranvers die handelde over seksualiteit, werd dieper ingegaan op het onderwerp en kregen de leerlingen de kans om vragen te stellen. De meeste vragen gingen over seks en over seks in de islam, meerbepaald over wat verboden (*mamnū’*) en *ḥarrām* is.

De meerderheid van de respondenten herinnert zich dat de sfeer in de klas normaal was. In de meeste gevallen is er sprake van gegiechel en grappenmakerij van de leerlingen, maar bij vijf van de respondenten bleef de leraar hierbij serieus en werd er stilte geëist tijdens de les. Daarnaast waren er ook leraren die beschaamd waren tijdens het geven van de les, maar desalniettemin op vragen van de leerlingen antwoordden. In het geval van R4 sloeg de lerares uit schaamte de les over. Drie respondenten maken gewag van een lerares die beschaamd en overstuur de klas verliet, waarna een andere leraar de les kwam overnemen.

Van de vijftien respondenten evalueren vijf jongeren de seksuele vorming die ze op school kregen positief. Dit omdat ze nieuwe informatie ontvingen en zaken beter verstonden. R15 ervoer de vorming op school als positief omwille van de leraar die meer info gaf dan er in het handboek stond en dieper inging op het thema seksuele gezondheid.

Voor acht respondenten was de wetenschapsles omtrent de menselijke voortplanting niet nuttig. Enerzijds omdat er geen nieuwe informatie werd aangereikt, anderzijds omdat de informatie niet

toereikend en niet duidelijk was. Enkele respondenten ervaren het als negatief dat er enkel vanuit een biologisch en wetenschappelijk oogpunt over de voortplanting werd gesproken en willen dat het onderwerp binnen een breder kader wordt opgevat en er ook over seksualiteit, relaties en gender wordt onderwezen.

De meerderheid van de jongeren vindt dat de seksuele vorming op school voor verbetering vatbaar is. Ze willen dat er meer informatie wordt gegeven over onderwerpen als seksualiteit, relaties, masturberen en praktische zaken, zoals wat er binnen de islam toegestaan en verboden is op het vlak van seksualiteit. Twee respondenten vinden dat het lesmateriaal moet aangevuld worden met visueel materiaal, zoals films en maquettes, om dingen te verduidelijken. R₄ vindt dat de wetenschapsles later moet onderwezen worden, terwijl twee andere respondenten van mening zijn dat seksuele vorming al vanaf jonge leeftijd onderdeel moet zijn van het curriculum.

1.5. HET GEZIN

Het gezin is niet de plaats waar de respondenten kennis omtrent seksualiteit opdoen. Het merendeel van de jongeren geeft aan zelden tot nooit met hun ouders over voortplanting, seksualiteit of relaties te praten. Broers en zussen vormen de belangrijkste gesprekspartners binnen het gezin: twaalf van de vijftien respondenten wisselen informatie uit met broers en zussen.

In enkele gezinnen was er sprake van openheid omtrent seksualiteit. De respondenten kregen thuis de mogelijkheid om over seksualiteit te praten en vragen te stellen, maar dat betekent niet dat dit ook effectief gebeurde. Zelfs als er geen sprake is van taboes binnen het gezin, is er weinig communicatie tussen ouders en hun kinderen. Bij de helft van de respondenten was die openheid niet aanwezig en beperkten taboes en schaamte de communicatie omtrent seksualiteit. Jongeren zijn enerzijds weigerachtig om hun ouders vragen te stellen omdat ze het gevoel hebben dat het '7b is om met oudere mensen en ouders over seksualiteit te praten. Anderzijds zijn er respondenten die hun ouders vragen stelden omtrent voortplanting en lichaamsveranderingen, maar hierop slechts vage, afwimpelende antwoorden kregen. Andere ouders werden beschaamd werden, waardoor de jongeren hen daarna niet meer durfden raadplegen.

Een paar respondenten maakten gewag van non-verbale communicatie die hen kennis bijbracht. Zo leerde R₆ het verschil tussen vrouwen en mannen doordat hij als klein jongetje samen met zijn moeder in de douche ging. R₁₅ geeft aan dat ze positieve boodschappen over seksualiteit en intimiteit kreeg doordat haar ouders vaak kusten en knuffelden in het bijzijn van hun kinderen.

De onderwerpen en de manier waarop gecommuniceerd wordt, hangt af van de gesprekspartner van de jongere. Met moeders wordt er gepraat over lichaamsveranderingen, menstruatie, reproductie,

maagdelijkheid en het huwelijk. Vaders spelen een minimale rol in de seksuele vorming van hun kinderen. Als er al wordt gecommuniceerd, gaat het over vage aanwijzingen, seksuele grappen of waarschuwingen. Met broers en zussen wordt er meer over ervaringen gepraat. Zowel eigen ervaringen omtrent seksualiteit en relaties, als ervaringen van anderen, worden besproken en vormen een bron van informatie.

Meisjes ontvangen binnen de gezinscontext meer informatie dan jongens. Ze raadplegen zowel vader, moeder, broers als zussen. Van de mannelijke respondenten was er geen enkele die met zijn zus(sen) over seksualiteit communiceerde.

Van de vijftien respondenten, zijn vier jongeren tevreden met de seksuele vorming die ze van thuis uit meekregen. R12 en R15 zijn positief over de openheid die er thuis was om vragen te stellen. Bij R3 en R7 heeft de tevredenheid net te maken met het feit dat er niet veel over het onderwerp werd gesproken. R5, R9 en R15 zijn daarentegen helemaal niet tevreden met de manier waarop er binnen het gezin met seksuele vorming werd omgegaan. Ze vinden het jammer dat ze thuis geen nuttige informatie omtrent lichaamsveranderingen en seksualiteit kregen en er geen mogelijkheid was om vragen te stellen.

Als ze zelf kinderen hebben, wil de meerderheid van de respondenten thuis een open klimaat creëren waarvragen kunnen gesteld worden en er gepraat kan worden over lichaamsveranderingen, seksualiteit en relaties. Ze willen een aanspreekpunt zijn voor hun kinderen en vragen niet beantwoorden met ontwijkende antwoorden zoals 'niet nu' of 'als je groot bent, zul je het allemaal wel weten', maar informatie geven die past bij de leeftijd van het kind. De respondenten willen niet dat hun kinderen over seksualiteit leren op een 'foute manier', zoals via seksfilms of vrienden die zelf niet goed geïnformeerd zijn. Welke onderwerpen ze tijdens de seksuele vorming willen bespreken en welke zaken niet, is voor sommige jongeren een punt van twijfel. Enkele mannen geven aan dat ze enkel met hun zonen zullen praten en hun dochters zullen doorverwijzen naar de moeder. Eén respondent wil later niet over seksualiteit en relaties praten als hij zelf kinderen heeft en één respondent is in twijfel en weet nog niet of hij zijn kinderen wil informeren over lichaamsveranderingen en reproductie.

1.5.1. MOEDER

Na broers en zussen, zijn moeders binnen het gezin de meest geraadpleegde gesprekspartner omtrent puberteit en reproductie. Hierbij is een duidelijk verschil merkbaar in de communicatie tussen zonen en moeders en de communicatie tussen dochters en moeders.

Vijf van de negen mannelijke respondenten kregen via hun moeder informatie of boodschappen in verband met seksualiteit. Bij R5 en R6 ging het om een éénmalige uitleg over de menselijke

voortplanting. De moeder van R5 gaf hierbij slechts minimale informatie. Verder was er geen sprake van informatieve gesprekken tussen zonen en moeders. Vier jongens werden door hun moeder gewaarschuwd voor porno, soa's of voorhuwelijks seks. Het betreft hier echter geen nuttige informatie, maar eerder een uiting van bezorgdheid in de vorm van een waarschuwing.

Alle vrouwelijke respondenten geven aan via hun moeder informatie te hebben gekregen over een veelheid aan onderwerpen. R15 vormt hierbij een uitzondering. Sinds haar moeder ooit verlegen werd toen ze die op negenjarige leeftijd vroeg wat 'maagd zijn' betekent, sprak ze nooit meer met haar moeder over seksualiteit. De overige vrouwelijke respondenten krijgen thuis wel ruimte om vragen te stellen en er was/is er sprake van een openheid tussen moeder en dochter. De meest besproken onderwerpen zijn lichaamsveranderingen en menstruatie. Minder frequent besproken thema's zijn seksualiteit, relaties, eigen ervaringen en ervaringen van anderen, maagdelijkheid en de eerste huwelijksnacht. De moeder van R12 waarschuwde haar dochter ook indirect voor seksueel misbruik.

1.5.2. VADER

Slechts vier van de vijftien respondenten heeft via zijn of haar vader boodschappen omtrent seksualiteit ontvangen. In de meeste gevallen is er geen sprake van informatie-uitwisseling, maar gaat het om seksueel getinte grappen (R3), vage aanwijzingen (R6) of een uiting van bezorgdheid in het geval van R13 wiens vader hoopt dat ze niet zwanger wordt.¹ Twee uitzonderingen hierop vormen R8 en R10.

R8's vader gaf zijn zoon een scheerapparaat toen hij tien jaar was en informeerde zijn kinderen over de puberteit en lichaamsveranderingen voordat deze plaatsvonden. Hij gaf hierbij steeds juiste informatie en stond open voor vragen.

R10 is een uitzondering aangezien ze als vrouwelijke respondent meer praatte over seksualiteit met haar vader dan met haar moeder. Ze herinnert zich niet welke onderwerpen aan bod kwamen, maar geeft aan dat er zowel sprake was van (wetenschappelijke) informatie als van een dialoog over relaties in de bredere zin.

1.5.3. BROERS EN ZUSSEN

Broers en zussen vormen binnen het gezin de belangrijkste informatiebron omtrent seksualiteit en relaties. Twaalf van de vijftien respondenten geeft aan met broer en/of zussen te communiceren. Ook hier kunnen verschillen vastgesteld worden op basis van geslacht. Terwijl vijf mannelijke

¹ R13 krijgt thuis de vrijheid om te 'experimenteren' met seksualiteit, zonder dat ze getrouwd is. Ze vormt hierin een uitzondering binnen de respondentengroep en gaf tijdens het interview aan dat ze in dit opzicht zeker niet exemplarisch is voor de Egyptische maatschappij.

respondenten een zus hebben, is er geen enkele van hen die met zijn zus(sen) informatie uitwisselt. De drie vrouwelijke respondenten die een broer hebben, communiceren wel over seksualiteit en relaties met hem.

1.5.3.1. BROERS

Vier van de zes mannelijke respondenten met een broer ontvingen via hem informatie omtrent seksualiteit en relaties. In alle gevallen gaat het om een oudere broer. Voor R2 was zijn oudere broer een informatiebron in verband met voortplanting. Bij R1, R3 en R7 werd/wordt er informatie uitgewisseld over ervaringen van anderen en over eigen ervaringen met relaties en seks. R1 geeft aan dat er vooral om het onderwerp heen werd gepraat en hij via zijn broer geen duidelijke informatie kreeg. R3 kreeg aanwijzingen over hoe met meisjes en relaties om te gaan, maar de gesprekken met zijn broer waren meestal oppervlakkig van aard. De oudere broer van R7 vormde voor hem een informatiebron omtrent lichaamsveranderingen en puberteit. Ook waarschuwde zijn broer hem om altijd condooms te gebruiken als hij seks had.

De twee vrouwelijke respondenten die een oudere broer hebben, communiceren met hem niet zozeer over seksualiteit, maar eerder over relaties en ervaringen in hun liefdesleven.

R14 heeft een jongere broer waarmee ze een eenmalige discussie had over porno. Ze vond video's op zijn computer en waarschuwde hem voor de slechte invloed van seksfilms. Hierbij verbood ze hem niet om nog langer te kijken, maar gaf ze aan dat het beter was om te lezen over seksualiteit of zelf dingen uit te proberen.

1.5.3.2. ZUSSEN

Alle vrouwelijke respondenten wisselen met hun zus(sen) informatie uit over een veelheid aan onderwerpen. Er wordt op een normale, open manier gecommuniceerd over menstruatie, lichaamsveranderingen, maagdelijkheid, relaties en ervaringen van zichzelf en van anderen.

R12 en R13 die beiden een jongere zus hebben, proberen om hen informatie door te geven. Zo leerde R12 haar zus over lichaamsveranderingen, menstruatie en lichaamsverzorging. R13 liet haar zus weten dat ze een aanspreekpunt is en open staat voor vragen. Bij zowel R12 als R13 is hun zus verlegen wanneer er over lichamelikheden en seksualiteit gepraat wordt.

1.5.4. ANDERE FAMILIELEDEN

Alhoewel er tijdens de interviews niet specifiek naar gevraagd werd, gaf één respondent aan informatie te hebben ontvangen van familieleden buiten het gezin. R2 ontving informatie van zijn neven die hem naar aanleiding van een schoolboek biologie uitlegden hoe de menselijke voortplanting werkt. Toen hij zestien jaar was, had R2 ook een zeer informatief gesprek met zijn oom die op een heel open manier met hem sprak over seksualiteit.

1.6. DIENSTVERLENING EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES

Slechts drie van de vijftien respondenten kwamen ooit in contact met professionelen die hen informatie gaven over seksualiteit of hen (reproductieve) gezondheidsdiensten verleenden. Het betreft één respondent die informatie ontving van een dokter tijdens een eenmalige lezing over seks en relaties en twee respondenten die een arts bezochten. R10 raadpleegde een arts omdat hij buikpijn had, waarna bleek dat hij prostaatcongestie had. Buiten de aanwijzingen die de dokter gaf om dit seksueel probleem te verhelpen, ontving R10 geen nuttige informatie omtrent seksualiteit van de geneesheer.

R13 is de enige respondent die reproductieve gezondheidsdiensten raadpleegde. Ze deed dit nadat haar moeder ontdekte dat ze in het geheim de pil nam zonder dat ze een dokter had geraadpleegd. Na een moeizame zoektocht naar een goeie gynaecoloog, ging ze samen met haar moeder naar de praktijk. De dokter ging ervan uit dat ze getrouwd was, wat voor ongemakkelijke en soms grappige situaties zorgde. R13 veranderde sindsdien een paar keer van dokter, maar is tot nu toe nooit helemaal tevreden over de manier waarop ze als ongetrouwde vrouw met seksuele ervaring werd behandeld. Ze geeft aan dat dokters voor haar nooit een informatiebron vormden, maar eerder een bron van ergernis en problemen zijn.

De jongeren die geen gebruik maken van reproductieve en seksuele gezondheidsdiensten doen dit in de meeste gevallen omdat ze er geen nood aan hebben. Bij één respondent weerhoudt de angst om gestigmatiseerd te worden haar om een gynaecoloog te raadplegen. R15 heeft seksuele ervaringen sinds enkele jaren, maar ging nog nooit naar een dokter omdat ze vreest als ongetrouwde vrouw niet respectvol behandeld te worden.

R10 geeft aan dat haar partner bij het kopen van condooms soms gestigmatiseerd wordt. Alhoewel er apothekers zijn die op een heel open manier hulp aanbieden bij het kiezen van condooms, geven andere apothekers hem een slecht gevoel wanneer hij voorbehoedsmiddelen koopt.

1.7. INFORMATIEBEHOEFTE EN -WENSEN

De meerderheid van de respondenten heeft het gevoel dat ze alles weten wat ze willen weten omtrent seksualiteit. Alhoewel ze niet steeds tevreden zijn over de waarop hun seksuele vorming plaatsvond, hebben ze voorlopig geen nood aan verdere informatie.

Ondanks deze relatieve tevredenheid vinden bijna alle jongeren dat de seksuele vorming in Egypte voor verbetering vatbaar is. Volgens zes van de respondenten is er dringend nood aan een algemene mentaliteitswijziging waarbij er met veel meer openheid over lichaamsveranderingen, seksualiteit en gerelateerde thema's wordt gecommuniceerd. R3 geeft aan dat de geslotenheid omtrent seks en het feit dat er geen ruimte is om te experimenteren met relaties en seksuele ervaringen de oorzaken zijn van veel frustratie onder jongeren. Tegelijkertijd brengen de taboes omtrent seksualiteit een enorme nieuwsgierigheid teweeg. Dat deze maatschappelijke veranderingen gaan plaatsvinden, is volgens enkele jongeren al zichtbaar in de media waar er steeds meer openheid is in programma's als *kalām kabīr* waar openlijk over seksualiteit en seksuele problemen wordt gepraat.

Voor vijf respondenten moet het onderwijs een grotere rol spelen in de seksuele vorming van jongeren. Doordat het binnen het gezin niet vanzelfsprekend is om over seksualiteit te spreken, vindt R6 dat deze taak voor het onderwijs is weggelegd. R7 wil dat de school, naast het geven van seksuele vorming, jongeren eveneens moet aangeven waar ze verdere informatie kunnen vinden. Het is namelijk onmogelijk om in de les alle nodige informatie door te geven. R13 merkt op dat er binnen het Egyptische onderwijs zeker leraren zijn die kwalitatieve seksuele educatie geven aan hun leerlingen. Deze onderwijzers zijn echter in de minderheid en de kans dat leerlingen via het onderwijs nuttige informatie ontvangen, is eerder miniem. Er is dus nood aan een systeem waarin alle Egyptische leerlingen degelijke informatie krijgen tijdens hun schoolloopbaan.

Een paar respondenten vinden dat ouders hun taak als seksuele vormers beter moeten opnemen. Kinderen moeten binnen het gezin al van jongs af aan geïnformeerd worden met aangepaste informatie waarbij er openlijk wordt gecommuniceerd. Als er van thuis uit op een vanzelfsprekende manier over gepraat wordt, zal seksualiteit volgens R10 ook later op school geen taboe beladen onderwerp zijn. Twee respondenten merken op dat niet alleen de seksuele opvoeding van jongeren en kinderen moet verbeterd worden, maar dat het ook nodig is om ouders te informeren omtrent seksualiteit. R15 vraagt zichzelf af of de opvoeders die verantwoordelijk zijn voor de seksuele educatie van jongeren, zoals ouders en leraren, zelf ooit voldoende werden geïnformeerd. Ze heeft vaak het gevoel dat zij, als jongere met toegang tot internet en boeken, een betere seksuele vorming heeft genoten dan haar ouders en leraren.

Wil men de seksuele educatie in Egypte verbeteren, dan moet het probleem dus bij de opvoeders aangepakt worden, waarna zij in staat zijn om kinderen en jongeren op een degelijke manier te informeren.

Twee respondenten vinden dat de media meer moeten ingezet worden bij het verspreiden van informatie omtrent seksualiteit. Volgens R7 en R12 zijn televisieprogramma's, zoals *kalām kabīr* van Heba Kotb, hiervoor het meest ideaal.

Drie vrouwelijke respondenten vinden dat er met een verbeterde seksuele educatie, ook specifieke boodschappen naar vrouwen toe moeten verspreid worden. Veel vrouwen ervaren seks als iets negatiefs, een noodzakelijk kwaad dat dient voor de voortplanting. Volgens R13 is er daarom nood aan een algemene appreciatie voor meisjes tijdens hun kinder- en pubertijd waarbij ze positieve boodschappen krijgen zodat ze zelfzekerder worden en zichzelf en hun lichaam leren aanvaarden. Daarnaast vinden R10, R12 en R13 dat seks niet langer mag voorgesteld worden als een mannenissue waar vrouwen een terloopse rol in meespelen. Vrouwen moeten niet alleen weten dat seks een zaak is waarin beide partners een hoofdrol spelen, maar dat het ook iets is waar ze van kunnen genieten. Er moet daarom meer informatie verspreid worden over het vrouwelijk orgasme, orale seks en masturbatie. Twee vrouwelijke respondenten geven aan dat masturberen vooral als een mannenzaak wordt gezien. Zelf ontdekten ze pas op latere leeftijd dat zelfbevrediging iets is waar ze als vrouwen ook van kunnen genieten. Ze vinden dat er meer moet gesproken worden over vrouwelijke masturbatie als een manier om je eigen lichaam te leren kennen en ervan te genieten.

2. BESPREKING VAN DE ONDERZOEKSRESULTATEN

In overeenstemming met Europese en Amerikaanse studies, maken Egyptische jongeren gebruik van een waaier aan informatiebronnen. Het is opvallend dat volwassenen nauwelijks een rol spelen in de seksuele vorming van deze jongeren, ze verkiezen namelijk informatie te verzamelen via de eigen ervaring en via onpersoonlijke bronnen zoals het internet, pornofilms en boeken. Dit staat waarschijnlijk in verband de maatschappelijke en culturele houding omtrent seksualiteit in Egypte. Zoals Klai (2005) vaststelde, hebben jongeren die strikt opgevoed worden met betrekking tot seksualiteit, veel minder persoonlijke informatiebronnen ter beschikking dan jongeren die opgroeien in een omgeving waar een open klimaat omtrent seksualiteit heerst. Doordat er weinig communicatieve openheid is en jongeren hun seksuele vragen en problemen niet kunnen of willen delen met ouders, leraren en gezondheidswerkers, dienen ze meer gebruik dienen te maken van indirecte informatiebronnen.

2.1. ERVARING

In het kwalitatief onderzoek komt naar voren dat respondenten hun seksuele ervaringen als belangrijkste informatiebron omtrent seksualiteit beschouwen. Ervaring wordt eveneens in andere studies genoemd als belangrijke bron, in het bijzonder voor Belgische jongens met een islamitische achtergrond. In geen enkel onderzoek staat ervaring echter bovenaan de lijst met informatiebronnen (Danz & Vogels 1994 in: Gettemans 2007, 9; Klai 2005; Quilliam 2004, 128). Twee derde van de respondenten, zowel jongens als meisjes, verkennen seksualiteit dus ‘al doende’, ondanks de maatschappelijke taboes die er zijn omtrent voorhuwelijkse seks. De respondenten waren tijdens de interviews niet steeds duidelijk om welke soort ervaringen het ging, zoals R1 aangaf is er een breed scala aan seksuele ervaringen mogelijk en hoeft er hierbij niet steeds sprake te zijn van geslachtsgemeenschap.

Voor tweevrouwelijke respondenten die seksuele ervaringen hebben, speelde het maagdelijkheidsideaal mee in hun beslissing om hiertoe de stap te zetten. Ze hebben persoonlijk geen problemen met het feit dat ze geen maagd zullen zijn als ze trouwen, maar zullen hier zeker niet openlijk voor uitkomen en slechts met intieme vrienden hun ervaringen delen. Geen enkele van de mannelijke respondenten gaf aan problemen te hebben met voorhuwelijkse seksuele ervaringen en het feit dat deze in strijd zijn met de culturele en religieuze regels en geboden. Hierin kunnen we een bevestiging zien van wat Schonfeld (in: Hüskén ed. 2007, 60) eerder vaststelde, namelijk dat alhoewel de maagdelijkheidsnorm geldt voor beide seksen, er sprake is van een genderspecifiek discours, waarbij mannen meer ruimte krijgen om te experimenteren met seksualiteit en relaties. In dit kader is het ook interessant een opmerking van R1 te vernoemen. Volgens hem is betaalde seks de enige plausibele uitleg voor het feit

dat jongens voor het huwelijk meer ervaringen opdoen dan meisjes. Twee van de respondenten geven dan ook aan seksuele ervaringen te hebben met sekswerkers. Hierbij was niet steeds sprake van seks met geslachtsgemeenschap, maar meer van kussen en aanrakingen.

Wat jongeren leren uit ervaringen is verschillend van de informatie die ze uit andere bronnen halen. Zo leren verschillende respondenten van hun partner om openlijk te communiceren over seks en over hun wensen. Deze communicatieve vaardigheden vormen een belangrijk onderdeel van de seksuele vorming (zie deel 1. hoofdstuk 1), maar worden in Egypte via geen enkele andere bron aangeleerd. Daarnaast leren jongeren via hun ervaringen ook meer over hun eigen lichaam en hun seksuele wensen.

2.2. MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

De verschillende media scoren hoog als informatiebron in dit kwalitatief onderzoek. Alhoewel de meerderheid van de jongeren aangeeft dat ervaring de belangrijkste manier was om kennis op te doen omtrent seksualiteit, worden pornofilms, internet en boeken vaak geraadpleegd en nuttig bevonden. Opvallend is dat de respondenten, wanneer ze gevraagd worden naar de bron die ze het eerste zouden raadplegen als ze vragen hebben, bijna allemaal voor het internet kiezen. In Europese en Amerikaanse onderzoeken werd eveneens vastgesteld dat media, en meerbepaald de televisie, steeds één van de meest gebruikte kanalen is waar jongeren informatie over seks en seksualiteit vinden (Alexander 1984; Bennett & Dickinson 1980; Geeraert 1983; Jaccard & Dittus 1993; Vanwezenbeeck et al. 2003 in: Klai 2005; Kaisar Family Foundation 2004 in: Sprecher 2008, 18). Een studie in Iran stelde vast dat satelliettelevisie en internet de meest geraadpleegde bronnen voor informatie over seksualiteit zijn (Homai et al; 2005 in: Farnam et al. 2008, 161). Voor de Egyptische respondenten speelt televisie echter een minder belangrijke rol als informatiebron en vormen pornofilms en het internet de meest nuttige bronnen.

2.2.1. INTERNET

Het internet speelde voor het merendeel van de jongeren een belangrijke rol in hun seksuele vorming. Het is eveneens de bron die jongeren als eerste raadplegen wanneer vragen hebben of informatie zoeken. De respondenten behoren dan ook tot een bevolkingsgroep die makkelijk toegang heeft tot internet zoals deze door Foster et al. (2005, 136) werd gedefinieerd, het zijn namelijk stadsbewoners, studenten, hoogopgeleiden en jongeren met een relatief hoge sociaaleconomische status. Dat het internet een veelgebruikt informatiekanaal is voor Egyptische jongeren, komt overeen met onderzoek naar moslimjongeren in Europa (al Hodayebi 2003; Vermeire 2003; Vogels et al. 2002 in: Gettemans 2007, 9) en een studie naar de seksuele vorming van Iraanse jongeren (Homai et al. 2005 in: Farnam et al. 2008, 161).

Jongeren gebruiken het internet doelgericht om vooral praktische informatie op te zoeken, zoals info over technieken om te kussen en je partner te plezieren, masturbatie, de g-spot, anale seks, tantra en de kamasutra. Opvallend is dat Egyptische jongeren hierbij zelden hun moedertaal gebruiken, maar vooral informatie in het Engels opzoeken. Hiervoor geven ze verschillende redenen, maar de belangrijkste zijn dat er in het Arabisch heel weinig wetenschappelijke informatie wordt gevonden, en er überhaupt weinig kwaliteitsvolle websites met informatie over seksualiteit in het Arabisch worden gevonden. De aard van de Arabischtalige informatie over seksualiteit is volgens respondenten eerder informeel. Het gaat om blogs en fora waar iedereen informatie kan posten en er vaak onjuistheden worden verspreid. Zoals Foster opmerkte is er dus een nood aan Arabischtalige websites met wetenschappelijke en betrouwbare informatie omtrent reproductie en seksuele gezondheid (Foster et al. 2005).

2.2.2. TELEVISIE EN FILM

2.2.2.1. PORNOFILMS

Tijdens het literatuuronderzoek werden slechts enkele studies gevonden die porno als informatiebron voor jongeren vernoemen (Nyanzi 2004; Holzner & Oetomo 2004, 45), in één geval werd hierbij specifiek verwezen naar Nederlandse jongeren met een islamitische achtergrond (Danz & Vogels 1994 in: Gettemans 2007, 8). Uit het kwalitatief onderzoek blijkt echter dat pornofilms een belangrijke rol spelen in de seksuele vorming van Egyptische jongeren. Vooral mannelijke respondenten geven aan nuttige informatie over technieken, de vrouwelijke anatomie en masturberen uit seksfilms te halen. Twee jongeren ook aan veel geleerd te hebben uit educatieve seksvideo's. Enkele jongeren, zowel mannen als vrouwen, hadden bij het kijken naar hun eerste pornofilm een 'aha-moment', waarbij ze voor het eerst begrepen wat seks is. Na de vaak verwarrende en onvolledige informatie die jongeren binnen het gezin, via de school en vrienden ontvangen, blijken seksvideo's omwille van hun visuele karakter en directheid een duidelijke bron van informatie. Het feit dat porno een belangrijke informatiebron voor Egyptische jongeren is, doet vragen stellen omtrent de aard van deze informatie en de boodschappen die jongeren opnemen. Enkele respondenten gaven al aan dat ze zich niet bewust waren van de fictionele aard van porno, tot ze zelf seksuele ervaringen opdeden.

2.2.2.2. TELEVISIE

Terwijl televisie en films slechts voor twee respondenten een nuttige informatiebron vormden, geven drie andere jongeren aan dat de televisie eventueel een mogelijk informatiekanaal kan zijn. Er wordt hierbij meermaals verwezen naar seksuoloog Heba Kotb die in haar programma *kalām kabīr* binnen een religieus islamitisch kader zonder schroom over seksualiteit spreekt en eveneens advies verschaft aan kijkers met relationele en vooral seksuele problemen. Voor de oudere respondenten kwam dit

recente programma te laat, ze hadden immers geen informatiebehoefte meer. Wel geven de jongeren aan dat ze programma's als *kalām kabīr* zeker nuttig zouden gevonden hebben als ze jonger waren. Hieruit blijkt dat er zeker potentieel is voor het verspreiden van informatie over seksualiteit via de televisie en dat religie hierbij geen obstakel hoeft te zijn.

2.2.3. BOEKEN EN TIJDSCHRIFTEN

Net zoals jongeren in Jordanië (John Hopkins University 2001, 33), halen veel Egyptische respondenten informatie omtrent seksualiteit uit boeken. Dit in tegenstelling tot Nederlandse moslimjongeren die de bibliotheek niet zien als de plaats waar kennis omtrent seksualiteit wordt opgedaan (Danz & Vogels in: Gettemans 2007, 8). De boeken die door de respondenten als informatiebron dienen zijn verschillend van aard: literaire romans, stationsromannetjes, informatieve literatuur en religieuze boeken. In de meeste gevallen betreft het Arabischtalige bronnen of vertaalde literatuur. Slechts één respondent leest boeken in het Engels omdat ze deze van thuis uit meekrijgt.

Terwijl tijdschriften door meisjes in België meer worden geraadpleegd (Klaï), is er bij de Egyptische respondenten geen verschil tussen meisjes en jongens wat betreft het gebruik van tijdschriften en kranten om informatie over seksualiteit te verzamelen. Klaï (2005) stipt aan dat in Belgische vrouwenmagazines en in tijdschriften voor jongeren vaak een speciale rubriek wordt gewijd aan seksualiteit en waarin lezers vragen kunnen stellen die door professionals worden beantwoord. Tot nu toe werd er nog geen soortgelijke rubriek gevonden in Egyptische tijdschriften. De informatie die de respondenten uit krantenartikels en tijdschriften halen, wordt dan ook niet doelmatig gezocht, maar eerder terloops verzameld tijdens het lezen.

2.3. PEERS

Terwijl verschillende onderzoeken aantonen dat leeftijdsgenoten voor jongeren de meest belangrijke informatiebron omtrent relaties en seksualiteit zijn (Alexander 1984; du Bois-Raymond Peters & Ravesloot 1994; Ravesloot 1992; Treboux & Bush-Rossnagel 1995 in: Klaï 2005), blijkt dit bij de Egyptische respondenten niet het geval te zijn. Het is zo dat alle respondenten met peers communiceren over relaties en seksualiteit, maar slechts drie van de jongeren noemen hun leeftijdsgenoten als belangrijkste informatiebron tijdens de seksuele vorming.

Overeenkomstig met eerder onderzoek (Klaï & Ponjaert-Kristoffersen 2005, 33; Ravesloot 1992; Young-Pistella & Bonati 1998 in: Klaï 2005, 54; Spanier 1977 in: Sprecher 2008, 19) communiceren Egyptische jongeren aanvankelijk enkel met hun seksegenoten, waarbij vooral technisch-biologische informatie wordt uitgewisseld en algemene zaken worden besproken zoals lichaamsveranderingen, seks en porno. Op latere leeftijd, wanneer de respondenten hun hogere studies aanvagen, evolueert

de rol van peers echter. Jongeren communiceren eveneens met leeftijdsgenoten van het andere geslacht en delen vooral eigen ervaringen inzake seksualiteit en relaties. Dit in tegenstelling tot wat verscheidene studies vaststelden, namelijk dat jongeren zelden eigen concrete ervaringen en belevingen delen met anderen (Klai & Ponjaert-Kristoffersen 2005, 33; Ravesloot 1992; Young-Pistella & Bonati 1998 in: Klai 2005, 54).

Terwijl ervaringen en praktische informatie wordt uitgewisseld, zien Egyptische jongeren hun leeftijdsgenoten niet als experts op het gebied van seksualiteit, een vaststelling die eerder ook in Europees onderzoek werd gedaan (du Bois-Raymond, Peters & Ravesloot 1994; Ravesloot 1992 in: Klai 2005, 139). Er worden veel mythes over seksualiteit verspreid, ook worden leugens en overdreven verhalen verteld onder vrienden. Hoe ouder jongeren worden, hoe positiever ze de informatie die ze via leeftijdsgenoten krijgen evalueren. Dit zou een verband kunnen hebben met het feit dat jongeren tijdens het groeiproces steeds meer informatie omtrent seksualiteit verzamelen, hetzij door ervaring, hetzij via internet of andere informatiekkanalen, waardoor er minder mythes worden verspreid en jongeren meer nuttige informatie met elkaar delen.

2.4. DE SCHOOL

De rol die het onderwijs speelt in de seksuele vorming van Egyptische jongeren is zeer beperkt. Alle respondenten kregen in de derde 'i'adādi, toen ze zo'n dertien à veertien jaar oud waren, een éénmalige biologieles waarin de menselijke voortplanting werd besproken en er in de meeste gevallen ook informatie werd gegeven over aids en soa's. Een minderheid van de jongeren ontving op school ook info over contraceptie. Net zoals in eerder onderzoek werd vastgesteld (Ansuini, Fiddler-Woite & Woite 1996; Bennett & Dickinson 1980; Geeraert 1983; Vanwezenbeeck & al. 2003; Young-Pistella & Bonati 1998 in: Klai 2005), wordt ook op Egyptische scholen grotendeels biologisch-technische informatie onderwezen. Er is met andere woorden, geen ruimte voor een breder kader waarbinnen eveneens over seksualiteit, relaties en gender wordt gepraat, zoals door enkele respondenten werd geopperd.

Terwijl uit Vlaams en Nederlands onderzoek blijkt dat de school voor jongeren, en in het bijzonder voor moslimjongeren, een belangrijke rol speelt in hun seksuele vorming, werd in dit onderzoek een andere vaststelling gedaan (Brugman et al. 1995 in: Gettemans, 8; Klai 2005; Wienese 1997). Vijf respondenten ervoeren de seksuele educatie op school als positief en nuttig, maar de meerderheid van de jongeren is ontevreden. Dit omdat ze in de les geen nieuwe informatie kregen of omdat de informatie niet voldoende en niet duidelijk was. Dit heeft onder meer te maken met het feit dat – alhoewel de mannelijke en de vrouwelijke voortplantingsorganen worden afgebeeld en uitgelegd – er nietsteeds wordt gepraat over de geslachtsgemeenschap zelf. Enkele respondenten stelden zich na deze

biologieles een hoop vragen doordat er enkele cruciale momenten binnen het voortplantingsproces niet verduidelijkt werden.

Zoals in verschillende rapporten over seksuele vorming in het Midden-Oosten werd vastgesteld (DeJong 2007, 3; DeJong et al. 2005a, 52; 2005b, xvi; Khalaf et al. 2010, 322), blijkt eveneens dat veel leraren in Egypte slecht voorbereid of beschaamd zijn om hun leerlingen te onderwijzen over de menselijke voortplanting. Bij één van de vijftien respondenten sloeg de lerares de les over, bij drie andere respondenten verliet de leraar beschaamd en overstuur het klaslokaal. De meerderheid geeft echter aan dat de sfeer in de klas min of meer normaal was tijdens de seksuele educatie.

Dat de biologisch-wetenschappelijke seksuele vorming op scholen niet toereikend is, blijkt uit het feit dat de meerderheid van de respondenten via de school meer informatie wil ontvangen over een breder scala aan onderwerpen waaronder seksualiteit, relaties en masturberen. Enkele jongeren willen op school ook meer leren over praktische zaken, zoals wat er binnen de islam toegestaan en verboden is op het vlak van seksualiteit.

2.5. HET GEZIN

Het gezin komt net niet op de laatste plaats in de lijst met informatiebronnen omtrent seksualiteit. Enkel de dienstverlening en gespecialiseerde organisaties spelen een minder belangrijke rol in de seksuele vorming van de respondenten. Deze vaststelling werd eerder gedaan in Europese en Amerikaanse onderzoeken naar de seksuele vorming van jongeren in het algemeen en jongeren met een islamitische achtergrond in het bijzonder (Fisher 2004; Fitzharris & Werner-Wilson 2004; Jaccard et al. 2000; King & Lorusso 1997 in: Sprecher et al. 2008, 18; Hovell et al. 1994; Lefkowitz et al. 1996; Ravesloot 1992 in: Klai 2005). In Egypte wordt er binnen het gezin, los van de religieuze achtergrond van de ouders, weinig gecommuniceerd omtrent seksualiteit. Terwijl verschillende respondenten het gebrek aan communicatie wijten aan religieuze en culturele taboes en schaamte, pra(at)ten enkele jongeren die opgroeiden in liberale gezinnen waar geen sprake was van taboes, eveneens zelden over seksualiteit.

In tegenstelling tot eerder onderzoek (Alexander 1984; Ravesloot 1992 in: Klai 2005, 140) blijkt in het Egyptisch gezin dat niet moeders, maar broers en zussen de belangrijkste gesprekspartners omtrent seksualiteit te zijn. Dat vaders voor slechts twee respondenten een nuttige informatiebron waren, komt overeen met andere onderzoeken waaruit bleek dat de vader binnen het gezin het minst geraadpleegde aanspreekpunt is (John Hopkins University 2001, 33; Klai 2005, 140).

Net zoals werd vastgesteld in *The Survey of Young People in Egypt* (Population Council 2010b), komt in de interviews naar voren dat jongens binnen het gezin opvallend minder informatie krijgen dan meisjes. Terwijl de meerderheid van de vrouwelijke respondenten met zowel moeder, broers als zussen (en sommige ook met de vader) communiceert over seksualiteit en relaties, krijgen mannelijke respondenten via hun moeder slechts een eenmalige uitleg of waarschuwing terwijl de vader zelden een nuttige gesprekspartner is en er door de mannen niet gecommuniceerd wordt met zussen.

Overeenkomstig met Belgisch onderzoek naar moslimjongeren (Klaï & Ponjaert-Kristoffersen 2005), worden binnen het Egyptische gezin hoofdzakelijk minder taboe beladen onderwerpen besproken. Meisjes krijgen van hun moeder informatie over lichaamsveranderingen en de menstruatie. Jongens worden door hun moeder geïnformeerd over de menselijke voortplanting. Met broers en zussen, die thuis de belangrijkste gesprekspartners voor jongeren zijn, worden andere, meer gevoelige onderwerpen besproken. Broers delen met elkaar ervaringen over relaties en seksualiteit, en ook bij zussen wordt over eigen ervaringen met relaties en seks (wanneer de respondenten getrouwde zussen hebben) gepraat. Daarnaast hebben zussen het met elkaar ook over lichaamsveranderingen en de menstruatie.

Terwijl vier van de respondenten tevreden zijn over de seksuele vorming die ze van thuis uit kregen, wil de meerderheid van de jongeren dat de manier waarop binnen het gezin met seksualiteit wordt omgegaan, verandert. Deze vaststelling werd ook gedaan bij Belgische moslimjongeren (Klaï & Ponjaert-Kristoffersen 2005, 26). Er is een grote nood aan meer openheid, waarbij vragen over lichaamsveranderingen, conceptie en contraceptie niet langer met ontwijkende antwoorden worden afgewimpeld, maar er plaats is voor dialoog. Dat blijkt ook uit het feit dat nagenoeg alle respondenten van plan zijn om als ze later kinderen hebben, te zorgen dat er een open klimaat te gecreëerd wordt waarin kinderen niet geremd zijn om vragen te stellen. In tegenstelling tot wat ze vaak zelf hebben ervaren, willen jongeren hun kinderen later niet wegsturen met ontwijkende antwoorden, maar vragen eerlijk beantwoorden op een manier die past bij de leeftijd van het kind. Hieruit zouden we kunnen afleiden dat er voor de komende generatie, meer openheid zal zijn binnen het gezin om over seksualiteit en gerelateerde onderwerpen te communiceren en informatie te ontvangen.

2.6. DIENSTVERLENING EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES

Terwijl uit wetenschappelijke literatuur blijkt dat Europese jongeren zelden gebruik maken van dienstverlening of gespecialiseerde organisaties als informatiebron (Klaï & Vermeire 2006; Van Turnhout et al. 2005 in: Gettemans 2007; Klaï 2005, 140), maken rapporten over het Midden-Oosten gewag van de belangrijke rol die professionals spelen in het bieden van informatie en diensten aan jongeren. In het bijzonder de private sector en het uitgebreide apothekersnetwerk in Egypte worden

genoemd als belangrijke plaatsen waar jongeren terecht kunnen met vragen omtrent seksueel-reproductieve gezondheid (DeJong 2006, 21; DeJong et al. 2005a, 52; DeJong et al. 2005b, 46; Khalaf et al. 2010, 328). Dit blijkt echter niet uit het kwalitatief onderzoek. Slechts één vrouwelijke respondent raadpleegde een gynaecoloog in verband met anticonceptie. Omdat ze nooit tevreden was over de manier waarop ze werd behandeld, veranderde de respondent verschillende keren van dokter. Ze bleef hierbij steeds binnen de private sector maar geeft aan dat ze als ongetrouwde vrouw met seksuele ervaringen steeds te maken had met ongemakkelijke situaties.

Terwijl de meerderheid van de jongeren aangeeft geen gebruik maakt van reproductieve en seksuele gezondheidsdiensten omdat ze er geen nood aan hebben, blijkt dat één vrouwelijke respondent die wel nood heeft aan een doktersbezoek, geen gynaecoloog raadpleegt uit angst om gestigmatiseerd te worden. Hieruit blijkt dat de toegang tot gezondheidsdiensten voor jongeren wordt beperkt door culturele barrières en angst om slecht behandeld te worden, zoals eerder al werd aangestipt in onderzoek (DeJong et al. 2005b, 46).

Het is inderdaad zo dat Egypte over een uitgebreid apothekersnetwerk beschikt. Uit dit onderzoek blijkt echter dat dit netwerk niet door jongeren wordt gebruikt voor het verkrijgen van informatie of diensten, zoals door DeJong (2006, 21) werd geopperd.

DEEL 4

CONCLUSIES

DEEL 4. CONCLUSIES

Het vierde deel van deze scriptie, de conclusie, is opgedeeld in drie hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk, de methodologische conclusie, wordt dieper ingegaan op de validiteit van de onderzoeksresultaten. We bespreken hoe zeker het antwoord op de onderzoeksvraag is en welke beperkingen het onderzoek kent. In het tweede hoofdstuk, de inhoudelijke conclusie, wordt een antwoord op de onderzoeksvraag geformuleerd. Tot slot worden er in het derde deel enkele aanbevelingen voor verder onderzoek gedaan.

1. METHODOLOGISCHE CONCLUSIE

In het tweede deel van deze scriptie werd al even dieper ingegaan op de betrouwbaarheid en de geldigheid van het onderzoek. ‘Hoe zeker is het antwoord op de onderzoeksvraag?’ Aangezien we in het kwalitatief onderzoek op zoek gingen naar ervaringen en meningen van jongeren omtrent hun seksuele vorming, is ‘zeker’ in de zin van ‘objectief’ hier niet aan de orde. Alle ervaringen, ideeën, wensen en behoeften zijn immers subjectief. Het is in het kwalitatief onderzoek dan ook de bedoeling om deze subjectieve gegevens in kaart te brengen. Op die manier werden een groot aantal gelijkenissen en terugkerende patronen gevonden in de seksuele vorming van de onderzoeksgroep. Er is met andere woorden sprake van intersubjectiviteit.

Om de controleerbaarheid en de inzichtelijkheid van de onderzoeksconclusies te verzekeren, werden de methodologie en de onderzoeksopzet uitgebreid beschreven. Het onderzoek is dus betrouwbaar in die zin dat het beschreven onderzoeksproces herhaald kan worden en de gegevens geverifieerd, dan wel gefalsificeerd kunnen worden.

Zoals in elk (kwalitatief) onderzoek, moet ook hier rekening gehouden worden met de observatorbias (Baarda et al. 2009). De onderzoeker is degene die gegevens verzamelt, selecteert en structureert, maar ook hij/zij is onderhevig aan subjectiviteit. Om de selectiviteit van het geheugen te beperken en de betrouwbaarheid van de onderzoeksgegevens te verhogen, werden de interviewverslagen zo snel mogelijk uitgeschreven. Ook werd een logboek bijgehouden waarin na elk interview een kort verslag werd neergeschreven over het verloop hiervan. Bovendien werden de onderzoeksresultaten voorgelegd aan professionals die actief zijn in het veld van seksuele vorming in Egypte. Zij konden beamen dat de conclusies overeenkwamen met wat zij in het werkveld ervaren. Een laatste strategie die werd aangewend om de onderzoeksgegevens te controleren, is het gebruik van datatriangulatie. De kwalitatieve interviews werden aangevuld met een literatuuronderzoek naar seksuele vorming en met een Arabischstalige bloemlezing die bestaat uit een column, een campagnefolder, een blog en een

theaterstuk die het thema ‘seksuele vorming in Egypte’ vanuit verschillende invalshoeken beschrijven. Het feit dat de gegevens uit deze bloemlezing overeenkomen met de onderzoeksresultaten, verhoogt de validiteit van dit onderzoek.

Alhoewel de respondenten in dit onderzoek werden geselecteerd op basis van een gerichte steekproef, en de jongeren in de onderzoeksgroep dus gemeenschappelijke kenmerken hebben (afkomstig uit de Caireense middenklasse, ongetrouwd, volg(d)en hogere studies), moeten we ook rekening houden met de respondentbias (Lestaeghe 1993). De jongeren die hebben meegewerkt aan het onderzoek, waren allen bereid openlijk te praten over hun seksuele vorming en hun ervaringen en behoeften hieromtrent. We kunnen ons echter afvragen of deze onderzoeksgroep representatief is voor *alle* ongetrouwde jongeren uit de Caireense middenklasse. Aangezien er al na tien interviews een *saturnatie* optrad en de interviews niet langer nieuwe resultaten opleverden, is de kans groot dat de onderzoeksresultaten representatief zijn. Deze kans wordt vergroot omdat de vijf bijkomende interviews, eveneens gelijkaardige data opleverden. Toch is hierbij steeds voorzichtigheid geboden en is er een kwantitatief onderzoek nodig om uitsluitsel te bieden.¹

2. INHOUDELIJKE CONCLUSIE

In dit onderzoek werd een antwoord gezocht op de vraag welke kanalen Egyptische jongeren gebruiken om zich te informeren over seks en seksualiteit. Bijkomend werd ook onderzocht hoe jongeren deze bronnen evalueren en of ze specifieke informatienoden en –behoeften hebben met betrekking tot relaties en seksualiteit.

Uit de literatuurstudie bleek dat er tot op heden geen dergelijk onderzoek werd gedaan in Egypte of het Midden-Oosten². Soortgelijke studies werden wel uitgevoerd in Europa en Amerika. Deze vormden dan ook de basis van de verkennende literatuurstudie waarin we vaststelden dat jongeren tijdens hun seksuele vorming gebruik maken van zes mogelijke informatiebronnen: het gezin, de school, peers, ervaring, media en mediagerelateerde bronnen en dienstverlening of professionele organisaties.

Vervolgens werd onderzocht of Egyptische jongeren eveneens gebruik maken van deze kanalen, in welke mate ze deze raadplegen en hoe ze de bronnen evalueren. Dit gebeurde aan de hand van een kwalitatief onderzoek waarbij data werden verzameld via kwalitatieve diepte-interviews. Omdat het binnen het kader van deze scriptie niet mogelijk en ook niet nodig was om data te verzamelen van alle Egyptische jongeren, werd gewerkt met een sample dat werd samengesteld via vooropgestelde

¹ Zie hoofdstuk 3. Aanbevelingen voor verder onderzoek

² Jordanië vormt hierbij een uitzondering. In de *Jordanian Youth Survey*, die dateert van 2001, werd een beeld opgemaakt van de kennis en gedragingen van jongeren inzake reproductieve gezondheid en levensplanning (John Hopkins University 2001).

criteria. De uiteindelijke onderzoeksgroep bestond uit negen mannelijke en zes vrouwelijke jongeren uit de Caireense middenklasse die bovendien ongetrouwd waren en na de middelbare school een verdere opleiding genoten, of daar nog mee bezig waren.

Na een analyse van de data die via de interviews werden verzameld, stelden we vast dat de respondenten gebruik maken van een waaier aan informatiebronnen. Onder invloed van de maatschappelijke en culturele taboes omtrent jongeren en seksualiteit, verzamelen de respondenten vooral informatie via eigen ervaringen en via indirecte bronnen, zoals het internet, pornofilms en boeken. Verder maken – in volgorde van belangrijkheid – peers, de school, het gezin en de dienstverlening en gespecialiseerde organisaties de informatiebronnen van jongeren uit.

Ondanks de taboes over voorhuwelijke seks en het maagdelijkheidsideaal dat hoog aangeschreven staat in de Egyptische cultuur, vormen seksuele ervaringen – zowel voor jongens als meisjes – de belangrijkste manier waarop de respondenten informatie verzamelen. Het gaat hier vooral om praktische kennis, jongeren leren hun lichaam en dat van hun partner kennen en ontdekken wat ze leuk vinden op seksueel gebied. Daarnaast worden tijdens deze ervaringen ook communicatieve vaardigheden verworven, de respondenten leren communiceren met hun partner over hun ervaringen en wensen op het vlak van seksualiteit.

Na ervaringen, vernoemen de respondenten de media en mediagerelateerde bronnen – televisie, film, boeken, tijdschriften en het internet – als hun belangrijkste informatiekanaal. Binnen deze bronnen worden pornofilms en vervolgens het internet het meest geraadpleegd; boeken, tijdschriften en televisie dan weer minder. Terwijl seksfilms zowel door mannelijke als vrouwelijke respondenten worden bekeken, evalueren vooral de mannen deze films als nuttig. Ze halen er informatie uit over seksuele technieken, de vrouwelijke anatomie en masturberen. Enkele jongeren, zowel mannen als vrouwen, hadden bij het kijken naar hun eerste pornofilm een ‘aha-moment’, waarbij ze voor het eerst begrepen wat seks is. Hieruit blijkt dat pornofilms, omwille van hun visuele karakter en directheid, een welkome bron van informatie vormen voor de jongeren die binnen het gezin en via de school en vrienden slechts vage en onvolledige informatie over seks ontvingen.

Het internet was niet alleen tijdens de seksuele vorming van de meeste jongeren een belangrijk informatiekanaal, het is tegelijkertijd ook de bron die de respondenten het eerst raadplegen als ze vragen hebben of informatie zoeken omtrent seks en seksualiteit. Het internet wordt doelgericht gebruikt. Via zoekmachines zoeken jongeren informatie over praktische zaken zoals technieken om te kussen en je partner te plezieren, masturbatie, de g-spot, anale seks, tantra en de kamasutra. Een opvallende vaststelling is dat de meerderheid van de respondenten hierbij niet hun moedertaal gebruikt, maar Engelstalige websites raadpleegt.

Ze vinden namelijk geen wetenschappelijke informatie in het Arabisch en vertrouwen de bestaande Arabische blogs en fora niet omdat iedereen er ongecontroleerd informatie kan posten en er vaak onjuistheden worden verspreid.

Boeken en tijdschriften worden dan weer wel in het Arabisch gelezen. Zowel mannelijke als vrouwelijke respondenten vinden informatie omtrent seksualiteit in literaire romans, stationsromannetjes, informatieve literatuur en religieuze boeken. In tijdschriften en krantenartikels vinden de respondenten informatie over lichaamsveranderingen, relaties, seksualiteit en religie. Ze raadplegen deze bronnen niet doelmatig, maar verzamelen eerder terloops informatie tijdens het lezen.

Leeftijdsgenoten of peers, zoals klasgenoten en vrienden, vormen de eerste persoonlijke bron waarmee jongeren communiceren over relaties en seksualiteit. Alhoewel er sprake is van veelvuldige communicatie waarbij jongeren eerder technisch-biologische informatie over lichaamsveranderingen, seks en porno met elkaar uitwisselen, evalueert slechts een kleine minderheid van de respondenten deze informatie als nuttig. Onder vrienden worden namelijk veel mythes rond seksualiteit verspreid en worden er – vooral door jongens – veel leugens en zelfverzonnen verhalen verteld. Dit verandert echter naarmate de respondenten ouder worden. Rond de zeventien jaar – wanneer de meeste jongeren hun hogere studies aanvangen – beginnen veel jongeren ook over seksualiteit te praten met leeftijdsgenoten van het andere geslacht, voordien gebeurde dit zelden. Doordat jongeren met het ouder worden meer informatie verzamelen via eigen ervaringen of via andere bronnen, worden onder peers minder onjuistheden verspreid en evalueren de respondenten deze informatie wel als positief. Jongeren delen op oudere leeftijd vooral eigen belevingen en ervaringen op het vlak van seksualiteit en relaties met elkaar, en hebben het minder over de technische en biologische aspecten van seks.

Alle vijftien respondenten kregen op school een eenmalige biologieles waarin de menselijke voortplanting werd besproken in de derde 'i'adādi, toen ze zo'n dertien à veertien jaar oud waren. In deze les werd een deel van de jongeren onderwezen over aids en soa's; een paar respondenten kregen eveneens informatie over contraceptie. De rol die het onderwijs speelt in de seksuele vorming van Egyptische jongeren is echter zeer beperkt. Terwijl een derde van de respondenten de seksuele vorming op school nuttig vond, is de meerderheid ontevreden over de rol die de school speelt. Ze kregen geen nieuwe informatie of vonden de informatie ontoereikend en onduidelijk. Dit heeft onder meer te maken met het feit dat – alhoewel de mannelijke en de vrouwelijke voortplantingsorganen worden afgebeeld en uitgelegd – er niet steeds wordt gepraat over de geslachtsgemeenschap zelf. Enkele respondenten stelden zich na deze biologieles een hoop vragen doordat er enkele cruciale momenten binnen het voortplantingsproces niet verduidelijkt werden. Terwijl het grootste deel van de jongeren aangeeft dat de sfeer tijdens de les normaal was, werd de les overgeslagen door een nerveuze leraar of verliet de leraar beschaamd en overstuur de klas bij één derde van de respondenten.

Als voorlaatste van de zes informatiebronnen, vernoemen Egyptische jongeren het gezin. De meeste jongeren praten zelden of nooit met hun ouders over voortplanting, seksualiteit of relaties. Broers en zussen vormen dan wel weer een aanspreekpunt binnen het gezin. Meisjes ontvangen thuis opvallend meer informatie dan jongens. Terwijl ze communiceren met zowel hun moeder, broers en zussen, praten jongens niet met hun zussen en slechts zelden met hun moeder en vader. Er worden hoofdzakelijk minder taboe beladen onderwerpen besproken binnen het gezin. Moeders hebben het met hun dochters over lichaamsveranderingen en de menstruatie; aan zonen geven ze in sommige gevallen een eenmalige uitleg over de menselijke voortplanting. Verder krijgen jongens thuis vooral waarschuwingen en minder informatie. Jongeren ontvangen via hun vader zelden of nooit informatie omtrent seksualiteit.

Met hun broers bespreken de mannelijke respondenten eigen ervaringen omtrent relaties en seksualiteit. De vrouwelijke respondenten die een oudere broer hebben, praten met hem vooral over relaties en gevoelens en niet zozeer over seksualiteit. Onder zussen worden eigen seksuele en relationele ervaringen gedeeld, zeker wanneer de respondenten getrouwde zussen hebben. Daarnaast hebben ze het met elkaar over lichaamsveranderingen en de menstruatie.

De minst geraadpleegde en minst nuttig bevonden informatiebronnen zijn de dienstverlening en professionele organisaties, waaronder we de apotheker, de arts, de verpleegkundige, ngo's, hotlijnen en jongerencentra rekenen. Terwijl de meerderheid van de jongeren geen gebruik maakt van deze diensten omdat ze er geen nood aan hebben, is één vrouwelijke respondent bang om gestigmatiseerd te worden en raadpleegt ze bijgevolg geen gynaecoloog, terwijl ze wel nood heeft aan een doktersraadpleging omtrent anticonceptie.

De enige vrouwelijke correspondentente die wel in contact kwam met de dienstverlening, geeft aan niet tevreden te zijn met de manier waarop ze werd behandeld. Ze veranderde verschillende keren van gynaecoloog en bleef hierbij steeds binnen de private sector, maar kreeg altijd te maken met ongemakkelijke situaties omwille van het feit dat ze als ongetrouwde vrouw nood had aan anticonceptie.

We kunnen concluderen dat de seksuele vorming van Egyptische jongeren enerzijds bestaat uit kennis die 'al doende' wordt opgedaan via seksuele ervaringen en anderzijds uit informatie die verzameld wordt via onpersoonlijke bronnen. Hierin spelen pornofilms en het internet een belangrijke rol. De films zijn een bron van expliciete, visuele informatie waaruit vooral jongens kennis halen over seksuele technieken. Ook op het internet gaan jongeren voornamelijk op zoek naar praktische informatie omtrent seksualiteit en technieken.

We kunnen ons hierbij afvragen of de respondenten dan wel voldoende geïnformeerd zijn inzake soa's en contraceptiemethodes, aangezien ze over deze onderwerpen nauwelijks informatie krijgen via de overige informatiekanalen – peers, de school, het gezin en de dienstverlening.

De meerderheid van de respondenten geeft echter aan dat ze 'alles weten wat ze willen weten' omtrent seks en seksualiteit. Ze hebben met andere woorden, geen informatiebehoeften.

Wel hebben de jongeren een aantal wensen omtrent de seksuele vorming in Egypte. Volgens de meerderheid van de respondenten is er dringend nood aan een verbetering van de seksuele educatie en dit op verschillende vlakken. De grootste wens die leeft onder de jongeren, is die naar een algemene mentaliteitswijziging waarbij er met veel meer openheid over lichaamsveranderingen, seks, seksualiteit en gerelateerde thema's kan worden gecommuniceerd. Bijna alle jongeren zijn dan ook van plan om als ze kinderen hebben, thuis een open sfeer te creëren waarin er plaats is voor vragen en dialoog. Daarnaast zijn jongeren het ook eens over de belangrijke rol die de school moet spelen in de seksuele opvoeding. Hierbij is het belangrijk dat leerkrachten voldoende voorbereid zijn om jongeren in een normale sfeer te onderwijzen over de menselijke voortplanting, seks, soa's en contraceptie. Volgens enkele jongeren moet ook de media ingezet worden om nuttige informatie omtrent seksualiteit te verspreiden. In een laatste aanbeveling, stellen enkele respondenten vast dat niet alleen kinderen en jongeren, maar ook volwassenen nood hebben aan seksuele vorming. De ouders en leraren die instaan voor de seksuele educatie van de Egyptische jeugd, zijn waarschijnlijk zelf nooit voldoende geïnformeerd geweest. Wil men de seksuele educatie in Egypte verbeteren, dan moet het probleem dus bij de opvoeders aangepakt worden, zodat zij in staat zijn om kinderen en jongeren op een degelijke manier te informeren en hun vragen niet langer te beantwoorden met: "Als je groot bent, zul je 't weten."³

3. AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK

Zoals in de inleiding en in het eerste deel van deze scriptie werd opgemerkt, is er een ernstig tekort aan onderzoek naar de seksuele en reproductieve gezondheid van jongeren in Egypte en in de Arabische wereld. Deze studie is een eerste aanzet om dit onontgonnen onderzoeksgebied te betreden, maar er is nog veel meer werk aan de winkel willen we de noden en behoeften die Egyptische jongeren hebben omtrent seksuele vorming en reproductieve gezondheidsdiensten, in kaart brengen.

Een vervolgstudie zou kunnen bestaan uit een herhaling van dit kwalitatief onderzoek bij verschillende onderzoeksgroepen, die aan de hand van andere variabelen worden samengesteld. Er kan gevarieerd

³ *Hat'araf lammā tikbar*, populair Egyptisch gezegde.

worden op basis van leeftijd, educatieniveau (vroegtijdige schoolverlaters, middelbare school of equivalent, hogere studies), woonplaats (stad of platteland) en sociaaleconomische status (lage klasse, middenklasse en hoge klasse). Daarnaast is het ook interessant om mensen die getrouwd zijn te bevragen naar de eventuele informatietekorten die zij ervoeren toen ze aan hun huwelijkse leven, en bijgevolg aan hun seksuele leven, begonnen.

Een tweede mogelijkheid voor verder onderzoek, is het kwantitatief toetsen van de onderzoeksresultaten die dit onderzoek genereerde. Aan de hand van een vragenlijst met gesloten vragen, opgesteld op basis van de hypothesen die in dit onderzoek werden geformuleerd, kan een representatief aantal jongeren ondervraagd worden zodat de onderzoeksresultaten gegeneraliseerd kunnen worden.

Verder zou ook dieper onderzoek kunnen gedaan worden naar de verschillende informatiebronnen. Een onderzoek naar het gebruik van het internet lijkt me hier zeer interessant. Welke websites raadplegen jongeren in het Engels, welke sites bestaan er in het Arabisch en welke informatie wordt er gevonden? Daar er een tekort is aan Arabischtalige websites met wetenschappelijke informatie over seksualiteit, reproductie, anticonceptie en soa's, is ook een studie aangewezen naar de wensen van de jongeren hieromtrent. Wat willen ze weten en op welke manier willen ze geïnformeerd worden? Hierbij kan onder meer onderzocht worden welk taalgebruik jongeren prefereren (Egyptisch dialect, fuṣḥā Arabisch of een Engels-Arabische mengvorm) en welke media ze verkiezen (geschreven tekst, afbeeldingen, video's).

Een laatste suggestie en een onderzoeksspoor dat in deel twee al even werd aangestipt, is het taalgebruik van jongeren wanneer ze over seks en seksualiteit spreken. De mengeling tussen het Arabisch en het Engels, de manier waarop dit gebeurt en de specifieke woorden die jongeren liever in het Engels dan in hun moedertaal gebruiken zijn volgens mij een taalkundig onderzoek waard.

DEEL 5

**VERTALING VAN
ARABISCHE
BLOEMLEZING**

DEEL 5. VERTALING VAN ARABISCHE BLOEMLEZING

Een van de kenmerken van het kwalitatief onderzoek, is het gebruik van datatriangulatie. Hierbij worden verschillende soorten gegevens en gegevensbronnen aangewend met als doel een vollediger beeld van de onderzoekssituatie te krijgen en de validiteit van de onderzoeksresultaten te vergroten. De verschillende data die in dit onderzoek werden geraadpleegd bestaan uit de wetenschappelijke werken en artikelen die de basis vormen voor de theoretische achtergrond die in deel één wordt besproken, de neerslag van de kwalitatieve interviews met Egyptische jongeren, gesprekken met professionelen die actief zijn in het veld van seksuele vorming in Egypte en de vertaling van een Arabischtalige bloemlezing die het onderwerp vormt van dit vijfde deel.

Met als thema ‘Seksuele Educatie in Egypte’ werden teksten verzameld uit vier verschillende bronnen. Allen ondersteunen ze de onderzoeksresultaten en de conclusies die in deel drie en vier werden gepresenteerd. Deze Arabische bloemlezing illustreert hoe er over seksuele vorming wordt geschreven in de Egyptische media (column Khaled Montaser), welke Arabischtalige informatie omtrent seksualiteit er op het internet te vinden is (Blog Thaqafy), welke ngo-initiatieven er bestaan op vlak van seksuele en reproductieve gezondheid van jongeren (folder jongerencampagne *īš ḥayyātak!*) en tenslotte hoe seksuele opvoeding in Egypte wordt beleefd en dramatisch wordt vertaald in een theaterstuk (Spring Awakening).

1. COLUMN VAN KHALED MONTASER

1.1. INTRODUCTIE

Khaled Montaser studeerde af als arts en is één van de grootste voorvechters van een betere seksuele educatie in Egypte. Via verschillende media verspreidt hij zijn boodschap. Hij heeft een medische rubriek in een tv-programma op de populaire satellietzender ‘Dream’ en ook via zijn eigen website (www.khaledmontaser.com) verspreidt hij educatieve video’s waarin hij openlijk spreekt over seksuele educatie, seks en religie en seksualiteit in het algemeen. Daarnaast houdt Montaser ook vurige betogen voor de afschaffing van vrouwenbesnijdenis, een praktijk die nog steeds veelvuldig voorkomt in Egypte.

Khaled Montaser schrijft regelmatig columns voor de oppositiekraant *Al Masry Al Youm* en publiceerde ook een aantal boeken met titels als ‘Vrouwenbesnijdenis en geweld tegen vrouwen’, ‘Liefde en seks’, ‘Liefde is uitwisseling, geen voortplanting’ en ‘Mythes en waarheden over seks’. De tekst die in het

kader van deze bloemlezing werd vertaald, is het voorwoord van dit laatste boek. De tekst verscheen eveneens als een column in *Al Masry Al Youm* op 12 mei 2010. Met gebruik van veel beeldspraak beschrijft Montaser hoe moeilijk het is om in Egypte en de Arabische wereld over seks te schrijven op een wetenschappelijke manier. Hij wil met zijn boeken een eerste moedige poging wagen om seks te bespreken als een aspect van het menselijk gedrag dat moet onderzocht worden ‘volgens de logica van de psychologie en de sociologie en niet volgens die van porno en bordelen.’

Noot: Ik heb getracht een leesbare vertaling te produceren en tegelijkertijd zo dicht mogelijk bij de brontekst te blijven, een opdracht die door het vele gebruik van beeldspraak niet zo vanzelfsprekend was.

1.2. VERTALING

SEKS TUSSEN WETENSCHAP EN RELIGIE

Seks heeft een slechte reputatie in Egypte en de Arabische wereld, zelfs als het zonder geluid gebeurt, in gesloten cellen, tussen mensen die het privaat karakter ervan respecteren en het doen binnen het toegelaten religieuze kader. Daarom is het schrijven erover onvoorzichtig, ongerechtvaardigd, ongebruikelijk, een spongboven de muren van de gewoontes en tradities en de normen, ongemanierd, slecht gedrag en schaamteloos – zelfs als dit schrijven op wetenschappelijke wijze gebeurt en vanuit een werkelijk verlangen naar wetenschap, niet met het doel te provoceren of uit te dagen. Zelfs als de schrijver een specialist is in de seksuele wetenschappen – de zogenoemde seksuologie – als je schrijft over seks, ben je altijd de schuldige.

Niettemin staande het feit dat we er dag en nacht over praten, doen we dat in het geheim, met de logica van vleermuizen. Zodra we tevoorschijn komen in het licht en in het openbaar zijn, rollen we onze tulband op en nemen we de rol van de wijze, pure, alwetende heilige aan. We vallen iedereen aan die de discussie erover wil aangaan en zijn problemen openlijk uit. We veroordelen hem en dan slachten we hem; we slachten hem omdat hij afweek van de voorgeschreven tekst – de tekst die zegt dat we onszelf moeten voorliegen en moeten acteren in onze gedragingen en manieren om de titel van ‘Goede Burger’ te verdienen – en omdat hij tjlpte buiten de zwerm die niet zingt omdat zingen een schande is, en niet vrolijk is omdat vreugde bij religie is verboden.

Op die manier begreep ik het geheim achter de angst en de terughoudendheid van onze grote denkers om seks te bestuderen en erover te schrijven als een unieke en belangrijke wetenschap die respect verdient. Enkel literaire schrijvers zijn ontsnapt aan deze angst en deinsden niet terug om erover te schrijven, maar hun missie was enkel het beschrijven van seks op literaire wijze die de tekst ten goede komt en niet de studie die de lezer cultuur en meer kennis en bewustzijn brengt. Hier herinner

ik me een duidelijk voorbeeld van deze terughoudendheid: toen de grote journalist wijlen Ṣalāh Ḥāfiḍ een belangrijke studie over de geschiedenis van seks schreef en dit boek daarna uit zijn eigen geschiedenis wiste. Hij herdrukte het niet en hulde het in een vreemde stilte, omdat hij voelde dat er een tegenstrijdigheid was tussen het zijn van een grote journalist en het zijn van een schrijver van een boek over seksualiteit, zelfs al was het wetenschappelijk.

Iedereen was zijn handen af van deze verdachte taak die omringd wordt door soort van onzuiverheid en obsceniteit en laat ze over aan de huurlingen van sensatieverhalen die de koopwaren van porno tentoon spreiden, liever dan te spreken over seks als menselijk gedrag, als een manier van sociale communicatie, als een taal van dialoog, als een ruimte voor expressie, als een voorraad van liefde, als een biologische en fysiologische actie, en als een wereld van geheimen die besproken moet worden met de logica van de wetenschap, niet met de logica van de business; met de terminologie van de laboratoria van medische instituten en de afdelingen psychologie en sociologie, niet met de woorden van bordelen en prostituees en pooiers.

Ik ben begonnen met het schrijven van dit boek met kennis en bewustzijn van alle problemen bovengenoemde problemen, omdat ik gewoon was geraakt aan deze problemen bij mijn schrijven omtrent seksualiteit en andere onderwerpen. Ik besloot om het te publiceren omdat enkele shocks de toestand kunnen verbeteren en stilstaand water doen bewegen. Ik werd gemotiveerd door een axioma waar ik in geloof, namelijk dat de waarde van een idee niet bepaald wordt door het aantal aanhangers of de geschiedenis ervan, noch door de status van degenen die het verspreiden en verkondigen.

Omdat seks meer is dan enkel wetenschappelijke, biologische en fysiologische vergelijkingen, beperkte ik de relatie tussen seks en wetenschap tot één hoofdstuk – het tweede. Om het perspectief waar doorheen we seks zien te verbreden, wijdde ik het eerste hoofdstuk aan de bespreking van seks als communicatiemiddel en toon ik het belang van seksuele educatie, dat ik zie het belangrijkste strijdpunt van dit boek. In het laatste hoofdstuk presenteer ik de relatie tussen seks en religie. Dit hoofdstuk kan schokkend zijn voor velen die gewoon zijn geraakt aan de cultuur van het ‘luisteren en gehoorzamen’ en van seks als iets wat sociaal onaanvaardbaar is en door religie wordt verboden en waarmee we de heiligheid en de eer van de religie niet mee mogen bederven. Sommigen zullen verstedd staan van deze connectie, maar ik ben optimistisch dat deze verwondering het begin zal zijn van kennis en het verlangen naar verandering, en belangrijker, een zoektocht naar meer ethiek – in tegenstelling tot wat sommige mensen zich inbeelden, namelijk dat het bespreken van seks sowieso een immorele daad is.

Het is niet mijn wens dat iedereen die het boek leest het met mij eens is. Mijn grootste wens is dat het een maatstaf creëert voor constructief debat in de geest en het zijn van de lezer en dat hij/zij opnieuw begint met het zeven van een hoop overtuigingen die geworteld zijn in de tradities en beschermd

worden door de angst om uit groep te treden, en de warmte en veiligheid van de kudde achter te laten en rond te zwerven. Juist het uitlokken van vragen is op zichzelf een heilige taak waarvan ik geloof dat we er dringend nood aan hebben. Ik hoop dat ik succesvol ben in het vervullen van deze taak die in onze tijd gezien wordt als je hand boven het vuur houden en het bestormen van een mijnveld.

2. BLOG THAQAFY

2.1. INTRODUCTIE

Blog Thaqaŷy (www.blogthaqaŷy.wordpress.com) is een Arabischtalige blog waarvan de titel letterlijk ‘culturele blog’ betekent. ‘Cultureel’ kan hier onder verschillende manieren verstaan worden. Enerzijds is er de verwijzing naar ‘al-*taqāfa* ‘al-*ginsīya* wat seksuele opvoeding betekent, anderzijds is de naam van de blog een knipoog naar Film *Taqāfī*, een codewoord voor porno dat in de gelijknamige Egyptische film uit 2000 door jongeren wordt gebruikt om ouders, collega’s en vrienden om de tuin te leiden. De film vertelt het verhaal van drie twintigers die – nog voor de komst van het internet – een videocassette met een seksfilm in handen krijgen. Om ernaar te kunnen kijken, zijn er echter nog drie ontbrekende elementen: een videospeler, een televisie, en een plaats waar ze ongestoord kunnen kijken. Terwijl de plot over de zoektocht hiernaar zich ontrolt, kaart de film thema’s aan zoals de seksuele repressie van jongeren, de groeiende generatiekloof, en jongeren die op zoek zijn naar hun eigen plek in de steeds veranderende maatschappij (Atia 2000).

Blog Thaqaŷy begon op 12 juni 2007 met een blogbericht van Meisje waarin ze vertelt over haar zoektocht op het internet naar Arabische informatie over seks. Ze vond vooral religieuze sites waarop dubieuze zinnen vielen te lezen als ‘de vrouw is als een bloem met bladeren die worden geopend.’ Omdat ze nood had aan duidelijke informatie en ervan overtuigd was dat zij niet de enige was, nam Meisje het heft in eigen handen en begon ze samen met Jongen aan Blog Thaqaŷy. Jongen en Meisje schrijven anoniem, het enige wat uit de blog kan vermoed worden, is dat Jongen en Meisje twintigers zijn en waarschijnlijk ongetrouwd – ze noemen zichzelf namelijk Jongen en Meisje en niet Man en Vrouw. Ook kunnen we ervan uitgaan dat Meisje en Jongen seksuele ervaringen hebben, en er geen problemen mee hebben hun verhalen te delen via het internet.¹ Het doel was om van de blog een site te maken, waarin Jongen en Meisje regelmatig schreven over enerzijds hun seksuele en relationele ervaringen, en anderzijds over meer wetenschappelijke thema’s zoals contraceptie en soa’s. Jongen en Meisje slaagden gedeeltelijk in deze opzet, maar de blog werd

¹ Alhoewel de schrijvers van Blog Thaqaŷy anoniem blijven, kwam ik te weten wie de persoon is die schrijft in de naam van Meisje. Ik ontmoette haar voor een interview – waarvoor mijn oprechte dank! – en kwam op die manier meer te weten over de blog.

uiteindelijk niet erg uitgebreid. Het laatste blogbericht dateert van 16 maart 2009. De onderwerpen waarover werd geschreven zijn:

- Seksuele educatie (12 juni 2007). Deze tekst vormt de inleiding van de blog.
- Anatomische en Fysiologische Inleiding 1 (12 juni 2007). In dit lang blogbericht geeft Jongen in duidelijke bewoordingen uitleg over het mannelijke voortplantingsstelsel en het mannelijk orgasme.
- Candidiasis (Trush) (8 juli 2007). In dit bericht schrijft Meisje over de schimmelinfectie Candidias die seksueel overdraagbaar is.
- Anatomische en Fysiologische Inleiding 2 (16 maart 2009). Na de inleiding van Jongen, legt Meisje op haar buurt uit hoe het vrouwelijke voortplantingsstelsel functioneert.
- Tien voordelen van het condoom (16 maart 2009). In deze tekst bedenkt Meisje tien dingen die je met een condoom kan doen – zoals hem gebruiken als haarrekker of als badmuts – om uiteindelijk te wijzen op het belang van het condoom als voorbehoedsmiddel en bescherming tegen soa's.

In het kader van deze bloemlezing werd ervoor gekozen om het eerste en het laatste blogbericht van Blog Thaqaḫy te vertalen. Het eerste blogbericht over seksuele educatie, illustreert treffend hoe Meisje, net als de respondenten in het kwalitatieve onderzoek, geen gepaste informatie omtrent seks en seksualiteit in haar moedertaal vindt via het internet. In plaats van Engelse websites te raadplegen, besluit ze samen met Jongen zelf het heft in handen te nemen en in het Arabisch een website te maken met duidelijke informatie over voortplanting, seks en seksualiteit. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een mengeling tussen het *fuṣḥā* Arabisch en het Egyptische dialect. Af en toe staat er ook een Engels woord in de tekst, dat meestal dient ter verduidelijking van een Arabische term. De teksten in Blog Thaqaḫy worden aangevuld met beeldmateriaal. We zien onder meer tekeningen en foto's van een vagina en een penis. Ook staan er twee video's op de blog, de eerste is een humoristisch educatiefimpje over condoomgebruik, de andere video verspreid de opvallende boodschap in het Arabisch: 'Sex voor het huwelijk is geen schande'.

De tekst van het laatste blogbericht dat werd vertaald toont aan dat nuttige seksuele educatie helemaal niet saai hoeft zijn. Het feit dat Meisje lacht om de vele dingen die je met een condoom kan doen, zorgt er zelfs voor dat haar boodschap om steeds condooms te gebruiken, versterkt wordt. Opvallend is dat Meisje in haar tekst refereert naar de weigering van mannen om condooms te gebruiken omdat het hun mannelijkheid zou aantasten. Haar standpunt is duidelijk: alle mannen die weigeren condooms te gebruiken, moeten na een stevige rammeling buiten gegooid worden.

2.2. VERTALING

SEKSUELE OPVOEDING

12 juni 2007

Jongen en meisje snappen het niet. Ze houden ervan te leren en anderen te onderwijzen. We vertellen over wat we weten en over onze ervaringen. We luisteren naar jullie verhalen en jullie naar onze verhalen over 'je-weet-wel-wat'.

We hebben geprobeerd te zoeken naar "culturele" bronnen op het internet. Het resultaat: de meeste websites die we in het Arabisch vonden, waren religieuze sites die over de dingen praten op een vage manier. We vonden vage zinnen zoals : "De vrouw is als bloem met bladeren die worden geopend."

We dachten bij onszelf: "Laten we niet langer wachten!" We vertrouwden op onze medische kennis en onze uitzonderlijke ervaringen, en waarom niet, op onze cultuur.

Gepost door 'Meisje'

Opgeslaan in 'Ongecategoriseerd'

5 reacties

TIEN VOORDELEN VAN CONDOOMS

16 maart 2009

Er zijn heel veel dingen die een meisje kan doen met een condoom:

1. Je kunt er je haar mee samenbinden
2. Je kunt het rond de hoorn van de telefoon doen, zodat hij je beschermt tegen bacteriën
3. Gebruik het in de badkamer op je hoofd zetten zodat je haar niet nat wordt (dit vereist enige behendigheid)
4. Bedek er je tandenborstel mee als je op reis bent, zodat hij niet vuil wordt
5. Zet hem op je vingers en maak er vingerpopjes van
6. Gebruik het om kleine hoeveelheden shampoo of balsem in mee te nemen als je op reis bent
7. Draag ze rond je vingers in de winter om warm te blijven
8. Blaas ze op tot een ballon en versier er het huis mee

9. Stop er kleine stenen in en sla er iemand mee bij noodgevallen.
10. Maar het belangrijkste en meest serieuze is dat je het aandoet bij elke man die met je naar bed wil

En hier komen we tot de vraag, waarom moet een man een condoom dragen voor jullie samen slapen:

- Omdat dit het anticonceptiemiddel met de minste bijwerkingen is en het juist en systematisch gebruik een zeer betrouwbaar voorbehoedmiddel is
- Ook omdat hij je beschermt tegen bijna alle soa's, zoals aids, syfilis en andere ziektes die je vriend, de casanova, zou kunnen hebben zonder dat hij het aan je zegt, of zonder dat hij het weet!!
- Omdat het makkelijkin gebruik en goedkoop is en bijna in alle apothekers wordt verkocht.
- Omdat het je toont of de persoon die voor je staat verantwoordelijk is of niet

Veel mannen weigeren een condoom te dragen om dat het in sommige gevallen hun genot vermindert, het moeilijker voor hen maakt om een erectie te krijgen of hun ejaculatie verlaat, wat natuurlijk leuker is voor de vrouwen en goed voor de mannen die snel klaarkomen. Er zijn sommige mannen die zeggen dat het dragen van een condoom niet voor echte mannen is en de het de vrouw is die het maar moet uitzoeken. In deze gevallen is de enige oplossing het slaan met schoenen en hem buitengooien!

Dit is een educatieve/technische video over hoe je een condoom moet gebruiken.

(Link: http://www.youtube.com/watch?v=ATEvQMWgLD0&feature=player_embedded#at=13)

Gepost door 'Meisje'

Opgeslaan in 'Ongecategoriseerd'

Trefwoorden: seksuele educatie, voorbehoedsmiddelen, condoom

5 reacties

3. JONGERENCAMPAGNE 'LEEF JE LEVEN!'

3.1. INTRODUCTIE

Het derde deel van de bloemlezing bestaat uit een folder van de jongeren campagne 'ṭš ḥayyatak of 'Leef je leven'. Het project werd gelanceerd in 2010 en is een bewustmakingscampagne waarbij jongeren tussen twaalf en achttien worden geïnformeerd over acht verschillende thema's omtrent positieve gezondheid: jeugdpuistjes, verslaving, gezinsplanning, hiv/aids, voeding, roken, kindhuwelijken en seksueel overdraagbare aandoeningen.

De campagne werd georganiseerd als onderdeel van het Internationaal jaar van de Jeugd in 2010 en wordt gefinancierd door het ministerie van gezin en bevolking, UNFPA², Y-Peer Egypt en de kledingketen H&M. Tot nu toe werd een groot aantal jongeren bereikt via dertig scholen in Cairo en andere districten in Opper-Egypte en de Delta. De twee uur durende interactieve sessies worden gegeven door vrijwilligers van de Caireense ngo voor Familieplanning en Ontwikkeling³ en vooral door jongeren van het project *min al-šabāb li-l-šabāb* (van jongeren voor jongeren), een groep vrijwilligers die via de ngo werden opgeleid om leeftijdsgenoten te informeren omtrent een positieve gezondheid in het algemeen en seksuele en reproductieve gezondheid in het bijzonder. Thema's die hebben te maken met seksuele gezondheid en relaties, zoals gezinsplanning, hiv/aids, kindhuwelijken en soa's, worden ingebed in een bredere context waarin een positieve gezondheid centraal staat omwille van de culturele taboes en gevoeligheden omtrent jongeren en (voorhuwelijks) seks.

Uit een tussentijdse evaluatie van 'ṭš ḥayyatak, blijkt dat er een enorme nood is aan informatie voor jongeren. Volgens projectcoördinator Ahmed Awdallah, zijn vooral meisjes slechts minimaal geïnformeerd over seks en seksuele gezondheid en weten sommige van hen helemaal niet wat seks precies is.

De scholen waar het project 'ṭš ḥayyatak wordt georganiseerd, evalueren de campagne meestal zeer positief. Het grote obstakel voor het organiseren van de campagne was tot voor kort de Egyptische regering. Om een gezondheidscampagne te organiseren moesten/moeten verschillende toestemmingen verkregen worden van de ministeries. Volgens Ahmed Awdallah krijgen organisaties die met buitenlands geld gesponsord en onderwijsprojecten willen opzetten, niet zo makkelijk de nodige documenten.

² United Nations Population Fund

³ *Gam'iyat al-Qāhira li-tanḏīm al-'usra w-al-tanmiyya*.

Na de politieke veranderingen die plaatsvonden na de revolutie, overwogen de organisatoren van 'ṭš *hayyatak* om rechtstreeks met scholen te communiceren in plaats van via de verschillende ministeries, met als doel efficiënter te werk te gaan.

De 'ṭš *hayyatak* campagne zal in de loop van 2011 herhaald worden, waarbij nieuwe scholen in Cairo en andere districten in Egypte zullen bezocht worden.

3.2. VERTALING

JEUGDPUISTJES!

(Voorzijde illustratie)

Leef je leven.

Meisje Neeee! Wat een pukkel! Hoe kan ik nu uitgaan!?

Tube Tadaaa! Ik ben supercrème! Ik kan die puist voor je verwijderen in vijf minuten!

Tube Ik ben er klaar voor! Heb je het voorschrift!?

Meisje Is er een voorschrift nodig!?

Waarschijnlijk zal de pukkel volledig verdwijnen.

Er moet zelf gebruikt worden voor de verwijdering van puistjes.

(Achterzijde)

Jeugdpuistjes!

Jeugdpuistjes komen voor bij 70% van de jeugd tijdens de puberteit – en vaak verdwijnen ze met de tijd.

Jeugdpuistjes kunnen voorkomen op het gezicht, de rug en de schouders – door de vermeerdering van vetcellen en de verhoogde afscheiding van vetcellen en hormonen tijdens de puberteit.

Het voorkomen van jeugdpuistjes – is het mogelijk?!

Het is mogelijk om de kansen op jeugdpuistjes te verminderen, of op z'n minst de invloed ervan te verminderen en ze snel te doen verdwijnen op verschillende manieren:

1. Zorg voor je persoonlijke hygiëne en was je gezicht en je lichaam meer dan één keer per dag met water en zeep.
2. Pruts niet met puistjes en probeer ze niet te verwijderen met je handen, dat maakt het probleem alleen maar erger en stel je de puistjes bloot aan vervuiling en bacteriën.

3. Als hebt gezweet, was dan snel je gezicht en je lichaam zodat je de puistjes geen kans geeft om te vermeerderen.
4. Gebruik geen zalf zonder doktersvoorschrift.

Onthoud: Er is geen verband tussen het eten van bepaalde gerechten en het krijgen van puistjes.

Pas op: Als je probeert puistjes te verwijderen met je handen kan dit lijden tot blijvende littekens op het gezicht.

VERSLAVING!

(Voorzijde illustratie)

Leef je leven.

Jongen 1 Oh mijn God!

Jongen 2 Alles goed?!

Jongen 1 Ik moet twee vakken overdoen volgend jaar!

Jongen 2 Vergeet het! ...Je moet je concentreren op het project van dit jaar!

Jongen 1 Ik weet niet wat te doen. Het is de eerste keer dat ik buis!

Jongen 1 Ik weet al hoe ik het ga vergeten!

Verslaving lijkt misschien een oplossing voor onze problemen.

Verslaving is een probleem waar je vanaf moet raken.

(Achterzijde)

Verslaving!

Verslaving lost geen enkel probleem op, integendeel, het is een probleem voor wie er een heeft.

Maar, wat is verslaving?!

Het veelvuldig gebruik van bepaalde middelen dat ertoe leidt dat het lichaam er dringende nood aan heeft en het ziek wordt zonder.

Waarom is verslaving een probleem?

- De verslaafde kan de hoeveelheid niet bepalen waardoor het lichaam nood heeft aan een grotere hoeveelheid van het verdovingsmiddel om hetzelfde effect te bereiken.
- De verslaafde kan veel van zijn acties niet bepalen, vooral wanneer hij de nood aan het verdovingsmiddel voelt, waardoor hij gewelddadig handelt om een dosis te krijgen.
- Verslaving leidt tot geheugenverlies en geestelijke gezondheidsproblemen.

- Het leidt tot hersenschade en andere lichamelijke problemen zoals lever- long- en urologische problemen.
- De verslaafde krijgt sneller besmettelijke ziektes, vooral het hiv-virus dat leidt tot aids en veroorzaakt wordt door het doorgeven van spuiten onder verslaafden.
- Onmiddellijke dood bij overdosis.

Als je verlaafd bent, en je wilt ermee stoppen, dan kun je:

- Je wilskracht sterk houden – ze is de sleutel tot het stoppen met verslaving.
- De behandeling kan gepaard gaan met een gezondheidscontrole – vooral wanneer er sprake is van psychische stoornissen.
- Tijdens de behandeling: het is nodig om de moed hoog te houden bij het voorkomen van enkele verschijnselen zoals slaapstoornissen en zweten...enz.

Onthoud: Veel verslaafden hebben beslist om op te houden met hun verslaving en zijn hierin geslaagd, de keuze is aan jou. Voor meer informatie kun je contact opnemen met de speciale hotlijn voor drugspreventie van het ministerie voor gezin en bevolking 16023.

GEZINSPLANNING!

(Voorzijde illustratie)

Leef je leven.

Meisje Mahā had gisteren subū⁴ van haar broer! Ze heeft 5 broers en zussen!

Grootmoeder Vijf!?

Grootmoeder Elke echtgenote moet aan gezinsplanning doen voor de toekomst van haar gezin!

Meisje Planning?

Ben je het eens met 'Umniya, het meisje?

Of ben je het eens met wat de grootmoeder zegt?

⁴ Subū⁴ is een Egyptisch ritueel dat wordt uitgevoerd wanneer een baby zeven dagen oud is om hem/haar te beschermen tegen het kwade oog en een gelukkig leven te wensen.

(Achterzijde)

Gezinsplanning!

Gezinsplanning biedt een kans op een beter leven voor meisjes en jongens – fysiek, psychologisch en materieel, en het is eveneens zeer belangrijk voor de gezondheid van de moeder.

Wat is gezinsplanning?

Het is een proces dat een koppel in staat stelt om te beslissen over de tijd van reproductie door middel van het gebruik van anticonceptiemiddelen.

Wat zijn de positieve invloeden van gezinsplanning op de gezondheid van de moeder?

- Het voorkomt de risico's op laattijdige of vroegtijdige zwangerschap op de moeder.
- De afstand tussen kinderen is van groot belang voor het beschermen van de gezondheid van de moeder – Er is bij voorkeur een afstand van minstens twee jaar tussen elke zwangerschap en geboorte.

Wat zijn de positieve invloeden van gezinsplanning op de kinderen?

- Hoe minder het aantal zonen en dochters, hoe groter de mogelijkheid van het gezin om te voorzien in hun basisbehoeftes.
- Minder zonen en dochters betekent dat de ouders meer tijd kunnen maken voor hen.

Opmerking: Gezinsplanning heeft een positief effect op de gehele samenleving op vlak van het verstrekken van middelen, voeding, jobs,... enz.

Manieren om aan gezinsplanning te doen:

Het middel	Voorbeelden
voorkomende middelen	condooms
hormonale middelen	de anticonceptiepil, implantaat
natuurlijke middelen	borstvoeding, onvolledige geslachtsgemeenschap
middelen in de baarmoeder	verschillende soorten spiraaltsjes

Opmerking: Alle bovengenoemde middelen zijn volledig veilig en leiden tot geen enkele vorm van onvruchtbaarheid. Voor professioneel advies over de manieren om aan gezinsplanning te doen, bezoek een privaat gezondheidscentrum van het gezondheidsministerie, of neem contact op met de speciale lijn voor gezinsadvies van het ministerie van familie en bevolking – 16021.

DE WAARHEID OVER AIDS!

(Voorzijde illustratie)

Leef je leven.

Meisje 1 Een van onze burens heeft het hiv-virus!

Meisje 2 Oh!

Meisje 2 Er zijn geen speciale symptomen van hiv /aids. Er is een medisch onderzoek nodig om zeker te zijn van de besmetting!

Meisje 1 Dat is waar!

Jongen Aids? Hoe zien de symptomen er dan uit?

Ik ben het eens met wat het meisje zegt.

Ik ben het niet eens met wat het meisje zegt.

(Achterzijde)

De waarheid over aids!

De dagelijkse omgang met iemand die leeft met het hiv leidt niet tot besmetting met het virus.

Het hiv-virus dat aids veroorzaakt wordt doorgegeven door:

1. Besmet bloed (Bijvoorbeeld door het delen van een naald met iemand die besmet is)
2. Onbeschermde seks met iemand die het virus draagt.
3. Van een besmette moeder op haar kind tijdens de zwangerschap, de geboorte of de borstvoeding.

Het virus wordt enkel op deze manieren doorgegeven, en niet op andere wijzen zoals:

Het wordt niet doorgegeven door het delen van eetgerei.

Het wordt niet doorgegeven via toiletten.

Het wordt niet doorgegeven door insectenbeten, zoals die van de mug.

Om onszelf te beschermen tegen het virus, moeten we ons houden aan het volgende:

- De beste manier is de toewijding aan de morele principes (de onthouding).
- Geen naalden delen met iemand.
- Toewijding aan de huwelijksrelatie.

- Wanneer één van de partners leeft met het virus, voorkomt het condoom de seksuele overdracht voor een zeer hoog percentage.

Hoe herkennen we iemand die leeft met het virus?

Er is geen enkele manier om een persoon die door het virus getroffen is te herkennen, tenzij door medisch onderzoek. Dit is gratis in de centra voor counseling en vrijwillige testen die verspreid zijn over het land.

VOEDING!

(Voorzijde illustratie)

Leef je leven.

Jongen Mmm! Het eten ruikt lekker! Eet je met ons mee?
 Vader Groenten? Ik ben daar niet aan!
 Moeder Nog een half uur en het eten is klaar!
 Vader Neee! Ik ga snel eten bestellen... Ik heb nog niet ontbeten!

Bestelt hij een kant-en-klare maaltijd?

Of is een zelfgekookte maaltijd beter?

(Achterzijde)

Voeding!

Fastfood bevat grote hoeveelheden vet en veel ingrediënten van onbekende oorsprong.

Wat is een calorie?

Het is een maateenheid voor energie die de voeding aan het lichaam geeft voor het groeiproces en voor het uitvoeren van dagelijkse werkzaamheden.

Waarheid

Het ontbijt is de belangrijkste maaltijd van de dag, omdat ze energie geeft om te studeren en te werken tijdens de dag.

Wat is de hoeveelheid voeding die het lichaam nodig heeft?

Voor de leeftijd van 21, heeft een mens tussen de 2000 en de 2200 calorieën per dag nodig.

Onthoud:

Je moet er een geïntegreerd en evenwichtig dieet op nahouden, en volgende inspanningen moeten in acht genomen worden:

1. Brood en koolhydraten – 40% van de dagelijkse voeding – Dit is de groep die energie verschaft.
2. Fruit en groenten – 30% - Van groot belang omdat ze veel vitamines en ijzers bevatten en het spijsverteringsstelsel onderhouden.
3. Proteïnen (vlees, zuivelproducten, eieren en peulvruchten) – 20% – Het belangrijkste element voor de lichaamsgroei tijdens de puberteit.
4. Vetten en suikers – 10% – Deze moeten we zoveel mogelijk proberen minderen.

Onthoud

Het gewicht wordt niet alleen bepaald door de hoeveelheid eten, maar ook door haar samenstelling. Een geïntegreerd en gezond voedingspatroon zorgt voor het behoud van een gezond lichaam.

ROKEN!

(Voorzijde illustratie)

Leef je leven.

Jongen 1 Ik wil een pak light sigaretten alstublieft!

Jongen 2 Rook jij?

Jongen 1 Ik ben een man geworden! Ik rook zoals ik wil. Wil je?

Jongen 2 Nee, dank je.

Jongen 2 Maar als je een man bent geworden, moet je dan niet zorgen voor je mannelijke gezondheid! (wijst naar de waarschuwing op sigarettenpakje)

Jongen 1 Wat!

Koopt hij een sigaret?

Of koopt hij iets beters?

(Achterzijde)

Roken!

Roken schaadt je gezondheid en de roker kan te maken krijgen met financiële problemen omwille van het roken, het heeft eveneens een slechte invloed op de huwelijksrelatie.

Maar, wat is de 'echte' gezondheidsschade die door het roken wordt veroorzaakt?

- Roken beïnvloedt de ademhaling in verschillende stadia, waarvan het eerste een verminderde ademhaling is en het gevaarlijkste longkanker.
- Roken beïnvloedt ook de tanden, ze worden bruin.
- Roken heeft eveneens een negatieve invloed op de huwelijksrelatie.
- De gevaarlijkste problemen van het roken is dat het tot een verslaving aan sigaretten kan leiden en tot het gevoel dat roken iets noodzakelijk is.

Cijfers en waarheden over roken:

- 90% van de longkankerslachtoffers zijn rokers!
- 4 keer zoveel rokers worden getroffen door een trombose – in vergelijking met niet-rokers
- Elke sigaret neemt 5 minuten van het leven van de roker weg!
- In Egypte – 5 mensen op 1000 sterft aan de gevolgen van longkanker.
- Passiefroken (bijdegenedie met deroker in dezelfde ruimte is) kan ook gezondheidsproblemen veroorzaken maar in mindere mate dan actief roken.

Als ik rook, hoe stop ik ermee?

- Het belangrijkste als je wil stoppen met roken is dat je het echt wilt en de beslissing neemt ermee op te houden.
- Zorg er voor dat je goed eet en aan sport doet en voldoende slaapt elke dag.
- Het gebruik van enkele geneesmiddelen die je helpen met stoppen (na het raadplegen van een dokter)

KINDERHUWELIJK!*(Voorzijde illustratie)*

Leef je leven.

Meisje Weet jij wiens trouwfeest het is vandaag?

Jongen 2 Het is Monā die tegenover ons woont... Er is goeie bruidegom naar haar gekomen.

Meisje Monā!?

Meisje Monā zit nog in de middelbare school! Ik moet 16021 bellen.

De leeftijd van het meisje is passend om te trouwen.

Het meisje is te jong om te trouwen en moet geholpen worden.

(Achterzijde)

Kinderhuwelijk!

Kinderhuwelijk (jonger dan 18 jaar) is een gevaarlijk gebruik en we moeten de handen in elkaar slaan om het te beëindigen.

Waarom is het een gevaarlijk gebruik?

- Vroegtijdige zwangerschap leidt tot een verhoging van moedersterfte.
- Als het niet leidt tot moedersterfte, kan het leiden tot veel gezondheidsrisico's voor het meisje en het kind tijdens de zwangerschap en de geboorte, zoals anemie, zwangerschapsvergiftiging, premature geboorte, en andere problemen.
- Eveneens zijn kinderen onder de 18 jaar psychologisch niet in staat om de aan de verplichtingen van het huwelijk te voldoen.

En het gevaarlijkste

Vaak wordt het meisje tijdens haar kindertijd gedwongen tot het huwelijk, wat leidt tot psychologische trauma's bij het meisje. Zelfs als ze niet gedwongen wordt, is ze nog jong om zo'n cruciale beslissing te nemen.

Ken ik een jongen of een meisje die gaan trouwen, zwijg ik? Wat moet ik doen?

Vergeet niet dat het bewustzijn van de maatschappij omtrent dit verschijnsel moet vergroot worden, daarom heeft elk van ons een rol in de strijd tegen dit verschijnsel. Als je hoort van kinderen die zullen trouwen, neem dan onmiddellijk contact op met de speciale lijn voor gezinsadvies van het ministerie van familie en bevolking 16021 – zelfs als is het maar een paar uur voor het huwelijk!

SEKSUEEL OVERDRAAGBARE AANDOENINGEN!

(Voorzijde illustratie)

Leef je leven.

Jongen 1 Oh mijn God! Wie is dat mooi meisje?!

Jongen 2 !

- Jongen2 Dat is een artikel over STD's of Seksueel Overdraagbare Aandoeningen!
- Jongen 1 Maar ze ziet er normaal uit. Er zijn geen symptomen zichtbaar!
- Jongen 2 Symptomen van de ziekte zijn enkel te zien in doktersonderzoeken.

Seksueel overdraagbare aandoeningen hebben altijd symptomen.

Seksueel overdraagbare aandoeningen kunnen geen symptomen hebben.

(Achterzijde)

Seksueel overdraagbare aandoeningen!

Er zijn geen symptomen zichtbaar bij veel gevallen van soa's!

Als er symptomen zichtbaar zijn, dan zijn het:

- Onnatuurlijke geslachtelijke of urinale afscheiding (verandering in kleur, samenstelling, geur).
- Pijn bij het plassen.
- Ontstekingen van de huid van de geslachtorganen.
- Vaak moeten plassen.

En wat dan?! Wat zijn de gevaren?

- De meerderheid van de soa's kunnen behandeld worden, maar als je ze onbehandeld laat, kunnen er complicaties optreden zoals onvruchtbaarheid, en baarmoederhalskanker bij vrouwen.
- Iemand kan besmet zijn met een soa zonder het te weten (zonder symptomen) en zo kan hij anderen besmetten.

Weet je

Er zijn in de wereld jaarlijks 333 miljoen die besmet worden met een soa die kan behandeld worden.

Wat we ook kunnen doen, voorkomen is beter dan genezen, dit kan door middel van:

- De beste manier is het zich houden aan de morele principes (de onthouding)
- Toewijding aan de huwelijksrelatie
- Als één van de echtgenoten besmet is met een soa, dan biedt een condoom bescherming tegen een zeer groot deel van de besmettingen, het is eveneens nodig dat de echtgenoten samen een behandeling vinden.

Onthoud

De meerderheid van de soa's heeft symptomen – als je één van de symptomen hebt vastgesteld, ga onmiddellijk naar de dokter.

4. THEATERSTUK SPRING AWAKENING

4.1. INTRODUCTIE

Het vierde deel van deze bloemlezing bestaat uit een selectie van scènes uit het theaterstuk *Ṣaḥwat al-rabī'* (2010), vertaald als *Spring Awakening*. Het stuk is een Arabische adaptatie van het Duitse *Frühlings Erwachen* dat in 1891 door Frank Wedekind werd geschreven. De tekst, die in sommige versies de ondertitel 'Een kindertragedie' draagt, vertelt over de ontluikende seksualiteit van jonge adolescenten en hoe deze in confrontatie staat met de heersende moraal en sociale waarden. Wedekind kaart taboes, het gebrek aan seksuele vorming en de gevolgen van 'het ongezegde' aan. Het stuk veroorzaakte grote controverse toen het verscheen en werd pas zeventien jaar na publicatie, in 1906, in een grondig gekuiste versie op scène gebracht.

De Egyptische theaterregisseuse Laila Soliman zag in de meer dan honderd jaar oude tekst grote parallellen met de hedendaagse Egyptische situatie. Ze besloot een adaptatie te maken van Wedekinds werk, gebaseerd op de ervaringen van de Egyptische jeugd. In een uitgebreid onderzoek ging Soliman op zoek naar de belevingen en ervaringen van Egyptische jongeren. Ze reisde naar het platteland en bezocht Caireense volksbeurten waar ze jongeren interviewde en workshops deed op scholen. Daarnaast werden uitgebreide improvisatiesessies met de acteurs gehouden en werd het materiaal aangevuld met documentairebeelden die werden gedraaid tijdens het onderzoeksproces.

Net als de oorspronkelijke tekst, is *Ṣaḥwat al-rabī'* gebaseerd op waargebeurde feiten en raakt het een gevoelig onderwerp aan: "Hoe voelt het wanneer individuele verlangens en seksuele begeertes worden geconfronteerd met sociale, politieke en religieuze normen?" Er wordt niet alleen onderzocht wat de gevolgen van schaamte, angst en nieuwsgierigheid zijn op seksuele kennis, het stuk gaat ook niet na te wijzen op de afwezigheid van ouderlijke waardering en op de autoritaire schoolsystemen die psychologische sporen nalaten op jongeren.

Wedekinds tekst vertelt het verhaal van een groep adolescenten die opgroeit in een klein Duits stadje. Terwijl ze onder druk staan omwille van het strenge schoolsysteem en ouders met hoge verwachtingen, verlangen de jongeren naar onafhankelijkheid en vrijheid om zelf beslissingen te nemen. Vier hoofdpersonages Wendla Bergman, Melchior Gabor, Moritz en Ilse vertolken de kindertragedie waarin ontluikende seksualiteit en seksuele nieuwsgierigheid botsen met de Victoriaanse moraal. Wendla is veertien en nieuwsgierig naar haar seksualiteit, tegelijkertijd weigert haar preutse moeder om haar te vertellen over de bloemetjes en de bijtjes. Melchior (15) stelt zich vragen over het leven en heeft tegelijkertijd een grote interesse voor de wereld van seks. Moritz is een gevoelige jongen van veertien die het vooral moeilijk heeft met de zware schoolexamens. Wanneer Wenda en Melchior

elkaar ontmoeten, worden nieuwsgierigheid en verlangens niet langer bedwongen en blijft Wenda zwanger achter. Moritz, die wordt gepest door leraren en medestudenten, kan de druk niet langer aan en pleegt zelfmoord nadat Ilse hem probeerde te verleiden. De tragedie eindigt wanneer Melchior naar een verbeteringsgesticht wordt gestuurd en Wendla sterft aan de gevolgen van een slechte abortus.

In de Arabische adaptatie bleven de grote lijnen van het verhaal overeind en zien we het verhaal van Rašā die – na een spel van verleiding en aantrekken en afstoten – wordt verkracht door tuk-tuk chauffeur Muṣṭafā en zwanger wordt. Yūsef probeert om de biologieles over de menselijke voortplanting te begrijpen, maar kan nergens terecht met zijn vragen en zakt voor het examen. Wanneer de mooie Lūla hem wil verleiden en ze zijn net ontloken mannelijkheid uitdaagt, wordt het hem teveel en verdrinkt hij zichzelf. Tussendoor zien we een subjectieve scène waarin Tāmer en Ṣalāḥ, geïnspireerd door de films die ze zagen, zoekend naar hun eigen seksualiteit met elkaar experimenteren. Het stuk eindigt wanneer Rašā overlijdt na een illegale abortus.

In het kader van deze thesis werden acht scènes uit *Ṣaḥwat al-rabī‘* geselecteerd om te vertalen. Het zijn scènes waarin thema's uit de kwalitatieve interviews naar voren komen.

Een rode draad doorheen het stuk is de biologieles over de menselijke voortplanting die in de derde *'i'adādt* wordt gegeven. In de introductiescène, scène twee en scène vijf leest Ḥuṣām delen voor uit de les. Voortbouwend op dit thema zien we Yūsef die de les niet begrijpt, maar met zijn vragen bij niemand terecht kan en in scène negen een brief schrijft naar de minister van onderwijs waarin hij vraagt om een nieuwe verbetering van zijn examen aangezien hij gebuisd is en zijn jaar opnieuw moet doen. Ook andere personages Tāmer, Ṣalāḥ en Muṣṭafā in scène twee en Rašā in scène dertien, praten over de les waarin de menselijke voortplanting aan bod komt, maar er na 'schrijf de les over en studeer het thuis' geen verdere uitleg wordt gegeven door de leraar. Yūsef vraagt zich af: "Waarom geven dan een les als ze hem niet uitleggen?!"

Een ander thema dat in *Ṣaḥwat al-rabī‘* wordt geïllustreerd, is de rol van peers in de seksuele vorming van jongeren. In scènes twee en zes, praten jongens over seks in onduidelijke termen en wil Yūsef niet laten blijken dat hij niet begrijpt waar het allemaal om draait. Angst voor gezichtsverlies, mythes die verteld worden uit onwetendheid en gebrek aan informatie en opschepperij over zogezegde seksuele ervaringen werden in de kwalitatieve interviews meermaals vernoemd in verband met de rol van peers in de seksuele vorming. Ook de uitwisseling van pornovideo's en porno als informatiebron omtrent seksualiteit zijn topics die in het theaterstuk treffend geïllustreerd worden in scènes twee en zes. Bovendien vormen de seksfilms een inspiratiebron voor Tāmer en Ṣalāḥ die in scène twaalf spelenderwijs elkaars lichaam ontdekken, eveneens een onderwerp dat naar voren komt in enkele kwalitatieve interviews.

De rol van het gezin in de seksuele vorming van jongeren wordt geïllustreerd in de introductiescène en in scène dertien. In de introductiescène horen we Rašā en Lūla terwijl ze stemmen imiteren van moeders die hun gemengde gevoelens over het opgroeien van hun dochters uiten. In scène dertien zien we hoe Rašā thuis op ontwijkende antwoorden botst wanneer ze meer wil weten over haar veranderende lichaam en haar seksualiteit: “We gaan het je vertellen de nacht voordat je trouwt.” Ook horen we via de stem van de moeder welke rol de eer van het meisje speelt in de maatschappij: “Loop recht en praat niet met jongens. Het belangrijkste voor een meisje is haar eer en haar reputatie en die van haar vader en moeder...jij bent degene die ze beschermt of niet.” De scène illustreert hoe Rašā nergens terecht kan met haar vragen en hoe haar onwetendheid in combinatie met haar nieuwsgierigheid en verlangens hebben geleid tot onbeschermd seks waardoor ze zwanger werd. Uiteindelijk sterft ze na een illegale abortus. De scène eindigt met twee hoofdstukken uit het Egyptisch strafrechtelijk wetboek over abortus en schending van de eerbaarheid en openbare zeden.

Ṣaḥwat al-rabī' werd positief onthaald door publiek en pers na de première in het Rawabet Theater in Cairo op één april 2010. Het stuk werd nadien opgevoerd in Alexandrië, Beirut en Damascus. De regie en adaptatie zijn aan de hand van Laila Soliman. Karima Mansour stond in voor de choreografie en Duitse documentairemaakster Julia Schulz zorgde voor de beelden die tijdens het stuk werden geprojecteerd. De acteurs die *Ṣaḥwat al-rabī'* vertolkten zijn Ahmed El Gendy, Ali Khamees, Amr Abdelazis, Mohammed Abo El Fath, Ezzat Ismail, Hussam Hilali, Mehera Magdi, , Mounir Saeed, Salma Said, Sherin Hegazy en Ahmed Mohamed Ali.

4.2. VERTALING

INTRODUCTIE

De acteurs betreden het podium al zingend (*Mijn land en O, meest dierbare naam en Wees veilig O, Egypte*). Jongeren lezen luidop het schoolcurriculum, enzovoort.

Ḥusām gaat door met het lezen uit het schoolboek biologie.

Ḥusām Les twee.

Jongere 1 Van welk onderwerp?

Jongere 2 Welk jaar?

Ḥusām De menselijke reproductie.

Jongeren O! Derde 'i'adādī. Biologieles.

Ḥusām In de naam van God, de Barmhartige, de Genadevolle.

“God heeft u uit uw midden echtgenoten gegeven, en Hij heeft u, uit uw echtgenoten, zonen en kleinzonen gegeven, en hij heeft u heugelijke dingen tot onderhoud gegeven. Geloven zij dan aan het ijdele, en zijn zij ondankbaar voor de weldaden van God? (Qur’ān 16:72)

Het huwelijk en de voortplanting zijn Gods geschapen traditie. Daarom schiep God de man en de vrouw. Hun biologische functies zijn identiek, met uitzondering die van de voortplanting. Elk van hen is passend geschapen.

De wereldbevolking is in de voorbije jaren snel toegenomen, vooral in enkele ontwikkelingslanden. Statistieken in de Arabische Republiek van Egypte tonen aan de bevolking jaarlijks stijgt met één miljoen inwoners. Zo is het aantal inwoners van vijftig miljoen op het einde van 1997 tot eenenzestig miljoen gestegen.

Er is geen twijfel aan dat deze bevolkingstoename de ontwikkelingsgroei beïnvloed en het merendeel van de pogingen om de productie en de levensstandaard te verhogen, tegenhoudt. Dit fenomeen is niet enkel in Egypte aanwezig, dat is de reden waarom er internationale inspanningen zijn geleverd in bewustwordingscampagnes voor familieplanning, productiestijging en de maximale gebruikmaking van menselijke productiemiddelen. Daarom is de menselijke ontwikkeling de basis van de volledige ontwikkeling in onze wereld de dag van vandaag.

SCÈNE 1

Ḥusām	Twee. Het vrouwelijke voortplantingssysteem.
Rašā	Draag dit, je bent gegroeid.
Lūla	Je hebt bloed omdat je groot geworden bent.
Ḥusām	1. Baarmoeder
Lūla	Ga je nog steeds spelen op straat?!
Mahīra	Maandverband
Lūla	‘T is ermee gedaan, je bent groot geworden.
Rašā	Geen gepraat meer met jongens en jongemannen.
Mahīra	Maandverband met verfrissende geur.
Lūla	Wat ga je thuis doen? Je bent groot geworden.
Rašā	Hopelijk komt er een goeie aanzoeker.
Ḥusām	2. Eileiders
Lūla	Vergeet het nog te fietsen.

Rašā God wat ben je gegroeid. Je bent mooi en rond geworden.

Lūla Je bent een volwassen vrouw geworden en je bent groot geworden.

Mahīra Best te gebruiken binnen twee jaar na de productiedatum.

Lūla Doe wat ik zeg. Denk maar niet dat je groot bent geworden.

Mahīra Bewaar de verpakking op een droge plaats.

Rašā Zijn het de kleren die gekrompen zijn of ben jij gegroeid?

Lūla Ga van mijn schoot meid, je bent groot geworden.

Mahīra Vernieuwde geur.

Lūla Wat is de school nog van nut voor jou?

Ḥusām 3. Eierstok. 4. Baarmoederlijke spieren. 5. Baarmoederhals.

Rašā Je kleren zijn strak, de mensen kijken.

Mahīra De geur geeft je een fris gevoel.

Lūla Loop rechtop, je bent groot geworden!

Mahīra Met een betere bescherming.

Rašā Kom hier, wat stond je daar te doen?

Lūla Wie heeft er gezegd dat je groot bent geworden?

Lūla Wat voor een wenkbrauwen zijn dat?

Rašā Je moet ze epilieren, je bent groot geworden.

Lūla Nu kun je goud dragen, want je bent groot geworden.

Mahīra Maandverband wordt het best elke vier uur vervangen.

Rašā Sluit je benen als je neerzit.

Mahīra En maximum elke acht uur.

Lūla en Rašā Slaap niet in het bijzijn van de mensen, stop met krabben overal, zorg dat de badkamerdeur is gesloten, blaas geen kauwgomballoonnen, ga niet zo wiebelend naar buiten. Luister naar wat ik zeg en zwijg en denk maar niet dat je groot bent geworden.

Ḥusām 6. Vagina

Rašā, Lūla en Mahīra Aaaargh!

SCÈNE 2

Ḥusām leest heel snel tot de acteurs hun plaatsen voor de tweede scène hebben ingenomen:

Ten eerste. Het mannelijk voortplantingsstelsel:

1. Urineblaas
2. Zaadblaas
3. Prostaat
4. Urinebuis
5. Cowperse klier
6. Scrotum
7. Testikels
8. Urinebuisopening
9. Penis
10. Zaadleider

Şalāḥ Hebben jullie gezien hoe beschaamd de meisjes waren?

Yūsef Hoeveel van ons gaan er zakken denk je?

Tāmer Hoe zou ik dat moeten weten?

Yūsef Hoeveel studenten kunnen er in een klas? Weten jullie nog wat ze gezegd hebben?

Muṣṭafā Sinds wanneer zeggen ze dat?!

Şalāḥ Maar het is goed dat ze de meisjes naar buiten hebben gestuurd om een paar dingen te zeggen.

Tāmer En denk je dat die paar dingen nuttig zullen zijn?

Şalāḥ Schrijf de les over van het bord en studeer het thuis. *(doet de leraar na)*

Yūsef Voor hoeveel telt het huiswerk mee dit jaar?

Tāmer Hoe saai!

Şalāḥ Je vermoordt ons nog met je vragen!

Muṣṭafā Echt? Wat houdt er jullie dan nog hier?

Tāmer *(aan Şalāḥ)* Ik ga naar huis, blijf jij?

Şalāḥ Nee, laten we gaan.

Muṣṭafā Tot ziens.

Yūsef *(nadat ze zijn vertrokken)* Heb jij iets verstaan van wat de leraar zei vandaag?

Muṣṭafā Welke leraar?

Yūsef Meester Muḥammad!

Muṣṭafā Hij gaat natuurlijk niet alles vertellen, je kent hem, hij is zowat een sunni sjeich.

Yūsef Waarom geven ze dan een les als ze hem niet uitleggen?!

Muṣṭafā Weet je het nu nog niet jij?

Yūsef Wat?

Muṣṭafā Nee, mijn god, het lijkt erop dat je het niet weet...

Yūsef Wat?

Muṣṭafā Het ziet er naar uit dat je niet weet hoe het in elkaar zit?

Yūsef Nee, ik weet het! (stilte) Weet jij het al lang?

Muṣṭafā Heel lang, mijn grote broer en zijn vrienden hebben mij het nodige verteld, ben je nog nooit op 69.com geweest? Kijk, de man – je weet, en de sexy meiden dan...

Yūsef Kijk, ik moet nu vertrekken zodat ik mijn huiswerk kan maken.

Muṣṭafā Dus je wilt het niet weten?

Yūsef Ik wil wel maar ik moet nu vertrekken

Muṣṭafā Zal ik ze naar je doorsturen?

Yūsef Ok.

Ḥusām Ten zesde.

Yūsef Ok.

Ḥusām Ziektes gerelateerd aan het voortplantingsstelsel.

Yūsef Daag.

Ḥusām Aids.

Het is een ziekte die wordt doorgegeven door homoseksuele of verboden seksuele contacten.

SCÈNE 5

Ḥusām Drie. Reproductiehormonen en tekenen van puberteit:

De menselijke voortplanting is een complex proces dat hormonen vereist die worden afgescheiden door de hypofyse in de hersenen en door de testes bij mannen en de eierstokken bij vrouwen.

Bij mannen produceert de testes testosteron dat verantwoordelijk is voor de ontwikkeling en groei van de reproductieve organen en eveneens zorgt de opkomst van secundaire geslachtskenmerken, zoals een diepe stem, spiergroei, oksel- en schaamhaar, baard en snor.

Bij vrouwen produceren de twee eierstokken oestrogeen en progesteron die helpen bij ontwikkeling van de reproductieve organen en het activeren van de eierstokken

en eveneens zorgen voor de opkomst van secundaire geslachtskenmerken zoals, de groei van de borsten, vettoename in sommige delen van het lichaam, haar op sommige plaatsen en de zachtheid van de stem.

(*Muṣṭafā* observeert *Rašā* vanop een afstand. Ze zit terwijl ze haar hoofddoek losmaakt en imiteert films. Dan merkt ze hem op.)

Muṣṭafā Je ziet er mooier uit zonder.

Rašā Wat sta je hier te doen? (ze doet snel haar hoofddoek weer aan)

Muṣṭafā Je haar is heel mooi.

Rašā Waarom sta je hier?

Muṣṭafā Ik denk na.

Rašā (stilte) Waaraan denk je?

Muṣṭafā Aan vanalles.

Rašā Zoals wat?

Muṣṭafā Waarom? Wie? Wanneer? Waar?

Rašā Wat bedoel je?

Muṣṭafā Zoals God, de wereld, de rijken en de armen. Denk jij nooit over die dingen na?

Rašā Ja, soms denk ik ook.

Muṣṭafā Over wat?

Rašā Over mensen die hun kinderen slaan.

Muṣṭafā Omdat het zonen van...

Rašā (onderbreekt hem) Nee, vloek niet. Maryams ouders slaan haar.

Muṣṭafā Dat is toch gewoon.

Rašā Ben jij ooit geslagen?

Muṣṭafā Natuurlijk. En jij natuurlijk ook.

Rašā Nee, ik ben nog nooit geslagen geweest.

Muṣṭafā Goed.

Rašā Maar ik wou dat ik het kon proberen.

Muṣṭafā Maak je maar geen zorgen, je man zal je wel slaan. (hij lacht)

Rašā (zwijgt terwijl ze nadenkt) Wil jij niet proberen mij te slaan?

Muṣṭafā Waarom?

Rašā Zomaar, omdat ik wil proberen.

Muṣṭafā Wat is me dat allemaal? Nee.

Rašā Probeer gewoon. (*Muṣṭafā slaat haar met een boek zodat ze ophoudt*)
 Rašā Ben je ermee aan het lachen? Sla me echt, sla me met je handen. (*Muṣṭafā slaat haar*)
 Rašā Ben je bang? Sla me harder. (*hij slaat haar hard en het doet pijn*)
 Rašā (in het midden van de pijn) Je kunt me harder slaan. Sla me harder, ik zeg harder.
 (*Muṣṭafā begint de controle te verliezen en Rašā rent vluchtend weg*)

SCÈNE 6

Yūsef Wat is het verschil tussen mitosis en miosis?
 Muṣṭafā Wat?
 Yūsef Wat is het verschil tussen mitosis en miosis?
 Muṣṭafā Het staat in het boek.
 Yūsef Ik versta niet wat er staat geschreven.
 Muṣṭafā Ik vertel het je later.
 Yūsef Aargh, vertel me gewoon wat het verschil is.
 Muṣṭafā Wat vond je van de dingen die ik naar je heb gestuurd?
 Yūsef Komaan kerel, vertel het me nu.
 Muṣṭafā Dat meen je niet, het ziet er naar uit dat je er niets van begrepen hebt.
 Yūsef Nee, ik heb het begrepen. Maar hoe weet jij het?! Van je broer?
 Muṣṭafā Nee, geheime bronnen.
 Yūsef Ok. (*stilte*) Heb je soms dromen?
 Muṣṭafā Natuurlijk, dromen en alles wat erbij hoort.
 Yūsef Gelukkig, ik was al bezorgd dat ik ziek was.
 Muṣṭafā Het is normaal.
 Yūsef Was het een lange of een korte droom?
 Muṣṭafā Lang. Het was een heel mooi meisje. Ze was klein en ze droeg een klein kleedje, en ze was ongelooflijk mooi!
 Yūsef Hoe zag ze eruit?
 Muṣṭafā Ze was blank met een rond gezicht. Ze had een mooie mond en lang haar. Ze kwam tot aan mijn schouders. (*stilte*) Ken je Ibrahīm?
 Yūsef Wat is er van hem?
 Muṣṭafā Hij heeft over zijn moeder gedroomd.
 Yūsef Oh mijn God, zo erg? Hoe ben je dat te weten gekomen?
 Muṣṭafā Hij heeft het mij verteld. Maar hij voelde zich heel schuldig.

- Yūsef Hij voelde zich alleen maar schuldig! Als ik van mijn moeder zou dromen, ik zou sterven van angst. Waar heb je het over? Het is mijn moeder. Heeft Ibrahīm je dit zomaar uit zichzelf verteld?
- Muṣṭafā Denk je dat ik het hem heb gevraagd?
- Yūsef Vergeet het, hoe komt het dat jij al die dingen weet?
- Muṣṭafā Gewoon. Door te lezen, films te zien, internet. Maar ervaring is belangrijker.
- Yūsef Natuurlijk.
- Muṣṭafā Heb je ooit twee honden langs de weg gezien?
- Yūsef Honden? Waar heb je het nu over!? Ben je ooit met een meisje geweest?
- Muṣṭafā Gisteren nog...
- Yūsef Wat? Wie? En je zwijgt er al die tijd over?
- Muṣṭafā Ha, je geloofde me? Ik was gewoon met je aan het lachen.
- Yūsef Ik wist het wel. Maar eigenlijk was ik met een meisje.
- Muṣṭafā Wie? Je ben natuurlijk aan het lachen.
- Yūsef Lūla.
- Muṣṭafā Ben jij met Lūla?!
- (Lūla begint te zingen/neuriën: ‘Yalli ‘a ‘al-tar‘a ḥawid ‘a ‘al-māliḥ’)*
- Yūsef Ja, ik heb haar ontmoet langs de rivier en ze zei: “Wil je niet met me meekomen?” En ik zei: “Ok.”
- Muṣṭafā Amai. (sarcastisch)
- Yūsef Ja. En we keken naar elkaar en ze lachte naar mij en ik zei haar: “Ik hou van je en ik wil met je samenzijn.” En ze zei: “Ok.”
- Muṣṭafā En daarna?
- Yūsef Wat?
- Muṣṭafā En daarna wat?
- Yūsef Dat is het.
- Muṣṭafā Dat is het. Lūla en dat is het?
- Yūsef Wat is er dan? Je kent de rest. Heb je de twee honden niet gezien?
- Muṣṭafā Oja, ik heb ze gezien.

SCÈNE 9

(We zien Yūsef een brief schrijven naar de minister van onderwijs, dan komt Lāla langs.)

Yūsef “Beste minister van opvoeding en onderwijs,
 Ḥusām Leg het volgende uit.
 Yūsef Omdat u de enige bent die het probleem kan oplossen,
 Ḥusām A. De aanwezigheid van testikels buiten het lichaam.
 Yūsef hoop ik dat u zal luisteren naar mijn probleem.
 Ḥusām B. De eileiders zijn bekleed met trilhaartjes.
 Yūsef Ik ben een leerling uit de derde ‘i‘adādī in de ‘ālī bin ‘abī ḡālib school.
 Ḥusām C. Het belang van een medisch onderzoek voor het huwelijk.
 Yūsef Ik heb het moeilijk om het curriculum voor dit jaar bij te houden,
 Ḥusām De menselijke reproductie is een complex proces.
 Yūsef ook al heb met alles wat binnen mijn bereik ligt geprobeerd om het te studeren en te begrijpen. De leraren hebben mij verschillende keren onjuist behandeld in de les en niemand luistert naar mij. Zorg alstublieft voor een herscoring van mijn examens. Ik kan niet zakken. Ik vraag u alstublieft om mijn toekomst te redden want als ik moet blijven zitten en mijn vrienden slagen, zal ik nooit meer naar school gaan en zal mijn leven een hel zijn. Help mij alstublieft want ik verdien genade. Uw zoon, Yūsef.”

(Lāla komt langs terwijl ze zingt met zachte stem ‘Yalli ‘a ‘al-tar‘a’ en gaat dan naast hem zitten)

Lāla Wil je een sigaret?
 Yūsef Wat is dat Lāla?
 Lāla Wil je geen sigaret?
 Yūsef Ik rook niet.
 Lāla Probeer het.
 Yūsef Roken is slecht voor de gezondheid en leidt tot overlijden.
 Lāla Geloof jij altijd alles wat ze zeggen?
 Yūsef Nee, maar dat is wetenschappelijk bewezen, bovendien is het religieus gezien afgeraden.
 Lāla Zoals je wil, heb je een jas bij?
 Yūsef Nee, heb je ‘t koud?
 Lāla Er zijn ook andere dingen die je kunnen verwarmen.
 Yūsef Zoals wat?

Lūla Ben je gek?
 Yūsef Wat bedoel je. Wees respectvol.
 Lūla Ok, ok, wind je niet op. Je bent gewoon nog jong.
 Yūsef Lūla, ik ben niet jong. Ik ben een man geworden.
 Lūla Niet iedereen die een beetje snor heeft is een man.
 Yūsef Hoe kan ik het aan je bewijzen?
 Lūla Je zult wel zien.
 Yūsef Ik zal het je tonen. (*Yūsef spring in het water*)

SCÈNE 12

(De twee jongens studeren in een kamer. Tāmer zingt en leidt *Ṣalāh* af.)

Ṣalāh Trouwens, dit rekenprobleem is niet op te lossen.
 Tāmer Gebruik je geen rekenmachine?
 Ṣalāh Ik heb het niet mee. Ik ben het vergeten. Ik ben het beu.
 Tāmer Stop met treuzelen. We moeten het afwerken.
 Ṣalāh Genoeg gestudeerd.
 Tāmer En nu?
 Ṣalāh Laten we arm worstelen.
 Tāmer Maar kerel, je kan er helemaal niets van. Laat maar zitten. Heb je de film gezien gisteren?
 Ṣalāh Ja. Hij was zeer goed. Waar heb je hem vandaan?
 Tāmer God heeft ons het internet geschonken.
 Ṣalāh Maar als ik me herinner, voel ik dat hij het niet is.
 Tāmer Toon me eens.
 Ṣalāh Nee, ik ben verlegen.
 Tāmer Ok, doe alsof ik het meisje uit de film ben, of nee, jij bent het meisje.
 Ṣalāh Nee, kom en we zien wel wie van ons... En wees een man jij.
 Tāmer Ga weg van me.
 Ṣalāh Probeer eens zo.
 Tāmer Wat is er mis mee dat we twee jongens zijn
 Ṣalāh Is het huis leeg?
 Tāmer Ja.

SCÈNE 13

(*Qur'ān fade in*)

Rašā

Ik ging het huis binnen, ik ging naar mijn kamer en mijn zus vroeg me: “Wat heb je?” Ik antwoordde haar niet, ze zei: “Op ’t gemak.” Mijn moeder kwam thuis. Ze keek naar me en vroeg: “Wat heb je” Ik zei: “Niks.” Ik heb niet de gewoonte te vertellen, ik heb niet de gewoonte vragen te stellen. Ik bevroeg mijn zus toen ik had gebloed en ze zei me: “Al het zo kwam, dan is het zo.” En dat was het. Mijn moeder zei me: “Loop recht en praat niet met jongens. Het belangrijkste voor een meisje is haar eer en haar reputatie en die van haar vader en moeder. Het belangrijkste is dus de eer van een meisje en dat je begrijpt dat jij degene bent die ze beschermt of niet.”

Ze hebben de les uitgelegd en ik dacht dat ik het ging begrijpen. Ze schreven op het bord en zeiden: “Schrijf het over en lees het thuis.” Ik stelde een vraag, de jongens fluisterden en de meisje lachten en ik keek naar de grond, de leraar bloosde en zei: “Ik zei: lees het thuis.”

Ik hoorde het geluid en was verbaasd. Ik zag het praten en het lachen met de kinderen. Die dag viel ik flauw van de hitte, niet verbaasd en niet lachend. Ik vroeg: “Hoe?” En ze zeiden me: “We gaan het je vertellen de nacht voordat je trouwt.” Ik vertelde mijn moeder dat ik me ziek voelde, ze vroeg me: “Heb je je maandstonden gehad?” Ik zei van niet. Ze keek naar mij en snapte het en sloeg me hard. “Wat moet ik met jou aanvangen? Wat moet ik je vader vertellen?” Ze sloeg me, maar ik zweer dat ik meteen een douche heb genomen., ik heb mezelf meteen erna schoongemaakt.

“Wie?” vroeg ze. “Wie?” Ik zei: “Muṣṭafā, maar hij kon er niets aan doen.” Ze zei: “Wat een schande! Hij is jong, hij kan niet eens ’urfi trouwen.” En ze sloot mij op in mijn kamer voor de rest van de dag.

Mama, waarom was je vroeger zachter met mij? Is er iets wat je me niet verteld hebt? Ik smeed je, ik wil het begrijpen. Ik ben moe en er iets wat niet meer als vroeger is.

De volgende dat opende ik de kamer en vond ik mijn tante met haar en ’Umm Muḥammad, de vroedvrouw. Ik had het begrepen.

Ze kwamen binnen en bewogen me als een pop. Plots voelde ik mijn ziel uit me wegtrekken.

Het noodlot. We zijn Gods en naar Hem zullen we wederkeren.

(Audio bom)

Hoofdstuk drie van het Strafrechtelijk Wetboek.

“Abortus van zwangere vrouwen en het produceren en verkopen van drank of nepjuwelen die schadelijk zijn voor de gezondheid.”

Artikel 260 – Een persoon die opzettelijk abortus bij een zwangere vrouw veroorzaakt door haar te slaan of door gelijkaardige handelingen, zal veroordeeld worden tot een gevangenisstraf met dwangarbeid.

Artikel 261 – Een persoon die opzettelijk abortus bij een zwangere vrouw veroorzaakt door het toedienen van medicatie of met behulp van andere middelen die hiertoe leiden of haar leiden tot zulk soort methodes, hetzij met of zonder haar toestemming, zullen tot gevangenisstraf veroordeeld worden.

Artikel 262 – Een vrouw die instemt om bewust medicatie te nemen of instemt met het gebruik van bovengenoemde methodes of iemand toestaat deze methodes voor haar te gebruiken en abortus het ware resultaat is, zal veroordeeld worden tot bovengenoemde straf.

Artikel 263 – Als de veroorzaker van de abortus een dokter, chirurg, apotheker of gelijkaardig was, zullen ze veroordeeld worden tot levenslange gevangenisstraf met dwangarbeid.

Artikel 264 – Er is geen straf voor poging tot abortus.

Hoofdstuk vier van het Strafrechtelijk Wetboek.

“Schending van de eerbaarheid en openbare zeden.”

Artikel 267 – Wie geslachtsgemeenschap heeft met een vrouw zonder haar toestemming, wordt veroordeeld tot gevangenisstraf met dwangarbeid. Als de dader tot de familie van het slachtoffer behoort of verantwoordelijk is voor haar opvoeding of supervisie of autoriteit over haar heeft of in loondienst is bij haar of bij bovengenoemde, zal hij tot levenslange gevangenisstraf met dwangarbeid veroordeeld worden.

Artikel 268 – Een persoon die iemand verkracht met geweld of bedreiging of hiertoe een poging doet, wordt veroordeeld tot gevangenisstraf met dwangarbeid voor drie tot zeven jaar. Als het slachtoffer onder de zestien jaar is of de dader behoort tot bovengenoemde in de tweede paragraaf van artikel 267, kan de duur van de gevangenisstraf oplopen tot de maximale limiet voor dwangarbeid. Als beide condities voorkomen, bestaat de veroordeling uit levenslange gevangenisstraf met dwangarbeid.

Artikel 269 – Voor een persoon die een jongen of een meisje verkracht die de leeftijd van achttien nog niet bereikte of een dader die behoort tot bovengenoemde in de tweede paragraaf van artikel 267, zal de sanctie uit dwangarbeid in de gevangenis bestaan.

Artikel 269 – bis – Wie wordt gevonden op een openbare weg of een veel veelbezochte plaats terwijl hij de voorbijgangers met signalen of woorden aanzet tot onzedig gedrag, zal gesanctioneerd worden met een gevangenisstraf van maximaal één maand. Als de dader dit misdrijf herhaalt binnen het jaar waarin hij veroordeeld werd, zal de sanctie bestaan uit een gevangenisstraf van maximaal zes maanden en een boete van maximaal vijftig pond. Het uitvoeren van de veroordeling zal noodzakelijkerwijs leiden tot het plaatsen van de dader onder politietoezicht voor een periode die gelijk is aan de gevangenisstraf.

Artikel 270 – Geannuleerd.

Artikel 271 – Geannuleerd.

Artikel 271 – Geannuleerd.

DEEL 6

BIBLIOGRAFIE

DEEL 6. BIBLIOGRAFIE

Abdel Salam, M. (2010) 'Another blow to Egypt's sex education', *Bikya Masr*, 14 september 2010. Geraadpleegd op 15 september 2010 op het internet: <http://bikyamasr.com/wordpress/?p=16870>

Armbrust, W. (1999) 'Bourgeois Leisure and Egyptian Media Fantasies', In: *New Media in the Muslim World: Emerging the Public Sphere*, Eickelman, D. F. & Anderson, J. W. Indiana University Press, Bloomington, 102-128.

Assaad, R. & Roudi-Fahimi, F. (2007) 'Youth in the Middle-East and North Africa: Demographic Challenge or Opportunity?', Population Reference Bureau, Washington DC.

Atia, T. (2000) 'Porn to be wild', *Al-Ahram Weekly Online*, 5-11 October 2000. Geraadpleegd op 15 september 2010 op het internet: <http://weekly.ahram.org/2000/502/tim1.htm>

Azough, R.; Poelman, J. & Meijer, S. (2007) *Jongeren, seks en Islam. Een verkenning onder jongeren van Marokkaanse en Turkse afkomst*. Rutgers Nisso Groep, Utrecht.

Baarda, D.B.; De Goede, M.P.M. & Teunissen, J. (2009) *Basisboek Kwalitatief Onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*, Noordhoff Uitgevers, Groningen/Houten.

Bay-Cheng, L. Y. (2001) 'SexEd.com: Values and Norms in Web-based Sexuality Education', *The Journal of Sex Research* 38 (3):241-251.

BBC. (2003) 'Egyptians tackle taboos through net', *BBC Middle East Online*, 2 september 2003. Geraadpleegd op 22 juni 2010 op het internet: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/3199007.stm>

Beamish, J. (2003) 'Adolescent reproductive health in Egypt: status, policies, programs and issues', *POLICY Project*, Futures Group International, Washington, DC.

Bibrahim. (2010) 'Op-ed: Learn about sex in Egypt', *Bikya Masr*, 24 januari 2010. Geraadpleegd op 13 september 2010 op het internet: <http://bikyamasr.com/wordpress/?p=7837>

Bond, C. (2004) *Key Issues in the Implementation of Programmes for Adolescent Sexual and Reproductive Health*, WHO Department of Child and Adolescent Health and Medicine, Geneva. Geraadpleegd op 4 oktober 2010 op het internet: http://whqlibdoc.who.int/hq/2004/WHO_FCH_CAH_04.3_eng.pdf

Brown, A.; Jejeebhoy, S.J.; Shah, I. & Yount, K.M. (2001) *Sexual Relations among young people in developing countries: evidence from WHO case studies*, World Health Organisation, Geneva.

- Buikema, R. & Van der Tuin, I. (2007) *Gender in media, kunst en cultuur*. Uitgeverij Coutinho, Bussum.
- Cleland, J.; Ingham, R. & Stone, N. (2001) 'Asking young people about sexual and reproductive behaviours: Illustrative Core Instruments' UNDP, UNFPA WHO & World Bank. Geraadpleegd op 13 september 2010 op het internet: http://www.who.int/reproductivehealth/topics/adolescence/sample_core_instruments.pdf
- Danz, M. & Vogels, T. (1994) 'Hoe kan een jongen nou maagd blijven? Kennis en opvattingen van Turkse en Marokkaanse jongens en meisjes over seksualiteit', *Jeugd & Samenleving* 24:622-639.
- Daulaire, N.; Leidl, P.; Mackin, L.; Murphy, C. & Stark, L. (2002) 'Promises to Keep: The Toll of Unintended Pregnancies on Women's Lives in the Developing World', Global Health Council, Washington DC. Geraadpleegd op 23 september 2010 op het internet: <http://www.globalhealth.org/assets/publications/PromisesToKeep.pdf>
- Davidson, R. & Sauerteig, L. (eds.) (2008) *Shaping sexual knowledge : a cultural history of sex education in twentieth century Europe*, Routledge, London.
- De Boer, S. (1989) 'Als je je benen spreidt, kan je maagdenvlies scheuren' : de seksuele opvoeding van Marokkaanse meisjes.' *Opzij* 17 (6):74-75.
- DeJong, J. & El-Khoury, G., (2006) 'Reproductive health of Arab young people', *British Medical Journal* 333:849-51.
- DeJong, J.; Jawad, R.; Mortagy, I. & Shepard, B. (2005a) 'The Sexual and Reproductive Health of Young People in the Arab Countries and Iran.' *Reproductive Health Matters* 13 (25):49-59.
- DeJong, J. & (2005b) *Breaking the Silence and Saving Lives: Young People's Sexual and Reproductive Health in the Arab States and Iran*, Harvard School of Public Health.
- DeJong, J.; Shepard, B., Roudi-Fahimi, F. & Ashford, L. (2007) 'Young People's Sexual and Reproductive Health in the Middle East and North Africa', Population Reference Bureau, Washington DC.
- De Koning, A. (2009) *Global dreams: Space, Class and Gender in Middle Class Cairo*, The American University in Cairo Press, Cairo.
- De Wachter, N. (1995) 'Een kwantitatief onderzoek bij leerkrachten naar de relationele en seksuele vorming in het secundair onderwijs', *Impuls voor onderwijsbegeleiding* 25 (3):139-148.
- Dhillon, N. & Yousef, T. (eds.) (2009) *Generation in Waiting: The Unfulfilled Promise of Young People in the Middle East*, Brooking Press, Washington DC.

- Duberstein Lindberg, L.; Santelli, J. S. & Singh, S. (2006) 'Changes in Formal Sex Education: 1995-2002', *Perspectives on Sexual and Reproductive Health* 38 (4):182-189.
- Emmerson, L. (2010) 'Does sex and relationships education work? A Sex Education forum evidence briefing', Sex Education Forum, Londen. Geraadpleegd op 17 januari 2010 op het internet: http://www.ncb.org.uk/pdf/SEF_does_SRE_work_2010.pdf
- Farah, N. (1991) 'Our Bodies, Ourselves: The Egyptian Women's Health Book Collective', *Middle East Report* (173):16-25.
- Fargues, P. (1997) 'State Policies and the Birth Rate in Egypt: From Socialism to Liberalism', *Population and Development Review* 23 (1):115-138.
- Farnam, F.; Pakgozar, M.; Mirmohamadali, M. & Mahmoodi, M. (2008) 'Effect of sexual education on sexual health in Iran', *Sex Education* 8 (2):159-168.
- Forrest, S.; Strange, V. & Oakly, A. (200) 'What do young people want from sex education? The results of a needs assesment from peer-led sex education programme', *Culture, Health & Sexuality* 6 (4).
- Foster, A.; Polis, C.; Rouhana, A.; Trussell, J. & Wynn, L. (2005) 'Reproductive health, the Arab world and the internet: usage patterns of an Arabic-language emergency contraception website', *Contraception*:130-7. Geraadpleegd op 22 juni 2010 op het internet: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16022853>
- Frans, E. (2000) *Concepttekst Goede Minnaars*, Sensoa, Antwerpen.
- Family Health International. (z.d.) 'Qualitative Research Methods Overview' In: *Qualitative Research Methods: A Data Collector's Field Guide*, Family Health International, North Carolina.
- Gettemans, W. (2007) *Kwalitatief onderzoek naar de informatiebehoefte omtrent relaties en seksualiteit bij islamitische jongeren*, Ongepubliceerde thesisverhandeling, Vrije Universiteit Brussel, Brussel.
- Haberland, N. & Rogow, D. (eds.) (2009a) *It's All One Curriculum: Guidelines for a Unified Approach to Sexuality, Gender, HIV, and Human Rights Education*. The Population Council, New York.
- Haberland, N. & Rogow, D. (eds.) (2009b) *It's All One Curriculum: Activities for a Unified Approach to Sexuality, Gender, HIV, and Human Rights Education*. The Population Council, New York.
- Haeri, N.; Blommaert, J.; Bowen, J. R.; Collins, J.; Doss, M.; Grimshaw, A.D.; Hymes, D. & Pasch, H. (1997) 'The Reproduction of Symbolic Capital: Language, State, and Class in Egypt [and Comments and Reply]', *Current Anthropology* 38 (5):795-816.

- Hamel, R.E. (1998) 'On Language, State, and Class in Egypt', *Current Anthropology* 39 (3):354-355.
- Harder, E. & Schimmel, A. (1983) *Arabische Sprachlehre*, Julius Groos Verlag, Heidelberg.
- Hartmann, Sara. (2007) *The Informal Market of Education in Egypt: Private Tutoring and its Implications*. In: *Youth, Gender and the City. Social Anthropological Explorations in Cairo*, Hüsken, T. (ed.). Goethe-Institut Egypt, Cairo, 87-118.
- Hegazi, S. & Khalifa, M. (2000) *Increasing the Coverage of Reproductive Health Issues in the Egyptian Press: Final Report*, The Population Council, New York. Geraadpleegd op 23 juni 2010 op het internet: <http://www.popcouncil.org/pdfs/frontiers/orsummaries/orsum15.pdf>
- Hirst, J. (2004) 'Researching young people's sexuality and learning about sex: experience, need, and sex relationship education', *Culture, Health & Sexuality* 6 (2):115-129.
- Holzner, B.M.; Kollmann, N. & Darwisyah, S.R. (2002) *East-West encounters on reproductive health practices & policies : Indonesian NGOS meet Dutch organisations*, Aksant, Amsterdam.
- Holzner, B.M. & Oetomo, D. (2004) 'Youth, Sexuality and Sex Education Messages in Indonesia: Issues of Desire and Control', *Reproductive Health Matters* 12 (23):40-49.
- Hooghe, M. (1992) 'De seksuele evolutie. Vlaamse voorlichtingsboeken en de beheersing van seksualiteit 1940-1970', *Jaarboek SRG*:73-83.
- Hüsken, T. (ed.) (2007) *Youth, Gender and the City. Social Anthropological Explorations in Cairo*, Goethe-Institut Egypt, Cairo.
- IPPF.(2003a) 'IPPF Charter on Sexual and Reproductive Rights', International Planned Parenthood Federation (IPPF), London. Geraadpleegd op 13 september 2010 op het internet: <http://www.ippf.org/NR/rdonlyres/6C9013D5-5AD7-442A-A435-4C219E689F07/0/charter.pdf>
- IPPF. (2003b). 'IPPF Charter Guidelines on Sexual and Reproductive Rights', International Planned Parenthood Federation (IPPF), London. Geraadpleegd op 13 september 2010 op het internet: <http://www.ippf.org/NR/rdonlyres/A6184E55-6F1F-4E9F-9C52-DA3EBB2E21AB/0/charterguidelines.pdf>
- IPPF. (z.d.) 'Understanding religious and political opposition to reproductive health and rights. A recourse guide', International Planned Parenthood Federation (IPPF), London. Geraadpleegd op 13 september 2010 op het internet: http://www.siecus.org/_data/global/images/Pol_Rel_Opp_Guide.pdf

- John Hopkins University. (2001) 'Jordanian Youth Survey: Knowledge, Attitudes and Practices on reproductive Health and Life Planning', John Hopkins University, Amman. Geraadpleegd op 23 september 2010 op het internet: <http://www.hpcpromise.com/cms/sites/default/files/researches/abstracts/Jordanian%20youth%20survey%202001.pdf>
- Khalaf, I.; Moghli F. & Froelicher, E. S. (2010) 'Youth-friendly reproductive health services in Jordan from the perspective of the youth: a descriptive qualitative study', *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 24 (2):321-331.
- Kirby, D. (2007) 'Emerging Answers 2007: Research Findings on Programs to Reduce Teen Pregnancy and Sexually Transmitted Diseases', *National Campaign to Prevent Teen and Unplanned Pregnancy*, Washington, DC.
- Kirby, D.; Laris, B.A. & Roller, L. (2005) 'Impact of Sex and HIV Education Programs on Sexual Behaviors of Youth in Developing and Developed Countries'. In: *Youth Research Working Papers*, Family Health International, North Carolina.
- Klaï, T. (2005) *Intergenerationeel onderzoek naar de communicatie over seksualiteit: een studie bij ouders en jongeren van 15 tot 21 jaar*, Ongepubliceerde doctoraatsverhandeling, Vrije Universiteit Brussel, Brussel.
- Klaï, T. & Ponjaert-Kristoffersen, I. (2005) 'Communicatie met ouders over relaties en seksualiteit. Islamitische jongeren aan het woord', *Cultuur Migratie Gezondheid* 2 (3):26-37.
- Klaï, T. & Vermeire, K. (2006) *Sources of information and assistance for young people: qualitative study of the sources of information and assistance desired by young people*. Sensoa, Antwerpen.
- Lestaeghe, R. (1993) *Onderzoeksmethoden in mens- en maatschappijwetenschappen. Een inleiding*, Vrije Universiteit Brussel, Brussel.
- Lodewijckx, E. & Hendrickx, K. (2000) 'Marokkaanse jongeren over seksualiteit', *Jaarboek SRG*:35-45.
- McNab, W. (1981) 'Advocating elementary sex education', *Health Education* 12:22-5.
- National Center for Educational Research and. Development (2001) 'Education and Development. National Report of Arab Republic of Egypt from 1990 to 2000', National Center for Educational Research and Development, Cairo. Geraadpleegd op 4 oktober 2010 op het internet: <http://www.ibe.unesco.org/International/ICE/natrap/Egypt.pdf>
- Nyanzi, S. (2004) 'Porno, Peers and Pleasure: Pertinent Sources of Sexuality Education for Adolescents in Sub-Saharan Africa', *Sexuality in Africa* 1 (2):13-14.

- Parker, R.; Wellings, K. & Lazarus, J.V.(2009) 'Sexuality education in Europe: an overview of current policies'. *Sex Education* 9 (3):227-242.
- Pellettieri, B. (2004) 'Television and the Internet: Important sources of sexual health information for youth', Advocates for Youth, Washington, DC. Geraadpleegd op 2 oktober 2010 op het internet: <http://www.advocatesforyouth.org/storage/advfy/documents/fsmedia.pdf>
- Picavet, C.; Visser, T. & Van Dam, A. (2004) Seksuele en reproductieve gezondheid in Nederland, 10 jaar na de ICPD-conferentie in Cairo (1994), Rutgers Nisso Groep, Utrecht. Geraadpleegd op 4 oktober 2010 op het internet: http://www.rutgersnissogroep.nl/productenendiensten/onderzoekpublicaties/factsheets/factsheets/Factsheet_Seksuele_en_reproductieve_gezondheid_in_.pdf
- Pick, S. & Palos, P. (1995) 'Impact of the family on the sex life of adolescents', *Adolescence* 30 (119):667-675.
- Plets, G. (2010) 'Wij trouwen allemaal als maagd. Allochtone vrouwen en seks: tussen traditie en emancipatie', *De Standaard*, 27 februari 2010.
- Population Council. (2010a) *Survey of Young People in Egypt. Preliminary Report*, The Population Council, New York. Geraadpleegd op 19 juni 2010 op het internet: http://www.popcouncil.org/pdfs/2010PGY_SYPEPrelimReport.pdf
- Population Council. (2010b) *Survey of Young People in Egypt. Final Report*, The Population Council, New York.
- Quilliam, S. (2004) 'Sex Education', *Journal of Family Planning and Reproductive Health Care* 30 (2):128-130.
- Rashad, H. & Osman, M. (2003) 'Nuptiality in Arab countries: changes and implications' In: *The new Arab Family*, Hopkins, N.S. (ed.) American University Cairo Press, Cairo, 20-50.
- Rashad, H.; Osman, M. & Roudi-Fahimi, F.(2005) 'Marriage in the Arab World', Population Reference Bureau, Washington DC (USA).
- Ravesloot, J. (1997) *Seksualiteit in de jeugdfase vroeger en nu: ouders en jongeren aan het woord*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Reem, L. (2007) 'AIDS as is', *Al-Ahram Weekly Online*, 20 - 26 December 2007. Geraadpleegd op 20 juni 2010 op het internet: <http://weekly.ahram.org.eg/2007/876/eg5.htm>
- Reinders, J. (2006) 'Expliciete seksuele vorming in ontwikkelingslanden: een interculturele aanpak', *Soa Aids Magazine* 3 (4):21-23.

- Rogow, D. & Haberland, N. (2005) 'Sexuality and relationships education: Toward a social studies approach', *Sex Education* 5 (4):333-344.
- Roling, H.Q.(1994) *Gevreesde vragen: geschiedenis van de seksuele opvoeding in Nederland*. Amsterdam University Press, Amsterdam.
- Roudi-Fahimi, F.; Ashford, L. & Khalil, K. (2008) 'Advancing research to inform reproductive health policies in the Middle East and North Africa', Population Reference Bureau, Washington DC (USA).
- Sālim, H. (2010) "al-ta'lim taḥdīf durūs "al-taqāfa 'al-ḡinsiyya" min 'al-manāhiḡ..wa-tulḡā 'aḡizā' min kitāb "al-'ulūm" 'al-muqarrar 'alā 'al-šahāda 'al-'i'dādiyya..wa mas'ul bi-l-wizāra: 'ilḡā'uhā lan yuḍarra 'al-tulāb wa-sanuḡawwiluhā li-'anšṡati', *al-yawm al-sābi'a*, 13 september 2010. Geraadpleegd op 15 september 2010 op het internet: <http://www.youm7.com/News.asp?NewsID=277284>
- Schönfeld, A. (2007) 'Composed Identities and Intercultural Love Stories in a Globalized World', In: *Youth, Gender and the City. Social Anthtopological Explorations in Cairo*, Hüsken, T. (ed.). Goethe-Institut Egypt, Cairo, 44-62.
- Seif El Dawla, A. (2000). 'Reproductive Rights of Egyptian Women: Issues for Debate', *Reproductive Health Matters* 8 (16):45-54.
- Sex Education Forum.(2010) 'Understanding Sex and Relationship Education. A Sex Education Forum Briefing', Sex Education Forum, Londen. Geraadpleegd op 18 januari 2011 op het internet: http://www.ncb.org.uk/pdf/SEF_understanding_SRE_2010.pdf
- Singerman, D. (1995) *Avenues of participation: familiy, politics and networks in urban quarters of Cairo*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Singerman, D. & Amar,P. (eds.) (2009) *Cairo Cosmpopolitan. Politics, Culture, and Urban Space in the New Globalized Middle East, Cairo Cosmpopolitan*. The American University in Cairo Press, Cairo.
- Smith, J. & Colvin, C. (2000) 'Getting to Scale in Young Adults Reproductive Health Programs', *Focus on Young Adults*, Pathfinder International.
- Soussi, A. (2007) 'Egypt fights ignorance on HIV/Aids', *BBC Middle East Online*, 1 December 2007. Geraadpleegd op 20 juni 2010 op het internet: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/7120737.stm
- Sprecher, S.; Harris, G. & Meyers, A. (2008) 'Perseptions of Sources of Sex Education and Targets of Sex Communication: Sociodemographic and Cohort Effects', *Journal of Sex Research* 45 (1):17-26.
- The World Bank , 2003. 'Arab Republic of Egypt, Gender Assessment', The World Bank, Washington DC

- Thijs, S. (2008) *Intevius rond seksuele voorlichting bij Marokkaanse moslimmoeders*, Ongepubliceerde thesisverhandeling, Vrije Universiteit Brussel, Brussel.
- UNFPA. (2004). *State of the World Population 2004: The Cairo Consensus at Ten: Population, Reproductive Health and The Global Effort to End Poverty*, United Nations Population Fund (UNFPA), New York. Geraadpleegd op 18 januari 2011 op het internet: http://www.unfpa.org/upload/lib_pub_file/327_filename_en_swpo4.pdf
- UNFPA. (2009). *Healthy Expectations. Celebrating Achievements of the Cairo Consensus and Highlighting the Urgency for Action*. United Nations Population Fund (UNFPA), New York.
- Van Ginneken, B.; Ohlrichs, Y.S.A. & Van Dam, A. (2004) *Zwijgen is zonde. Over seksuele vorming aan multiculturele en -religieuze groepen*. Rutgers Nisso Groep, Utrecht.
- Van Parijs, J. (1991) 'De effectiviteit van seksuele voorlichting: een kritische kijk op de bestaande seksuele en relationele opvoeding', *Rondom Gezin* 12 (4):185-193.
- Velle, K. (1990) 'Medische schoolinspectie, gezondheidsvoorlichting en seksuele opvoeding in België in de 19de en 20ste eeuw', *Pedagogisch tijdschrift* 15 (2):64-75.
- Vennix, P.& Vanwesenbeeck, I. (2005) *Seksualiteit en relaties van Turkse en Marokkaanse Nederlanders*. Uitgeverij Eburon, Delft.
- Wallmyr, G. & Welin, C (2006) 'Young people, Pornography, And Sexuality: Sources and Attitudes' *The Journal of School Nursing* 22 (5):290-295. Geraadpleegd op 18 januari 2011 op het internet: <http://jsn.sagepub.com/content/22/5/290.abstract>
- WHO. (2007) 'Misperceptions amongst boys in the Islamic Republic of Iran about sexual and reproductive health', World Health Organisation, Geneva. Geraadpleegd op 18 januari 2011 op het internet: http://www.who.int/reproductivehealth/publications/adolescence/boys_iran.pdf
- Wienese, I. (1997) 'Seksualiteit bij Turkse en Marokkaanse vrouwen', *MGV* 52 (2):128-140.
- Williams, C. (2008) *Islamic Monuments in Cairo: The Practical Guide*. The American University in Cairo Press, Cairo.

WEBSITES

Avert (2011) Avert. *AVERTing HIV and AIDS* [on line] via <http://www.avert.org/> (geraadpleegd op 18 januari 2011)

Blog Thaqaify [on line] via <http://blogthaqaify.wordpress.com/> (geraadpleegd op 4 december 2010)

CIA (2011) CIA – The World Factbook [on line] via

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/eg.html> (geraadpleegd op 24 november 2010)

National Children's Bureau. (2011) Sex Education Forum, Working together for quality sex and relationship education [on line] via <http://www.ncb.org.uk/sef/home.aspx> (geraadpleegd op 18 januari 2011)

DEEL 7

BIJLAGEN

1. UITNODIGINGSMAIL AAN RESPONDENTEN

Dear,

I am Ruth from Belgium, 23 years old and currently in my masters 'Arabic Languages and Cultures'. I live in Egypt since a year to study Arabic and write my master thesis about 'Sexuality Education in Egypt'. With this topic as title I want to find out several things:

- What are the different information sources young people use to inform themselves about sexuality and relations?
- What would young people like to change or to improve in the way sex education in Egypt is given today?

In order to get answers to this questions, I want to interview young people that are willing to talk about these issues. So I'm writing you with my question to be one of them. If you agree to be a participant, we will meet in November or December for an interview, we'll arrange place and time later. During the interview I will ask you questions like:

- Do you remember having sexuality education in school?
- Do you talk about sexuality issues at home? And if so, with who?
- Do you talk about sexuality and relations with your friends?
- If you have a question concerning sexuality and relations, who would you ask?
- Do you feel there is a need for a (better) sexuality education in Egypt?
- How would you prefer to have sexuality education?

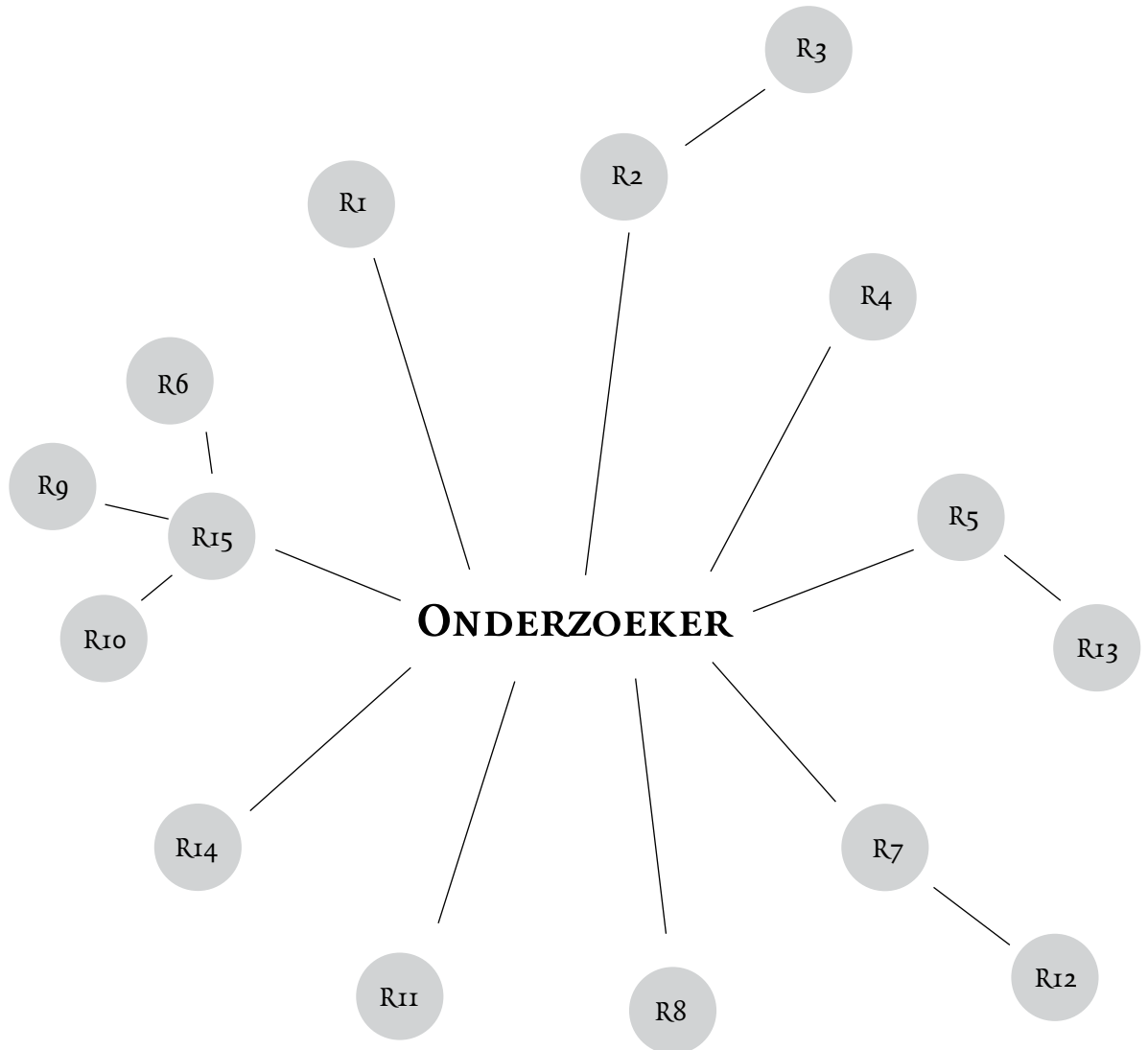
I am looking for personal experiences and ideas of young people, so there are no right or wrong answers. Some other important things you should know are that:

- The interview can be held in Arabic or English, as you prefer.
- The interview will be used only for my research and for no other purpose.
- You will stay anonymous .
- You are free to decide about what you want to talk.
- You are free to decide to stop your co-operation in this research at any time without giving a reason.

If you have any questions about my research, don't mind asking me! Hope to hear you soon,
Ruth.

ruth.vandewalle@gmail.com 010 36 49 227

2. DIAGRAM VAN DE RELATIES TUSSEN DE RESPONDENTEN

3. TOPICLIJST

3.1. INTRO

- opzet van het onderzoek
- opname
- rechten
 - enkel in kader van onderzoek
 - vrij om al dan niet antwoorden: geen juiste/foute antwoorden
 - anonimiteit
 - stopzetten van medewerking
- Demografische kenmerken
 - leeftijd/geboortedatum
 - broers/zussen
 - beroep ouders
 - opleiding /beroep
 - woonplaats
 - middenklasse

3.2. ALGEMEEN

In kaart brengen van beleving/ervaringen met betrekking tot het praten over seks en relaties
eerste reactie/ gevoel bij onderzoek en praten over seksuele opvoeding

- makkelijk/moeilijk? waarom?
- met wie?
- wat geleerd?

3.3. GEZIN

- hoe contacten met ouders?
- verschil vroeger/nu?
- lichamelijkheid? beleving – ervaring
- welke informatie? vaardigheden?

- op welke manier?
- terecht met vragen – onzekerheden?
- wat gemist? wat goed? waarom?
- verschil vader – moeder – broers – zussen
- taak van ouders?
- hoe zelf met kinderen willen omgaan? welke boodschappen geven?
- invloed op relatie – en seksualiteitsbeleving nu?

3.4. SCHOOL

- hoe komt seks/relaties aan bod?
- informatie/vaardigheden
- wat is (was) goed? waarom (gelinkt aan inhoud of persoon)? wat slecht en kon beter?
- wat is taak van school hierin? wat – op welke manier – door wie – wanneer
- wat wil je dat je kinderen zouden leren op school hierover?
- invloed op relatie – en seksualiteitsbeleving nu?

3.5. PEERS

- waarover wordt gepraat?
- met wie? Vrienden/klasgenoten? Zelfde geslacht, ander geslacht?
- op welke manier?
- informatie? vragen/onzekerheden?
- waarom beter met ene dan met andere?
- evolutie tijdens opgroeien?
- evaluatie? Nuttig?
- invloed op relatie – en seksualiteitsbeleving?

3.6. ERVARING

- bron van informatie?
- wat geleerd?
- evaluatie?

3.7. MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

- beeld van seks/relaties in media?
- wat haal je eruit? wat leer je ervan?
- invloed op relatie – en seksualiteitsbeleving?
- informatiebronnen:
 - televisie
 - films
 - porno
 - boeken
 - tijdschriften
 - internet
 - andere?
- wat is goed? waarom?
- behoeften/noden? op welke manier?

3.8. DIENSTVERLENING EN PROFESSIONELE ORGANISATIE

- Artsen, verpleegkundigen, apothekers, ngo's, hotlines en jongerencentra
- Nuttige bron?
- wat verwacht je van deze? welke rol? op welke manier?

3.9. INFORMATIENODEN EN -BEHOEFTE

- waar ga je naartoe met een vraag/onzekerheid/probleem?
- wat kan beter met betrekking tot seksuele vorming?
 - wat wil jij weten?
 - waar wil je meer over terugvinden?
 - heb je vragen op dit moment?

4. LOGBOEK

INTERVIEW 1: R10

Het eerste interview! Om half zeven 's avonds bij mij thuis op het balkon bij kaarslicht en thee. Na wat gepraat over koetjes en kalfjes gingen we van start. Het hele interview werd in het Arabisch gehouden. Wanneer er woorden waren die ik niet kende, vroeg ik R10 om een vertaling, aangezien ze ook Engels kan, was dat geen probleem. R10 wilde niet meteen dat het interview werd opgenomen, ze wilde eerst de thema's overlopen en dan pas opnemen. Uiteindelijk deed ik het interview terwijl ik noteerde, dus is er geen opname en dus ook geen transcriptie, wel een verslag. Het interview duurde ongeveer een uur.

R10 en ik kennen elkaar via een gemeenschappelijk vriend. We zagen elkaar twee keer voor het interview, maar praten met elkaar alsof we al veel langer vrienden zijn: open en gemoedelijk. Het was vreemd voor mij om mijn rol naar die van onderzoekster te veranderen. Het begin van het interview was dan ook een beetje onduidelijk, waardoor ik haar niet kon uitleggen dat ze anoniem zou blijven en welke rechten ze had. Dat gebeurde dan wel achteraf. Ook merkte ik dat ik tijdens het interview niet echt neutraal was, maar eerder akkoord ging met de manier waarop ze dingen aanpakte.

Volgend interview wil ik voor mezelf meer gestructureerd te werk gaan. De topiclijst afwerken in de volgorde die door het gesprek wordt bepaald, maar niet terugkeren op thema's zoals ik in dit interview deed.

INTERVIEW 2: R5

Ook het tweede interview vond plaats bij mij thuis. Ik had R5 ontmoet op een concert via gemeenschappelijke vrienden en we waren al eens samen naar de film geweest. Zoals het gebruikelijk is in Cairo, beschouwen we elkaar als vrienden (ook al zagen we elkaar nog maar twee keer) en praten we openlijk met elkaar. Het interview vond plaats rond vier uur in de namiddag en duurde iets meer dan een uur. We praatten Arabisch en als ik een woord niet verstond, vertaalde R5 of gaf hij meer uitleg. Het interview werd opgenomen.

INTERVIEW 4: R14

Het interview vond plaats in een rustige kunstbar op maandagnamiddag. Ik kende de informant al van tevoren via gemeenschappelijke vrienden en ook al kennen we elkaar niet erg goed, er is een gevoel van vertrouwelijkheid en openheid. Ik was niet meteen van plan om vandaag al een interview te doen en had ook mijn opnemer niet mee, maar uiteindelijk begonnen we te praten over mijn thesis

en besloten we toch maar een interview te doen. R14 praatte heel open, zonder scrupules, soms wat stiller aangezien het duidelijk was dat de mensen aan de tafels naast ons hun oren net iets meer spitsten dan gebruikelijk is. Het interview met R14 duurde een klein uur.

INTERVIEW 5: R2

Het interview vond plaats in bij mij thuis. R2 is goed bevriend met een Belgische vriendin van mij en we hadden elkaar voor het eerst ontmoet een paar dagen tevoren bij haar thuis. Hij was meteen bereid om mee te werken en bood hulp aan om mee te gaan naar scholen en te vragen naar curricula. Het interview duurde zo'n vijftig minuten.

INTERVIEW 6: R7

Ik ontmoette R7 via een Nederlandse vriendin die een mail rondstuurde met daarin mijn oproep om mensen mogen interviewen. R7 belde me zelf op en zei dat hij geïnteresseerd was om mee te werken. Hij was in de buurt van downtown waar ik woon en ik besloot mijn werk stil te leggen en met hem iets te gaan drinken bij wijze van kennismaking. We dronken koffie in een straatcafé en praatten over seksuele opvoeding in Egypte. De sfeer was wat gespannen omdat we in een drukbevolkt café zaten en ik voelde dat oren wederom gespist werden. Ik was die dag ook wat kortaf omdat ik aan de telefoon het gevoel had dat R7 ietwat te enthousiast was om mij te ontmoeten en ik wilde duidelijk maken dat ik enkel geïnteresseerd was om hem te interviewen.

Na deze korte ontmoeting spraken we dezelfde week nog af voor het interview. Het was rond elf uur 's avonds en de sfeer was veel meer ontspannen dan de eerste keer. We zaten in zijn favoriete straatcafé in de buurt van Khan el Khalili en dronken thee. Er werd muziek gespeeld en er waren dit keer geen oren die meeluisterden zodat we rustig en openlijk konden babbelen. Ik had een goed gevoel bij het interview. Ik nam niet op omdat R6 dat liever niet wilde. Het interview duurde ruim anderhalf minuten.

INTERVIEW 7: R8

Ik zag R8 één maal vorig jaar op café toen we elkaar ontmoetten via een gemeenschappelijke vriend. Toen ik hem opnieuw ontmoette op een feestje, vertelde ik over mijn thesis en vroeg hem of hij een respondent wilde zijn. Ik stuurde hem de uitnodigingsmail en hij stemde in. We ontmoetten elkaar op vrijdagavond rond 6 uur op het dakterras van hotel Odeon. Na een leuk gesprek over het werk van R8 vertelde ik over mijn thesis en begonnen we aan het interview. De sfeer was heel open en ik had gevoel dat R8 geen moeite had met praten. Het interview duurde iets langer dan een uur.

INTERVIEW 8: R4

Ik ontmoette R4 via een Egyptische vriend die ik dan weer ontmoette via een Italiaanse vriendin. We ontmoetten elkaar op vrijdagavond laat in een straatcafé in downtown. R4's vriend had een paar mensen verteld over mijn onderzoek en hij was zelf ook geïnteresseerd om een interview te doen, maar wachtte nog af. Hij zou eerst dit interview bijwonen en dan zien. We praatten wat heen en weer bij wijze van kennismaking. Toen ik vertelde over mijn project was R4 geïnteresseerd en bereid om openlijk te praten. Hij gaf aan niet beschaamd te zijn en ik had het hele gesprek het gevoel dat hij in een onomwonden taal eerlijk antwoordde op mijn vragen. Het interview duurde ongeveer een uur.

INTERVIEW 9: R1

R1 is de buurjongen van een paar Belgische vriendinnen. We zagen elkaar een paar keer bij hen thuis en ik toen ik hem de introductiemail stuurde met de vraag mee te werken aan mijn onderzoek, stemde hij meteen toe. We ontmoetten elkaar op zondagmorgen rond half twaalf in een coffeeshop in Zamalek en in een ontspannen sfeer interviewde ik R1. Alhoewel hij soms verlegen leek, had ik het gevoel dat hij openlijk en eerlijk praatte. Het interview duurde een uur.

INTERVIEW 10: R3

Dit Interview vond onverwachts plaats. R1 had een paar vrienden over mijn onderzoek verteld en een vriend van hem was bereid om mee te werken. Nadat ik R1 had geïnterviewd gingen we samen naar Mohandeseen om R3 te ontmoeten en ik deed dezelfde dag nog een interview. We reden een tijdje rond in de auto en leerden elkaar op die manier wat kennen. Daarna zaten we met z'n drieën in de Cilantro in Mohandeseen en interviewde ik R10. Hij praatte heel openhartig, op zo'n manier dat ik soms verlegen werd toen ik het personeel en sommige gasten net iets te veel zag langskomen bij onze tafel. Ik had niet het gevoel dat R10 iets achterhield, hij deelde al zijn ervaringen met mij en leek heel comfortabel.

INTERVIEW 13: R11

R13 leerden elkaar kennen in een filmworkshop. We werden snel goeie vrienden en praten openlijk met elkaar over veel zaken. Het interview vond plaats op een vrijdagochtend in het huis van een gemeenschappelijke vriend. In het kader van de documentaire waar we beide aan meewerken, werd het interview opgenomen op camera, dit uiteraard na onderlinge toestemming. Het interview werd gedeeltelijk bijgewoond door de gemeenschappelijke vriend, deze keek echter van op een afstand toe en onderbrak het gesprek niet. Het interview duurde ongeveer een uur.

INTERVIEW 12: R9

Het twaalfde interview vond plaats in het huis van R15 's avonds en duurde zo'n anderhalf uur. R9 is een goeie vriend en had er geen problemen mee openlijk met mij te praten. Het interview verliep vlot, alhoewel er soms onderbrekingen waren door telefoongesprekken of mensen die binnenkwamen in de kamer.

INTERVIEW 14: R12

R12 werd aan mij geïntroduceerd door R7. We hadden elkaar eenmaal ontmoet en iets samen iets gedronken en daarna enkele telefoongesprekken gehad voor ik haar interviewde. R12 nodigde me uit bij haar thuis voor het avondeten en ik werd meteen geïntroduceerd bij de familie. We aten gezellig samen en trokken ons daarna terug in haar slaapkamer voor het interview. R12 praatte heel openlijk en to the point. In het midden van het interview kwam haar nicht bij ons zitten, ze onderbrak het interview af en toe, maar ik had niet de indruk dat haar nabijheid de antwoorden van R12 beïnvloedden.

INTERVIEW 15: R13

R13 werd aan mij geïntroduceerd via R2. We zagen elkaar eenmaal voor ik haar interviewde, maar ik voelde meteen een grote openheid. Ik interviewde R15 bij haar thuis. Nadat we thee dronken, begonnen we aan het interview dat zo'n twee uur duurde en heel vlot en openlijk verliep. R13 vernoemde tijdens het interview enkele Arabische blogs waar over seksualiteit wordt gesproken: een interessante bronnen om te vertalen!

5. HET EGYPTISCHE ONDERWIJSSYSTEEM

Aangezien in dit onderzoek meermaals wordt verwezen naar het Egyptisch onderwijs, wordt hier een kort overzicht gegeven het schoolsysteem. Meer over het Egyptische educatiesysteem kan ook gevonden worden in het derde hoofdstuk van deel twee onder ‘3.3. Jongeren’.

In 1950 maakte Minister van Onderwijs Taha Hussein het Egyptische onderwijs (met uitzondering van de universiteiten) gratis voor iedereen. Later maakte President Gamal Abdel Naser ook de universitaire educatie gratis maar onder invloed van de enorme bevolkingsgroei en het tekort aan middelen, ging de kwaliteit van het onderwijs ging sterk achteruit. Toen Nasers opvolger Anwar Sadat de deuren van het socialistische Egypte openzette voor het vrijemarktkapitalisme, werd in het onderwijs teruggegrepen op het koloniale onderwijssysteem. Terwijl de arme bevolking gebruik bleef maken van het publieke onderwijs, kregen rijkere families de mogelijkheid om hun zonen en dochters naar private scholen of taalscholen (*madāris luġāt*) te sturen. Dit is echter een serieuze investering waarvoor elk jaar duizenden Egyptische ponden per jaar worden neergeteld (Hartmann in: Hüsken ed. 2007, 93).

Alhoewel er in het onderwijs sprake is van een sterke stratificatie op basis van klassenverschillen, worden alle curricula, schoolboeken en examens – voor zowel het regerings- als het privaatonderwijs – vanuit de het Ministerie van Onderwijs vastgesteld en gecontroleerd.

Het onderwijssysteem bestaat uit vier graden:

- Lagere school (*madrassa ’ibtidā’īya*): zes jaar
- Middenschool (*madrassa ’i’dādīya*): drie jaar
- Middelbare school (*madrassa tānawīya*): twee jaar
- Universiteit (*’al-gāmi’a*): vier jaar

Het basisonderwijs (de lagere- en middenschool) zijn verplicht. De middenschool is gesplitst in een algemeen- en een beroepsonderwijs (Population Council 2010b, 52). Terwijl jongeren in de algemene school worden voorbereid op het universiteit onderwijs, krijgen jongeren in het beroepsonderwijs een opleiding die zich toespitst op handel, industrie of landbouw.

De schoolcarrière van Egyptische scholieren, is afhankelijk van de resultaten die ze behalen tijdens de centrale examens. Het onderwijssysteem zorgt ervoor dat jongeren onder grote sociale druk staan om hoge cijfers te behalen zodat ze de meest gegeerde studies – geneeskunde, tandheelkunde en ingenieur – kunnen aanvangen. Dit, samen met de slechte kwaliteit van de lessen op school, vormt de oorzaak voor het feit dat bijna alle Egyptische jongeren naschoolse privélessen volgen (Hartmann in: Hüsken ed. 2007, 93).

6. INTERVIEWS

RESPONDENT 1

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

- man
- 19 jaar
- 1 broer: 21 jaar
- scholing:
 - lager onderwijs: Engelstalige privéschool
 - middelbaar onderwijs: Engelstalige privéschool
 - hoger onderwijs: staatsuniversiteit

ALGEMEEN

R1 heeft geen probleem om over seksualiteit te spreken, het is voor hem iets gewoons dat hij altijd met zijn vrienden doet.

HET GEZIN

R1 woont thuis enkel met zijn vader en zijn broer, zijn moeder overleed twee jaar geleden. Hij zegt dat zijn leven bestaat uit studies, leren en vrienden. Vooral zijn vrienden zijn belangrijk en hij is dus niet veel thuis. Hij herinnert zich geen enkel gesprek met zijn vader over seksualiteit of puberteit. Wel praat hij met zijn broer, in de trant van ‘die heeft dat gedaan en die doet dat’, maar er wordt vooral om het onderwerp heen gepraat en er geen sprake van duidelijke informatie. Die haalt R1 bij zijn vrienden.

Als hij zelf kinderen heeft, heeft R1 geen problemen om met hen over seksualiteit te praten. Hij zegt dat de Egyptische maatschappij altijd maar meer *open-minded* wordt en er vroeger geen sprake was van meisjes en jongens die als vrienden met elkaar omgingen. R1 zou met dochters wel minder babbelen dan met zonen, meisjes die moeten dingen dan met hun moeder bespreken.

DE SCHOOL

R1 zat in een gemengde school en had een goeie band met veel leraren. Tot nu heeft hij contact met sommige van hen. Ze gingen samen uit en R1 herinnert zich *sir Osama*, een man van rond de veertig die niet getrouwd was maar samenwoonde met zijn vriendin. Hij praatte buiten de les met R1 en andere leerlingen over vrouwen en relaties, maar het was meer grappen (*hizār*) dan serieuze gesprekken.

R1 ging meestal wel naar school, maar niet altijd naar de les. Hij volgde privéles na de schooluren en kreeg die lessen vaak van de schoolleraar. In derde 'i'adādt herinnert R1 zich enkel de privéles biologie. De les werd in het Engels gegeven en ging over de reproductieve organen van man en vrouw, hoe sperma eruit ziet en hoe eicellen gevormd worden. Er werd ook uitgelegd 'hoe baby's worden gemaakt', maar daarbij werden geen details gegeven. De seksuele daad zelf kwam niet aan bod in de les. Er werd veel gelachen en er werd gegrapt, maar de leraar was serieus en er was geen spanning van diens kant uit. Er was ook ruimte om vragen te stellen, maar dan enkel in een wetenschappelijk kader. Voor R1 werd er in de les nieuwe informatie gegeven, hij begreep het onderwerp. Ook ziektes zoals aids werden behandeld, maar volgens R1 werd er niet over contraceptie gesproken.

R1 vond de les goed, het helpt om dingen te leren begrijpen maar hij vindt dat er meer informatie moet gegeven worden en dat er ook over relaties moet gepraat worden.

PEERS

Met zijn vrienden praat R1 het meest over seksualiteit. Vanaf de leeftijd van twaalf à dertien jaar werd er gepraat over relaties en hoe je een relatie moet beginnen, ook over contraceptie. Praten met vrienden is heel normaal. Er wordt vooral met jongens gebabbeld. R1 herinnert zich dat hij toen hij klein was, zo'n vijf à zes jaar, hij met zijn nichtje die toen dezelfde leeftijd had, al spelenderwijs een romance had. Ze waren zeer close en hij praatte met haar over seksualiteit en hoe relaties te beginnen.

'De grote ontdekking' deed R1 toen hij in de eerste 'ibtidā'ī zat, hij was zo'n tien jaar oud. Een vriendje kwam naar hem en ze praatten over hoe je een relatie moet beginnen. Het vriendje wist precies hoe alles in elkaar zat. Hij vertelde R1 'de man doet zo en zo en de vrouw doet zo en zo'. Dit was het moment waarop R1 snapte hoe kindjes werden gemaakt op een duidelijke manier.

Later in de universiteit werd er meer openlijk gepraat over relaties en ervaringen. Volgens R1 weten niet alle vrienden evenveel, maar geven ze wel juiste informatie.

ERVARING

R1 ontdekte hoe een meisjeslichaam eruit zag toen hij zo'n 6 jaar oud was. Andere ervaringen werden niet genoemd.

MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

Volgens R1 was de mediawereld toen hij zo'n 6 à 7 jaar was, nog heel gesloten. Nu is er veel meer openheid op televisie en in de media.

R1 leest in het algemeen niet veel. Over seksualiteit en relaties leest hij dan ook nooit, noch in kranten of magazines, noch op het internet.

Een belangrijke bron voor R1 waren pornofilms. Toen hij veertien à vijftien jaar oud was, keek hij samen met vrienden op het internet en gaven ze elkaar links door. In derde *adāḍī* kwamen ook de eerste mobiele telefoons met video op de markt en er werden via de mobiel heel veel films uitgewisseld en bekeken. Ook waren er op dat moment nog video's, maar die verdwenen later.

Voor R1 zijn films interessant omdat je nieuwe dingen ziet, met onder meer technieken. Met vrienden wordt er niet veel gepraat over de films, het gebeurt wel dat een film besproken wordt als er iets vreemd in gebeurt bijvoorbeeld. R1 vind films nuttig, maar hij zegt dat ze *ḥarrām* zijn. Hij weet niet hoe hij dat weet, maar het is volgens hem algemeen geweten dat seksfilms verboden zijn, net zoals seks voor het huwelijk. Dat wordt volgens R1 soms vernoemd op televisie in religieuze programma's.

DIENSTVERLENING EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES

R1 raadpleegde nog nooit professionelen in verband met seksualiteit.

INFORMATIEBEHOEFTE

R1 vind de seksuele opvoeding die hij gehad heeft niet slecht, maar er is zeker plaats voor verbeteringen. Belangrijke rollen zijn volgens hem weggelegd voor de school en voor de ouders. Al van jongs af aan zou er over seksualiteit moeten gesproken worden. Het grote probleem volgens R1 is dat iedereen alles op een willekeurige manier weet ('*ašwā'ī*'). De ene weet meer dan de ander op een ander moment. Het zou beter zijn als iedereen alles weet op één moment.

RESPONDENT 2

NOTA'S

R2 heeft geen probleem om te praten over seksuele educatie en zijn persoonlijke ervaringen ermee. Hij zegt dat seks een van de redenen is waardoor we hier allemaal gekomen zijn. Het is niet *'tb*. Met zijn vrienden is het heel gewoon om over seks en seksualiteit te praten.

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

- man
- 21 jaar
- 2 broers: 23 en 25 jaar
- scholing:
 - lager onderwijs: privéschool
 - middelbaar onderwijs: staatsschool
 - hoger onderwijs: privé universiteit > nog bezig met opleiding

HET GEZIN

R2 herinnert zich niet ooit met zijn vader en moeder over seks gepraat te hebben. Wel met zijn broers en zijn neven en een oom die even oud was als hij. Toen zijn broer dertien jaar was en in de les biologie seksuele opvoeding had gekregen, keek hij naar de prentjes van het boek en besprak alles met zijn broers en neven. Hij snapte niet hoe hij er was gekomen en leerde dat van zijn broer en het biologieboek. Toen hij zestien jaar was had hij ook eens een gesprek met een oom (ongeveer 45 jaar) die heel open was en met hem sprak over seksualiteit.

Als hij zelf kinderen heeft, wil R2 zelf praten met zijn kinderen, hij zou hen graag een open opvoeding geven en openlijk praten over seksualiteit.

DE SCHOOL

In de derde *'i'adādi* kreeg R2 op school een hele unit over voortplanting van mens, dier en plant in de les wetenschappen. In het deel over de mens stonden tekeningen met de mannelijke en vrouwelijke organen en daaronder tekst en uitleg. R2 zat in een jongensschool en de les werd door een lerares gegeven. Ze was zenuwachtig, beschaamd en zweette en verliet uiteindelijk de klas. Een andere leraar nam de les over. Het onderwerp werd ook nog eens in de privéles behandeld. Daar was R2 enige jongen met drie meisjes die de hele tijd giehelden. R2 herinnert zich dat de leraar het onderwerp

helemaal niet wetenschappelijk benaderde en met straattaal (vuile woorden) het onderwerp besprak. Deze lessen vormden voor R2 niet echt een belangrijke bron, hij had op dat moment al alles ontdekt met zijn broers.

In de les werden ook soa's behandeld en er was een les over contraceptie. Het onderwerp was ook examenstof en er werd een vraag gesteld over de mannelijke geslachtsorganen en de onderdelen die op een tekening moesten aangeduid worden.

PEERS

R2 verteld het verhaal van hij en zijn vrienden die als 7-jarigen een condoom op straat vonden. Ze dachten eerst dat het een ballon was, maar zijn broer legde hem uit dat ze een condoom hadden gevonden.

De manier waarop R2 met zijn vrienden praat over seksualiteit is soms *kalām zibāla* (vuile praat), soms praten ze op een 'goeie' manier. Onderwerpen die worden besproken zijn relaties en hoe relaties aan te gaan en technieken om goeie seks te hebben. R2 praat openlijk over seks maar alleen met zijn dichte vrienden. Hij vindt het goed zoals het is, maar vond het alleen moeilijk dat zijn vrienden hem niet steunden toen hij een relatie had met een Belgisch meisje. Zijn vrienden vonden dat cultuurverschillen niet goed waren in een relatie.

ERVARING

R2 had in zijn leven drie relaties. Hij was samen met een Egyptische toen hij zestien was, maar voelde zich gevangen in de relatie omdat er al heel snel heel serieus werd gedaan en er over trouwen werd gesproken. Daarna had hij twee relaties met Belgische meisjes. Zij leerden hem om meer open te zijn en openlijk te praten. R2 zegt dat hij zonder deze relaties nooit met mij een interview kunnen gedaan hebben, hij zou beschaamd geweest zijn. Ook hebben ze hem aan het denken gezet over homoseksualiteit. Voordien vond hij gays iets afschuwelijk, nu heeft hij het idee leren aanvaarden.

Met zijn vriendinnetjes had R2 ook zijn eerste seksuele ervaringen. Die vormden voor hem een heel belangrijke bron.

MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

R2 geeft aan geen gebruik te maken van boeken, tijdschriften of televisie als bron voor seksuele educatie. Het internet is wel een belangrijke bron. Na zijn eerste seksuele ervaringen voelde hij dat zijn partner niet bevredigd was en begon hij op te zoek op het net hoe hij haar kon doen genieten.

Via Google zocht hij onderwerpen op in het Arabisch. Hij vond veel informatie op religieuze websites. Deze informatie was bedoeld voor getrouwde mensen, maar waren evengoed nuttig voor hem. R2 zoekt op in het Arabisch omdat het snel gaat en hij makkelijker informatie vindt in zijn moedertaal. Hij vindt de informatie betrouwbaar en nuttig en zegt ook dat alle informatie die hij nodig heeft te vinden is.

R2 was er zelf niet over begonnen, maar als ik ernaar vraag, geeft hij aan dat porno eigenlijk zijn vroegste bron is. Toen hij zeven jaar oud was, keek hij samen met zijn broers naar video's. Hij ontdekte op die manier hoe een vrouw eruit ziet, maar geeft aan dat het onderwerp hem op dat moment helemaal niet bezighield. Het vormde dat ook niet echt een informatiebron, gewoon iets 'for fun'. Later was porno voor R2 een bron om meer te weten te komen over technieken en standjes die kunnen gebruikt worden.

DIENSTVERLENING EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES

Deze vormen voor R2 geen bron van informatie. Als ik vraag naar de Aids Hotline weet hij dat er zoiets bestaat in Egypte, maar daar zou hij nooit gebruik van maken. Het internet is een veel makkelijkere, snellere en anonieme bron.

INFORMATIEBEHOEFTE

R2 heeft het gevoel dat hij alles weet wat hij wil weten. Als hij vragen heeft, zoekt hij dingen op via het net. Op de vraag of hij iets zou willen veranderen aan de manier waarop hij seksuele opvoeding heeft gekregen antwoord R2 negatief.

Als ik hem vraag om een volgorde te maken van belangrijkste bronnen, dan is het moeilijk omdat elke bron een andere soort informatie verschaft. Als er dan toch een rijtje moet, dan geeft R2 zijn ervaringen met partners de belangrijkste plek, daarna het internet en daarna porno.

RESPONDENT 3

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

- man
- 21 jaar
- 1 broer: 26 jaar
- 1 zus: 16 jaar
- scholing:
 - lager onderwijs: Engelstalige privéschool
 - middelbaar onderwijs: Engelstalige privéschool
 - hoger onderwijs: staatsuniversiteit

ALGEMEEN

R₃ is helemaal niet verlegen om over seksualiteit te praten, hij praat er veel over met vrienden en vindt het heel normaal.

HET GEZIN

R₃ heeft een goeie band met zijn familie. Hij praatte met zijn oudere broer over lichaamsveranderingen en nu ze ouder zijn wisselen ze ook ervaringen uit, in de trant van ‘ik heb dat en dat gedaan en het was leuk of net niet’. Zijn oudere broer vertelde R₃ alles te proberen, maar waarschuwde hem wel voor de gevaren en zei dat hij zeker condooms moet gebruiken, R₃ was toen zo’n zestien jaar oud. Met zijn zus praat R₃ nooit over seksualiteit of relaties. Met zijn vader maakt R₃ vooral seksueel getinte grappen. Er is niet echt sprake van informatie-uitwisseling. Volgens R₃ weet zijn vader dat hij ervaringen heeft, maar daar wordt verder niet over gesproken.

R₃'s moeder ontdekte dat hij met een meisje het huis uit kwam en waarschuwde hem. Ze zei dat het *harrām* was om seks te hebben voor het huwelijk en vroeg haar zoon waarom hij het doet. R₃ antwoordde dat hij gewoon doet wat hij wil. In dit geval is er ook niet echt sprake van informatie-uitwisseling.

R₃ wenst niet meer te praten over seksualiteit thuis. Volgens hem heeft de seksuele opvoeding die hij thuis genoot geen invloed gehad op zijn seksueel leven. Als hij zelf kinderen heeft, wil R₃ opener over het onderwerp praten, maar ook niet te veel. Hij zegt dat hij zijn eigen herinneringen zou delen met zijn zonen, en met zijn dochters enkel als ze het vragen.

DE SCHOOL

R₃ herinnert zich de les wetenschappen in derde 'i'adādī waar de menselijke reproductie werd onderwezen. Zijn klas was gemengd en er de lerares eiste dat er niet gelachen werd. Ze gaf de les en was niet verlegen, maar voor R₃ was de les niet nuttig omdat ze niet duidelijk was. Er werd onderwezen over seksueel overdraagbare aandoeningen, maar niet over contraceptie. Hij was zelf niet geïnteresseerd in de 'binnenkant' van de mens, maar wilde weten hoe 'langs de buitenkant' alles in zijn werk ging.

R₃ zou willen dat er meer praktijk word gegeven, dat dingen duidelijk worden in een film bijvoorbeeld. Ook wil hij dat er gepraat wordt over seksualiteit in de les.

PEERS

Sinds hij zo'n dertien jaar is, praten R₃ en zijn vrienden openlijk over seks. Volgens R₃ liegt iedereen en wordt er veel verzonnen. Hij zegt dat de jongens die echt ervaring hebben er niet mee hoeven te koop te lopen en het voor zichzelf houden. Met zijn vrienden praat R₃ over pornofilms die hij gezien heeft en over zijn ervaringen. Het zijn nuttige gesprekken waarin technieken en ideeën worden uitgewisseld. Er wordt op een normale manier gepraat. R₃ deelt bijvoorbeeld zijn ervaringen die hij heeft met meisjes in de zomer aan de noordkust. Ook wordt er gepraat over hoe een man een meisje gelukkig kan maken in bed. De gesprekken die R₃ met zijn vrienden heeft, hebben volgens hem geen invloed op zijn seksuele ervaringen.

ERVARINGEN

R₃ noemt zijn ervaringen de meest belangrijke bron. De eerste keer voelde hij dat zijn partner niet tevreden was. Daarna leerde hij door ervaring hoe je een meisje kan plezieren. Als ik vraag naar voorhuwelijkse seks in Egypte, zegt hij dat zo'n zeventig procent van de jongens ervaring heeft, bij meisjes iets minder. Hij geeft ook aan dat er graden zijn in seksuele ervaring en dat de meeste jongeren al gekust hebben (*franšāya*, French kiss), daarna heb je knuffelen, naakt zijn met elkaar, anale seks,... Het feit dat meer jongens dan meisjes ervaringen opdoen voor ze trouwen, kan enkel omdat veel jongens ervaringen hebben waar ze voor betalen. Ze gaan naar *gam'at al-duwwal* of andere bekende plaatsen en hebben ervaringen met prostituees.

MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

R₃ leest niet en heeft dan ook geen informatie gehaald uit boeken, kranten of via lezen op het internet. Ook op televisie heeft R₃ geen nuttige informatie gezien.

Via het internet of via mobiele telefoon kijkt R₃ naar pornofilms, sinds hij zo'n vijftien jaar is. Er was tussen vrienden sprake van een soort handel, een *barāyiz* (*barīza* is een tiende van een pond) is iemand die veel films heeft en ze uitdeelt en verhandelt.

DIENSTVERLENING EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES

Toen R₃ last had van enorme buikpijn, bezocht hij een dokter die hem vertelde dat de pijn kwam omdat hij opgewonden was, maar geen seks had en dat hij in het vervolg de daad moest vervolledigen eens hij opgewonden was.

Volgens R₃ is er geen rol weggelegd voor professionals, omdat de meeste mensen beschaamd zijn om te gaan.

INFORMATIEBEHOEFTE

R₃ zegt dat er eerst een paar dingen moeten veranderen in de maatschappij voor seksuele opvoeding kan aangepakt worden. Doordat er geen ruimte is voor experimenteren, is er een grote nieuwsgierigheid en frustratie. Eerst moet men leren om open te praten over het onderwerp. Hierbij moet steeds rekening gehouden worden met leeftijd.

RESPONDENT 4

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

- man
- 23 jaar
- 1 zus: 19 jaar
- scholing:
 - lager onderwijs: Engelstalige privéschool
 - middelbaar onderwijs: staatsschool
 - hoger onderwijs: staatsuniversiteit > afgestudeerd

ALGEMEEN

R4 heeft er geen problemen mee te praten over seksualiteit. Met zijn vrienden praat hij ook zonder problemen en openlijk over seksualiteit en relaties.

HET GEZIN

R4 heeft een goeie relatie met zijn ouders. Thuis werd er met geen enkel woord over seksualiteit gerept. Toen zijn lichaam begin te veranderen stelde R4 zich veel vragen, maar hij stelde ze nooit luidop en ging het onderwerp zelf niet aansnijden. Als hij zelf kinderen heeft, wil R4 er niet over praten thuis.

DE SCHOOL

R4 herinnert zich de les wetenschappen in derde 'i'adādī. In het lesboek stonden afbeeldingen van de mannelijke en de vrouwelijke voortplantingsorganen met namen en aanduidingen. R4 zat in een klas met enkel jongens en de lerares was beschaamd en sloeg het onderwerp over. Ze ging er vlug doorheen en begon na 10 minuten met een nieuw onderwerp (*hiya betišrah bi-l-'afiya*).

R4 verstond er niks van (*miš fāhim!*) en vond de les dan ook niet nuttig of toereikend. Als hij zelf minister van onderwijs was, zou R8 het onderwerp pas veel later aanpakken. Alles op zijn tijd. Zestien is volgens R4 de leeftijd waarop je alles moet weten. Omdat er in Egypte geen vrijheid is, zoals 'andukū ('bij jullie', verwijst hiermee naar het westen), waar je met je *boyfiend/girlfriend* kunt slapen voor het huwelijk, is er veel frustratie. Volgens R8 is praten over seksualiteit gevaarlijk omdat het de jongeren alleen maar doet ontwaken en zin doet krijgen om alles uit te proberen.

PEERS

R4 ziet zijn vrienden als meest belangrijke bron. Hij ontdekte alles via vrienden toen ze vanaf de leeftijd van veertien jaar, toen zijn lichaam begon te veranderen, praatten over seksualiteit en meisjes. Er is geen verlegenheid tussen hen, ze praten openlijk en R4 kreeg via zijn vrienden informatie over hoe meisjes eruitzien ‘langs onder’ enzo. De informatie van zijn vrienden is volgens R4 allemaal juist.

ERVARING

R4 heeft aan nog geen ‘echte seks’ gehad te hebben. Wel heeft hij met prostituees (*šaramīṭ*) ervaring opgedaan. Hij vertelt hoe hij in de auto op *gam‘at al-duwwal* (straat in Mohandeseen) meisjes oppikte van zijn leeftijd en ouder. Ze hadden geen seks, maar waren wel naakt met elkaar. R4 zegt hen geen geld te geven, maar sigaretten.

Nota In dit punt van het gesprek wist ik niet helemaal of R4 me de hele waarheid vertelde. Hij schepte op over zijn mannelijkheid en hoe hij als een leeuw zijn prooi (*farīsa*) zal omarmen. Wat voor dit onderzoek belangrijk is, is dat R4 aangeeft dat deze ervaringen hem ook kennis bijbrachten ‘over hoe met meisjes om te gaan’.

MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

Volgens R4 is er geen sprake van seks of seksualiteit in de Egyptische media. Alle films worden gecensureerd. Vroeger was het anders en droegen de meisjes nog korte rokjes.

Wanneer we over media praten, begint R4 spontaan over pornofilms en hoe hij die via satelliet ontvangt uit Europa, want ‘in Egypte is er niks’. Hij wisselt cd’s uit met vrienden en herinnert zich de eerste keer gekeken te hebben toen hij een jaar of vijftien was in de zomervakantie toen hij alleen was. Pornofilms vormen voor R4 een belangrijke bron. Hij weet alles over het lichaam van de vrouw en ontdekte wat het verschil is tussen een maagd en iemand die geen maagd is door naar porno te kijken.

Hij zegt dat ze heel nuttig zijn, maar *harrām*. Dat weet hij door erover gehoord te hebben. Ook seks buiten het huwelijk is *harrām* en daarom onthoud R4 er zich ook van.

R4 geeft aan niet te lezen. Wel las hij ooit een *kitāb ginsī* (boek over seks) dat hij van zijn vriend had gekregen toen hij zestien jaar was. Uit het boek leerde hij dat de lengte van het mannelijk geslacht niet belangrijk is. Dat was voor R4 belangrijke informatie, want de algemene mythe is dat een lang geslacht getuigt van mannelijkheid en ook in alle films wordt dat beeld bevestigd.

Televisie vormt voor R4 geen bron, al geeft hij later, als ik vraag naar zijn kennis over voorbehoedsmiddelen, wel aan dat hij de pil kent uit soapseries waar vrouwen het hebben over ‘de pil nemen om niet zwanger te worden’. Ook over ziektes zegt R4 kennis te hebben door erover te horen op televisie en in de media, maar dit wordt niet gespecificeerd.

Het internet vormt voor R8 geen bron. Hij zegt niet te lezen en zocht dan ook nog nooit iets op.

DIENSTVERLENING EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES

R4 raadpleegde nog nooit een professional voor informatie over reproductie of seksualiteit. Wel vertelt hij dat hij via zijn vrienden hoorde over condooms en later naar de apotheker ging om te gaan vragen was dat precies was. Hij ging naar een apotheek die niet in de buurt van zijn huis was, omdat hij geen argwaan wilde wekken wanneer de apotheker zijn vader zou inlichten over zijn nieuwsgierigheid naar condooms.

INFORMATIEBEHOEFTE

R4 heeft niet de behoefte om te lezen over seksualiteit. Hij zegt dat zien beter is dan lezen (al-‘ayn aḥsan min al-‘irāya). Films en ervaringen waren voor hem dan ook de belangrijkste bronnen, naast de gesprekken met zijn vrienden. R8 heeft het gevoel dat hij alles weet, het is goed zoals het is. Als hij vragen heeft of onzekerheden, dan stapt hij naar zijn vrienden of zou hij eventueel een vraag stellen aan zijn vader, maar hij zou wel verlegen zijn.

RESPONDENT 5

NOTA'S

R5 zegt geen problemen te hebben om openlijk over seksuele opvoeding te praten. Ik heb het gevoel dat hij eerlijk antwoord op mijn vragen en geen onderwerpen uit de weg gaat. Soms worden Arabische termen door Engelse vervangen of wordt er over seks en seksualiteit gepraat onder de term *al-mawḍū'* (het onderwerp).

R5 geeft me het adres van een website waar hij pornovideo's opzoekt: www.arabsexweb.com. Dit interview werd opgenomen en is uitgeschreven aan de hand van de volgorde van het gesprek. De thema's werden er achteraf tussen geplaatst.

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

- man
- 24 jaar
- 1 broer: 21 jaar
- scholing:
 - lager onderwijs: staatsschool
 - middelbaar onderwijs: staatsschool
 - hoger onderwijs: staatsuniversiteit >afgestudeerd

ALGEMEEN

R5 vindt het onderwerp 'seksuele opvoeding' interessant. Hij vindt het jammer dat er niet open over seksualiteit gepraat wordt en dat mensen zich geen houding weten te geven wanneer het onderwerp aan bod komt. Seks was nochtans altijd aanwezig in de Arabische maatschappij. R5 refereert naar verhalen als 1001 nacht en erotische tekeningen. Volgens R5 werd seks vroeger niet gezien als een taboe, maar eerder als een privé onderwerp, iets dat buiten de maatschappij staat.

Nu is seks in de Egyptische maatschappij een commercieel goed geworden, iets dat 'geconsumeerd' wordt in onder meer videoclips. Tegelijkertijd is de maatschappij heel conservatief. R5 vindt dat er sprake is van *very twisted behaviour*.

Seks mag volgens hem geen commercieel goed zijn, dat zorgt er namelijk voor dat de generaties die nu opgroeien een fout idee hebben over seks, en ook over de relatie tussen seks en religie. Volgens de islam is seks iets heiligs (*muquddas*).

Er zijn bijvoorbeeld veel *ahadīṭ*, overleveringen over seks. Ze kunnen gevonden worden via de termen al-waṭ', al-jamā' en al-mawaq'a. Dit weet R5 door erover te lezen. Vanaf zijn 15de leerde R5 al lezend over het islamitisch standpunt omtrent seks en seksualiteit. Hij vond de informatie in boeken, maar weet niet meer welke boeken.

R5 weet nog goed hoe hij te weten kwam dat er iets bestond als 'seks'. Hij zat in de eerste 'i'adāḍī (zo'n 11 jaar) en hoorde op televisie over het Lewinski-schandaal. Hij snapte het verhaal niet, maar wist dat wat Clinton had gedaan 'ṭb was. Op school vertelde een vriend dat ze seks via de mond hadden gehad. De precieze bewoording vergat R5, maar hij had eruit opgemaakt dat seks iets is dat via de mond gebeurt. Toen hij in dezelfde periode aan zijn moeder vroeg waar kinderen vandaan kwamen, legde ze hem uit dat als een man en een vrouw naast elkaar slapen, er kindjes komen. Uit een samenraapsel van alle informatie die R5 verzamelde, maakte hij zijn eigen 'conceptietheorie': als een man en een vrouw naast slapen, komt er een elektriciteitsvonk die ervoor zorgt dat de vrouw via de mond zwanger word.

DE SCHOOL

(20'20") In de derde 'i'adāḍī (13 jaar) was er in de les in wetenschappen een volledige les over voortplanting en seksueel overdraagbare aandoeningen. De les was in het Engels, omdat alle wetenschappelijke vakken in het Engels werden onderwezen.

De les werd gegeven door een leraar. De klas was gemengd en er was een normale sfeer tijdens de les. R5 herinnert zich niet dat er spanning was.

Aan de hand van tekeningen van met een dwarsdoorsnede van de mannelijke en vrouwelijke voortplantingsorganen werd de voortplanting uitgelegd op een biologische manier. Alles werd stap per stap uitgelegd. Het hoogtepunt van de les was het hoofdstuk over soa's, daar werd heel erg op gefocust. R5 herinnert zich geleerd te hebben over syfilis, aids en herpes.

Na de les op school, kreeg R5 het onderwerp nog eens in de naschoolse les. De klas was gemengd en telde zo'n 30 leerlingen. Ook hier was er een normale sfeer. De leraar vertelde mopjes terwijl hij de les gaf, maar R5 vond hem niet goed als leraar.

De school was voor R5 zeker een belangrijke bron. Hij wist hoe hij er zelf uitzag, maar wist niets over de vrouwelijke anatomie. Ook vrienden van hem hadden geen idee hoe meisjes er uitzien. Zo was er een vriend van hem die dacht dat meisjes plassen vanuit hun borstbeen.

MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

R5 leest veel en enkele romans vernoemt hij als bron van informatie. Het zijn boeken waarin hij de pagina's waarin seksscènes beschreven zijn vaak opnieuw leest. Het betreft *laylat al-milyār* (vertaald als 'The night of the First Billion') van Ghada al-Samman en *ḥaḍrat al-muḥtarram* (vertaald als 'Respected sir') van Naguib Mahfouz.

De meest belangrijke bron voor R5 is porno. Hij betreurt dit feit. Vanaf het begin realiseerde R5 zich dat porno iets onrealistisch is, dit leidde hij af uit bijvoorbeeld de lengtes van de penissen.

(30'00") R5 zag voor het eerst porno toen hij 14 jaar was. Hij was alleen thuis en ontdekte een pornokanaal via de satelliettelevisie.

Toen hij klein was, maakte R5 het einde van het videotijdperk mee. Toen hij 18 jaar was, ontdekte hij dat zijn vader pornovideo's had. Hij praatte niet met zijn vader over porno.

Voor R5 vormde porno een belangrijke bron. Hij ontdekte hoe je moet masturberen door naar films te kijken. Hij was hierin later dan zijn vrienden, die hadden het 2 à 3 jaar al over masturberen, maar R5 begreep niet waar ze het over hadden en wilde er ook niet naar vragen, omwille van gezichtsverlies.

Er zijn veel mythes over masturberen: je wordt er blind van, je beenderen worden er week van.

R5 raadpleegt het internet om informatie te vinden omtrent seksualiteit. Hij gebruikt hiervoor de Engelse versie van Wikipedia omdat hij in het Arabisch slechts beperkte informatie vindt.

DIENSTVERLENING EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES

(32') In de derde *tānawī*, kreeg R5 erge rugpijn. Hij was bang dat het kwam doordat hij masturbeerde. Toen hij met zijn moeder naar de dokter ging, vroeg hij hem (terwijl zijn moeder het niet kon horen) of dat een reden kon zijn, maar de dokter verzekerde hem dat het door vermoeidheid kwam.

R5 herinnert zich een lezing in de universiteit *Sadat Academy for Managment*, waar een dokter kwam vertellen over relaties en seks. Het was een academisch evenement los van zijn opleiding. De lezing was voor hem zeer belangrijk omdat het hielp om alle mythes omtrent seks en seksualiteit de wereld uit te helpen.

Naast deze lezing, vormen professionals voor R5 geen informatiebron omtrent seksualiteit.

HET GEZIN

R5 heeft een goeie relatie met zijn moeder. Toen hij een keer van school was weggestuurd voor twee dagen, vertelde hij het haar meteen.

Toen hij zo'n 14 jaar was, vertelde hij zijn moeder ook dat hij naar porno keek. Ze waarschuwde hem en zei dat hij het beter niet zou doen want het is *ḥarrām*, het is fout en een penis enkel dient om te plassen. Naast deze waarschuwing kreeg hij van zijn moeder geen enkele informatie over seksualiteit.

(38'00") Toen hij voor het eerst een natte droom was R5 heel erg bang, *mar'ūb*. Hij zat in die tijd ook in een koor en had een hele zachte stem. Toen die begon te veranderen en hij borsthaar kreeg, werd daar ook niet over gebabbeld.

Zijn familie vormde voor R5 helemaal geen bron voor seksuele vorming.

PEERS

(40'00") R5 Had een gemengde vriendengroep toen hij in zijn puberteit was. Met de jongens werd er gepraat over het onderwerp. Ook werden er films uitgewisseld via harddisks. Ze wisselden niet alleen porno uit, maar ook muziek en films. Het internet was toen nog heel traag en er werd nog niet gedownload. Films uitwisselen via harddisks was de enige manier om pornofilms te bekomen.

Alhoewel er over seks wordt over gepraat, wist niemand in de vriendengroep van R5 'hoe het precies zat'. Tegelijkertijd wilde niemand verraden dat hij niets wist, want dat heeft gezichtsverlies als gevolg.

ERVARINGEN

Toen R5 zo'n 14 à 15 jaar was, hadden ze thuis een *šaḡāla* (dienstmeid). Gedurende een half jaar, gebeurde het af en toe dat R5 met haar alleen thuis was en R5 haar borsten aanraakte terwijl ze samen televisie keken. R5 noemt deze ervaringen geen bron van informatie, maar wel een manier waarop hij gevoelens ontdekte. Hij was zich steeds heel erg bewust van het feit dat wat ze deden iets fout was.

Toen R5 zo'n 5 jaar oud was, ontdekte hij samen met zijn buurjongen spelenderwijs elkaars lichaam. Later op school gebeurde het ook een paar keer op school dat hij met een jongen 'speelde'. Toen hij in derde *tānawī* zat, zag hij zijn tante eens toen ze bezig was in de badkamer. Hij werd opgewonden, maar voelde dat het fout was en voelde zich heel schuldig.

(47'20") In datzelfde jaar gingen R5 en zijn vrienden naar een cabaret op de laatste schooldag. R5 kuste er voor het eerst een vrouw kuste. Hij noemt het een *tagriba mu'liba*, een ervaring die zeer

gemengde gevoelens opriep. De vrouw die hij kuste was een prostituee. Hij kuste haar terwijl zijn vrienden het niet zagen en deden ook niets meer dan dat. Hij herinnert zich niet meer exact wat er gebeurde, maar weet wel nog dat hij zich vreemd voelde en heel erg overstuur was (upset). Op die dag nam hij de beslissing nooit meer iemand te kussen zonder dat hij van haar hield. Deze ervaring heeft ook invloed op hoe R5 seks ziet. Voor hem is er een groot onderscheid tussen seks met en zonder gevoelens.

R5 had een relatie, maar geeft aan niet echt ervaring op seksueel gebied te hebben: I had very brief physical encounters. Hij kuste voor het eerst een meisje (buiten zijn andere ervaring), zijn vriendin, een jaar geleden. Ze hadden geen seks en hij wil het ook niet pushen. Het is goed om alles op het gemak te doen.

R5 zegt dat alhoewel seks voor het huwelijk verboden is in Egypte, het vaak voorkomt. Vooral in de *šilal* (vriendengroepen) in *wuṣṭ-al-balad* (downtown) is het iets heel normaal. Deze gemeenschap is volgens R5 echter niet exemplarisch voor de maatschappij.

R5 kent geen mensen die 'urfi getrouwd zijn.

INFORMATIEBEHOEFTE

R5 heeft op dit moment geen nood aan informatie. Hij heeft geen relatie en dus ook geen nood aan informatie.

RESPONDENT 6

NOTA'S

Dit interview werd opgenomen en is uitgeschreven aan de hand van de volgorde van het gesprek. De thema's werden er achteraf tussen geplaatst.

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

- man
- 25 jaar
- 2 broers: 20 en 30 jaar
- Egyptische ouders maar geboren en opgegroeid in Oman tot de leeftijd van 10
- scholing:
 - lager onderwijs: privéschool
 - middelbaar onderwijs: staatsschool
 - hoger onderwijs: staatsuniversiteit >afgestudeerd

HET GEZIN

(6'30") Er werd thuis niet over seksualiteit gepraat. Volgens R6 is het een van de problemen in de maatschappij. Ouders zien het onderwerp als 'tab' en er kan niet echt over gepraat worden.

(10'00") Toen hij 11 jaar was en zijn lichaam begon te veranderen, vroeg R6 thuis hoe dat kwam. Hij wilde weten 'hoe het precies zat' met mannen en vrouwen, maar hij kreeg geen duidelijk antwoord. Hij merkte dat zijn ouders beschaamd waren en vroeg er niet meer naar. Als hij vragen stelde in verband met voortplanting en lichaamsveranderingen, kreeg hij geen antwoord. Zeker zijn moeder zweeg over het onderwerp, zijn vader gaf wat aanwijzingen, maar ook niet veel. Nu hij ouder is, is er meer openheid maar nog steeds wordt er niet veel gepraat.

(13'40") R6 wist al van kleins af hoe meisjes eruitzien. Hij nam douches met zijn mama en zag het verschil.

(16'00") Hij praatte niet met zijn broers. Zijn oudere broer is heel gesloten, met zijn kleine broer heeft hij een meer open relatie. Over seksualiteit praten ze echter niet.

(18'00") R6 woonde tot zijn tiende in Oman. Het is een heel gesloten maatschappij met een grote scheiding tussen man en vrouw. Hij zat in een jongensschool. Bij hem thuis niet was die scheiding niet aanwezig. Met zijn ouders bezocht hij andere Egyptische vrienden. Daar speelde hij met de meisjes

en ontdekten ze elkaars lichaam spelenderwijs, tijdens ‘doktertje’ en ‘familie spelen’. R6 was toen rond 6 à 7 jaar.

(21’40”) Er waren thuis geen duidelijke gesprekken. Met zijn vader werd er zeker niet over het onderwerp gepraat. Toen zijn lichaam begon te veranderen, had hij met zijn moeder wel één gesprek toen hij zo’n 12 à 13 jaar was. Ook gaf zijn moeder waarschuwingen omtrent porno en hield ze in de gaten dat hij geen ‘foute sites’ bezocht als hij op internet ging.

PEERS

(22’10”) Op zijn tiende verhuisde R6 naar Egypte, wat een grote verandering in zijn leven bracht. Hij ging naar een regeringschool en kwam er vooral in contact met klasgenoten uit de lagere klassen (C-class). Er waren ook leerlingen uit hogere economische klassen, maar veel minder.

(27’30”) Op school gingen jongens heel natuurlijk met elkaar om. In de tijd dat zijn lichaam veranderde werd er veel gepraat onder jongens en er werd informatie uitgewisseld, maar het was foute informatie (*ma’lūmāt ḡalat*). Iedereen praatte maar wat (*‘ayya kalām*).

Er werden ook foto’s uitgewisseld, R6 was toen 10 jaar oud. Een vriend van hem bracht floppydisks mee naar school. Hij had een rood gezicht en was beschaamd en R6 kreeg van hem een disc met foto’s. Dat was de eerste keer dat R6 seks ‘op een duidelijk manier’ ontdekte.

(33’30”) Na het fototijdperk, toen R6 tussen de 11 en de 13 jaar was, begonnen hij en zijn vrienden pornofilms te kijken en uit te wisselen.

R6 zegt dat het in zijn religie *ḥarrām* is om te kijken naar dat soort dingen. Hij wist van thuis uit ook dat het fout is om naar prentjes en films van naakte vrouwen te kijken. Als je volwassen wordt, begint God deze dingen ‘in rekening te brengen’ (*rabbīnā yihāsibak*). Als je dingen goed of fout doet, wordt dat ‘op je rekening geschreven’.

Hij wilde niet te veel kijken naar die films omdat het *ḥarrām* is en omdat hij zichzelf niet gek wilde maken.

R6 vertelt over hoe zijn vrienden spijbelden van school en thuis bleven om samen naar pornovideo’s te kijken. Hij deed dat niet omdat hij niet wilde liegen tegen zijn ouders. De volgende dag werd er op school over de film gepraat en wisselden ze hun mening uit. Er was sprake van *trial and error*. Als iemand foute informatie meedeelt, wordt hij verbeterd: ‘Nee dat is niet zo, het zit zo en je moet zo doen’. Maar er werd ook veel gelogen.

DE SCHOOL

(35'00") Voor de les over seksuele educatie werd onderwezen, was er een leraar die buiten de les probeerde om over seksualiteit te praten in de speeltijd op school. Hij wilde proberen om te zien of de leerlingen 'het begrepen' of niet.

In derde 'i'adādi (13 jaar) kwam de wetenschapsles over de voortplanting aan bod. De klas was niet gemengd en er was een normale sfeer, met hier en daar wat gelach.

Het mannelijke en vrouwelijke voortplantingsstelsel werden uitgelegd aan de hand van een dwarsdoorsnede tekening.

Voor R6 was de les heel belangrijk omdat hij voor het eerst echt onderwezen werd hoe de man en de vrouw eruitzien.

R6 vond het jammer dat er geen maquette was, omdat hij in 2D-afbeeldingen niet helemaal snapte hoe de voortplantingsorganen eruit zien.

(38'00") In de naschoolse lessen kreeg R6 de biologielees een tweede maal. De klas was gemengd. Het onderwerp werd als een taboe ervaren en er was spanning. De leraar liet eerst de meisjes buiten en legde alles aan de jongens uit. Daarna gebeurde het omgekeerd. Uiteindelijk kwamen de leerlingen weer samen. R6 snapte de les niet helemaal en zei dat hij het niet begreep. De leraar reageerde met gelach en noemde hem 'alīl al-'adab, ongemanierd tegenover de meisjes.

Toen hij zijn moeder om meer uitleg vroeg was het de eerste keer dat ze duidelijk met hem praatte over de voortplanting. Zij legde hem dingen uit over de vrouw die elke maand drie dagen ongesteld wordt en waar het voortplantingsstelsel zich exact bevindt.

(40'15") In de les werd er ook over ziektes gepraat. Er werd niet over anticonceptie, zoals condooms onderwezen.

Na deze ene les werd er nooit meer over voortplanting of seksuele voorlichting gepraat. R6 begreep het niet, en vond ook niet dat zijn vragen ongemanierd waren. Hij was niet tevreden met de informatie die hij op school kreeg.

PEERS

(42'30") In de eerste en tweede *tānawī*, rond 15 jaar, was alle informatie die R6 over seksualiteit kreeg, afkomstig van vrienden. Er werd meer over het onderwerp gepraat en meer naar films gekeken. R6 ging bijvoorbeeld samen met zijn vrienden naar het internationaal filmfestival om er naar *uncut* films te zien: *li-l-kubār faqat*.

Er was niet echt sprake van informatie-uitwisseling. Het probleem was volgens R6 hierbij dat er, buiten zijn vrienden, geen enkele andere informatiebron was en er dus ook geen nieuwe informatie voorhanden was. Hij kon bijvoorbeeld niet met een video thuis komen, en om een magazine te kopen was hij te beschaamd. R6 zegt dat dit samenhangt met de maatschappij waar iedereen alles in het geheim doet. Iedereen weet dat iedereen het doet, maar tegenover elkaar wordt de schijn opgehouden.

MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

(44'00") Toen R6 naar Duitsland reisde toen hij 22 jaar was, zag hij dat het heel normaal was dat er een hoek met seksmagazines in een boekwinkel was of een sectie pornofilms in de videotheek. Ook is het normaal dat iemand staat de bladeren in een pornomagazine zonder beschaamd te zijn. De eerste keer dat hij dit zag, was hij geschokt.

(45'00") In Egypte is het helemaal anders. Iedereen weet van iedereen dat hij het doet (naar porno kijken) maar men speelt toneel tegenover elkaar. Dat komt volgens R6 onder meer door de religieuze moraal.

R6 ziet dat moslims niet weten waarom ze moslims zijn. Ze zijn het omdat hun vader en moeder moslims zijn. Ze lezen niet en zoeken geen dingen op en dat is fout. Het grote probleem in de maatschappij, is dat religie wordt gemengd met tradities. De religie geeft de vrouw bijvoorbeeld veel meer rechten dan dat de tradities en de cultuur doen. De mensen zijn niet écht religieus. Wat ze kennen is niet het geloof maar de tradities. R6 geeft het voorbeeld van een zin die als hij al fluisterend wordt doorgegeven, uiteindelijk iets helemaal anders wordt.

In de religie is er bijvoorbeeld sprake van seksuele opvoeding (*taqāfa ginsiyya*), waarin onder meer wordt uitgelegd hoe je een vrouw moet behandelen.

R6 weet dit doordat hij heeft gelezen over het onderwerp, dingen heeft opgezocht en heeft gediscussieerd met mensen. Na zijn derde *tānawī* begon R6 veel te lezen en dingen op te zoeken op het net.

(48'27") R6 zocht dingen op via het internet, 'geen playboy enzo, maar echte kennis'. Hij zocht informatie

over dingen die verband houden met religie en dingen los daarvan. Hij onderzocht of masturberen je ziek maakt. Dit omdat veel (religieuze) mensen jongens bang maken door te zeggen dat je er blind van wordt of dat je beenderen week worden.

R6 zocht informatie in het Arabisch omdat hij op die leeftijd nog geen Engels kon. Hij gebruikte Google en vond veel informatie die onder meer door dokters was geschreven. De meeste links zijn blogs en fora waar mensen vragen stellen of over een bepaald onderwerp schrijven.

R6 zocht naast informatie over masturberen, ook info over technieken. Toen hij ouder werd, zocht R6 informatie op over hoe te kussen en wat je allemaal kunt doen voor je naar bed gaat met iemand. Die informatie was zeer nuttig en leerzaam.

Hij las ook een boek over relaties, maar herinnert zich de titel niet meer.

(51'15") Toen hij 16 jaar was ging R6 terug naar Oman voor een jaar. Het was een jaar waarin hij heel gefrustreerd was doordat hij heel erg afgelegen woonde op het platteland en geen contact had met meisjes. Ook alle sekswebsites zijn afgesloten in Oman en met zijn vader praatte hij – alhoewel ze een goeie band hebben – niet over seksualiteit en relaties.

PEERS

(55'00") Toen hij op zijn zeventiende terug kwam naar Egypte veranderde dat volledig. R6 is nog steeds maagd, niet omdat hij de kans niet heeft gehad om ervaringen op te doen, maar omdat hij geen seks wil voor het huwelijk. Hij is een religieuze moslim en volgens de islam mag je geen seks hebben met iemand waar je niet mee getrouwd mee bent. Als je samen slaapt voor je getrouwd bent, wordt dat als een grote zonde beschouwd. God heeft hiervoor gewaarschuwd in de *qur'ān*. Van overspel (*zinā*) kun je ziektes krijgen zoals syfilis. Om deze reden probeert R6 om maagd te blijven voor het huwelijk. Dat betekent niet dat hij geen vriendinnen heeft. Hij kent veel meisjes.

(57'20") Toen hij naar de universiteit ging, zag hij vrienden die veel energie stoppen in meisjes. R6 is niet zo, zijn passies zijn sport en klimmen, alles wat met beweging te maken heeft. Hij probeert om zich op zijn passies te focussen, zodat hij niet te veel vrije tijd heeft om te denken.

R6 studeerde verder in de Schone Kunsten. Volgens hem is die universiteit helemaal anders dan andere universiteiten, het is er veel meer 'open'. Jongens en meisjes kunnen met elkaar praten over seksuele zaken en dat gebeurde ook.

De eerste twee jaar deed R6 dat nog niet. Hij had voordien niet in een gemengde school gezeten en was aanvankelijk nog beschaamd.

In het derde jaar werden zijn medestudenten close vrienden en konden ze over alles praten. Er werd informatie uitgewisseld over veel uiteenlopende onderwerpen aan bod: relaties, hoe maak je het uit, seksstandjes. In de groep was zelfs geweten wie wanneer ongesteld was.

De dingen die werden verteld waren heel nuttig, het was de eerste keer dat hij te weten kwam hoe meisjes denken en dingen zien.

(1.02'00") Volgens R6 is er in de šilal waarin hij circuleert geen sprake van voorhuwelijkse seks. Er wordt wel gekust (*making out*) enzo.

Hoe ouder hij werd, hoe meer R6 geschokt was door wat hij ontdekte. Zo kwam hij te weten dat heel veel meisjes anale seks hebben voor het huwelijk. Dat is verboden in islam, maar religie en tradities zijn vermengd geraakt en door invloed van de westerse leefstijl en cultuur zijn heel veel dingen verandert volgens R6. Daarnaast is er ook nog een groot economisch probleem waardoor mensen kunnen niet meer kunnen trouwen en het huwelijk wordt uitgesteld. Mensen die hun religie niet belangrijk achten, beginnen dan 'zulke dingen' (seks voor het huwelijk) te doen. R6 heeft hier geen problemen mee, maar zelf zal hij het niet doen.

(04'40") R6 ziet dat veel meisjes een *hiġāb* (hoofddoek) dragen en het een soort mode is geworden. Tegelijkertijd is de *hiġāb* volgens hem ook een camouflagemiddel. Als hij gaat sporten in een park ziet hij heel veel koppeltjes met *musagabbāt* (meisjes die een sluier dragen) die achter de struiken 'alles doen'. Ze kussen (*French kisses*) en 's nachts slapen ze zelfs met elkaar. R6 vond het ook schokkend toen hij op de universiteit te weten kwam dat veel jongens sliepen met (Egyptische) meisjes.

(1.07'30") Toen hij 22 jaar was, begon R6 veel te reizen. In het begin was het voor hem een cultuurschok om bijvoorbeeld mensen te zien kussen op straat, de attitude in het buitenland is helemaal anders dan in Egypte.

(1.10'30") Tijdens zijn reizen voerde hij ook veel gesprekken met mensen van andere nationaliteiten met alle soorten mentaliteiten: veel open minded mensen, ook mensen van verschillende klassen (van *very high class* tot *very low class*).

MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

In Engeland zag hij op televisie een programma over seksuele educatie. Er was een dokter die uitleg gaf over seks met behulp van een naaktmodel. R6 zag het programma per toeval en leerde er veel uit.

(1.13'20") Toen hij in Duitsland reisde, leerde R6 veel over hoe er anders met seks wordt omgegaan in verschillende culturen. Hij zag er posters van naakte vrouwen en heel veel stripclubs en was geschokt

over het feit dat kinderen dit zien. Hij vraagt zich af welke generaties van kinderen je dan krijgt.

(1.15'00") Ook dacht R6 door zijn reizen na over het huwelijk. In het Westen mag iedereen met iedereen slapen zonder dat ze getrouwd zijn. Zo worden er kinderen geboren die zonder vader opgroeien en krijg je een vreemde maatschappij.

R6 gelooft dat religie ervoor zorgt dat elk kind een moeder en een vader heeft. Hierdoor ontstaat er een sterke maatschappij met hechte families en goeie relaties. Als het huwelijk niet verplicht is, dan krijg je kinderen zonder ouders. Volgens R6 is de invloed van religie in dit opzicht goed.

DIENSTVERLENING EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES

R6 raadpleegde nooit professionals omtrent seksualiteit. Als hij iets wil weten, is internet de bron waar hij alles kan vinden.

INFORMATIEBEHOEFTE

(1.17'10") Volgens R6 is er nood aan meer seksuele vorming in het onderwijs. Hij verwijst naar de beslissing van de minister van onderwijs om seksuele opvoeding uit het curriculum te schrappen en noemt het een domme keuze.

R6 had het gevoel dat hij een tekort aan informatie over seksualiteit had toen hij opgroeide. Hij wilde meer weten en dingen beter begrijpen. Doordat de vele vragen die hij had niet werden beantwoord door zijn ouders of de leraren, verzoon hij zelf dingen en beeldde hij zich heel veel in over bijvoorbeeld conceptie en voortplanting.

Doordat er wegens culturele gewoontes thuis moeilijk over seksualiteit wordt gepraat, is de belangrijkste rol volgens R6 voor de school weggelegd. De school is een cruciale plek waar je veel kunt leren. Het is beter onderwezen te worden dan zelf dingen te moeten uitzoeken, omdat je op die manier veel dingen fout leert. R6 wil dat er op school openlijk en zonder schaamte wordt onderwezen en dat er gebruik wordt gemaakt van maquettes waardoor het menselijk lichaam begrijpbaar wordt uitgelegd.

R6 weet niet of ouders een rol moeten spelen in de seksuele vorming. Als hij zelf kinderen heeft, weet hij niet wat hij zou doen en of het goed is om met hen te praten, of beter niet.

EVALUATIE

(1.20'20") De belangrijkste bronnen voor R6 zijn vrienden en het internet. De meeste dingen leerde hij in de periode van de eerste en tweede *tānawī*. R6 noemt zijn vrienden belangrijk om nieuwe

onderwerpen te openen, zoals bijvoorbeeld de g-spot. Daarna gaat hij over deze onderwerpen meer lezen en leren via internet. Toen hij in op school zat, zocht hij steeds in het Arabisch, nu zoekt hij zijn informatie altijd op in het Engels.

RESPONDENT 7

NOTA'S

R7 vindt het niet moeilijk om over seksualiteit te spreken. Op zijn werk moet hij vaak mensen ondervragen en hij vindt het interessant om mee te werken aan mijn thesis om eens aan de andere kant van de 'ondervragingstafel' te zitten. Het onderwerp is voor hem vanzelfsprekend en dat merkte ik ook.

Wanneer we over ervaringen praten geeft R7 de opmerking dat er een verschil is tussen informatie over seksualiteit en hoe goeie seks te hebben. Dit is een punt waar ik eerder ook al over viel, het begrip 'seksuele opvoeding' moet met name beter afgebakend worden voor ik aan een interview begin.

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

- man
- 25 jaar
- 1 broer: 37 jaar
- 1 zus: 30 jaar
- scholing:
 - lager onderwijs: Engelstalige privéschool
 - middelbaar onderwijs: Engelstalige privéschool
 - hoger onderwijs: Engelse sectie van staatsuniversiteit >afgestudeerd

HET GEZIN

R7 heeft een hechte band met zijn familie. Hij herinnert zich niet ooit met zijn vader en moeder gepraat te hebben over seksualiteit, wel met zijn 11 jaar oudere broer. Ze keken ooit samen naar televisie en een dokter praatte over seksualiteit en zei dat kaneel heel erg belangrijk is voor mannen. De volgende dag gaf R7 zijn broer bij wijze van grap een grote zak kaneel. Toen hij zo'n 14 jaar was, besprak R7 met zijn broer hoe je meisjes moet kussen, ook vertelde hij hem dat hij mocht doen wat hij wilde, relaties hebben met meisjes, dingen uitproberen, enzovoort zolang hij maar niet verslaafd

werd aan vrouwen. Meestal praatten R7en zijn broer maar oppervlakkig over seksualiteit en relaties. Met zijn zus praatte R7 niet.

R7 vond de seksuele opvoeding thuis goed zoals het was. Hij vindt dat ouders een rol spelen in de opvoeding, namelijk hun kinderen waarschuwen (*tahdīr*). Het enige probleem is dat als je kinderen waarschuwt in de trant van ‘als je seks hebt, gebruik dan voorbehoedsmiddelen’, je dan automatisch ook instemt met het feit dat ze seks hebben. Als hij zelf kinderen heeft, wil hij met zijn zonen praten over seksualiteit vanaf het moment dat hun lichaam begint te veranderen (*lamma biyiblalī*: als ze hun eerste ejaculatie krijgen). Hij zou ze vertellen dat alles zijn tijd heeft en dat ze moeten wachten tot ze trouwen, ook al weet hij dat dit uiteindelijk toch niet zal lukken. Zijn dochters zouden met hun moeder moeten spreken, niet met hem.

DE SCHOOL

R7 had in de derde 'i' *adādī*, zo rond 13 jaar, een les seksuele educatie in het vak wetenschappen. Zijn klas was niet gemengd omdat er in zijn school een paar meisjes uit gemengde klassen zwanger waren geraakt. De lerares was een vrouw en de les werd in het Engels gegeven. In het handboek stonden tekeningen van de mannelijke en vrouwelijke organen en het onderwerp werd enkel vanuit biologisch wetenschappelijk oogpunt gegeven. Er was heel wat gelach in de klas en de lerares was overstuur en verliet uiteindelijk de klas. Een andere leraar kwam om de les af te maken. Er werd gepraat over ziektes zoals gonorrhoe (*sīlān*) en syfilis (*zoharī*) en er werd ook onderwezen over voorbehoedsmiddelen. R7herinnert zich dat er over condooms werd gepraat.

Voor R7 was de les niet nuttig. Hij was niet geïnteresseerd in biologie, meer in de *fun* van pornosites. Hij zegt liever naar porno te kijken dan seksuele educatie te krijgen op zo'n theoretische manier. Voor hem was de les iets normaal, het onderwerp was niet iets dat hem erg bezighield. Wel leerde hij één iets belangrijks dat hij tot op de dag van vandaag nog weet, namelijk dat de plasbuis van de man slechts één kanaal heeft, waardoor urine en sperma niet kunnen vermengd worden.

R7 zou willen dat er in de les seksuele opvoeding op school, meer praktische uitleg word gegeven. Hij geeft het voorbeeld van anale seks en wil weten of het nu juist is of fout om anale seks te hebben. Hij vraagt zich ook nog steeds af of het slecht is of niet om seks te hebben terwijl een vrouw menstrueert en of het ziektes kan veroorzaken. Hij geeft aan dat de les op school geen enkele invloed heeft gehad op zijn seksueel leven.

PEERS

Al van jongs af aan praatte R7 met zijn mannelijke vrienden over seksualiteit. Als hij zo'n 10 jaar was werd hij nieuwsgierig naar het onderwerp en werd 'alles' besproken, zowel op een 'vuile' (*naughty*) als op een 'gewone' manier.

Later, zo rond 15 jaar, werd er ook met vriendinnen over seksualiteit gepraat. Het ging dan meer over persoonlijke zaken. Zoals gesprekken over wie er naar films kijkt en wie er masturbeert. Volgens R7 geven meisjes deze dingen nooit toe, terwijl ze het allemaal doen.

R7 zegt dat er in deze gesprekken zeker informatie werd uitgewisseld, zowel foute als juiste. Hij geeft het voorbeeld van de mythe over masturbatie die je blind zou maken, puistjes veroorzaken en je knieën week maakt. Ook wordt er gedacht dat meisjes zwanger kunnen worden wanneer ze dezelfde *līfa* (washand) gebruiken als een man. R7 vertelt dat in Egyptische huishoudens geen ondergoed van mannen en vrouwen in dezelfde machine worden gewassen omwille van deze reden.

R7 maakte de vergelijking met het maken van cake. Volgens hem brengt iedereen informatie aan tot er uiteindelijk een nieuw verhaal ontstaat. Sommige ingrediënten passen, andere niet. Vrienden stellen elkaar vragen en vullen elkaar aan. Het is een soort van *trial and error*. Maar vaak gaan er dus mythes de ronde, zoals het verhaal dat als een vrouw klaarkomt en je raakt haar borsten aan, ze dan niet zwanger kan worden. Later ontdekte R7 via internet welke informatie juist was en welke niet.

Toen R7 ouder werd, praatte hij zowel met zijn vrienden als vriendinnen over seks en werd er meer informatie uitgewisseld over persoonlijke ervaringen en technieken. Deze informatie was nuttig voor R7.

ERVARING

Ervaring vormt voor de meest belangrijke bron voor R7. Hij gaat niet dieper in op het onderwerp, maar zegt bijvoorbeeld geleerd te hebben dat je voor je met iemand begint, je moet weten wie je voor je hebt. Iedereen is verschillend als het op seksualiteit aankomt. Wanneer we over ervaring praten geeft R7 de opmerking dat er een verschil is tussen informatie over seksualiteit en hoe goeie seks te hebben.

MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

R7 geeft aan dat er op televisie in Egypte shows zijn, zoals *kalām kabīr* van een vrouw die *cute* en *muhagabba* is, maar heel openlijk over seksualiteit praat. Deze programma's zag R7 echter als hij ouder was en geen nood meer had aan informatie. Deze programma's vormden dan ook geen informatiebron voor hem.

R7 leest boeken over psychologie in het Arabisch en hij vernoemt deze als bron. Ze handelen niet over seksualiteit perse maar leren hem nieuwe dingen over de persoonlijkheid van mensen. Artikels of tijdschriften vormen voor R6 geen bron.

Internet is voor R7 de meest belangrijke mediabron. Hij zoekt via zoekmachines (Google en Yahoo) in het Engels omdat hij Engelse bronnen meer vertrouwt. Blogs over seksualiteit leest hij, maar hij vertrouwt de informatie niet omdat het door non-professionals is geschreven. R7 zoekt dingen op als hij iets niet weet of zich er vragen over stelt. Het om onderwerpen zoals masturbatie, anale seks, homoseksualiteit en het vrouwelijk orgasme. R7 geeft ook aan onderwerpen ontdekt te hebben in romans. ‘Elf minuten’ van Paulo Coelho had het over sadisme, een onderwerp dat R7 later opzocht op internet om er meer over te weten.

Porno vormde voor R7 de eerste bron om te ontdekken hoe het vrouwelijk lichaam eruit zag. Toen hij 13 jaar was, downloadde hij films van het net of wisselde hij ze uit met een vriend. Hij keek nooit samen met vrienden, altijd alleen. R7 vind porno heel nuttig om dingen te leren over technieken en stijlen en geeft aan dat hij later, bij zijn eerste ervaringen, ontdekte dat porno fake is.

DIENSTVERLENING EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES

R7 raadpleegde nooit professionals om zich te informeren over seksualiteit. Hij geeft aan alles op het net te vinden.

INFORMATIEBEHOEFTE

R7 vind dat er meer programma’s moeten zijn op televisie die praten over seksualiteit op een open manier. Ook vind hij dat de school een rol moet spelen in seksuele opvoeding, namelijk jongeren begeleiden in het zelf zoeken naar informatie (*guide the youth to the sources*) omdat het moeilijk is om een groot onderwerp als seksualiteit te onderwijzen. Onderwerpen die volgens R7 aan bod moeten komen zijn masturbatie, anale seks (is het gezond of niet, wat zijn de bijwerkingen), hoe veilig te vrijen en aids. Zelf dacht R7 lange tijd dat aids ontstond als homo’s seks hebben. Op internet ontdekte hij dat het een seksueel overdraagbare aandoening is.

EVALUATIE

Wanneer ik vraag om samen te vatten, noemt R7 ervaring en internet de meest belangrijke bronnen. Beide zijn wel verschillend in het soort informatie dat ze aanbieden. Met ervaring weet je ‘how to touch’, op internet vind je wat juist is en wat fout.

Na het interview loopt ons gesprek verder en hebben we het over seks voor het huwelijk in Egypte. Volgens R7 heeft tachtig procent van de jongeren seks voor het huwelijk, maar gebeurt het meestal zonder penetratie.

RESPONDENT 8

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

- man
- 26 jaar
- 1 zus: 22 jaar
- scholing:
 - lager onderwijs: Engelstalige privéschool
 - middelbaar onderwijs: Engelstalige privéschool
 - hoger onderwijs: Engelse sectie van staatsuniversiteit > eerste diploma behaald, studeert nog verder

ALGEMEEN

R8 heeft er geen probleem mee over seksualiteit te praten, het is voor hem een normale zaak. Hij praat er over met zijn vrienden en zijn dichte familie en met zijn ouders. Hij zegt dat hij er met iedereen die hij ontmoet zou kunnen over praten, als het onderwerp met wat grappen en gelach wordt ingeleid. Wel zegt hij dat niet iedereen juiste informatie heeft. De reden waarom hij makkelijk praat is volgens hem het feit dat hij sociale wetenschappen studeerde waar elk onderwerp aangekaart wordt, zij het vanuit wetenschappelijke hoek. Ook zegt hij een 'internationale mind' te hebben. Hij reist veel voor zijn werk en studeert Europese Studies.

R8 refereert naar een les die hij had in zijn masteropleiding waarin er werd gepraat over culturele en historische verschillen tussen Europa en het Midden-Oosten. Hij zegt dat hij probeert om barrières te breken in zijn denkwijze. Elke keer gaat hij door nieuwe culturele schokken, maar zijn manier van denken verruimt.

HET GEZIN

R8 heeft een goeie relatie met zijn ouders. Zijn vader besprak dingen met hem lang voor hij er zelf behoefte aan had. Het was een manier om respect, vertrouwen en vriendschap van zijn kinderen te krijgen. Hij vertelde dingen voor ze gebeurden, zo kreeg R8 een scheerapparaat toen hij tien jaar was en kreeg zijn zus een bh toen ze negen was. Zijn vader vertelde aan R8 dat hij zaken niet aan zijn vrienden moest vragen als hij iets wilde weten, maar dat hij de persoon was om vragen aan te stellen. R8 is voorstander van deze aanpak, omdat 'wat je weet, je niet moet proberen'. R8's vader vroeg zijn zoon of hij al natte dromen had en praatte met zijn zus over haar maandelijke cyclus. Hij gaf altijd juiste informatie.

Met zijn zus of mam praatte R8 niet over seksualiteit, of hij herinnert het zich toch niet. Wel waarschuwde zijn moeder hem voor ziektes.

Als hij zelf kinderen heeft wil R8 zeker met hen praten over het onderwerp.

DE SCHOOL

R8 vertelt dat het curriculum van alle Egyptische scholen bepaald wordt door het ministerie van onderwijs, maar dat de samenstelling van de leerstof niet gestoeld is op research.

Op school had R8 tussen eerste en derde 'i'adādi in het vak wetenschappen les over reproductie in het algemeen. In derde 'i'adādi werd de menselijke reproductie behandeld. Hij zat in een gemixte klas en herinnert zich dat de lerares, die zo'n 25 jaar oud was, verlegen werd en de klas verliet en de biologieleraar kwam om de les in haar plaats te onderwijzen.

Volgens R8 werd de les op een wetenschappelijke manier onderwezen. Het bevatte nieuwe informatie voor hem, maar hij was op dat moment niet echt geïnteresseerd in het onderwerp. Hij leerde over seksueel overdraagbare aandoeningen zoals aids en de symptomen ervan. Over voorbehoedsmiddelen werd niet gesproken. Dit komt volgens R8 omdat seks voor het huwelijk niet aanvaard wordt.

R8 vindt dat er meer vanaf jongs af aan moet onderwezen worden over seksualiteit op scholen.

PEERS

Met zijn vrienden praat R8 veel over seksualiteit. Er wordt geen wetenschappelijke informatie uitgewisseld, gewoon 'kleine details'. Vanaf het moment dat hij zo'n tien jaar oud was, werd er veel gepraat over seksualiteit en meestel op een grappige manier. Hij praatte meestal met mannelijke vrienden, maar geeft aan ook twee meisjes gekend te hebben die in het zelfde jaar zaten, maar meer ervaring hadden en niet verlegen waren om over 'alles' te praten.

Wanneer hij zo'n dertien à veertien jaar is heeft R8 zijn ervaringen met kussen en meisjes. Later op de universiteit zegt hij het verschil te zien tussen de leerlingen die in een gemengde of een niet-gemengde school zaten. Hij had het gevoel beter te kunnen omgaan met meisjes.

ERVARINGEN

R8 zegt dat ervaring voor hem een belangrijke bron was. Het leert je geen concepten, maar technieken. Via ervaring leer je veel dingen, zoals dat sommige dingen voor het ene meisje opwindend zijn en voor het andere meisje niet. R8 zegt nooit echt 'girlfriends' gehad te hebben. Hij spreekt liever van vriendinnen, omdat een *girlfriend* voor hem echt iets betekent.

Wanneer ik R8 vraag naar het percentage dat volgens hem seks voor het huwelijk heeft, denkt hij dat zo'n zestig à zeventig % van de jeugd seks heeft voor ze trouwen.

Gevraagd naar de invloed van de school, zijn vrienden en zijn opvoeding op zijn seksualiteitsbeleving zegt R8 dat alles samen uiteindelijk een invloed heeft, het wordt een mix.

Ook religie heeft volgens R8 een invloed op seksualiteit. Hij vernoemt dat de *qur'ān* duidelijk schrijft over seksualiteit met woorden als *nikāh* (seks binnen het huwelijk) en *tanāsul* (reproductie). Er zijn verzen die over seks handelen en die hebben volgens R8 een invloed op zijn seksualiteitsbeleving. Zo geeft hij het voorbeeld van anale seks, homoseksualiteit en groepsseks die volgens de islam verboden zijn.

Al deze dingen weet R8 door erover te lezen en erover te praten. Via godsdienst kan R8 thuis bijvoorbeeld het onderwerp seksualiteit aansnijden. Hij weet bijvoorbeeld dat het *arr m* is om langer dan drie maanden geen seks te hebben met je vrouw. Ook wordt je door God beloond als je goeie seks hebt. Daarnaast is er ook een verschil tussen een huwelijk dat geconsumeerd is en een huwelijk waar geen sprake was van seks. Als een koppel wil scheiden en er is gemeenschap geweest, dan moet de bruidegom de bruid meer betalen.

Al deze zaken zijn terug te vinden in de *tafsīr*. Zaken zoals erfenis en seksualiteit die terug te vinden zijn in de *qur'ān*, worden in de *tafsīr* uitgelegd. R8 weet dat hij dingen doet die *harrām* zijn volgens de islam, maar vind het goed dat hij bewust is van het feit dat hij verkeerd is.

MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

R8 heeft niet veel gelezen over seksualiteit, omdat hij in het Arabisch wil lezen maar niet veel wetenschappelijke informatie vindt.

Hij herinnert zich niet ooit boeken gelezen te hebben, maar zegt wel dat hij krantenartikels, magazines en dingen op internet heeft gelezen zonder er echt op zoek naar te gaan. Al deze dingen samen zorgen voor een accumulatie van kennis. Hij zegt dat men in Egypte verondersteld wordt na je twintigste alles te weten en op dat moment kun je ook met iedereen, ook mensen die je niet kent, een gesprek voeren over elk onderwerp en dus ook over seksualiteit.

Televisie vormt voor R8 zeker geen bron.

Internet is ook geen veelgebruikte bron voor R8. Hij herinnert zich zo'n twee keer iets opgezocht te hebben, zoals bijvoorbeeld over de noodpil of de zwangerschapstest. Als hij dingen opzoekt, doet hij dat in het Engels, omdat hij de Arabische wetenschappelijke termen niet kent doordat hij school liep in het Engels.

R8 ontdekte porno toen hij zo'n 14 jaar was en hij samen met zijn vrienden naar videotapes keek. In die tijd was de wereld nog niet 'open' zoals ze vandaag is en het was niet simpel om pornofilms te vinden. R8 leerde vooral technieken uit pornofilms, maar haalde er verder geen informatie uit. Hij gelooft dat het niet goed is voor je mentale gezondheid en ontdekte bij zijn eerste ervaringen ook dat porno niet echt is.

R8 vertelt dat hij educatieve pornofilms zag. Hij vond ze op internet en ze waren heel nuttig en interessant, gemaakt met tekeningen.

R8 vind dat televisie zeker een mogelijke bron van informatie kan vormen, maar de meeste dingen die nu te zien zijn, zijn religieus. Als je informatie opzoekt via het net, kun je zelf selecteren.

DIENSTVERLENING EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES

R8 maakte nog nooit gebruik van professionelen zoals dokters of apothekers. Wel herinnert hij zich sjeichs die op televisie over seksualiteit en religie praten. Ook weet R8 dat er een AIDS hotlijn is, maar hij heeft er nog nooit gebruik van gemaakt.

INFORMATIEBEHOEFTE

Over het algemeen is R8 tevreden over de seksuele opvoeding die hij gekregen heeft. Maar hij zegt dat – voordat we het probleem van de seksuele opvoeding in Egypte oplossen – eerst andere issues, zoals vrijheid en het gebrek eraan, moeten opgelost worden.

R8 zegt veel te weten, maar niet alles, hij is immers geen seksuoloog. Als hij vragen heeft, zoekt hij dingen op via het net in het Engels. Wat nu de belangrijkste bron voor R8 was, is moeilijk te zeggen. Hij zegt dat alle informatie uit verschillende bronnen samen leidt tot een accumulatie van informatie. Maar uiteindelijk leerde R8 het meest uit de praktijk, door ervaring.

RESPONDENT 9

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

- man
- 27 jaar
- 2 zussen: 18 en 23 jaar
- scholing:
 - lager onderwijs: privéschool
 - middelbaar onderwijs: privéschool
 - hoger onderwijs: staatsuniversiteit >afgestudeerd

ALGEMEEN

Op de vraag of hij makkelijk over seksualiteit praat, antwoordt R9 dat hij een perfectionist is en alles goed wil doen, ook wanneer het op meisjes aankomt. Hij wil niet dat ze hem een slecht gevoel geven of hem beschaamd doen voelen, daarom zal hij niet makkelijk met meisjes praten over het onderwerp. R9 heeft op zich geen probleem om over seksualiteit te praten, maar hij zal niet makkelijk met iedereen praten, enkel met mensen die hij goed kent. Eventueel ook met Egyptische mannen die hij niet goed kent, maar in dat geval zal hij zich zeker niet kwetsbaar opstellen en zich mannelijk gedragen en op een mannelijke manier praten.

HET GEZIN

R9 omschrijft de relatie die hij heeft met zijn ouders als ‘formeel’, hij heeft het gevoel dat er veel geacteerd wordt. Vooral de band met zijn vader is zeer formeel. Met zijn moeder kan R9 wel praten, maar uiteindelijk heeft hij het gevoel dat er weinig wederzijdse verstaanbaarheid is. Met zijn ene zus heeft R9 een goeie band waarin sprake is van een goeie communicatie, met zijn andere zus minder omdat ze jonger is van mentaliteit.

R9 sprak thuis nooit over seksualiteit. Hij stelde zelf ook geen vragen wanneer hij in zijn puberteit kwam en nieuwsgierig werd, omdat het volgens hem ‘ b is om erover te praten met oudere mensen of met je ouders.

R9 herinnert zich dat er thuis altijd Europese magazines waren met foto’s van modellen die hem nieuwsgierig maakten. Ook vond hij, toen hij zo’n zeven à acht jaar was een paar magazines met naaktfoto’s, maar hij ontving thuis geen nuttige informatie rond seksualiteit.

R9 is niet tevreden met de manier waarop thuis met seksualiteit werd omgegaan. Hij wil dat er meer openlijk met het onderwerp wordt omgegaan en dat vragen niet langer beantwoord worden met ‘als je groot bent’ (*lammā tikbar*) of ‘niet nu’, maar met een antwoord dat past bij de leeftijd van het kind. Zo wilde R9 vroeger het verschil gekend hebben tussen meisjes en jongens. Ook dacht R9 tot hij tien jaar oud was, dat baby’s via de mond worden geboren. Zijn vrienden vertelden hem dat dit niet waar was. Dit soort misconcepties wil R9 voorkomen door thuis een open klimaat te creëren waar vragen kunnen gesteld worden.

DE SCHOOL

R9 zat op een islamitische school. Er waren enkele leraren die geen moeite hadden om over seksualiteit te praten. Het onderwerp werd altijd aangeraakt vanuit een religieus oogpunt, met het idee dat er in religie geen verlegenheid is (*lā hayā’a fī al-dīn*). Volgens R9 wilden zijn leraren het onderwerp bespreken voordat het op een andere manier werd ‘ontdekt’.

Voor R9 kwam het moment waarop hij ‘alles begreep’ in de eerst ‘i’*adādt*, toen hij zo’n elf jaar oud was. Daarvoor dacht hij dat seks betekende dat je naakt was. Op school was er echter een les waarin seksualiteit aan bod kwam. R9 zat in een klas met enkel jongens en na de les mochten er op briefjes vragen gesteld worden. De meerderheid van de vragen gingen over seks, zoals ‘wat gebeurt er als ik het doe?’. Zo’n dertig procent van de vragen gingen over seks en religie, vragen over welke handelingen verboden (*mamnū’*) of *harrām* zijn. De leraar beantwoordde sommige vragen, andere niet, omdat ze sowieso als grap bedoeld waren.

De informatie die R9 uit deze les haalde, was nuttig, maar niet zo nuttig als de informatie die hij via zijn vrienden kreeg.

In derde ‘i’*adādt* kreeg R9 in het vak biologie een les over de menselijke voortplanting. De leraar was formeel en duidelijk en als er gelachen werd, trad hij streng op. R9 herinnert zich dat er een prenten waren met de afbeelding van de mannelijke en vrouwelijke voortplantingsorganen. Er werd gepraat over eicellen en sperma, maar hoe de twee bij elkaar kwamen werd niet verduidelijkt. Voor R9 was de les niet nuttig, omdat hij tegen die tijd alles al wist.

R9 vindt dat seksuele opvoeding zeker een plaats moet hebben in het onderwijs. Het probleem hierbij is dat er van thuis uit geen seksuele opvoeding is en er dus geen cultuur is waarin praten over seksualiteit in het onderwijs een vanzelfsprekendheid is. R9 wil dat jongens en meisjes samen onderwezen worden over het onderwerp.

In de les die R9 kreeg, kwamen soa’s niet aan bod. Ook over contraceptie werd niet gesproken, want seks voor het huwelijk is verboden. Volgens R9 is het al moeilijk genoeg om over simpele dingen te

praten, waardoor over ziektes en anticonceptie zeker onderwezen wordt. Op lange termijn wil R9 dat er specialisten uit het buitenland naar Egypte komen om de seksuele educatie te verbeteren op een professionele manier.

PEERS

R9 geeft aan dat zijn vrienden voor hem de meest nuttige bron waren. Hij herinnert zich dat hij in de 4e 'ibtidā'ī (negen à tien jaar) via zijn vrienden voor het eerst naaktfoto's zag van vrouwen. Later, in de eerste 'i'adādi, leerde hij van zijn vrienden wat seks precies is. Ook vertelt R9 het op school af en toe gebeurde dat jongens onder elkaar experimenteerden in de toiletten. Op die manier leerden ze elkaars lichaam kennen. R9 verteld nooit meegedaan te hebben aan deze experimenten, maar hij wist wel dat het gebeurde.

De manier waarop R9 met zijn vrienden over seks praatte is eerder stoer: *streetwise* en *dirty talk*. Er wordt gevloekt en vuile woorden gebruikt, maar nooit wordt er op een directe manier gepraat (miš mubāšir). Ook wordt er zeker gelogen en overdreven over zagezegde ervaringen.

Voor R9 was de informatie die hij via zijn vrienden kreeg zeker nuttig, omdat hij voordien niets wist. Er werd enkel met jongens gebabbeld. Later, toen hij zo'n vijftien à zestien jaar was, praatte hij ook met meisjes. Hier was er niet echt sprake van informatie-uitwisseling, eerder van toespelingen zoals 'geef me een kus'.

R9 geeft aan dat de informatie die hij via zijn vrienden kreeg, invloed heeft op zijn seksbeleving.

MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

R9 haalde informatie over seksualiteit uit medische boeken en uit medische magazines. In de rubriek 'vraag en antwoord', staan vaak vragen in verband met seksualiteit. De informatie was voor R9 vaak nuttig, maar niet alles.

Tussen zijn elfde en dertiende jaar ontdekte R9 pornokanalen op de satelliettelevisie. De informatie die hij via deze weg kreeg was niet echt nuttig, maar R9 genoot wel van het kijken naar de films. Ook via vrienden werden vaak films uitgewisseld en het gebeurde ook veel dat R9 spijbelde en bij een van zijn vrienden thuis naar pornofilms keek.

Het internet vormt voor R9 geen belangrijke bron. Hij heeft wel eens dingen opgezocht, zoals bijvoorbeeld 'hoe moet je zoenen', maar hij heeft niet echt het gevoel iets geleerd te hebben, of toch niets belangrijks.

ERVARING

R9 ontdekte per toeval wat masturberen is. Hij deed het uit zichzelf toe hij in de puberteit kwam.

Toen R9 wat ouder was, zo'n veertien à vijftien jaar, viel hij met zijn vrienden soms meisjes lastig op straat. Zelf had hij op dat moment weinig contact met meisjes en zeker geen fysiek contact zoals kussen of knuffelen. Op straat pakten hij en zijn vrienden meisjes vast bij hun kont. R9 herinnert zich dat sommige vrienden vonden dat het ongepast was om gesluisde meisjes lastig te vallen, maar hij vond dat er geen onderscheid moest gemaakt worden. Ook maakte R9 in diezelfde tijd pikante tekeningen van meisjes. Hij geeft aan dat hij dat alles niet zou doen, als hij meer informatie had gekregen over seksualiteit.

Zijn eerste seksuele ervaringen had R9 met zijn huidige partner en verloofde. Daarvoor was hij nooit naakt samen met een meisje. R9 vindt het jammer dat hij nooit ervaringen heeft opgedaan met andere meisjes. Liever had hij ervaringen gehad met verschillende mensen. Hij maakt de vergelijking met fruit: 'hoe weet je dat je appel het lekkerst vindt, als je alleen peer hebt gegeten.'

R9 leerde veel uit de ervaringen die hij had. Hij zag in het begin dat vooral hij genoot en zijn partner niet, maar nadat ze praatten en meer ervaring opdeden, gebeurde dat wel.

DIENSTVERLENING EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES

Professionals vormen voor R9 geen bron van informatie. Hij is sowieso bang voor de dokter en ziet hem niet als een mogelijke informatiebron.

INFORMATIEBEHOEFTE

In het algemeen stelt R9 dat hij de basisinformatie kreeg via zijn vrienden. Ook al was niet alle informatie nuttig of juist, alles samen zorgden ze voor een goeie basiskennis. Daarna vormden de ervaringen die R9 opdeed een volgende belangrijke bron. Alle andere kennis verzamelde R9 hier en daar en samen zorgden ze voor zijn seksuele educatie.

Bij zijn eerste ervaringen had R9 helemaal niet het gevoel alles te weten, integendeel, hij voelde zich heel onwetend. Hij wilde doen zoals hij had gezien in de pornofilms en was helemaal niet zachtaardig. Hij ontdekte ook op dat moment dat pornofilms niet echt zijn.

R9 heeft geen spijt van de manier waarop zijn seksuele opvoeding verliep. Alles was goed zoals het was.

Als R9 op dit moment met een vraag zit, stapt hij niet naar vrienden omdat hij niet wil gezien worden als een onwetende persoon. Hij zou zoeken op het net of enkel met hele close vrienden praten.

RESPONDENT 10

NOTA'S

R10 praat makkelijk over haar eigen ervaringen en denkbeelden. Ze benadrukt dat ze niet in een doorsnee gezin is opgevoed en dus niet beschouwd mag worden als een doorsnee van de Egyptische jeugd. Tijdens het gesprek worden de termen 'seks' (*gins*) en seksuele opvoeding (*tarbīya ginsīya*) niet veel gebruikt, we hebben het meer over 'dat onderwerp' (*al-mawḍū'*).

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

- vrouw
- 21 jaar
- 1 zus: 25 jaar en getrouwd
- scholing:
 - lager onderwijs: staatsschool
 - middelbaar onderwijs: staatsschool
 - hoger onderwijs: staatsuniversiteit > afgestudeerd

HET GEZIN

Seks was geen taboe, maar dat betekent niet dat er veel werd over gepraat. R10 praatte het meest over seksualiteit met haar vader, haar moeder was veel minder een bron van informatie. Waarover precies werd gepraat kan R10 niet meer zeggen, maar de onderwerpen veranderden van meer informatief (wetenschappelijk) naar een bredere dialoog over relaties in het algemeen.

De belangrijkste bron in het gezin was R10's zus. Ze is vier jaar ouder en getrouwd. Zowel voor als na haar huwelijk bespraken de twee heel veel zaken op een open manier.

DE SCHOOL

R10 zat op een gemengde regeringsschool waar de wetenschappelijke vakken in het Engels werden onderwezen. Haar klas bestond uit zo'n veertig leerlingen. Ze herinnert zich dat er een les seksuele opvoeding was binnen het vak biologie. Het onderwerp werd enkel wetenschappelijk aangebracht, er was geen sprake voor een ruimer kader waarbinnen er over relaties of gender werd gesproken.

R10 weet nog dat er foto's waren waarop man en vrouw met hun reproductieve organen werden afgebeeld en dat er over soa's werd onderwezen, welke deze waren herinnert ze zich niet meer.

PEERS

De rol van peers veranderde naarmate R10 ouder werd. Voor de leeftijd van vijftien jaar werd het onderwerp seksualiteit niet aangesneden. Daarna praatte R1 er wel over met haar groep vriendinnen, zes of zeven meisjes waar ze altijd mee optrok. Er werd informatie uitgewisseld tussen zij die meer wisten over het onderwerp en zij die weinig wisten. R1 vertelt dat er ook *muhagabbāt* in de groep waren, zij waren meestal stil, maar luisterden zeker mee.

Toen R10 door haar eigen ervaring meer te weten kwam over seksualiteit, werd zij voor haar vriendinnen een bron van informatie.

Met jongens in de middelbare school werd zeker nooit over seksualiteit gepraat. Nu praat R10 wel met jongens over seksualiteit, maar alleen met hele close vrienden. Er wordt niet echt informatie uitgewisseld, maar meer over eigen ervaringen gepraat.

ERVARING

Ervaring is voor R10 absoluut de grootste bron van informatie. De meeste informatie die ze heeft over seksualiteit en relaties vergaarde R10 tijdens haar relatie(s). Ze was op haar 17^e kort samen met een 10 jaar oudere man en beleefde met hem haar eerste seksuele ervaringen. Ze benadrukt dat ze toen nog onwetend was en veel dingen al doende heeft ondervonden. Ze vindt het jammer dat ze niet meer voorbereid was en meer informatie had toen ze haar eerste seksuele ervaring had.

Nu is R10 al drie jaar samen met haar partner en ze benadrukt dat hij voor haar de belangrijkste informatiebron was. Hij heeft op zichzelf heel veel gelezen op Engelse websites en als ze vragen hebben zoeken ze vaak samen dingen op het net. R1 en haar partner kunnen goed communiceren over seksualiteit.

MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

Internet is na ervaring de belangrijkste informatiebron voor R10. Als ze een probleem heeft of informatie zoekt raadpleegt ze Engelse websites, al dan niet samen met haar vriend. Gevraagd waarom ze geen Arabische sites raadpleegt, zegt R10 dat deze niet wetenschappelijk zijn. Engelse websites zijn meer aanwezig en tegelijkertijd ook meer wetenschappelijk en betrouwbaar. Arabische sites bestaan veel meer uit blogs over het onderwerp, dan uit wetenschappelijke informatie.

Er is geen specifieke website die door R10 regelmatig wordt geraadpleegd, ze gaat meestal willekeurig op zoek via een zoekmachine.

Porno is voor R10 een bron van informatie. Ook vernoemt ze een reeks educatieve films over

seksualiteit die ze via haar partner leerde kennen.

Televisie werd genoemd als mogelijke informatiebron, maar R1 zegt dat ze de informatie wel zou controleren op wetenschappelijkheid via het net.

Boeken en magazines vormen voor R10 geen bron van informatie.

DIENSTVERLENING EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES

Dokters, apothekers of gezondheidswerkers worden door R10 niet geraadpleegd als informatiebron. Ze gebruikt condooms als voorbehoedsmiddel en die koopt haar partner in de apotheker. Hij voelt daarbij soms dat hij gestigmatiseerd wordt, maar R10 vertelt ook dat er apothekers zijn die heel open hulp aanbieden bij het kiezen van soorten.

INFORMATIEBEHOEFTE

R10 gaf aan dat ze graag meer had geweten voor ze haar eerste ervaringen had, maar dat ze geen spijt heeft van de manier waarop het gelopen is. Masturbatie en het vrouwelijk orgasme zijn thema's die R10 pas later heeft ontdekt en voor haar belangrijk zijn in seksuele vorming.

R10 zou willen veranderen dat veel vrouwen negatief over seks denken. Ze vertelt dat veel vrouwen het walgelijk (*mu'rif*) vinden, of er negatief tegenover staan of het enkel zien als een manier om kinderen te maken. Ook vernoemt R10 het vrouwelijk orgasme als een groot taboe. Er wordt niet over gepraat en veel vrouwen beleven hun hele leven nooit een orgasme. Ook orale seks is een groot taboe.

R10 wil dat seks een normaal thema wordt, waar zonder spanning over gepraat kan worden. De eerste stap is volgens haar de opvoeding thuis. Ouders mogen het onderwerp niet vermijden, zodat het thema als het later op school aangesneden wordt, op een normale manier behandeld kan worden.

De eerste stap is de anatomie van man en vrouw leren kennen. Steeds moet daarbij duidelijk en eerlijk uitleg worden gegeven.

R10 vindt dat vrouwen moeten leren dat seks iets leuks kan zijn en wil dat mensen in het algemeen leren communiceren over seksualiteit.

R10 zegt dat als er een betrouwbare Arabische site met informatie zou bestaan, ze die zeker zou raadplegen.

RESPONDENT 11

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

- vrouw
- 22 jaar
- 2 zussen: 17 en 23 jaar
- scholing:
 - lager onderwijs: Engelse privéschool
 - middelbaar onderwijs: Engelse privéschool
 - hoger onderwijs: staatsuniversiteit > afgestudeerd
- Egyptische ouders maar geboren en opgegroeid in Koeweit tot de leeftijd van 11

HET GEZIN

R13 heeft een goeie band met haar zussen en met haar moeder. Met haar vader is het contact heel miniem, er is weinig communicatie tussen R13 en haar vader.

Met haar zussen en haar moeder praatte R13 op een normale manier over puberteit en seksualiteit. Toen ze voor het eerste ongesteld werd, was R13 goed voorbereid. Er was ruimte om vragen te stellen en R13 kreeg uitleg van haar moeder. Alhoewel ze close is met haar moeder, voelt R13 nu ze ouder wordt, dat er een groeiende mentaliteitskloof is. Haar moeder was altijd open en begrijpend, maar R13 voelt dat ze toch niet helemaal op haar gemak is.

DE SCHOOL

In de derde 'i'adādī kreeg R11 een lange wetenschapsles in twee delen over de menselijke voortplanting. Ze zat in een gemengde klas. De leerlingen waren stil en de sfeer was wat geladen omdat iedereen wist waar de les over zou gaan. Er werd niet gepraat over lichaamsverandering. Er werd onderwezen over de eicel en de spermacel en over de voortplantingsorganen, alleen de inwendige organen kwamen aan bod, de uitwendige organen werden niet besproken. Eén meisje in verstond niks van de les en stelde de leraar vragen. Hij was beschaamd, maar gaf wel extra uitleg. Soa's, zoals gonorrhoe en syfilis, werden besproken.

In de *tānawī 'āma* kreeg R11 in het vak biologie, een meer uitgebreide les waarin alles soorten contraceptiva werden besproken. Beide lessen waren voor R11 niet nuttig omdat ze geen nieuwe informatie bevatten.

R11 volgde onderwijs met wetenschappen als hoofdonderwerp in een kwalitatieve privéschool en geeft dat als reden aan waarom de menselijke voortplanting en seksuele educatie in vergelijking met de andere scholen, redelijk werd onderwezen.

MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

R11 noemt zichzelf heel nieuwsgierig, ze wil alles weten en leest veel. Boeken vormen voor R11 de belangrijkste bron van informatie over seksualiteit. Ze altijd Engelse boeken van haar moeder en grootmoeder. Het boek *'Make the most of a good thing: you'*, dat vertelt over lichaams- en denkveranderingen was voor R11 een zeer nuttige bron.

Daarnaast vormden de Vraag en Antwoord pagina's van Engelstalige magazines ook een bron voor R11. Vanaf de leeftijd van elf jaar begon ze te lezen over seksualiteit en lichaamsveranderingen. Ze las en leest altijd in het Engels.

Het Internet wordt door R11 niet gebruikt als informatiekanaal, ze vertrouwt de informatie die te vinden is op het internet niet.

Ook films en televisie worden door R11 niet vernoemd al informatiebron.

PEERS

Met vriendinnen op school praatte R11 over lichaamsveranderingen en de puberteit, maar er hing steeds een spanning wanneer dit soort zaken werden besproken, een ongemakkelijke sfeer. Met jongens praatte R11 nooit over seksualiteit of lichamelijkeheid.

Vrienden vormden echter nooit een informatiebron voor R11, integendeel, zij was degene die haar vriendinnen informeerde over seks en lichaamsveranderingen. Omdat praten over seks als 'b' wordt beschouwd en er veel mythes worden verteld, vindt R11 het belangrijk om haar vriendinnen in te lichten. Een van de mythes die R11 zich herinnerd is dat een vriendin van haar de broeken van haar broers apart waste omdat ze bang was zwanger te worden wanneer de broeken samen werden gewassen.

ERVARING

R11 voelde zich klaar en voldoende geïnformeerd bij haar eerste seksuele ervaringen. Ze geeft aan openlijk te kunnen praten met haar partner. R11 voelt een grote sociale druk die ervoor zorgt dat seks hebben een beladen iets wordt en een grote stap is om te nemen. Zelf denkt ze niet in termen als '7b en arr m, maar ze komt zeker niet openlijk uit voor het feit dat ze seksuele ervaringen heeft.

DIENSTVERLENING EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES

R11 raadpleegde nooit professionals om zich te informeren over seksualiteit.

INFORMATIEBEHOEFTE

Zelf heeft R11 geen informatiebehoefte, maar ze betreurt dat er geen openlijke communicatie is over seksualiteit: ‘alles gebeurt in het donker’. R11 wil dat er eerst en vooral een grote mentaliteitswijziging komt, waarin praten over seksualiteit iets normaal wordt. Als dat kan, zal het leven van de Egyptenaren volgens haar veranderen.

RESPONDENT 12

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

- vrouw
- 24 jaar
- 1 broer: 19 jaar
- 1 zus: 14 jaar
- scholing:
 - lager onderwijs: privéschool
 - middelbaar onderwijs: privéschool
 - hoger onderwijs: staatsuniversiteit

ALGEMEEN

R12 heeft er geen probleem mee over seksualiteit te praten, ze vindt het een normaal onderwerp. In het algemeen praat ze niet vaak over seksualiteit en ze communiceert enkel met haar dichte vrienden. Omdat ze mij als een vriendin beschouwt, wil ze openlijk op mijn vragen antwoorden.

HET GEZIN

R12 heeft een warme band met haar gezinsleden. Voor de dood van haar vader had ze met hem een dichtere band dan met haar moeder. Na zijn dood werden R14 en haar moeder erg close. Met haar zus en haar broer praat R12 openlijk over alles.

Toen R12 in de eerste ‘i’adādi zat en 12 jaar was vertelde haar moeder haar over lichaamsveranderingen en over de menstruatie. Ze kreeg informatie over de maandelijks bloeding en wat je moet doen als je

je regels krijgt. Toen R12 voor het eerst menstrueerde was ze goed voorbereid.

Haar moeder waarschuwde R12 op een niet expliciete manier ook voor misbruik. Zo zei haar moeder dat ze moest oppassen bij de buurman die net iets te graag kinderen op schoot nam.

Toen ze klein was, praatte R12 niet over seks en seksualiteit met haar moeder, dat kwam later na de dood van haar vader. Er wordt gepraat over getrouwde vriendinnen en wat er gebeurde de eerste huwelijksnacht. Niet alleen worden verhalen over het seksuele leven van andere mensen verteld, ook praat R12's moeder over hoe ze zich tijdens haar huwelijk vaak tekort gedaan voelde door haar man.

R12 leerde van haar moeder dat het belangrijk is om als vrouw over je behoeftes en je wensen te praten met je man. Ook leerde ze van haar dat het belangrijk is om maagd te zijn voor het huwelijk. Een idee dat R12 religieus gezien belangrijk vindt, maar waarmee ze in de praktijk soms problemen heeft. Ze vindt het verkeerd dat jongens alles doen wat ze willen en ervaringen opdoen voor het huwelijk, terwijl meisjes zich in moeten houden.

R12 praat met haar jongere zus over lichaamsveranderingen en vertelde haar wat je moet doen als je menstrueert en wat het precies inhoudt. Ze leerde haar zus hoe ze zich goed moet wassen en haar lichaam verzorgen. R12's zus wordt verlegen als haar grote zus over lichamelijkeheid praat. R12 laat haar zus voelen dat ze open staat voor vragen en gesprekken.

Met haar broer praat R12 niet over seksualiteit, eerder over relaties en zijn ervaringen in zijn liefdesleven.

R12 is tevreden met de manier waarop ze thuis geïnformeerd werd en wordt over seksualiteit. Het feit dat er openlijk wordt gepraat is voor haar belangrijk en de informatie die ze kreeg was nuttig. Als ze zelf kinderen heeft wil R12 ook openlijk over seksualiteit praten omdat ze vindt dat veel mensen seksualiteit leren kennen op een foute manier, zoals seksfilms (*aflam seven minus one*) of vrienden die niet goed weten waar ze het over hebben.

DE SCHOOL

Tijdens de tweede term van het vak wetenschappen in derde *adāḍī* kreeg R12 les over de menselijke voortplanting. Ze zat in een klas met enkel meisjes en de les werd gegeven door een leraar. Hij onderwees over spermacellen, eicellen en chromosomen. Op het bord waren er afbeeldingen van de mannelijke en vrouwelijke voortplantingsorganen. R12 was erg geïnteresseerd in de les omdat ze wilde weten hoe haar lichaam werkte en omdat ze geïnteresseerd is in wetenschappen. Ze stelde vragen aan de leraar tot ze alles begreep. De andere meisjes in de klas waren heel verlegen en durfden geen vragen te stellen. R12's leraar lachte soms, maar antwoordde steeds op de vragen die ze stelde.

Voor R12 was de les zeer nuttig, heel veel dingen werden voor haar duidelijk. Over seksuele gemeenschap zelf en hoe een spermacel precies een eikel kan bevruchten, werd niet uitgelegd. Dat begreep R12 pas later toen ze met haar vriendinnen een film zag.

PEERS

R12 praat enkel met vriendinnen over seksualiteit. De eerste gesprekken in eerste *adāḍī*, toen ze twaalf jaar was gingen over trouwen en wat er gebeurt tijdens *laylat al duḥla* (de eerste huwelijksnacht) en hoe baby's worden gemaakt. Er werd niet echt gecommuniceerd in duidelijke termen en R12 begreep pas in de derde 'i'*adāḍī*, toen ze les kreeg over de menselijke voortplanting 'hoe alles precies in elkaar zat'.

Wat seks precies is, snapte R12 pas volledig toen ze vijftien was en met haar vriendinnen een seksfilm zag. Ze keken samen met een paar vriendinnen op de computer bij een vriendin die alleen thuis was. Voordien hoorde R12 vooral verhalen van vriendinnen die ervaringen hadden met hun partners. Meestal bleven ze daarbij maagd, sommige van hen hadden gemeenschap.

R12 heeft veel oudere vriendinnen die al getrouwd zijn. Met haar close vriendinnen wordt openlijk gepraat over hun seksuele ervaringen en het huwelijksleven. R12 stelt haar vriendinnen vragen en ziet haar vriendinnen als een nuttige bron. Eén vriendin van haar is gescheiden omwille van seksuele problemen. Haar man keek veel films terwijl hij masturbeerde en als hij seks had met zijn vrouw was hij enkel gefocust op zijn eigen genot. Haar behoeftes kwamen niet aan bod. Uiteindelijk gingen ze uit elkaar.

ERVARING

R12 had een relatie met iemand die ze erg graag zag. Ze kusten en knuffelden elkaar, maar hadden nooit gemeenschap. R12 ging niet verder in op haar ervaringen, maar vertelt dat een paar van haar vriendinnen die geen maagd meer waren voor ze trouwden een maagdenvlieshersteloperatie lieten uitvoeren. Onlangs had een vriendin van haar een operatie. Via vriendinnen worden nummers van gespecialiseerde dokters doorgegeven. Vroeger kostte de operatie zo'n drie à vierduizend pond. Nu nog zo'n tweeduizend.

MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

Volgens R12 is er in Egypte geen seksualiteit of informatie te vinden in de media. Wanneer ik doorvraag, blijkt ze toch informatie te halen uit diverse media.

In bepaalde tijdschriften waarvan ze zich de naam niet herinnert, zijn er soms artikels waarin over seksualiteit wordt gepraat. R12 zoekt deze informatie niet actief op en haalt er niet veel informatie uit.

R12 noemt het televisieprogramma *kalām kabīr* van de Egyptische seksuoloog Heba Kotb als een bron van informatie. Het programma werd eenmaal per week uitgezonden en daarna herhaald. Alle onderwerpen die met seksualiteit te maken hebben, kwamen aan bod. Mensen konden bellen met hun problemen en dokter Kotb stelde oplossingen voor. R14 keek soms met haar moeder, soms alleen. Het programma vormde voor haar een zeer nuttige bron.

De film *al-na'āma w-al-ṭāwūs* (De struisvogel en de pauw) die R12 zag op televisie, was een bron van informatie. De film vertelt over een getrouwd koppel dat tijdens de eerste huwelijksnacht seksuele problemen heeft. De man komt snel klaar en laat zijn vrouw onbevredigd. Zonder elkaars medeweten, gaan ze alletwee naar een dokter om hun probleem te bespreken. De vrouwelijke dokter geeft hen beiden tips en zegt hen wat te doen. Later toont de film hoe de dokteres in haar eigen huwelijk geen bevredigend seksleven leidt. R12 ziet in de film hoe belangrijk communicatie is. Als ze zelf trouwt wil ze niet verlegen zijn en is ze van plan om haar echtgenoot te vragen waar ze recht op heeft, namelijk een bevredigend seksueel leven te leiden.

Internet is voor R12 geen bron van informatie.

DIENSTVERLENING EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES

Professionals waren voor R12 geen bron van informatie.

INFORMATIEBEHOEFTE

Voor R12 is de belangrijkste manier waarop ze informatie kreeg, luisteren naar oudere mensen die al dan niet getrouwd zijn en ervaringen hebben. Op dit moment weet ze alles wat ze wil weten.

Als ze vragen heeft, zou R12 eerst haar moeder om raad vragen.

Als ze iets zou mogen veranderen aan de seksuele opvoeding in Egypte, zou R12 eerst en vooral de volwassenen goed informeren via media en televisie, zodat zij op hun beurt hun kinderen op een goeie manier onderwijzen over seksualiteit. R12 vertelt dat veel mannen hun vrouw gebruiken als een geit, een gebruiksvoorwerp om zichzelf te plezieren. Mannen komen snel en kunnen over het algemeen maar één keer klaarkomen, terwijl vrouwen veel vaker kunnen en vaak onbevredigd blijven. Het is een probleem waar veel huwelijke op stuklopen en dat volgens R12 opgelost kan worden met goeie seksuele opvoeding.

RESPONDENT 13

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

- vrouw
- 24 jaar
- 1 broer: 26 jaar en getrouwd
- 1 zus: 17 jaar
- scholing:
 - lager onderwijs: experimentele school
 - middelbaar onderwijs: staatsschool voor meisjes
 - hoger onderwijs: staatsuniversiteit > afgestudeerd

ALGEMEEN

Praten over seksualiteit is voor R13 geen probleem. In haar vriendencirkel wordt openlijk gepraat en zelfs met vreemden over seksualiteit praten is voor haar niet vreemd. R13 werkt in een staatsuniversiteit en is de enige ongesluisde vrouw op de werkvloer. Dit is een plek waar ze het onderwerp bewust vermijdt om niet nog meer een vreemde eend in de bijt te zijn. R13 geeft aan dat ze soms over seksualiteit praatte om mensen te choqueren, maar dat dit een tijdelijke fase was.

Als ze jonger was had ze het gevoel dat ze haar vrienden moest leren wat ze wist over seks en seksualiteit. In haar puberteit veranderde dat toen ze rebelleerde tegen haar liberale ouders en meer conservatief wilde zijn. Na deze verschillende fases, probeert R13 nu om op een openlijke manier over steeds meer elementen van seks en seksualiteit te praten.

HET GEZIN

R13 geeft aan in een zeer liberaal en ontraditioneel Egyptisch gezin opgegroeid te zijn. Van jongs af aan beschouwt ze haar ouders als vrienden. In haar puberteit vond ze haar ouders zelfs te liberaal en ging ze als tegenreactie zich meer conservatief gedragen.

R13 herinnert zich geen *sex talk*, maar weet wel dat ze vanaf tweede 'ibtidā'ī 'alles wist'. Ze wist was seks inhield, hoe de mens zich voortplant, wat de mannelijke en vrouwelijke seksuele organen zijn, enz. Toen ze op jonge leeftijd voor het eerst menstrueerde, was ze helemaal voorbereid. Ze was op een verjaardagsfeestje en belde haar mama die haar feliciteerde.

R13 groeide op in een gezin waar intimiteit tussen haar moeder en vader heel gewoon was. Ze herinnert zich dat ze op een dag de slaapkamer binnenging en haar mama en papa aan het vrijen waren. Ze ging

snel weer weg en later kwam haar mama om uit te leggen wat ze aan het doen waren.

R13's oudere broer had een relatie. Zijn vriendin was vaak bij hen thuis en via haar opende de moeder van R13 het gesprek over seks. R13's broer en zijn vriendin mochten – tegen de Egyptische gewoontes in – thuis samen slapen. Later woonden ze ook ongetrouwd samen, ook iets uitzonderlijks in Egypte. R13 kreeg net als haar broer ruimte om in huis de experimenteren met seksualiteit. Toch nam ze vanaf haar tweede jaar aan de universiteit de pil zonder met haar moeder te overleggen. Ze ging niet naar een dokter, maar kreeg de pil van een vriendin die in het buitenland woonde en geregeld naar Egypte kwam. De pil was echter veel te zwaar en R13's lichaam veranderde heel erg. Toen haar moeder ontdekte dat ze de pil nam, gingen ze samen op zoek naar een dokter, iets wat helemaal geen vanzelfsprekendheid was aangezien R13 niet getrouwd is.

Met haar vader werd er af en toe gepraat over seksualiteit, al kan R13 niet zeggen waarover precies. Haar vader was vooral bezorgd en hoopte dat zijn dochter niet zwanger ging worden.

R13's broer was altijd een rebel, pas op latere leeftijd werden hij en R13 vrienden. Ze praten vooral over relaties en minder over seksualiteit. Er wordt gediscussieerd over hun eigen relaties en hoe die verlopen. Ook met de vrouw van haar broer heeft R13 een goeie band, ze zien elkaar niet vaak omdat ze in het buitenland woont, maar ze is een belangrijke gesprekspartner voor R13 inzake seksualiteit en relaties.

Met haar jongere zus probeert R13 de deur op een kier te zetten en haar te laten voelen dat ze een aanspreekpunt is om over seksualiteit te praten. Dat gebeurt af en toe, maar R13 geeft aan niet zoveel te weten over het seksuele leven van haar zus.

Besluitend stelt R13 dat ze tevreden is met de seksuele vorming die ze van thuis uit meekreeg. Ze beschrijft ze als 'subtiel', niet duidelijk, maar wel aanwezig.

Volgens R13 is de seksuele vorming in middenklassenfamilies heel erg verschillend van gezin tot gezin. Ze maakt de vergelijking met de volkse (*ša'abī*) families die vroeger in haar buurt in Faysal woonden. Daar werden heel vaak seksuele opmerkingen gemaakt. Zo herinnert ze dat een vrouw die ze kende op een dag haar borsten vastpakte en zei: 'wat zijn ze gegroeid!'. Seksualiteit, lichaamsveranderingen en menstruatie zijn onderwerpen waarover volkse vrouwen openlijk over praten met elkaar. Volgens R13 is dit een cultuur die aanwezig is in het merendeel van de volkse families. In middenklasse gezinnen zijn er grote verschillen en het hangt heel er af van je ouders of er al dan niet openheid is om over seksualiteit te praten.

SCHOOL

In eerste 'i' *adāḍī* zat R13 in een privéschool. Ze herinnert zich dat er een vrouw van het merk 'Always' kwam en alle meisjes uit de klas meenam voor een apart lesuur. Ze vertelde over de menstruatie en het reproductieve systeem. Meisjes giechelden, maar luisterden naar de vrouw. Op het einde van het uur kreeg iedereen een maandverbandpakketje cadeau. Het was een reclamestunt, maar kan wel beschouwd worden als een les seksuele vorming. Voor R13 bracht deze les echter geen nieuwe informatie.

In de les Arabisch kreeg R13 seksuele vorming toen in de *qur'ān* een vers aan bod kwam waarin seksualiteit aan bod kwam. R13 herinnert zich niet meer welk vers het was, maar wel dat er dieper werd ingegaan op het onderwerp.

In de les wetenschappen in derde 'i' *adāḍī* kreeg R13 les over de menselijke voortplanting. Haar leraar vertelde de klas dat dit onderwerp een kwestie van wetenschap is, en dat er in wetenschap geen schaamte is. De klas was gemengd en er werd aanvankelijk gelachen, maar later werd de klas rustig en legde de leraar het menselijke voortplantingssysteem uit op een zeer degelijke manier. Alhoewel R15 de les goed vond, was ze voor haar niet nuttig omdat ze geen nieuwe informatie bevatte. R15 was wel zeer blij met deze les omdat ze erna met haar vriendinnen over seksualiteit kon praten op een wetenschappelijke manier doordat haar leraar daarvoor de aanzet gegeven had.

De seksuele vorming die R13 op school ontving, was voor haar niet nuttig omdat ze geen nieuwe informatie aanbracht. Volgens haar moet de school zeker een rol spelen in de seksuele educatie van jonge mensen, maar het probleem is dat dit over het algemeen niet gebeurt op dit moment. Zij had geluk met haar leraar die alles op een degelijke manier uitlegde, maar het probleem is dat dit heel persoonlijk is en geen algemeen systeem in het onderwijs. Volgens R13 speelt de school ook een rol in de algemene schaamte waarmee praten over seksualiteit gepaard gaat. Goede seksuele vorming is niet mogelijk als de onderwijzer beschaamd is. Volgens R13 is er ook een groot verschil tussen regerings- en private scholen. In de eerste is het onderwijs over het algemeen minder kwalitatief en zijn er veel meer leerlingen in een klas wat niet bevorderlijk is voor de lessfeer.

De seksuele vorming op school heeft volgens R13 geen enkele invloed op haar beleving van seksualiteit.

PEERS

Met haar vrienden heeft R13 vaak het gevoel dat ze informatie geeft, meer dan dat ze ontvangt. Ze ziet dat veel van haar vrienden die in linkse families opgroeien, een boek met uitleg toegestopt krijgen van hun ouders zonder verdere uitleg of gesprek. Hierbij legt R13 opnieuw een link met de meer volkse

(šā'abī) families waarvan ze het gevoel heeft dat er meer openlijk over seksualiteit wordt gepraat. R13 vertelt dat een vriendin van haar twintig jaar oud is en binnenkort gaat trouwen. Het meisje groeide op in een linkse familie, maar over seksuele vorming was thuis geen sprake. Ze wist helemaal niet hoe haar lichaam eruit zag of werkte, dus begon R13 haar alles uit te leggen voor een paar weken voor ze ging trouwen.

Op school was seksualiteit vooral een onderwerp van mopjes en gegiechel. Daarom was R13 blij dat haar leraar in derde *adādi* het onderwerp als een wetenschappelijke kwestie behandelde en zij ook op die manier over seks en seksualiteit met haar vriendinnen kon praten. De rol van R13 met haar vriendinnen was vooral die informatieverschaffer en minder die van ontvanger.

Vanaf de universiteit had R13 het gevoel dat ze op een openlijke manier over seksualiteit kon praten met haar vrienden. Dat kwam ook omdat ze op dat moment op haar gemak was met haar lichaam en haar seksualiteit. Vanaf het derde jaar universiteit had ze ook een langdurige relatie waarin ze heel veel leerde over haar seksualiteit waardoor ze meer op haar gemak was om erover te praten.

R13 heeft verschillende vriendengroepen die elkaar niet meteen overlappen. De groep vrienden waar ze samen mee opgroeide, zijn voor haar de belangrijkste gesprekpartners (naast haar partner) over seksualiteit. Ze vertellen elkaar alles en veroordelen niemand. Seksualiteit is een onderwerp van humor, maar vooral van openlijke gesprekken. Zo praat R13 de laatste tijd over het feit dat ze fysieke intimiteit van romantiek wil scheiden om zo vrijer te kunnen zijn in haar seksuele belevingen.

ERVARING

R13 was verloofd met haar partner waar ze drie jaar lang een relatie mee had. Hij was voor haar een belangrijke persoon in haar seksuele ontwikkeling. Hij was zeer liberaal en open en leerde haar praten over seksualiteit met vrienden. Met haar vriend leerde ze naakt zijn en haar lichaam aanvaarden. Ook het idee van masturbatie is iets wat ze door haar partner leerde aanvaarden. Masturberen is iets waar met meisjes niet over gepraat wordt, het wordt als een jongensonderwerp gezien. Doordat ze leerde masturberen, leerde R13 van haar lichaam genieten. Ze praat er ook openlijk over. Zo bestelde ze op een dag een vibrator, en ze had er geen probleem mee om haar vrienden te vertellen. Ze besliste voor zichzelf dat niks verboden is, alleen als ze dat zelf beslist.

MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

Volgens R13 is seksualiteit aanwezig in de Egyptische media, maar zeker niet op een wetenschappelijke manier en altijd vanuit een mannelijk perspectief waarin de vrouw een seksobject is. De media verspreid een fout beeld, er is sprake van een algemene beleid waarin seks is iets voor mannen en waar vrouwen 'ergens in het midden' ook een passieve bijrol moeten vervullen.

Boeken vormen voor R13 een bron van informatie, zij het in mindere mate. Zo leerde ze in het boek 'Elf minuten' van Paulo Coelho wat de g-spot is. R13 las het boek in het Engels en ging daarna op zoek naar de Arabische vertaling van 'g-spot' omdat ze het belangrijk vindt om zo veel mogelijk in haar moedertaal te schrijven en te lezen.

Internet is een zeer belangrijke bron voor R13. Ze zoekt vooral op in het Engels omdat de meeste sites in het Arabisch niet wetenschappelijk onderbouwd zijn en het vaak lang duurt voor je nuttige informatie vindt. Masturbatie is een onderwerp dat R13 op internet heeft onderzocht.

R13 heeft zelf een blog waar ze onder andere schrijft over haar relatie(s). Ook schrijft ze ook suggestief over seksualiteit. Ze wil niet aan zelfcensuur doen, maar weet dat bijvoorbeeld de moeder van haar verloofde ook meeleeft. Dat is een van de redenen waarom ze bijvoorbeeld niet over masturbatie schrijft. R13 noemt nog enkele andere Arabische blogs waar over seksualiteit wordt gesproken.

Televisie is voor R13 geen informatiebron.

R13 kijkt af en toe naar pornofilms, maar ze vormen voor haar geen informatiebron. Ze kijkt enkel voor het plezier.

DIENTSTVERLENING EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES

Toen R13 in haar derde jaar aan de universiteit een vaste relatie had, begon ze de pil te nemen als anticonceptiemiddel. Ze ging hiervoor echter niet naar een gynaecoloog, maar kreeg de pil van een vriendin wiens vader dokter is. Toen haar moeder ontdekte dat ze de pil nam, wilde ze met haar dochter naar de gynaecoloog. Een geschikte dokter vinden bleek echter niet makkelijk. De eerste dokter die haar behandelde ging ervan uit dat ze getrouwd was, wat voor ongemakkelijke doch grappige situaties zorgde. R13 veranderde al een paar keer van dokter, maar was nooit helemaal tevreden over de manier waarop ze als ongetrouwde vrouw met seksuele ervaring werd behandeld; Dokters en professionelen vormden voor haar nooit een informatiebron, eerder een bron van ergernis en zorgen.

INFORMATIEBEHOEFTE

Besluitend stelt R13 dat ze het meest heeft geleerd uit haar eigen ervaring en de ervaringen van haar vrienden die met haar praten over hun seksualiteit.

Ze heeft geen informatiebehoefte, maar wel wensen, namelijk dat er een open sfeer komt inzake seks en seksualiteit en een cultuur waarin openlijk over lichaamsveranderingen en lichamelijk genot kan gecommuniceerd worden. Ook wil ze dat meisjes op school en in het algemeen geapprecieerd worden voor het feit dat ze meisjes zijn, zodat ze zelfzeker zijn en hun lichaam leren appreciëren. Seks mag niet langer voorgesteld worden als een mannenissue waar vrouwen een terloopse rol in

meespelen, maar het moet iets worden waarin meisjes niet alleen een hoofdrol in meespelen, maar daar ook van kunnen genieten.

Volgens R13 zijn er nog veel seksuele mythes die verspreid worden en deze moeten met kennis en informatie de kop ingedrukt worden.

RESPONDENT 14

NOTA'S

R4 heeft geen probleem om over seksualiteit te praten. Ze spreekt Arabisch doorspekt met Engels en gaat geen termen uit de weg. Ze zegt dat ze deze openheid alles te maken heeft met haar opvoeding en de gemeenschap waar ze in vertoeft.

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

- vrouw
- 26 jaar
- 1 broer: 30 jaar en getrouwd
- R14 is een orthodoxe christen
- scholing:
 - lager onderwijs: privéschool
 - middelbaar onderwijs: staatsschool
 - hoger onderwijs: privaat instituut > afgestudeerd

HET GEZIN

R4 heeft een hele close band met haar moeder en praat met haar over seksualiteit, maar niet op een informatieve manier. Het onderwerp kwam ter sprake toen R14 een vriend had toen ze 23 was en haar moeder wilde weten of ze seks hadden. R4 maakte haar moeder duidelijk dat ze geen seks wil voor het huwelijk omwille van religieuze en persoonlijke redenen, het onderwerp werd daarna ook niet meer aangekaart. R14 geeft wel aan dat de mogelijkheid om over seks te praten er zeker is.

Wanneer ze met het gezin tv kijken en er bijvoorbeeld een liefdesscène of een porno te zien is, wordt er niet snel weggezapt of op de powerknop geduwd. R4 praat nooit over seksualiteit met haar vader, maar ook hier is de mogelijkheid er wel.

Met haar jongere broer werd het onderwerp een keer aangesneden toen ze pornofilms vond op zijn computer en ze hem waarschuwde dat porno niet goed is voor je denken en je ziel. Ze verbood haar

broer niets, maar zei dat ze liever wilde dat hij dingen uitprobeerde, of dingen las in plaats van porno te kijken. En als hij het dan toch deed, dan liever buitenshuis.

Seks was geen taboe thuis, ze mocht vragen stellen, maar had daar zelf geen nood aan. Doordat seks niet werd behandeld als een *ḥarrām* onderwerp, had R14 geen overdadige nieuwsgierigheid.

Als ze zelf kinderen heeft, wil R14 al van jongs af aan over het onderwerp praten, vanaf dat ze 8 jaar zijn. Dit omdat seks en het ontdekken van het lichaam iets is wat kinderen vanzelf doen. Welke onderwerpen ze daarbij zal bespreken en welke dingen niet, weet ze echter niet omdat ze het moeilijk vindt te beslissen welke onderwerpen goed zijn te bespreken en welke beter niet.

DE SCHOOL

R14 zat in een meisjesschool die privé was. Seksuele opvoeding werd gegeven in één les in de derde 'i'adādī, toen ze ongeveer 14 jaar was. De lerares gaf de les, er was niet echt sprake van spanning. R14 was ook helemaal niet verbaasd of zag de les als een ontdekking. De les was zeer biologisch van inslag, er werd helemaal niet gepraat over dingen zoals voorspel of hoe seks te hebben. Iets wat R14 heel jammer vindt.

Er werd gepraat over de organen van man en vrouw, over voorbehoedsmiddelen en over seksueel overdraagbare aandoeningen.

Als R14 minister van onderwijs was, zou seksuele opvoeding als van jongs af aan, zo'n 6 à 7 jaar op school worden onderwezen, zeker voor mensen uit de lage klasse. Dit omdat het vaak gebeurt dat gezinnen in een kamer samenwonen en vader en moeder seks hebben terwijl de kinderen in dezelfde ruimte zijn. De kinderen weten niet wat het is en gaan hun ouders imiteren en dan krijg je dingen zoals meisjes die zwanger zijn van hun broer. Seksuele opvoeding is dus noodzakelijk om deze kinderen te onderwijzen. Wanneer pubers rond een jaar of 15 hun eigen lichaam beginnen ontdekken moet er ook op school gepraat worden over masturbatie. R14 zegt dat masturberen je egoïstisch maakt en het niet goed is voor je contact met God. Maar doordat er niet over gepraat wordt, beginnen mensen dingen uit te vinden.

Toen R14 in het middelbaar zat, was er helemaal geen 'boyfriend-cultuur' zoals dat nu meer gebruikelijk is. Als iemand een vriendje had, werd je daar sowieso op afgekeurd. Als je van iemand wist dat ze seks had voor ze getrouwd was, dan wilde je haar zeker niet leren kennen. Nu zijn zulke dingen meer normaal geworden.

PEERS

Toen R14 jong was, praatte ze zeker niet met jongens over seksualiteit. Er werd enkel met vriendinnen gebabbeld en er was niet echt sprake van informatieve gesprekken. ‘Girly chitchats’ waren heel gebruikelijk. Pas toen ze in haar twintiger jaren kwam werd er in haar vriendenkring ook met jongens gebabbeld. Op het werk had ze eens een heel open gesprek met een groep vrienden, jongens en meisjes, over *kama sutra* en tantra enzo. Ze had er geen probleem mee vragen te stellen.

Onderwerpen zoals anticonceptie leerde R14 van vrienden. Vriendinnen die getrouwd waren of een relatie hadden praatten met haar over condooms en de pil.

R14 verteld dat een groot deel van haar vrienden seks heeft voor het huwelijk. Een paar vriendinnen van haar die heel conservatief zijn en gesluierd ‘doen alles’. Telefoonseks, kussen, voorspel,...

MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

De meest belangrijke bron voor R14 zijn boeken. Het zijn religieuze boeken, in het Arabisch en meestal geschreven door protestantse schrijvers. De boeken zijn bedoeld voor getrouwde koppels en behandelen onderwerpen zoals seksualiteit binnen het huwelijk. Ook leest ze boeken voor single vrouwen waarin onderwerpen zoals masturbatie worden aangekaart.

Deze boeken zijn gebaseerd op de bijbel.

Naast boeken, vormt het internet een belangrijke bron voor R14. Ze zoekt dingen op uit nieuwsgierigheid, zoals tantra en *kama sutra* of over masturbatie. Daarvoor gebruikt ze Google en zoekt ze alles op in het Engels. Ze vind Arabisch een ‘walgelijke taal’ (*disgusting*) om over seks te praten. Dingen in het Arabisch zijn vaak islamitisch en paternalistisch, de man is degene die plezier moet beleven aan seks en de vrouw is helemaal niet belangrijk. R14 weet niet of dit juist is, maar ze hoorde dit van moslimvrienden.

Televisie of tijdschriften zijn geen bronnen voor R14.

DIENSTVERLENING EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES

R14 zou geen probleem hebben om seksualiteit te bespreken met professionals, maar heeft dat tot nu toe nog niet gedaan en heeft er ook geen behoefte aan.

RESPONDENT 15

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

- vrouw
- 27 jaar
- 2 zussen: 31 en 33 jaar
- Egyptische ouders maar geboren en opgegroeid in Koeweit tot de leeftijd van 11
- scholing:
 - lager onderwijs: Britse school
 - middelbaar onderwijs: privéschool
 - hoger onderwijs: staatsuniversiteit > afgestudeerd

ALGEMEEN

R15 geeft aan dat ze geen enkel probleem heeft om over seksualiteit te praten. Dat was wel het geval als ze jonger was, zo'n 11 à 12 jaar oud, maar nu ze volwassen is praat ze makkelijk over het onderwerp met iedereen.

HET GEZIN

R15 heeft een hechte band met haar familie, ze hebben geen problemen of ruzies met elkaar, maar ze zijn ook niet meteen beste vrienden in die zin dat ze niet alles over elkaar weten.

Met haar ouders praat R15 nooit over seksualiteit. Ze herinnert zich wel één moment toen ze negen jaar oud was en er een film in de cinema kwam die *nisfa al-'adrā'* heette (half maagd). Toen ze haar moeder vroeg wat dat betekende werd deze helemaal rood en verlegen. Ze vertelde haar dochter haastig dat het betekende dat ze getrouwd was voordien.

Omdat R15 oudere zussen had, wist ze wat menstruatie was. Toen ze zelf voor het eerst ongesteld werd, was ze helemaal niet verbaasd. R15 leerde van haar zus wat het begrip 'maagdelijkheid' betekende toen ze zo'n 12 jaar. Aanleiding hiervoor was een nichtje dat was aangerand door iemand. R15 snapte niet helemaal waar het allemaal over ging en haar zus legde haar toen uit dat haar nicht misschien geen maagd meer was en wat dat precies betekende. R15 heeft een goeie band met haar ene zus. Als ze vragen had, stelde ze die altijd aan haar en niet aan haar moeder omdat ze had gemerkt dat die heel beschaamd was toen ze naar de filmtitel had geïnformeerd. Toen R15 ouder was, praatte ze met haar zus over ervaringen van anderen, maar R15 herinnert zich niet welke informatie ze van haar zus heeft gekregen.

R15 voelt zich niet goed bij de manier waarop seksualiteit bij haar thuis werd behandeld. Als ze zelf kinderen heeft, wil ze zeker niet dat er angst is om vragen te stellen over lichamelijke of seksualiteit. Het moet een thema zijn waar op een normale manier over gepraat kan worden. Zelf heeft ze gelezen over seksuele opvoeding dat je nooit mag liegen tegen je kinderen en je altijd juiste informatie moet geven aangepast aan de leeftijd van het kind. Het is niet nodig om aan jongere kinderen alles volledig uit te leggen, enkel als ze verder vragen stellen mag je alles uitleggen omdat het betekent dat ze er dan klaar voor zijn. R15 heeft ook gelezen dat je een kind op zijn elfde alles moet uitleggen, ook als hij er dan zelf nog niet om gevraagd heeft. Het is belangrijk dat je dat als ouder zelf informatie geeft voordat de puberteit begint en het lichaam begint te veranderen. Als je dat niet doet en je kind alles zelf moet ontdekken, zal hij zijn ouders niet in vertrouwen nemen om vragen te stellen.

Op de vraag of haar seksuele opvoeding thuis invloed heeft gehad op haar seksueel leven en haar seksualiteit, antwoordt R15 dat zeker mogelijk was geweest, als ze ziet wat met haar zussen is gebeurd. Haar tweede zus was tijdens haar eerste huwelijksnacht namelijk geschokt toen ze haar man voor het eerst naakt zag. Doordat ze zo geschrokken was, was ook haar nieuwe echtgenoot in paniek geslaan met als gevolg dat ze de eerste twee nachten geen seks hebben gehad. Toen bleek dat precies hetzelfde verhaal was gebeurd met de oudste zus, voelde de tweede zus zich verraden en snapte ze niet waarom niemand haar wat verteld had. Het feit dat er thuis niet over seksualiteit werd gepraat en de zussen zelfs voor hun eerste huwelijksnacht geen informatie kregen van hun moeder, heeft een invloed gehad op hun eerste seksuele ervaringen. R15 heeft echter zelf veel gelezen, waardoor ze niet onvoorbereid is.

MEDIA EN MEDIAGERELATEERDE BRONNEN

Toen R15 elf jaar was, brachten vriendinnen op school een pornofilm mee. R15 keek samen met 5 andere meisjes naar de film en was gechoqueerd. Ze vond het walgelijk en voelde zich slecht over seks. Voor R15 was de film echter geen ontdekking, ze had voordien al boekjes gelezen, stationsromannetjes zoals *laylat al-duhla* (Eerste huwelijksnacht) en *Elegance* waarin ze ontdekte wat seks precies was. Ze herinnert zich dat ze een discussie had met een jongen toen ze zo'n 12 jaar was en hij haar uitlegde hoe een tongzoen met de buik gebeurde en zij hem verbeterde.

Toen R15 ouder werd, zocht ze heel veel op via internet. Ze las veel over vrouwelijke gezondheid, over menstruatie en lichaamsverzorging, maar ook over relaties. Ze las bijvoorbeeld over wat je moet doen als je problemen hebt met je vriendje op sites met Vraag en Antwoord pagina's. Ze zocht steeds informatie op in het Engels omdat er geen wetenschappelijke informatie is in het Arabisch (*mafiš'ilmīya bi-l-'arabī*). Vanaf haar vijftiende begon R15 e-books te downloaden. Ook deze waren in het Engels en gingen over thema's als *kama sutra*, de g-spot, 101 posities en meer informatie over technieken. Op deze sites kwam R15 meestal via andere sites, boeken die bijvoorbeeld werden aangeraden op andere

webpagina's. Er was niet meteen een specifieke site die R15 regelmatig bezocht.

Televisie vormt voor R15 geen bron van informatie.

Porno is voor R15 niet belangrijk. Ze zoekt het niet op maar heeft er geen probleem naar een film te kijken. Porno vormt evenwel geen informatiebron en had ook nooit een invloed op R15's seksualiteit.

DE SCHOOL

In de derde 'i' *adādi* kreeg R15 les over het reproductieve systeem (*al-gihāz al-tanāsulī*), maar ze herinnert zich niks over de les die ze op school kreeg. Wel weet ze nog dat ze in de privéles na school deze les ook kreeg. Ze zat in een gemengde klas en de les werd gegeven door een leraar. R15 vond het een goeie leerkracht, hij gaf meer info dan er in het handboek stond geschreven en sprak over seksuele gezondheid als een levenslang werkpunt. R15 herinnert zich dat de leraar vertelde dat seks een geschenk is van God en dat we er dan ook zorg voor moeten dragen. Ook vertelde de leraar dat als iemand zijn zus' hand zou komen vragen, zijn enige voorwaarde zou zijn dat de man een goeie seksuele gezondheid had. Voor de les begon werd er bij de jongens van de klas gelachen en gegrapt, maar door de goeie aanpak van de leraar werd het stil in de klas. R15 denkt niet dat de les een invloed heeft gehad op haar seksualiteitsbeleving, maar ze vind het wel frappant dat ze de woorden van de leraar nog steeds herinnert. Over voorbehoedsmiddelen werd op school niet gesproken.

R15 vind dat er op school zeker ene volledige les met seksuele voorlichting moet gegeven worden.

PEERS

R11 praatte met haar vriendinnen over seksualiteit vanaf de leeftijd van 11 à 12 jaar. Er werd gepraat over de menstruatie en lichaamsveranderingen. Ook deelde R15 de verhalen die ze te horen kreeg van haar getrouwde zus. Er werd onder vriendinnen vaak nuttige informatie doorgegeven, maar heel vaak gingen er ook mythes de ronde. Met haar mannelijke vrienden begon R15 over seksualiteit te praten toen ze zo'n twintig jaar was en naar de universiteit ging. Daarvoor praatte ze enkel met haar partners, maar ook dat was beperkt. Op de universiteit had ze een gemengde vriendengroep die heel hecht was en waar over alles werd gebabbeld.

ERVARING

Toen ze vijftien was, was R15 een jaar samen met een jongen en praatten ze over seksualiteit, maar niet veel. R15 deed ervaring op bij verschillende partners, alles ging stapsgewijs. Eerst werd er gekust, later ook gestreeld.

Met haar huidige partner, waar ze ook mee verloofd is, wilde R15 seks hebben. Ze heeft er geen probleem mee dat ze geen maagd meer is voor het huwelijk en als het zou mislopen tussen haar en haar verloofde, dan wil ze zeker geen relatie met een man die er een probleem van maakt dat ze al ervaring heeft. R15 gebruikt geen voorbehoedsmiddelen en ging ook nog nooit naar een dokter.

DIENSTVERLENING EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES

R15 ging ooit naar de dokter toen ze een maand lang menstrueerde. Ze praatte met de dokter echter niet over seksualiteit. Een goeie vriend van R15 weet dat ze seksueel actief is en moedigt haar aan naar de dokter te gaan voor een gynaecologische controle, maar R15 durft niet omdat ze niet getrouwd is. R15 gebruikt ook geen voorbehoedsmiddelen omdat ze bang is omdat ze slechte ervaringen heeft met dokters. Toen haar getrouwde zus naar de dokter ging om informatie te vragen omtrent anticonceptie, behandelde die haar niet respectvol. R15 vreest dat de dokter haar als ongetrouwde vrouw niet zal respecteren.

INFORMATIEBEHOEFTE

Volgens R15 is er een cultuurverandering nodig. Ze ziet dat er momenteel wel zaken veranderen. Zo is er de seksuologe Heba Qutb die in haar televisieprogramma *kalām kabīr* nuttige informatie geeft over seksualiteit. R15 zag het programma, maar voor haar bracht het geen nieuwe info aan.

Op school moet er zeker plaats zijn voor seksuele opvoeding en moet er minstens een volledige les aan gewijd worden. Volgens R15 hebben veel oudere mensen geen goeie kennis omtrent seksualiteit, ze vraagt zichzelf af of haar ouders wel goed geïnformeerd zijn. Ook voelt ze zich slimmer dan bijvoorbeeld de leraren op haar school, ze zou hen nooit vragen stellen in verband met seksualiteit omdat zij waarschijnlijk ook nooit goed geïnformeerd zijn geweest. R15 heeft immers internet ter beschikking en de boeken die ze downloadde.

R15 geeft aan dat er op internet ook veel foute informatie wordt verspreid, maar voor haar is het de belangrijkste bron. Ze heeft op dit moment geen informatiebehoefte. R15 heeft het gevoel dat ze alles weet wat ze weten moet.

7. ARABISCHE BLOEMLEZING

7.1. COLUMN KHALED MONTASER¹

الجنس بين العلم والدين
2010-12-May

الجنس عندنا في مصر وبلاد العرب سلوك سئ السمعة حتى ولو تم بدون ضجيج وفي داخل زنازانات مغلقة وبين بشر يحترمون خصوصيته ويمارسونه في الإطار الشرعي، ولذلك فالكتابة عنه طيش غير مبرر وخروج عن المؤلف وقفز فوق أسوار العادات والتقاليد والأعراف وقلة أدب ونقص حياء وبجاجة حتى ولو كانت تلك الكتابة بأسلوب علمي وبرغبة حقيقية في المعرفة لا الإثارة والتهييج، وحتى لو كان المتصدى لها متخصصاً في علوم الجنس أو ما يطلق عليه السكسولوجي، فأنت طالما كتبت في الجنس فأنت مدان مدان يا ولدي !.

وبرغم أننا نتحدث فيه وعنه وبه ليل نهار، إلا أننا نفعل ذلك في السر وبمنطق خفافيش الظلام، ولذلك عندما نكون في العلن ونخرج إلى النور سرعان ما نفلوظ العمامة وننقمص دور الحكيم العالم القديس الطاهر ونهاجم كل من يتطرق إلي مناقشته وطرح مشاكله بصراحة فنذبجه بعد أن ندينه، ونجرسه لأنه خرج على النص المعد سلفاً بأن نكذب على أنفسنا ونمثل في تصرفاتنا وسلوكياتنا حتى نستحق لقب المواطن الصالح، ولأنه غرد خارج السرب الذي لا يغني لأن الغناء عيب ولا يبيتهج لأن البهجة حرام، ولذلك فهمت سر خوف وإحجام كبار المفكرين عندنا عن دراسة الجنس والكتابة عنه بوصفه علم له إحترامه وأهميته وتفرد، ولم يسلم من هذا الإحجام والخوف إلا الأدباء الذين كانت مهمتهم فقط هي الوصف الأدبي الذي يخدم النص وليس الدراسة التي تمنح القارئ ثقافة وتزيد معرفته ووعياً، ويحضرني هنا مثل واضح لهذا الإحجام عندما كتب الصحفى الكبير الراحل صلاح حافظ دراسته المهمة عن تاريخ الجنس وبعدها شطب كتابه هذا من تاريخه ولم يعد طباعته وطوقه بصمت مريب لأنه أحس أن هناك تناقضاً بين كونه صحفياً كبيراً وبين كونه مؤلفاً لكتاب في الجنس حتى ولو كان علمياً، وهكذا الكل يغسل يديه من هذه المهمة المريبة المحاطة بشبهة القذارة والنجاسة ويتركونها للمرتزقة من كتاب الإثارة والكتب الصفراء التي تعرض بضاعة الجنس البورنو ولا تتحدث عن الجنس كسلوك إنسانى وأداة تواصل إجتماعى ولغة حوار ومساحة تعبير ومخزون حب ونشاط بيولوجى وفسىولوجى وعالم كامل من الأسرار لا بد من مناقشتها بمنطق العلم لا بمنطق البيزنس، وبمفردات معامل كليات الطب وأقسام علم النفس والإجتماع لا بمفردات بيوت الدعارة وبائعات الهوى وتجار اللبالي الحمراء .

[تصديت لكتابة هذا الكتاب وأنا مقدر وراصد لكل ماسبق من مشاكل، ولأنتى تعودت على مثل هذه المشاكل فى كتاباتى التى تتعلق بالجنس وغيره من الموضوعات فقد قررت أن أنشره لأن قليلاً من الصدمة يصلح الحال ويحرك المياه الراكدة، وتحملت إنطلاقاً من بديهية أؤمن بها وهى أن صحة الفكرة لا يحكمها كثرة المعتنقين لها ولا قدمها الزمنى ولا مكانة مروجيها وقائلها، وبما أن الجنس أكبر من أن يكون معادلات علمية وبيولوجية وفسىولوجية فقط، فقد جعلت علاقة الجنس والعلم مجرد فصل واحد فقط وهو الفصل الثانى، ولكى يتسع المنظور الذى نرى من خلاله الجنس فقد أفردت الفصل الأول لمناقشة الجنس كتواصل ويعرض لأهمية الثقافة الجنسية التى أعتبرها معركة الكتاب الأساسية، وفى الفصل الأخير عرضت لعلاقة الجنس بالدين، وهو فصل قد يسبب صدمة للكثيرين ممن تعودوا على ثقافة السمع والطاعة، وعلى أن الجنس حرام وعيب ويجب ألا نلوث به قداسة الدين وإجلاله، وسيندهش البعض من هذا الربط ولكنها الدهشة التى أتفاءل بأنها بداية المعرفة والرغبة فى التغيير، والأهم أنها دهشة من أجل مزيد من الأخلاقية على عكس ما يتصور البعض من أن مناقشة الجنس هو عمل لأخلاقى بالضرورة .

[ليست من أمنياتى أن يتفق معى كل من يقرأ الكتاب، ولكن أقصى ماأتمناه أن يثير قدراً من الجدل الخلاق داخل عقله ووجدانه، ويبدأ من جديد فى غرابة معتقدات كثيرة رسخها العرف وزرعتها التقاليد وحماها الخوف من الخروج عن المجموع أو الإنفلات والشروء من أمان ودفء القطيع، فمجرد إثارة التساؤل هو مهمة مقدسة أعتقد أننا فى أمس الحاجة إليها، وأتمنى أن أوفق فى هذه المهمة التى أصبحت فى عصرنا الحالى قبضاً على الجمر وإقتحاماً لحقل الألغام.

7.2. BLOG THAQAFY²

ثقافة جنسية

June 12, 2007

ولد و بنت مش فاهمين,حبوا يتعلموا و يعلموا التانيين,نحكي عن اللي عارفينه و عن تجاربنا و نسمع حكاويكوا و تسمعوا حكاويننا عن "اللي بالي بالك" و "السيكو سيكو" .

حاولنا ندور على أي مصادر "ثقافية" على الأنترنت و كانت النتيجة ان معظم المواقع اللي بالعربي مواقع دينية بنتكلم عن الحاجات بشكل مبهم و لقينا جمل مستغزة جداً زي "المرأة مثل الزهرة تلمس أوراقها فتفتح" قولنا بس ما بدهاش,استندنا على خلفيتنا الطبية و على تجاربنا الجهنمية و يالا نديها ثقافة. . .

Posted by بنت
Filed in Uncategorized
5 Comments

عشرة فوائد للواقى الذكري

March 16, 2009

في حجات كثيرة اوي ممكن الواحدة تعملها بالكوندوم أو الواقى الذكري:

- 1- ممكن تربطي بيه شعرك
- 2- تحطيه على سماعه تليفون عام عشان يحميك من الجراثيم
- 3- تستخدميه في الحمام على راسم عشان شعرك مايتبلش (وده يتطلب صياغة معينة)
- 4- تغطي بيه فرشاة سنائك وانت مسافرة عشان ماتتوسخش
- 5- تلبسيه على صوابك وتعمليه عرائس صواب
- 6- تستخدميه لنقل شامبو أو بلسم بكمية صغيرة وانت مسافرة
- 7- تلبسيه على صواب في الشتا عشان تدفي
- 8- تنفوخيه بلالين وتزيني بيه البيت
- 9- تحشيه حجارة صغيرة وتبطحى بيه حد في حالات الطوارئ
- 10- بس الأهم والأخطر انك تلبسيه لأي راجل عايز ينام معاك

- لأنه أكثر وسيلة منع حمل مألوفة أعراض جانبية واستخدامه بشكل صحيح ومنتظم يمنع الحمل بشكل كبير .
 - لأنه كمان بيحميكي من تقريباً جميع الأمراض اللي ممكن تنتقل من العلاقات الجنسية زي الايدز والزهري وأمراض أخرى اللي ممكن الود الفتك اللي معاكى يبقى مريض بيها ومش بيقولك، أو مريض بيها ومش عارف !!
 - لأنه سهل الاستخدام ورخيص ومتوافر في كل الصيدليات تقريباً .
 - ولأنه بيثب لك اذا كان الشخص اللي قدامك متحمل المسؤولية ولا لأ .
- كثير من الرجالة بيرفضوا يلبسوا كوندوم لأنه في بعض الحالات بيقلل من متعتهم أو بيصعب عليهم الانتصاب أو بيأخر عملية القذف اللي طبعاً بيبقى ممتع أكثر للسنتات ومناسب للرجالة سريعة القذف. وفي بعض الرجالة بيعتبروا ان لبس الواقي ده مش للرجالة اللي زيهم وان الست هي اللي لازم تتصرف!! وفي الحالات دي الحل الوحيد هو الضرب بالجزمة والطرد برة البيت!
- ده فيديو تعليمي/ تنكيته عن كيفية استخدام الواقي الذكري

Posted by بنت

Filed in Uncategorized · Tags: ثقافة جنسية, وسائل منع حمل, واقي ذكري, condom, contraceptive

7.3. JONGERENCAMPAGNE ‘LEEF JE LEVEN!’

حب الشباب!

يصيب حب الشباب 70٪ من الشباب أثناء مرحلة البلوغ - وفي الغالب يختفي مع الوقت

حب الشباب قد يصيب الوجه و الظهر و الكتفين - حيث تكثر الخلايا الدهنية و تزداد الإفرازات الدهنية و الهرمونية أثناء البلوغ.

الوقاية من حب الشباب - هل يمكن؟!
 بالإمكان التقليل من فرص ظهور حب الشباب، أو على الأقل التقليل من أضرارها وازالتها بسرعة أكثر عن طريق:

- 1- اهتم بالنظافة الشخصية و غسل الوجه و الجسم بالماء و الصابون أكثر من مرة يوميا.
- 2- لا تلعب بالحبوب أو تحاول إزالتها بيدك، لذلك قد يزيد المشكلة سوءاً و يعرض الحبوب للتلوث و الجراثيم.
- 3- إذا عرفت، اغسل وجهك و جسمك سريعاً حتى لا تعطي الفرصة لتكاثر الحبوب.
- 4- لا تستخدم المرهم بدون استشارة الطبيب.

تذكر - لا يوجد علاقة بين تناول أنواع معينة من الطعام و ظهور حب الشباب.

احذر - محاولة إخراج الحبات بيدك قد تؤدي إلى ظهور علامات شبيهة دائمة على الوجه.

حب الشباب!

كلمات

أنا جاهز!
معاك يا رويشة؟

هذه لارج رويشة؟

غالباً، سوف تحبني الحبوب تلقائياً

لا بد من استخدام المرهم لازالة الحبوب

أنا جاهز!
معاك يا رويشة؟

هذه لارج رويشة؟

أنا جاهز!
معاك يا رويشة؟

هذه لارج رويشة؟

الإدمان!

كسبت حياتك

خداصا زنهى! ... لازم تركز على مشورتي السنة ديها.

الدينا ضللت في ودي دي أول مرة أسقطها!

شالي جاتين للسنة الجاية!

خير؟

يانهارى!

2

همنى برازى! آنا عارف!

الإدمان قد يجعل حلاً لمشاكلنا

الإدمان مشكلة ويجب التخلص منه

الإدمان!

الإدمان لا يعالج أي مشكلة، بل هو مشكلة في حد ذاته

لكن، ما الإدمان؟!
الإكثار من تعاطي مواد معينة، بحيث يؤدي إلى احتياج الجسم إليها باستمرار، ويشعر بالمرض من دونها

ولماذا يعد الإدمان مشكلة؟

- المدمن لا يستطيع أن يتحكم في الكمية، حيث يحتاج الجسم إلى كمية أكبر من المعتاد لإعطاء نفس الأثر
- لا يستطيع المدمن أن يتحكم في تصرفاته، بالذات عند احتياجه للمخدر، فليوم بتصرفات غريبة للحصول على الجرعة.
- يؤدي الإدمان إلى فقدان الذاكرة ومشاكل في الصحة الذهنية.
- يؤدي إلى التلف في الدماغ ومشاكل صحية أخرى مثل مشاكل الكبد والربو والجهاز البولي.
- المدمن أكثر عرضة للأمراض المعدية، لاسيما فيروس نقص المناعة المكتسبة الذي لايزن، نتيجة مشاركة السريجات بين المدمنين.
- الموت القوي في حالة الجرعة الزائدة.

إذا كنت مدمن، و تريد التوقف، يمكنك:

- التمسك بالإرادة القوية - فهي مفتاح التوقف عن الإدمان.
- العلاج قد يتطلب المتابعة الصحية، بالذات في حالة ظهور أعراض مثل الاضطرابات الذهنية.
- أثناء العلاج، لابد من التحلي بروح عالية لمواجهة بعض الأعراض مثل اضطرابات النوم والعرق ... إلخ

تذكر - قرر كثير من المدمنين الإقلاع عن الإدمان ونجحوا في ذلك، القرار لك.

لمزيد من المعلومات، يمكنك الاتصال على الخط الساخن لعلاج الإدمان الخاص بوزارة الدولة للأسرة والسكان ١٦٠٢٣

مسؤولي الأمم المتحدة للسكان

تنظيم الأسرة!

حياة سعيدة

كان نفسي يبقى عديري
أخذت كثير كدة!

يا بنتي صبي
مع التنظيم!

صالح أخوها لمبارح!
عدها. أخوات!

لها فحمة سبع
عدها.

خصمة!؟

هل تتفق مع أمية البيت؟

أم تتفق مع كلام الجددة؟

تنظيم؟

لازم كل زوجة تمارس
تنظيم الأسرة علشان
مستقبل زوجها!

3

تنظيم الأسرة!

تنظيم الأسرة يوفر فرصة حياة أفضل للبنات والأبناء - جسدياً ونفسياً و مادياً، كما أنه مهم جداً لصحة الأم

ما تنظيم الأسرة؟
هو عملية تحكم الزوجان في وقت الإنجاب باستخدام وسائل منع الحمل الآمنة.

ما الآثار الإيجابية لتنظيم الأسرة على صحة الأم؟

- يحمي من مخاطر الحمل المتأخر أو الحمل المتكرر على الأم.
- المساعدة بين الولادات وهو شيء في غاية الأهمية للحفاظ على صحة الأم - بفعل الباعدة لمدة تسنين على الأقل بين كل حمل و ولادة

ما الآثار الإيجابية لتنظيم الأسرة على الأبناء؟

- كلما قل عدد الأولاد، البنات، زادت قدرات الأسرة على توفير احتياجاتهم الأساسية.
- عدد أقل من البنات و الأولاد يعني توفير اهتمام أكبر لهم من قبل الأهل.

ملاحظة - لتنظيم الأسرة أثر إيجابي على المجتمع ككل من حيث توفير الموارد و الطعام و الوظائف... إلخ

وسائل تنظيم الأسرة

الاسم	الوصف
وسائل عازلة	الوقاية الذكري
وسائل هرمونية	حزب منع الحمل، كسولات تحت الجلد
وسائل طبيعية	الرضاعة الطبيعية، الجماع اللطيف
وسائل رضية	الولب بالواضع

ملاحظة - جميع الوسائل المذكورة لا تؤدي إلى التغير بأي شكل من الأشكال وهي آمنة تماماً.

للاستشارة عن طرق تنظيم الأسرة، قم بزيارة الوحدة الصحية، خاصة بوزارة الصحة، أو بالاتصال بخط المشورة الأسرية، الخاص بوزارة الدولة للأسرة والسكان - ١٦٠٢١

مستوى الأم لصحة للسكان

حقيقة الإيدز!

كسبت حياتهم

- أنتفق مع كلام القصة
- لا أنتفق مع كلام القصة

4

حقيقة الإيدز!

التعامل اليومي مع المتاعيش مع فيروس نقص المناعة المكتسب لا يؤدي إلى الإصابة بالفيروس

ينتقل فيروس نقص المناعة البشري للإيدز عن طريق:

- 1- الدم الملوث بالفيروس (مثلاً عن طريق مشاركا الحقن مع شخص مصاب بالفيروس)
- 2- العلاوة الجنسية غير الآمنة مع شخص حامل للفيروس نقص المناعة البشري.
- 3- من الأم إلى جنين للفيروس إن طلبها أثناء الحمل والولادة والرعاية الطبيعية.

لا ينتقل الفيروس إلا بهذه الطرق، مثلاً:

- لا ينتقل عن طريق مشاركا أدوات الطعام.
- لا ينتقل عن طريق دورات المياه.
- لا ينتقل عن طريق لسع الحشرات مثل التاموس.

لكي نحمي أنفسنا من الفيروس، لا بد أن نتبع الآتي:

- أفضل طريقة هي الالتزام بالبادئ الأخلاقية (الاستماع).
- عدم مشاركا الحقن مع أي شخص أخلاقاً.
- الالتزام بالعلامة الزوجية.
- إذا كان أحد الزوجين مصاباً مع الفيروس، فإن الوالي الذكري يحمي نسبة كبيرة جداً من انتقال العدوى.

كيف نتعرف على الشخص المتعاش مع الفيروس؟

لا توجد طريقة لمعرفة إذا كان الشخص مصاباً بالفيروس إلا من خلال التحليل، وذلك بالتحاليل في مراكز الشورة و الفحص الطوعي المنتشرة بأحاء الجمهورية.

مستوى الأم المتحدة للسكان

التغذية!

تحتوي الوجبات السريعة على نسب عالية من الدهون و الشحوم، كما أن كثيرا من مكوناتها مجهولة المصدر.

ما السعرات الحرارية؟

هو وحدة قياس الطاقة التي يوفرها الطعام لعملية السيو و لتوفير الطاقة للقيام بالأعمال اليومية.

صحيح - الإطعام هو أحم وحمه في اليوم، حيث يوفر الطاقة للدراسة أو العمل أثناء اليوم.

ما كميات الطعام التي يحتاجها جسم الإنسان؟

قبل سن الـ ٢١، يحتاج الشخص إلى ما بين ٢٠٠٠-٢٢٠٠ سعرات حرارية يوميا.

تذكر - لابد من توفر نظام غذائي متوازن و متكامل، فلا بد من وجود التالي:

- ١- الخبز و الشوربات - ٤٠٪ من الغذاء اليومي - و هذه المجموعة توفر الطاقة.
- ٢- الفواكه و الخضروات - ٣٠٪ - في غاية الأهمية حيث توفر الكثير من الفيتامينات و العادن و تحافظ على صحة الجهاز الهضمي.
- ٣- البروتينات (اللحوم و الألبان و البيض و الفوليات) - ٢٠٪ - و هي أهم عنصر لسوء الجسم أثناء فترة البلوغ.
- ٤- الدهون و الحبوب - ١٠٪ - يجب أن نحاول التقليل منها قدر الإمكان.

تذكر - ما يحدد الوزن ليس فقط كمية الطعام و لكن مكوناته.

- الحفاظ على الجسم السليم يأتي من نظام غذائي سليم و متكامل.

مصدر: الأمم المتحدة للسكان

التغذية!

حياتك عسيرة

هل يطلب وجبة جاهز؟

أم وجبة منزلية مفيدة؟

أنا صطبت أكل بيرة...

أنا صطبرت!

جاهزا و القدا يبقى نصف ساعة،

صباحا جيتانا الزكاريكه

صباحا صباك

صباحا صباك

صباحا صباك

صباحا صباك

صباحا صباك

صباحا صباك

صباحا صباك

صباحا صباك

صباحا صباك

زواج الأطفال!

كسبت حياتكم

دعي من التي ستأخذ قراراً بما إذا كان الزواج فكرة جيدة!

صنعي!

دعي عن لسانك في ثانوي!
لازمكم 17.01

البيت ستها مناسب للزواج

البيت صغيرة على الزواج ويجب مساعدتها

7

زواج الأطفال!

زواج الأطفال (أقل من 18 عاماً) هي عادة خطيرة و يجب أن نتكاتف سوية للقضاء عليها

لماذا هي عادة خطيرة؟

- الحمل المبكر يؤدي إلى ارتفاع وفيات الأمهات
- إذا لم يؤدي إلى الوفاة، فقد يؤدي إلى مخاطر صحية كثيرة على الفتاة و طفلها أثناء الحمل و الولادة، منها الأنيميا، تسمم الحمل، ولادة طفل ناقص النضج، ومشاكل أخرى
- كما أن الأطفال أقل من 18 سنة غير قادرين نفسياً على الوفاء بالالتزامات الزوجية

و الأخطر — أنه في كثير من الأحيان تجبر الفتاة على الزواج أثناء الطولاد، و ذلك بالطبع يؤدي إلى صدمة نفسية لها، و حتى ان لم تكن مجبرة، فهي صغيرة على اتخاذ قرار مصيري كهذا

أعرف طفلة أو طفل سيتم تزويجهم، هل أصمت؟ ماذا أفعل؟

لذكر أنه لا بد من زيادة الوعي لدى المجتمع عن هذه الظاهرة، و لهذا لا بد أن يكون لكل فرد منا دوراً فعالاً في مكافحة هذه الظاهرة. إذا سمعت عن أحد الأطفال سيتم تزويجها، عليك الاتصال فوراً بخط المشورة الأسرية الخاص بوزارة الدولة للأسرة و السكان 16.21 - حتى لو كان ذلك قبل الترتيبات بساعات!

مستوى الأثر لصحة للسكان

الأمراض المنقولة جنسياً!

عسى حياتك

دعمقل عن ال STI أو الأمراض المنقولة جنسياً!

يا سلام! صبي البيت الجليله دي؟!!

أعراضه الصوف قد لا تظهر غير في التحليلات!

بس هي تبناها طبيعي! حتى بان عليها أي أعراض!

الأمراض المنقولة جنسياً دائماً لها أعراض

الأمراض المنقولة جنسياً قد لا تظهر لها أعراض

8

الأمراض المنقولة جنسياً!

لا تظهر أعراض في كثير من المصابين بالأمراض المنقولة جنسياً!

و إذا ظهرت أعراض، فقد تكون:

- الغزوات ذكورية أو مهبلية غير طبيعية (تغير في اللون، الكثافة، الرائحة)
- شعور بالألم عند التبول
- تغيرحات جلدية بالأعضاء التناسلية
- زيادة في التبول

و ماذا بعد؟! ما هي خطورتها؟

- غالبية الأمراض المنقولة جنسياً يمكن علاجها، لكن إذا تركت بدون علاج فقد تحدث مضاعفات مثل العمى، و الشرجان في عنق الرحم عند الإناث
- قد يكون الشخص مصاباً بمرض منقول جنسياً دون أن يدري (دون أعراض)، و بذلك قد ينصب آخرين

هل تعلم: هناك في العام ٢٠٢٣ مليون إصابة بالأمراض المنقولة جنسياً سنوياً يمكن علاجها

و كما نعرفنا، فالوقاية خير من العلاج، و الوقاية هي عن طريق:

- الفحص عريضة هي الالتزام بالبادئ الأخلاقية (الإستماع)
- الالتزام بالعلاوة الزوجية
- إذا كان أحد الزوجين مصاب بمرض منقول جنسياً، فإن الواقى الذكري يحمي نسبة كبيرة جداً من انتقال العدوى، كما يجب على الزوجين تلقي العلاج سوياً

تذكر: غالبية الأمراض المنقولة جنسياً لها علاج - إذا صادفت أحد الأمراض، فمزيارة الطبيب فوراً

مستوى الأمم المتحدة للسكان

7.4. THEATERTEKST SPRING AWAKENING

SPRING AWAKENING

إخراج
ليلى سليمان

تمثيل:
أحمد الجندي، حسام هلالى،
علي خميس، سلس سعيد،
سريين حجازي، عزت اسماعيل،
معتاد أبو الفتوح، ميميرة مجدي.

طحوه ربيع

القاهرة/Cairo:
مسرح الروابطة، 1-6 أبريل 2010، الساعة 8.30 مساءً
Rawabet theatre, 1-6 April 2010, 8.30 pm

الإسكندرية/Alexandria:
مركز الجوزيت، 9-10 أبريل 2010، الساعة 8 مساءً
Garage, Jesuites Culture Centre, 9-10 April 2010, 8pm

المنيا/Minya:
16-17 أبريل 2010، مركز الجوزيت، الساعة 7 مساءً
Jesuites Brothers' Association, 16-17 April 2010, 7pm

<http://springawakeningegypt.blogspot.com>

إخراج: يوليا شولتس
تصميم حركة: كريمة منصور
موسيقى: مصطفى سعيد
إضاءة صوت: فيكتور بريص
ديكور: محمد شكري
إدارة فنية/إضاءة: مسعد سمير
أداء: ليلى إبراهيم
مساعدة إخراج: نورا فؤاد
مساعدة إنتاج: نجود نظمي

GOETHE-INSTITUT
ÄGYPTEN
المعهد الألماني
Supported by Goethe-Institut Ägypten
يدعم من معهد جوتة مصر

Townhouse

المقدمة :

يدخل الممثلون من جميع الجهات إلي المسرح و هم يغنون (بلادي و يا اغلي اسم و اسلمي يا مصر) والشباب يقرأون بصوت مرتفع مناهج تعليمية.. إلخ

حسام يستمر في قراءة منهج كتاب الاحياء.

حسام:الدرس الثاني

شاب ١: من مادة ايه؟

شاب ٢: سنة كام؟

حسام: التكاثر في الإنسان.

الشباب: أه تالثة إعدادي- منهج الأحياء.

حسام:

بسم الله الرحمن الرحيم

"و الله جعل لكم من أنفسكم أزواجا و جعل لكم من أزواجكم بنين و حفدة و رزقكم من الطيبات أفبالباطل يؤمنون و بنعمت الله هم يكفرون" صدق الله العظيم.

الزواج و التناسل سنة الله في خلقه و لهذا خلق الله الذكر و الأنثي و كل منهما لا يختلف عن الآخر في الوظائف الحيوية عدا وظيفة التكاثر فكل منهما مهياً لما خلق.

و قد تزايد عدد سكان العالم في السنوات الماضية زيادة سريعة،و خاصة في بعض الدول النامية. ففي جمهورية مصر العربية تشير الإحصائيات إلي أن تعداد السكان يزيد سنويا علي مليون نسمة حتي وصل في أخر تعداد عام ١٩٩٧ إلي ٥.٦١ مليون نسمة.

و لا شك أن هذا التضخم السكاني يؤثر علي معدلات التنمية، و يلتهم معظم محاولات زيادة الإنتاج و الإرتقاء بمستوي معيشة الأفراد، و هذه الظاهرة ليست قاصرة علي مصر وحدها، لذا اتجهت جهود العالم أجمع إلي نشر الوعي بأهمية تنظيم الأسرة، و التوسع في المشروعات الإنتاجية و الإفادة القصوي من القوي البشرية، و لهذا تعتبر التنمية البشرية في عالمنا اليوم هي أساس التنمية الشاملة.

المشهد الأول :

حسام: ثانيا الجهاز التناسلي في الأنثي:

رشا: البسي ده، انتي كبرتي

لولا: جالك الدم عشان كبرتي

حسام: ١- رحم

لولا: انتي لسه هنتلعي في الشارع؟

مهيرة: فوط صحية

لولا: خلاص كبرتي

رشا: مفيش كلام مع صبيان و لا مع شباب،

- مهيرة: فوط صحية بعبير الإنتعاش.
- لولا: أمان هتعملي إيه في بيتك؟ ده انتي كبرتي
- رشا: يارب يجيلك ابن الحلال
- حسام: ٢- قناة فالوب
- لولا: انسي خلاص ركوب العجل،
- رشا: و الله كبرتي، احلويتي و قلوطني،
- لولا: جالك خراط البنات و كبرتي
- مهيره: يفضل استخدام المنتج خلال عامين من تاريخ الإنتاج.
- لولا: اسمعي الكلام و لا فاكرة انك كبرتي
- مهيرة: تحفظ العبوة في مكان جاف.
- رشا: هو اللبس اللي كش و لا انتي كبرتي؟
- لولا: قومي يا بت من علي حجري، انتي كبرتي
- مهيرة: فريش الجديدة المطورة.
- لولا: هي المدرسة هتفيدك في إيه؟
- حسام: ٣- مبيض ٤- عضلات الرحم ٥- عنق الرحم
- رشا: لبسك ضيق و الناس بتبصلك،
- مهيرة: فريش تعطيك احساس الإنتعاش.
- لولا: امشي عدل انتي كبرتي
- مهيرة: مع حماية أفضل.
- رشا: تعالي هنا انتي كنني واقفة هناك بتعملي إيه؟
- لولا: مين اللي قال انك كبرتي؟
- لولا: إيه منظر حواجبك ده،
- رشا: لازم تعملهم انتي كبرتي
- لولا: بقي ممكن تلبسي دهب، ماهو خلاص كبرتي
- مهيرة: يفضل تغيير الفوط الصحية كل ٤ ساعات.
- رشا: اقعدي قافلة رجليكي،
- مهيرة: و بحد أقصى كل ٨ ساعات.
- لولا+رشا: ماتتاميش قدام الناس بطلي هرش في كل حنة، اتأكدي ان باب الحمام مقفول، ماتطرقعيش باللبانة، و ماتخرجيش كده، بتهزي،
- اسمعي الكلام و انتي ساكتة و لا فاكرة نفسك كبرتي
- حسام: ٦- مهبل
- لولا+رشا+مهيره: يووه اوف.

المشهد الثاني :

(حسام يقرأ بسرعة شديدة إلي أن يأخذ الممثلون مكانهم استعدادا للمشهد الثاني)
و أولا الجهاز التناسلي في الذكر:

١- حالب

٢- حويصلة منوية

٣- البروستاتا

٤- قناة بولية تناسلية

٥- غدة كوبر

٦- كيس الصفن

٧- خصية

٨- فتحة بولية تناسلية

٩- قضيب

١٠- وعاء ناقل

صلاح: شفتوا البنات كانت مكسوفة إزاي؟

يوسف: طب تفتكروا هيسقطوا كام واحد؟

تامر: و أنا اش عرفني

يوسف: هما قالوا الفصل بيكفي كام؟ انتوا فاكرين؟

مصطفى: هما من إمتي بيقولوا؟!

صلاح: بس أحسن برضه انه طلع البنات بره عشان يقول كلمتين.

تامر: و انت فاكركم دول هينفعوك؟!

صلاح: انقلوا الدرس من علي الصبوره و ذاكروه في البيت (يقلد المدرس)

يوسف: هو أعمال السنه عليها كام في الميه؟

تامر: ايه يا عم الملل ده!

صلاح: خنقتنا بأسئلتك!

مصطفى: و النبي ايه؟ و ايه اللي جابركم علي القعه.

تامر: (الصلاح) أنا هروح، انت قاعد؟

صلاح: لأ، يالا.

مصطفى: بالسلامة.

يوسف: (بعد أن يرحلوا) انت فهمت حاجة من الأستاذ النهارده؟

مصطفى: أنهى أستاذ؟

يوسف: أستاذ محمد!

مصطفى: ماهو أصله مش هيقول طبعا الكلام كله، ما انت عارفه سني شويه -شيخ-

يوسف: طب بيدرسوه في الفصل ليه لو مش هيشرحوه؟!

مصطفى: هو انت لسه مش عارف؟

يوسف: عارف ايه؟

مصطفى: لأ، يا راجل، يالهوي شكلك مش عارف..

يوسف: عارف ايه؟

مصطفى: شكلك مش عارف العملية بتمشي إزاي؟

يوسف: لأ، عارف! (صمت) انت عرفت من زمان؟

مصطفى: جداء، أخويا الكبير و أصحابه قالولي علي المفيد، انت مادخلتش علي موقع ٦٩؟ بص الرجل أكيد انت عارفه، و المزه من دول بقي-

يوسف: بقولك أنا لازم امشي دلوقتي عشان ألحق أعمل الواجب.

مصطفى: يعني مش عايز تعرف...

يوسف: عايز بس لازم أمشي دلوقتي.

مصطفى: أبعتهملك؟

يوسف: ماشي

حسام: سادسا

يوسف: ماشي

حسام: الأمراض التي لها علاقة بالجهاز التناسلي.

يوسف: سلام

حسام: الإيدز

هو من الأمراض التي تنتقل عن طريق الاتصالات الجنسية الشاذة أو المحرمة.

المشهد الخامس:

حسام:

ثالثا هرمونات التكاثر و مظاهر البلوغ :

التكاثر في الإنسان عملية مركبة تحتاج إلي هرمونات تفرز من الغدة النخامية بالمخ و تفرز من المناسل (الخصية أو المبيض)

في الذكر تنتج الخصية هرمون تستوسترون المسئول عن تكوين و نمو أعضاء الجهاز التناسلي إلي جانب ظهور الصفات الجنسية الثانوية مثل خشونة الصوت و نمو العضلات و ظهور شعر الإبطن و العانة و الذقن و الشارب .
في الأنثي ينتج المبيضان هرمونات الأستروجين و البروجسترون التي تعمل علي نمو أعضاء الجهاز التناسلي و تنشيط المبيضين و ظهور المظاهر الجنسية الثانوية مثل نمو الثديين و تراكم الدهون علي بعض أجزاء الجسم، و ظهور الشعر في بعض المناطق و نعومة الصوت .

(يراقب مصطفى رشا عن بعد و هي جالسة تفك الطرحة و تقلد الأفلام، ثم تلحظه)

مصطفى: شكلك أحلي من غيرها

رشا: أنت واقف هنا بتعمل إيه؟ (و تلف الطرحة سريعا)

مصطفى: شعرك حلو اوي

رشا: انت إيه اللي موقفك؟

مصطفى: بافكر.

رشا: (صمت) بتفكر في إيه؟

مصطفى: في كل حاجة

رشا: زي إيه؟

مصطفى: ليه؟ مين؟ إمتي؟ فين؟

رشا: يعني إيه؟

مصطفى: يعني ربنا و الدنيا و الأغنيا و الفقرا، إنتي عمرك مابتفكري في الحاجات دي؟

رشا: أه ساعات انا كمان بافكر .

مصطفى: في إيه؟

رشا: في الناس اللي بيضربوا ولادهم.

مصطفى: عشان بيبقوا ولاد ستين-

رشا: (نقاطعه) لأ ماتتشمش، دول أهل مريم بيضربوها

مصطفى: عادي بقي

رشا: انت اتضربت قبل كده؟

مصطفى: أكيد، و أكيد انتي كمان

رشا: لأ أنا عمري ما اتضربت

مصطفى: احمدي ربنا.

رشا: بس كان نفسي أجرب.
 مصطفى: ماتقلقيش جوزك هيضربك. (و يضحك)
 رشا: (تصمت و هي تفكر) مش عايز تجرب تضربني؟
 مصطفى: ليه؟
 رشا: عادي يعني عشان أجرب
 مصطفى: ايه يا عم ده لأ
 رشا: جرب كده
 (يضربها بكتاب كي تتوقف)
 رشا: أنت بتهزر؟ لأ اضربني بجد، اضربني بإيدك
 (مصطفى يضربها)
 رشا: انت خايف؟ اضربني أجمد
 رشا: يا جبان.
 (ينهاه عليها مصطفى بالضرب)
 رشا: (وسط الوجع) ممكن تضربني أجمد، اضربني أجمد، باقولك أجمد.
 (يوشك مصطفى أن يفقد السيطرة فتجري رشا هرباً)

المشهد السادس:

يوسف: ايه الفرق بين الأقسام الميتوزي و الميوزي؟
 مصطفى: ايه؟
 يوسف: ايه الفرق بين الأقسام الميتوزي و الميوزي؟
 مصطفى: مكتوب في الكتاب
 يوسف: ما أنا مش فاهم اللي مكتوب
 مصطفى: هقولك بعدين
 يوسف: يووه، ماتقولي يعني ايه الفرق؟
 مصطفى: ايه رأيك في المواضيع اللي أنا بعتهالك؟
 يوسف: انت هتدلني ما نقول.
 مصطفى: فضحتنا، شكك مافهمتهاش
 يوسف: لأ فهمتها، بس انت جبتها منين؟! من أخوك؟
 مصطفى: لأ مصادر سرية
 يوسف: ماشي (صمت) انت بيجيلك أحلام؟
 مصطفى: أكيد يا عم، أحلام و الذي منه
 يوسف: الحمد لله، أصل أنا كنت خايف لأكون عيان.
 مصطفى: عادي.
 يوسف: كان حلم طويل ولا قصير؟

- مصطفى: طويل و كانت بنت حلوة قوي، صغيرة كده و لابسة فستان صغير بس كانت إيه، زي لهطة القشطة
يوسف: كان شكلها إيه؟
- مصطفى: كانت بيضا و وشها مدور و بقها حلو و شعرها طويل. كانت طول كتفي كده (صمت)
أنت عارف إبراهيم؟
يوسف: ماله؟
مصطفى: حلم بأمه
يوسف: يا نهار أسود، للدرجة دي. انت عرفت منين؟
مصطفى: هو حكلي لي. بس ضميره أنبه قوي
يوسف: ضميره أنبه بس! ده أنا لو كنت حلمت بأمي كنت مت من الخوف. انت بتتكلم إزاي؟ دي أمي.
و إبراهيم قالك من نفسه كده؟
مصطفى: أمال أنا سألته
يوسف: أنسي، أنسي، بس انت عارف كل المواضيع دي منين؟
مصطفى: عادي يا عم من القرابه و الأفلام و النت. بس الخبرة برضه أهم.
يوسف: أكيد
مصطفى: انت عمرك شفت كلبين ع الطريق.
يوسف: كلاب إيه بس دلوقتي؟! أنت عمرك كنت مع بنت؟
مصطفى: إمبراح بس كانت-
يوسف: إيه؟ مين؟ و ساكت كل ده؟
مصطفى: إيه يا عم انت صدقت، انا كنت بحور عليك
يوسف: أنا كنت عارف، بس أنا بقي كنت مع بنت
مصطفى: مين؟ أكيد بتحور.
يوسف: لولة
مصطفى: انت مع لولة؟!
(تبدأ لولة في الغناء/دندنة ياللي ع الترعة حود ع المالح)
يوسف: أيوه قابلتها علي البحر و قالتلي مش عايز تيجي معايا؟ قولتلها يالا
مصطفى: يا سلام
يوسف: أيوه، و بصينا لبعض و ضحكنا فأننا قولتلها أنا بحبك و عايز أعلق معاك، فقالتلي ماشي.
مصطفى: و بعدين؟
يوسف: إيه؟
مصطفى: و بعدين إيه؟
يوسف: بس
مصطفى: بس؟ لولة و بس؟
يوسف: إيه يا عم ما الباقي انت عارفه، انت ماشو فتش كلبين؟
مصطفى: شوفت يا سيدي

المشهد التاسع:

(نري يوسف يكتب رسالة إلي وزارة التربية و التعليم، ثم تأتي لولة)

يوسف: "عزيزي السيد وزير وزارة التربية و التعليم :

حسام: فسر كل مما يأتي

يوسف: لأنك الوحيد الذي يستطيع حل المشكلة،

أ- وجود الخصيتين خارج تجويف الجسم .

يوسف: أتمني من حضرتك انك تسمعني وتسمع مشكلتي،

حسام: ب- ينتشر علي بطانة قناة فالوب عديد من الأهداب.

يوسف: أنا طالب بالصف الثالث الإعدادي في مدرسة علي ابن ابي طالب الإعدادية

حسام: ج- ضرورة الكشف الطبي قبل الزواج.

وانا أعاني من صعوبة في الملاحقة بالمناهج التعليمية لهذة السنة حاليا

حسام: د- التكاثر في الإنسان عملية مركبة.

يوسف: مع اني بذلت كل ما في وسعي من طاقة و مجهود في المذاكرة و الفهم،

يوسف: و الأساتذة ظلموني عدة مرات في الفصل و لا احد يسمعني. (تبدأ لولة بالغناء) أرجوك تأمر بإعادة تصليح

إمتحاني. فأنا غير ممكن أن أرسب،

فأرجوك تهتم بمستقبلي لأنني لو عدت السنة و زملائي سبقوني لن أستطيع المجئ إلي المدرسة مرة أخرى و ستكون

حياتي جحيم. أرجوك ساعدني فأنا أستحق الرأفة.

إبنك

يوسف".

(تأتي لولة و هي تغني بصوت منخفض "ياللي ع الترعة" ثم تجلس بجانبه)

لولة: تاخذ سيجارة؟

يوسف: إيه ده لولة!

لولة: مش عايز سيجارة؟

يوسف: مش بادخن

لولة: جرب

يوسف: التدخين ضار بالصحة و يسبب الوفاة

لولة: انت دايما كده بتصدق كل حاجة؟

يوسف: لأ بس ده كلام علمي و بعدين التدخين غير مستحب دينيا

لولة: انت حر، معاكش جاكته؟

يوسف: لأ، انتي بردانة؟

لولة: أه

يوسف: بس أنا ماعيش جاكته.

لولة: مش الجاكتات بس اللي بتدفي.

يوسف: أمال إيه؟

لولة: انت عيبط؟

يوسف: قصدك إيه احترمي نفسك

لولة: خلاص ماتزعلش، أصل انت لسه صغير

يوسف: لولة، أنا مش صغير، أنا خلاص بقيت رجل

لولة: مش كل واحد شنبه خط يبقي رجل

عزت+دودو+حسام يغنوا: ماما زمانها جاية..

يوسف: أثبتلك إزاي؟

لولة: مسيرك هتعرف

يوسف: أنا هوريكي. (و يقفز يوسف في المياه)

المشهد العاشر:

لولة: و نط قدامي في الميه

مريم: و بعدين؟

لولة: و بس عادي كانت آخر مرة شوفته

مصطفى: هو سافر، هو أكيد راح لعمه و لا خاله، هيرجع

أحمد: أنا خايف يكون زعل مني آخر مرة اترىقت عليه، كنت باهزر

صلاح: ماكانش أعز صاحب ليا

تامر: لكن أنا خايف عليه جدا.

مصطفى: وحشني

لولة: أنا حاسة ان الموج أخده، بس لو شوفته تاني هقول انه رجل و سيد الرجالة.

مريم: ماكانتش باقول لحد لكن قبل ما اتخطب كنت باحلم بيه.

تامر: طز في النمر و في الدرجات و المدرسين

مصطفى: كل اللي نفسي فيه انه مايكونش اتكسر.

رشا: دايما كان نفسه يبقي صح

أحمد: صعبان عليا أهلة.

رشا: أمي بتقولي أمه مابطلتش عياط.

أحمد: و أبوه ساكت

مصطفى: كل مايشوفني يسألني ماسمعتش عنه حاجة. ماشفتوش.

لولة: من صغرنا بيحكولنا ع النداهه

مريم: بس أهلة بلغوا البوليس.

صلاح: (يضحك ضحكة مرة) دور عليه تلقاه.

تامر: جدع راح يشتغل.

أحمد: بقي راجل ببشوف مصالحة
لولة: النداهه مابتندش غير اللي عابز يروحها.
(لولة تندن باللي ع الترعة)

المشهد الثاني عشر :

(يذاكر الأثنان في غرفة واحدة و يغني تامر و يشنت صلاح)

صلاح: علي فكرة المسالة دي ما بنتحلش.

تامر: لا استعمل الكالكوليتور

صلاح: ما جبتوش. نسيته. انا زهقت

تامر: بطل دلج. لازم نخلص

صلاح: ما كفاية مذاكرة بقي

تامر: و بعدين؟

صلاح: تعالي نلعب ريبست

تامر: يا عم انت مالکش فيه

تامر: ،سيبك انت شوفت فيلم إمبراح

صلاح: أه. كان جامد اوي ،انت جيته منين؟

تامر: ربنا يخلينا الانترنت

صلاح: بس لما بفتكر بحس ان هو مش هو

تامر: وريني كدة .

صلاح: لا اتكسف

تامر: طب تخيلني البنيت الي كانت في الفيلم. لا ما تبقي انت البنيت

صلاح: لاتعالي نشوف مين فينا.. ما تسترجل كدة

تامر: ارجل منك

صلاح: جرب كدة

تامر: و فيها ايه ما احنا ولاد زي بعض

صلاح: هو البيت فاصي؟

تامر: اه

المشهد الثالث عشر:

رشا:

دخلت البيت، دخلت أوضتي، سألتني أختي مالك؟ ماردتش عليها، قالتلي براحتك رجعت أمي من بره، بصتلي و سألتني مالك؟ قولتلها مفيش. مش متعودة أحكي، مش متعودة اسأل.

سألت أختي لما جاني الدم و هي قالتلي لو جالك كده يبقى كده، و خلاص.
و أمي قالتلي امشي عدل و ماتكلميش صبيان، المهم في البيت شرفها و عرضها و دول في رقية أبوها و أمها. المهم يعني شرف البنات و انتي فاهمة انتي اللي تضريه أو ماتضريهوش.
جُم يشرحوا الدرس قلت هفهم، كتبوه علي الصبوره و قالوا انقلوه و اقروه في البيت، جيت اسأل، الولاد صفرت و البنات ضحكت و بصت في الأرض و الأبله أحمرت و قالت انا قلت اقروه في البيت كنت باسمع الصوت و استغرب، كنت باشوف الكلام و اضحك مع العيال.
يومها الحر خلاني مش واعيه، لا مستغربة و لا باضحك، سألت إزاي قالولي هنقولك قبل ما تتجوزي في ليلة حنتك انشاء الله، قلت لأمي أنا حاسه اني عيانه، سألتني في الدورة؟ قولتلها ماجتتيش، بصتلي و فهمت و صوتت و نزلت فيا ضرب، أعمل فيكي إيه؟ أقول لأبوكي إيه؟ و نزلت فيا ضرب بس انا و الله روحت استحमित علي طول، أيوة نضفت نفسي علي طول.
مين؟ سألتني مين؟ قولتلها مصطفى بس ماكانش قصده، قالتلي يا فضيحتي و كمان صغير، و لا حتي ينفع عرفي و حبستني في أوضتي بقية اليوم.
ماما ليه زمان كنتي حنينة عليا اكثر؟ فيه حاجة ماقولتهاليش؟ أبوس إيدك أنا عايزة أفهم، أنا تعبانة و فيه حاجة مش زي زمان.
تاني يوم فتحت الأوضة و لقيت معاها خالتي أم محمد الداية و فهمت دخلوا و حركوني زي العروسة، و فجأة حسيت روحي اتسحبت مني.
قضاء و قدر، إنا لله و إنا إليه راجعون.

audio bomb

الباب الثالث من قانون العقوبات:

"إسقاط الحوامل و صنع و بيع الأشربة أو الجواهر المغشوشة المضرة بالصحة"

مادة ٢٦٠- كل من أسقط عمدا امرأة حبلي بضرب أو نحوه من أنواع الإيذاء يعاقب بالأشغال الشاقة المؤقتة.

مادة ٢٦١- كل من أسقط عمدا امرأة حبلي بإعطائها أدوية أو بإستعمال وسائل مؤذية إلي ذلك أو بدلاتها عليها سواء كان برضاها أو لا، يعاقب بالحبس.

مادة ٢٦٢- المرأة التي رضيت بتعاطي الأدوية مع علمها بها أو رضيت بإستعمال الوسائل السالف ذكرها أو مكنت غيرها من إستعمال تلك الوسائل لها و تسبب الإسقاط عن ذلك حقيقة تعاقب بالعقوبة السابق ذكرها.

مادة ٢٦٣- إذا كان المسقط طبييا أو جراحا أو صيدليا أو قابلة يحكم عليه بالأشغال الشاقة المؤقتة.

مادة ٢٦٤- لا عقاب علي الشروع في الإسقاط.

الباب الرابع من قانون العقوبات:

"هتك العرض و إفساد الأخلاق"